E K L E R
A H İ R E T E İ M A N
M U K A D D İ M E

Dünya aleminin son bulacağına dair Kur'an-dan ve tabiattan bir çok delil mevcuttur. Dünya her yönüyle ihtiyar bir dünya...

Atmosferin delinmesiyle insanları korkutan son dengenin bozulmasıyla havanın ısınması ve buzulların erimesiyle Nuh tufanı gibi bütün dünyayı suların kaplaması. Neticede kararsız bir dünya...

Güneş enerjisinin gittikçe azalması. Tıpkı sobanın içindeki yakıt yandıktan sonra,sobanın kızıllığıyla ısıtması gibi. Güneşinde kendi kendini yakmasıyla ışık ve ısı yayması. Aynı zamanda yüzündeki lekenin gittikçe büyümeye yüz tutması. Âyetteki:"Güneş dürüldüğünde."[1] hakikatını doğrular. Oda imamın başını saran amâme gibi ki,o lekede güneşi saracak ve dürecektir. Böylece güneşsiz bir dünya...

Sura üfürülmesi,kıyametin kopmasıyla,Âdemden itibaren bütün ruhlar durumlarına göre kıyametin dehşetini hissedecek.[2] Müteessir olup,günahkârlar dehşete,korkuya kapılacak.[3] Birinci sûra üflendiğinde [4],dağlar çarpışacak.[5]

Sûra üflenince [6] Allahın diledikleri müstesna olmak üzere göklerde ve yerde kim varsa hepsi düşüp ölmüş olacaktır. Sonra ona bir daha üflenince,hemen ayağa kalkıp baka kalacaklardır.[7]

Birinci sûrda Allahın dilemesiyle ölmeyip kalanlar;Cebrail,Mikail,İsrafil,Azrail veya Hamele-i Arş yada Rıdvan melekleri,Huriler,cennetin hazinedarı olan Mâlikle,cehennem bekçileri olan Zebanilerdir. Bu âyete göre Nefha (sûr) ikidir. Birincisi ölüm nefhası,ikincisi de ba's (dirilme) nefhasıdır.[8]

KUR'AN-A VE AKLA GÖRE İSBATI

1)Daimi var olan Allah geçici bir yer yapıp,daimi bir yer yaratmaması mümkün değildir. Yaratacaktır,oda ahirettir.

Kendisi ezeli ve ebedi olan Allahın değer verdiği misafiri olan insanlar için,hiçlikten ve yokluktan geçici bir dünya yaratıpta,kudretine basit gelen ebedi bir yurt olan ahireti yaratmaması mümkün değildir.

2) Allahın bir çok isimleri ahiretin varlığını gerektirmektedir. Mesela;Rahman,Rahim ve Âdil gibi...

RAHMAN : Rızık veren anlamına olup,rızıklanacak varlıklarında var olmasını gerektirir. Aksi takdirde Allahın bu ismi gizli kalıp,bilinmeyecektir. Çünki varlıklar olmasaydı kimi rızıklandıracaktı? Hazine zatında değerlidir. Bilinmesi ise ona daha farklı bir değer kazandırır. Allah hadisi kudsi de:"Ben gizli bir hazine idim. Mahlukatı yarattım tâ ki kendimi bileyim ve bildireyim."

RAHİM : Şefkat eden anlamına olup,şefkate muhtaç varlıklara şefkat etmeyi gerektirir. Tâ ki bu isimle ve bu ismi de bilinsin ve görülsün,anlaşılsın. Zira zenginlik sahibi birisi hem kendi zenginliğini görmek ve göstermek ister. Allahın'da kendi isimlerine bu iki açıdan bakması için,varlıklarında olmasını ister. Oysa bütün annelerin şefkati birleşse, Allahın şefkatinin yanında ölçüye girmez. O halde Allah,şefkatiyle bu varlıkların olmamasına müsaade etmez. Hele hele bu varlıklar başlangıçta var edilmişse...

ÂDİL : Her şeye hakkını ve layık olduğunu veren anlamına olup,zulme müsaade etmemeyi ister. Bir hayvanın bile hakkı hayatını koruyup,ona adaletle muamele eden Allah,elbette Fir'avunlarla Musaları,Nemrudlarla İbrahimleri,Hz. Muhammedle Ebu Cehili aynı kefeye koyup bir daha dirilmemelerine göz yummayacaktır. Bir mahkeme kurup adaletiyle onlara muamele ederek,birine mükâfat verirken,diğerine de ceza verecektir.

3) Allah bir çok sebeb ve gayeler için bu kâinatı yaratsın ve onun yaratılmasının gayesi olan İman ve ibadetle karşılıkta bulunanlara mükâfat,iman ve ibadette bulunmayanlara ceza vermemesi mümkün değildir. Verecektir,oda ahirettir.

Bir baba bile evladları içerisinde en dürüst ve itaatkâr olanı sevip mükâfatlandırır, isyankâr olanı da cezalandırır. Bunun gibide mü'min ve kâfir aynı seviyede tutulup,toprağa girerek bir daha kalkmaması mümkün değildir. O halde ahiret olacaktır.

4) Çoğunlukla bu dünyada zalim cezasız,mazlum karşılıksız bırakılarak bu dünyadan göçüp gidiyorlar. O halde büyük bir mahkemeye bırakılıyor ki,oda ahirettir.

Allah imhal eder,ama ihmal etmez. Yani herkese bir müddet ve süre tanır,fakat hesaba çekmeden başıboş bırakmaz. Nitekim bir köyde münakaşa olduğu zaman,o iş köyde,köyün ileri gelenlerince ve muhtar tarafından halledilir,tatlıya bağlanır. Ancak adam öldürme gibi bir durumda,büyük mahkemelerin bulunduğu yerlere gönderilir. Köyde o kişiye cezanın verilmemesi,hiç cezanın verilmeyeceği anlamına gelmez. Çünki küçük suçlar küçük yerlerde cezalandırılırken,büyük suçlar büyük mahkemelere sevk edilir.

Bunun gibide;bir çok insanı öldüren zalim veya bütün varlıkların hukukunu çiğneyen bir kâfirin cezalandırılması,o varlıkların onlardan haklarının alınması için dünya mahkemesi ve hakimleri yeterli değildir. Zira sadece o zalimi öldürmekle bir kişinin hakkını almış oluruz. Ya diğerlerinin hakkı?

"Kim,bir cana veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya karşılık olmaksızın (haksız yere) bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibi olur. Her kim bir canı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibi olur."[9]

5)Allah ki insanı yaratsın,ona duygu,akıl,çeşitli rızıklar versin de,ondan sonra onu hiç dirilmemek üzere toprağa atıp diriltmeyerek,tarla farelerine yem yapması mümkün değildir. Diriltecektir,oda ahirettir.

Allah kâinat değerinde insana duygular versin de,onları kıymetsiz bir şekilde öldürüp,yokluğa atması mümkün değildir.

Oysa bir kişi bir fabrikayı kursun,ondan gerekli verimi aldığı halde,onu yok edip iptal etsin? Mümkün değildir,yok etmeyecektir.

Hem bir insan evine fakir ve muhtaç birini davet etsin,iyice onu memnun ettikten sonra onu dövmesi hatta neticede öldürmesi mantıklı bir iş olmayacaktır. Belki bu bir zulüm olacaktır.

Oysa zulümden münezzeh olan Allah,insanları tekrar diriltecek ve ahireti var ederek onu içine koyacaktır.

6) İnsanın en küçük mide ihtiyacını yerine getiren Allah,en büyük isteği kalb,ruh ve aklın arzusu olan ahireti de elbette yaratacaktır.

Mide gıda ister,kalb ise ebedi bir zattan başkasına razı olmaz ve insan kendisini ve vicdanını dinlese Ebed Ebed diye haykırdığını işitecektir. Oysa insanın bu ebedi yaşama duygusu arzu ve istek olarak midenin ihtiyacının yerine getirilmesinden daha önemlidir.

"İnsan ebed için yaratılmıştır. Onun hakiki lezzetleri ancak marifetullah,muhabbetullah,ilim gibi umûru ebediyedir."[10]

Mesela,durumu gayet iyi olan bir baba,gayet iyi sevdiği evladının küçük isteklerini yerine getirdiği halde,hiçbir zararı olmayıp,tamamen faydasına olan en büyük istek ve arzusunu yerine getirmemesi elbet birbiriyle bağdaşmaz. Zira hem alabilecek kudrette,hem de hiç bir engel olmayıp onu sevmektedir.Elbet mümkün değildir.

Bunun gibide;her insanın hatta cehennem bile olsa kâfirin dahi ebedi yaşamak en büyük arzusudur.

7)Normal ve sıkıntılı bir hayat daimi oldukça,saadetli bir milyon sene sonu ölümle biten bir hayattan üstündür.

Mesela,insana teklif edilse ki bir milyon sene mesudane bir şekilde yaşayacak,fakat sonunda bir daha dirilmemek üzere öleceksin. Bunumu? Yoksa ebedi ancak normal ve bazen de sıkıntılı bir hayat mı istersin? İnsan vicdanının sesini dinleyecek olsa;birincisinden ââh çekerken,ikincisinden ooh diyecektir.

Çünki birincisinde beş yüz seneden sonra,idam sehbasına yakınlaşır gibi her an ölecektir. İkincisinde ise ölüm lezzetini acılaştırmadığından,tam lezzet alacak,ebedi yaşama ümidinin verdiği ışıkla yaşayacaktır. Nitekim mahpuslar dahi müebbed hapsi idama tercih ederler ve öyle edilir. Zaten idamlık,müebbedlikten daha ağır suçlarda verilir.

8) Daimi zengin ve cömert olan elbette daima iyilik yapmak ister. Yapmak içinde insanların daimi olup kendilerine teşekkür etmelerini istediğinden,onların devamlarını ister.

Bunun gibide,Zengin ve cömert olan Allah'da kendisine daimi şükredecek varlıkların varlığını ister. Oda ahirette ve ahiretle olacaktır.

Kötülükten münezzeh olan Allah elbette insanlara iyilikte bulunması için,insanların varlığının sürekliliğini gerektirmektedir. Tâ ki iyilik iyilik olsun. Yoksa geçici bir süredeki iyilik,gerçek bir iyilik değildir.

9)İnsan ipi boğazına sarılıp,istediği yerde otlamak için başıboş bırakılmamıştır.[11] Belki bütün yaptığı işleri yazılır,bütün işlerinin neticeleri Allaha hesab vermek üzere kaydedilir. Mesuliyetli bir varlık olduğundan her şeyinden hesaba çekilecektir ki,oda ahirette meydana gelecektir.

10)İnsan bu dünyada bir çeşit asker olup,ölmesi onun terhis olması,hayat ise terhisten sonra başlar. Ölüm yeni bir hayatın başlangıcıdır. Peygamberimizin ifadesiyle kabir;ahiret menzillerinin yani durak ve istasyonlarının ilkidir.

Böylece yeni bir yolculukla başlayan,yeni bir hayatın başlangıcı olmuş olmaktadır. Bitişin değil,başlangıcın habercisidir.

11)Ahiretle ilgili meseleler Kur'an-ı Kerimin dörtte birini meydana getirir:a-Allahın varlığı. B-Peygamberlik. C)Ahiret. D) Emir ve yasaklar.

12)Kışta ölmüş,iskelet halinde kurumuş baharı dirilten Allah,seni,beni ve bütün insanları da diriltecektir ki,oda ahirettir.

Zira kışta ölmüş ağaçlar ile,insan iskeleti arasında tam bir benzerlik görülmektedir. Onu sürekli tekrarlayan,bunu da yapacaktır.

13)Dünyanın çeşitli yerlerinden kıymetli taşlar getirtip güzel bir ev yapan birisi,daha sonra evin yıkılmasıyla yeniden yapması,ilk yapmasından daha kolaydır. Nitekim restore edilen tarihi binaların yapımında her bir taşa bir numara verilir,daha sonra aynı taş düzenlendikten sonra,daha güzel bir şekilde yerine yerleştirilir. Aynı yerde aynı taş ve daha güzel bir surette,yeni bir taş getirmeye de gerek kalmaksızın...

Aynen böylede;Yokluktan,çeşitli alemlerden getirilen,bir çok kıymetli özelliklerle bezenen insanların ikinci defa tekrar diriltilmeleri,birincisinden daha kolaydır. Çünki bütün bu aşamaları aşmış,en üstün seviyeye start almıştır. Allahın kudretine hiç bir şey zor değildir.

14)Türkiyenin çeşitli yerlerinden toplanıp,yeni bir ordu meydana getiren bir kumandan,bunu kolaylıkla yaptığı halde,istirahata dağılan askerleri bir düdük sesiyle toplaması,elbette daima kolay olacaktır.

Tıpkı farklı yerlerden bir sınıfta toplanan öğrencilerin zil ile dışarıya çıkmalarındaki kolaylıkla dağılmaları gibi,yine zil sesiyle aynı kolaylıkta bir araya geleceklerdir. O farklı yerde ve dağınık halde olmaları,toplanamamalarının bir sebebi olamaz.

Allahın'da dağılan atom ve zerreleri ve vücud binasının taşları durumunda olan dağılmış hücreleri,Hz. İsrafilin sura üfürmesiyle toplaması,elbette daha kolaydır. O halde ahiret olacaktır.

Ve bu ikinci oluşum,ilk neş'etinden kolay olacaktır. Gerçi kudreti sonsuz olan Allah için zorluk ve kolaylık,ilk ve son mevzu bahis değildir.

Başlangıçta nasılki ayrı ayrı yerlerden toplanılan insanlar aynı zamanda eğitimden de habersiz,bir çok şeye de cahil idi.

İnsanında ruhu ruhlar aleminden,aklı levhi mahfuzdan,hayali alemi misalden,vücudunun hücreleri dünyanın çeşitli yerlerinden toplanmak suretiyle bir araya getirilmiştir.

Yukarıdaki asker misali gibi,nasılki istirahat için dağılan askerlerin veya teneffüs için dağılan talebelerin bir düdük veya zil sesiyle toplanmaları,-ki onlar bu konuda eğitilmişlerdir.- elbette kolay olacaktır. Kimse kimsenin yanlış sırasına veya karargâhına,bölüğüne,alayına,taburuna gitmeyip düzenli toplandıkları gibi,birbirleriyle tanışan hücrelerde kolaylıkla bir araya gelip,insanı teşkil edeceklerdir.

15)Koskoca ağaçları küçük bir çekirdekten çıkaran Allah,elbette insanları da –Acb-uz Zeneb- yani kuyruk sokumundan yaratacaktır. Ahirete gönderecektir.[12]

Nasılki her bir çekirdekte o ağacın başlangıcından bitimine kadarki proğramı dercedilmiş,ekilmesi halinde de bu durum görüldüğü gibi,insanların kuyruk sokumu da o insanın çekirdeği mesabesinde olup,hayatının proğramı onda mevcuttur.

İnsan ölüp bütün vücudu çürüdüğü halde,acbuz zeneb denilen kuyruk sokumu yakılıp,bir çok tahrib edici ameliyeden geçirilmesine rağmen,elastiki bir özelliğe sahib olduğundan dağılmamakta ve parçalanmamaktadır. Tıpkı uçaklardaki –Kara Kutu- gibi ki,uçak parçalansa da ona bir şey olmamaktadır.

Mahluk olan bir insan bile uçak parçalandığı halde,kendisi parçalanmayan bir kara kutu yaparsa,elbette Hâlık olup,her şeye gücü yeten Allahın'da insanın acbuz zenebinde o insanı bütün özelliğiyle bilgisayar disketi gibi herşeyi onun içinde muhafaza edecek ve ondan tekrar o insanı yaratacaktır. Ve buna da Kâdirdir.

16)Kış mevsiminin gidip yaz mevsiminin gelmesinde,gece gündüzün değişmesinde havada bulutların toplanıp dağılmalarında öldükten sonra dirilmeye misaller vardır. O halde öldükten sonra tekrar dirilme olan haşir haktır ve olacaktır. Ecza-i asliye ile ecza-i zâide beraber haşredilecektir. Vücudun esas hücreleri ile,atılan fazla hücreler birlikte toplanacaktır.

Bütün bu işler yani mevsimlerin götürülüp getirilmesi,güneşin doğdurulup batırılması,bir anda toplanan bulutların,ihtiyaç yerlerine sevk edilmeleri ancak büyük bir güç ve kuvvet,herşeye hakimiyetin neticesiyle ancak mümkün olabilir.

Bütün bunları yapmakda ve yapacak olan Allahın,bir odanın kapısını kapatıp,diğer odanın kapısını açmak kadar kudretine basit gelmektedir. O halde ahiret kapısını da sevdiği kullarına açacaktır.

17) Allah mü'minlere mükâfat,kâfirlere de ceza vereceğini söyleyip,daha sonra yapmamak güçsüzlükten ileri gelir. Allah ise güçsüz değil,herşeye kâdirdir. O halde ahireti yaratmaya da gücü yeter.

Her haysiyet ve şeref sahibi kişi vermiş olduğu sözü –velevki zararına da olsa- yerine getirir. Eğer bu mükâfat vermek ise,yapmamak-yapamamaktan,aciz ve fakirlikten ileri gelir. Eğer bu cezalandırmak ise,cezalandırmama,cezalandıramamadan,güçsüzlükten ve zayıflıktan ileri gelir.

Allah ise fakir ve zaif,aciz ve güçsüz değildir. O halde yapacak,ahireti yaratacaktır.

Cenâb-ı Hak Kur'an-ı Kerimde mükerreren vaad ve vaîd yani mükâfat ve tehdid ile,itaat edene mükâfat,isyan edene de ceza vereceğini söylemektedir.

O halde sözünü yerine getirmemek,sözünden dönmek,hulful vaad ve vaîd Allaha yakışmaz ve şânı müsaade etmez.

Hem madem söz vermiştir. Madem kudretine hafiftir. Madem mükâfat ve cezayı gerektiren sebebler vardır. O halde ahiret olacaktır.

18) İnsanların en emin ve dürüst kişileri olan Peygamberler birbirlerini tekzib etmeksizin,birbirlerini tasdik edip teyid etmişlerdir. Bir meselede üç kişinin ittifakı bile onun doğruluğuna bir delil iken,binlerce peygamberler,onların varisleri olan alimler ve evliyalar bu meselenin altını imzalamışlardır. Hepsi aynı davada birleşmektedirler.

Aynı zamanda bütün bunlar bu meselede söz sahibi,yetkili ve bu meselenin otoriter kişileridirler. O halde sözde onlarındır ve ona derler.

Bu meselede yetkili olmayan,kendini ve haddini bilmezlerin sözleri de kâle alınmaz.

Kendileri başlı başına delil olan peygamberler,hem Cenâb-ı Hak'ça da doğrulanmış,kendileri de onu tasdik edip ilan etmişlerdir.

Allah ve elçileri konuşurken başkalarına susmak ve itaat etmek düşer.

Bu haber verenlerin halkası içerisinde meleklerinde büyük yeri vardır. Hesabsız olan meleklerde bu davanın en sadık şahitlerindendir.

Evet,bir meselede iki isbat edici,binlerce inkâr edenlere tercih edilir. Çünki isbat edenlerin dâvaları bir olup,aynı noktaya parmak basmaktadırlar. İnkâr edenler ise,delilleri ayrı ayrı olup ittifak etmezler.

Yani isbat eden bir delilini gösterse,inkâr edenin kâinatı ince elekten eler gibi eleyerek araştırması lazım ki,görmedim desin.

Oysa ahiretin varlığında binler isbat edicilerle beraber,milyonlarca delil o dâvanın doğruluğunu tasdik eder ki,ahiret vardır ve olacaktır.

19) İnsanları Cenâb-ı Hak bu dünyaya bir nevi suret ve fotoğraflarını almak için göndermiştir. Tâ ki itiraz kapısı kapanarak,herkes ebedi ahirette seyretsin.

Herşeyi gören ve bilen,Hâfız ismiyle hıfzedip koruyan Allah,bildiğini,gördüğünü ve hıfzettiğini insanlara göstermekle itiraza mecal bırakmıyacaktır. Âyette de ifade edildiği üzere,kendilerine defterleri verildiğinde:"Burada hiçbir şey bırakılmamış,hep yazılmış."diyerek,yaptıkları herşeyin bir sahifede,sanki bir bilgisayar proğram ve disketinde yazılmış ve kaydedilmiş olduğunu bizzat görecek,okuyacak ve seyredeceklerdir.

20) Cenâb-ı Hak bir er mertebesinde olan insanı orgenerallik makamına çıkartıp,daha sonra hiçbir suçu olmadığı halde,onu baş aşağı atar gibi suçsuz olarak rütbesini söküp atarak ceza vermesi mümkün değildir. Madem değildir,o halde layık olduğu mevkiyi verecektir. Vermek içinde ahiretin varlığı gerekir. O halde ahiret olacaktır.

İnsan da bir er gibi rütbesiz bir asker idi. Yani bir varlığı yoktu. Allah ise ona insanlık gibi şerefli bir rütbe verdi. Bu durumda İslâmiyet ile o şerefli rütbesini koruyan insanı yokluğa atmak,o rütbeyi vermekten daha öte insan için acı olacaktır. Rütbeyi almamak acı olmayacak belki verilen rütbenin alınması daha acı olacaktır. Şöyleki,fakir insan için zaten fakir olduğundan onun için pek bir kayıp söz konusu değildir. Ancak zengin insanın kaybı gerçek kayıbtır. Çünki olmayan değil,var olan bütün varlığını kaybetmiştir.

İnsanda var olmasaydı,ikincisine yani var olduktan sonra ölüp bir daha dirilmemeye göre,pek bir kaybı olmayacaktı. Çünki var değil,yok idi.Ancak var olduktan sonra varlığını kaybedip diriltilmemesi en büyük kayıp ve yokluk olacaktır. Yoktan elem yoktur. Varın yokluğundan ise elem vardır. Bu ise bir abesiyettir. Allah ise zâtının ezeliyet ve ebediyeti kadar bundan münezzehtir. O halde ahiret olacaktır.

21) Vermek istemeseydi,istemek de vermezdi.

Yani Allah insanlara ahireti vermek istemeseydi,insanların içine ebedi yaşama duygusunu,ahiret isteğini de vermezdi.

Şöyleki;insanda tatlı isteği olsunda,tabiatta tatlı bulunmasın? İnsanda mide var,ağız var,ancak yiyecek şey olmasın ve bulunmasın? Veya yiyecek şeyler olsun,ağız ve mide olmasın? İnsanda göz olsun,görecek şeyler olmasın? Kulak olsun ancak işitecek şeyler bulunmasın? Veya tersleri;İşitecek,görülecek şeyler var,kulak ve göz yok...

Madem bunların bunsuz olması mümkün değildir. O halde insanda ebedi yaşama,hiç ölmeme,sonsuzluk duygusu olsunda,öyle bir yer bulunmasın. Mümkün mü? Madem bulunacaktır. İşte oda ahirettir.

İnsanın gerek fotoğrafla,gerek kasedler gibi yollarla herşeyini korumaya ve hıfzetmeye çalışması ebedilik duygusunun bir yansımasıdır. İnsan filimle,teyib ve video ile işlerini,herşeyini ebedileştirmek ister. Zahiren kendisi gitse de,geriye bıraktığı şeyler bâki kalsın.

Yokluğa gittiğini düşündüğümüz geçen baharların çiçek ve meyveleri vs. herşeyi bile yokluğa gitmemiş,hafızalarda ve resimlerde korunmuş olmaktadır. Hatırlamakla ona bir varlık ve vücud veririz.

Konuşulan kelimelerde yokluğa gitmemekte kulaklarda,hafızalarda ve dağınık olarak tabiatta bulunmaktadır.

Hiç mümkün müdür ki,bir çiçeği,hatta ve hatta insanın bir kelime ve harfini bile yokluğa atmayan ve yok etmeyen,hayalini dahi israf etmeyen Allah,hiç o insanı yok eder mi? Haşâ ve kellâ. Herşey elinde ve emrinde olan o zât münezzehtir.

O halde Allah insanı ve onun her şeyini muhafaza edip ahirette tekrar diriltecek ve onu bâkileştirip ebedileştirecektir. Oda ahirette olacaktır.

"İâde edilmemek üzere zeval nimeti nikmete (azaba),şefkati zahmete,muhabbeti musibete ve lezzeti eleme ve rahmeti zıddına kalbeder."[13]

Nebe suresiyle Cenâb-ı Hak ahireti isbat için der:"Size zemini güzel serilmiş bir beşik,dağları hanenize ve hayatınıza defineli direk,hazineli kazık,sizi birbirini sever,ünsiyet eder çift;geceyi hâb-ı rahatınıza (rahat uyumanıza) örtü,gündüzü meydanı maîşet,güneşi ışık verici,ısındırıcı bir lamba,bulutları âb-ı hayat çeşmesi gibi ondan suyu akıttım. Basit bir sudan bütün erzakınızı taşıyan bütün çiçekli,meyveli muhtelif eşyayı kolay ve az bir zamanda icad ederiz. Öyle ise yevmi fasıl (ahiretin diğer bir adı olup,iyi kötü,her zıddın birbirinden ayrıldığı gün) olan kıyamet sizi bekliyor. O günü getirmek bize ağır gelmez."[14]

"Size ağaçtan meyveyi ve ateşi ve ottan erzakı ve hububu ve topraktan hububatı ve nebatatı verdiği gibi, zemini size hoş -her bir erzakınız içinde konulmuş- bir beşik ve âlemi, güzel ve bütün levazımatınız içinde bulunur bir saray yapan bir zâttan kaçıp başıboş kalıp, ademe gidip saklanılmaz. Vazifesiz olup kabre girip uyandırılmamak üzere rahat yatamazsınız."[15]

Zira:"Dünya boşu boşuna dönmüyor,mahsulatını haşre boşaltıyor."[16]

"Koca ağacı idare eden, o ağacın meyvesine ehemmiyet vermeyip başkasına mal eder mi? Bütün ağacın neticesini terketmekle, bütün eczasıyla hikmetle yoğrulmuş hilkat şeceresini abes ve beyhude yapar mı zannedersiniz?"[17]

AHİRETE İMANIN KİŞİLERE VE TOPLUMA SAĞLADIĞI FAYDALAR

Ahirete imandan amaç,insanların nazarlarını fâniden bâkiye,ebedi hayata çevirmek için olmakla beraber,insana bu dünyada huzur sağlamayı amaçlar. Ruha rahat olacak ahiret esintisini kalbe üfler.

Ahirete imanın insan sınıflarından;

ÇOCUKLARA : Anne ve babasını kaybeden bir çocuğa en iyi teselli,onlarla tekrar ebedi ahirette beraber olma inancıdır.

GENÇLERE : Gencin taşkınlığını,sefahet ve isyanını gemleyip itaat,emniyet ve dürüstlüğe sevk eden,tekrar hesap vereceğini hatırlatarak istikamet olan doğru yolda gitmesini sağlayan ahiret inancıdır.

Gençte akıldan ziyade his hakimdir. Ahiret inancı ona hissi değil,aklî hareket etmesini sağlayacaktır.

Deli kanlı olup,kanı deli gibi akan eli kanlı genç,ahirette bir hesabın olacağını düşünerek,itidali demle hareket edecektir.

İHTİYARLARA : Taze gençliğini kaybedip yerine meşakkatli bir hayat olan ihtiyarlık içindeki insana en büyük teselli ebedi genç olma ve genç kalma inancıdır. Ancak o ihtiyar,ihtiyarlığın gidip yerine ebedi hayatta târu taze bir gençliği kazanıp,sürekli genç kalacağını hatırlamakla ihtiyarlığın meşakkatlerinden kurtulup,Allaha iman ve ibadet içinde bir hayat geçirmesini sağlayan ancak ahiret inancıdır. Bunun yerini dünyada başka hiçbir şey dolduramaz.

İhtiyarlık gencin ve gençliğin öyle bir iflasıdır ki,milyarderin iflasından daha hazin ve üzücüdür. Zira,birinde tekrar kazanmak ihtimali varken,ihtiyarlığın tekrar gençliği bu dünyada kazanma ihtimali yoktur. Ancak bu ahirette mümkündür.

ANNE VE BABAYA : Ebedi hayatta tekrar beraber olacaklarını hatırlatıp,ölen küçük çocuklarının ise,kendileri için ahirette şefaatçı ve sevimli bir çocuk olarak tekrar verileceğini hatırlatmakla aile hayatını bir cennet gibi yapan ahiret inancıdır.

Zindanda bulunanların çocuğunu padişahın kendi has sarayına alıp bakması gibi...

Hapse düşen bir anne evladından ayrılmamak için onu da hapishaneye alması ona bir iyilik değil,kötülüktür.

Mesela,hapisteki annenin evladını padişah isteyip kendi özel hizmetçilerinin nezaretinde,kendi sarayında bakılmasını sağlaması evlat ve anne içinde hayırdır. Hatta belki de evladın hatırı için annenin affedilmesine sebeb olabilir. Veya bir görüşme anında padişah,çocuğu hapishaneye değil,belki hapishanedeki anneyi huzuruna getirip görüşmelerini sağlar.

Hadislerde de belirtildiği gibi,-Çocuğa,haydi cennete gir-denildiğinde çocuk;anne ve babamı almadan girmem-diyecektir. Allahın izniyle imanlı olan ebeveynine şefaatta bulunacaktır.

Cennette anne için en büyük lezzet evlat ve çocuk sevgisidir.

Dünyada çocuk iken ölen,ahirette de ebedi çocuk olarak kalacak,ehli cennet olan ebeveynine sevimli bir evlad olarak verilecektir.

FERD VE TOPLUMA : İnsanlara vazifelerinin sorumluluğunu,insanların haklarını bilmeyi,vazifede dürüstlük ve çalışmayı kısaca,toplumda anarşiyi engelleyip hürmet,merhamet,emniyet,itaat,helal ve haramı bilip haramdan çekinmeyi sağlayan ahiret inancıdır.

Özetle;insana insanlığını kazandırıp,kendisine kendisini tanıttıran yani,nereden geldiğini,nereye gideceğini ve bu dünyadaki vazifesinin ne olduğunu hatırlatıp,madden ve mânen mükemmelleşmesini sağlayan ahiret inancıdır.

"Evet yolculara seyahat için vesika vermek bir vazife olduğu gibi, ebed tarafına giden yolculara da hem vesika, hem o zulümatlı yolda nur vermek öyle bir vazifedir ki, hiçbir vazife o vazife kadar ehemmiyetli değildir."[18]

ÂYETLERLE AHİRET

İnsanların kısa hayatta ebedi mükâfat ve cezası ise,adaletin bir gereğidir. Zira hakiki adalet ister ki;" Şu küçücük insan, şu küçüklüğü nisbetinde değil, belki cinayetinin büyüklüğü, mahiyetinin ehemmiyeti ve vazifesinin azameti nisbetinde mükâfat ve mücazat görsün."[19] Çünki zulüm ve küfürde sirayet vardır. Umum hukuka tecavüz olduğundan,Cenâb-ı Hakkın bütün isimlerini ve onların sonsuz tecellilerini inkâr olduğundan,sonsuz cezada adalet olur.

"Demek burada çabalamak onlar içindir. Şurada çalıştırır, orada ücret verir. Herkesin istidadına göre orada bir saadeti var..."[20]

Ahirette verileceklerde insanların istidat ve kabiliyetlerine göredir. Kömür ruhlu Ebu Cehilin istidadı cehenneme layık iken,elmas ruhlu Ebu Bekirin istidadı da cennete ehildir. Kömürün layık olduğu yer odanın baş köşesi değil,belki soba ve kömürlüktür. Elmasında layık olduğu yer kömürlük değil belki yüce ve âli yerlerdir.

Nitekim toprağın altına atılan ve dağılan tohuma yok oldu,bir daha dirilmeyecek,denilmez. Belki onun çürümesi baharda daha güzel bir şekilde çıkacağının bir ifadesidir.

Âyetlerde diriltilme,kıyamet ve ahiret hususunda ise: diriltilme kâfirler tarafından büyü olarak nitelendirilecek,[21] Allah ise diriltmenin hak olduğu ve o yalancıları da sözlerinde tekzib edecektir.[22]

Bir kemik yığını halinde iken diriltilmelerini akıllarına sığdıramıyanları [23] yakın zamanda diriltip,bekletmeyeceğini ve elbet cezasız bırakmıyacağını,en azından herşeyi yarattığını düşünmeleri gerektiğini söyler.[24]

Diriltileceğinde şekki olan insanın hiç olduğunu düşünmesine karşı,zulmünün karşılıksız kalmayıp,herşeyin karşılığının verileceği,[25] ilkin yaratanın sonrada yaratacağını,[26] bunun ise ancak kendisine ilim ve iman verilenler tarafından bilineceğini ,[27]Kur'an haber vermektedir.

Haşri gerektiren sebebler vardır. Allah vadetmiştir.[28]

Ahiretin olması için dünya yıkılacak ve kıyamet kopacaktır.[29] Yer başka bir yere değişecek,[30] gök sallanacak,dağlar yürüyecek,[31] yer sarsılacak,dağlar parçalanacak,toz duman olacak,insanlarda sınıflara ayrılacak.[32] Gökler yarılır,[33] çocuklar bile ak saçlı ihtiyarlara çevrilir.[34] Yıldızların ışığı sönecek,[35] güneş

dürülür,vahşi hayvanlar toplanır,denizler kaynatılır.[36] Denizler birbirine katılır,[37] yer uzatılıp düzlenir,içinde bulunanlar atılıp boşaltılır.[38] Ve insanların ateş etrafında yayılmış pervaneler gibi olduğu [39] o gün,işte kıyamet günüdür.

Kıyametin ilmi yani ne zaman kopacağı ise Allaha aittir.[40] Ancak kopmasının bazı alâmet ve delilleri vardır ki;Zülkarneynin Ye'cüc- Me'cüc (anarşistler) için yaptığı seddin yerle bir oluşu,[41] Dabbetül Arz (yerden bir hayvanın çıkışı veya mikroskobik mikrob ve canlılar,Aids gibi),[42] kemikleri yeyip kemirişi,[43]Peygamberimizin gönderilmesi,ayın ikiye ayrılması,kıtlıkla birlikte her yeri dumanın kaplayışı,[44] göz kamaştığı,ay tutulduğu ve güneşle ayın bir araya getirilişi.[45]

Kıyametin dehşetinden herkes kendi derdine düşecek,[46] kulakları patlatan bir gürültü kopacak,o günde kişi kardeşinden,annesinden,babasından,eşinden ve çocuklarından kaçacak. Çünki işi başından aşmıştır. İki durumla karşı karşıya bir hal içindedir. Ya müjdeli güleç bir yüz veya üzüntülü,karanlıklı bir yüz içerisindedir.[47]

Kıyametin vukuû sırasında insanlar korkuya kapılır. O anda her emzikli kadın emzirdiğinden vaz geçer,her gebe kadın çocuğunu düşürür,insanları da sarhoş bir halde görürsün. Oysa onlar sarhoş değillerdir. Fakat Allahın azabı çok dehşetlidir.[48]

Kıyametin vaktinde günahkârlar ise,dünyada pek az kaldıklarını zanneder. Ve kendilerine fayda vermeyecek olan pişmanlık ve tevbede bulunurlar.[49]

Haddi aşıp Allahın âyetlerini inkâr edenler kör olarak haşredilirler.[50]

Artık ahiret günü gamlı bir gün olup,zalimlerin yardımcısı da yoktur.[51]

Ancak son pişmanlık fayda vermediği gibi,müddette verilmez.[52] Artık bugün bütün sırlar açığa çıkar ve insanın uzuvları onun aleyhine şahitlikte bulunur.[53] Kimseye zulmedilmeksizin,[54] herkese yaptığının karşılığı tam olarak verilir.[55] Çünki adalet terazileri kurulur.[56] Zalimlerinde mazeretleri artık geçersizdir.[57] İnsanların bir kısmının amel defteri sağından verilirken,[58] kimisinin amel defteri solundan verilir,[59] kiminin de arkasından verilir.[60]

Artık o gün herkesin işi Allaha kalmıştır.[61] Böylece insanların bir kısmı cennete bir kısmıda cehennemdedir.[62] Allah ise dünyayı isteyene dünyayı,ahireti isteyene de ahireti verir.[63]

Dünyada iken iyiliği emredenler mesud,[64] diğer bir kısım insanlarda talihsizdir.[65] Böylece insanların ölümsüz olduğu ahiretin [66]varlığında ve vukuûnda şüphe yoktur.[67] Kişiye ise ahirette sağlayacağı fayda;Namaz,[68] Zekât ve yaptığı iyi amel,[69] işlenilen hayır,[70] geride bıraktıkları sadaka-i cariye gibi eserlerdir.[71]

Allah mü'minlerin,iman etmiş olmanın vasıflarını belirtirken,onların ahirete iman etmiş olduklarını belirtir.[72] Ve o gün onun yerine başka bir fidyede kabul edilmez.[73] Kişinin iyiliği ancak ona (ahirete) inanmaktadır.[74]

Ve ancak ahirete inanandırki,Allah yolunda infak eder.[75]

Kaçınılmaz bir son olan,[76] ahirette ancak iyiliği emreden,iyilik üzere olan insanlar kurtuluşa ereceklerdir.[77] Kurtuluşa ermeyen o kimselerdir ki,kötülüğü yapar,[78] kibirlidir.[79] Bundandır ki yaptığı amelleri de boştur.[80] Ve bunu herkes görecek ve yaptıklarını okuyacaktır.[81]

Allaha ve rasulüne itaat ederek,Allah yolunda malları ve canlarıyla savaşan,Allahın mescidlerini imar edip,bunları ahirete imanından dolayı yapan mü'minlerle müşriklerin yaptıkları bir tutulamaz.[82]

Çünki münkir ahiretin varlığını inkâr edip sorumluluğunu bilmezken,ehli iman kendisinin elbette elbette hesaba çekileceğini,mükâfat veya cezaya çarptırılacağını bilmekte,şuuruna varmaktadır.[83] Zira kaçamakta yoktur.[84]

Cenâb-ı Hak kendisine iman eden ehli iman için hazırlamış olduğu nimetler ise,dünya kıstaslarıyla ölçülemez. Allah bunları Kur'an-da belirtmiş olmaktadır.[85]

Bu uhrevi mükâfatlar ahirete imanın bir neticesidir.

Bu ecir ve mükâfatlar sayılırken,orada herkesi öldüren ölümün ölüp,ondan başka öldürücü bir ölümün olmayarak,oranın ebedi oluşu,[86] altlarından ırmaklar akan nehirler ve meskenler[87]-in olduğu sıralanır.

İçecekler ise;[88] ne baş ağrıtır,nede akıl giderir.[89]

İçilen ve akıtılan Kâfurdan ırmaklar,[90]gümüş kapların,gümüş kâseler,gümüşi beyazlıkta şeffaf kupalar ve içlerinde zencefil karışımı içecekler vardır.[91]

Bahçeler,üzüm bağları,[92] Miskü anberli içecekler, Allaha yakın olanların içeceği Tesnim (kaynak),[93]tahtlar,koltuklar,serilmiş halılar [94] ve cennetin kısımlarından Adn cenneti,[95] istenilen her şey,[96] ipekten giyecek,altın bilezikler,rahatsız edici sıcak ve soğuğun olmayışı...[97]

Firdevs cennetleri,[98] Me'va cenneti,[99] Naîm cenneti,[100] bütün bunlar ehli iman için sevindirici ve gözleri parlatıcı karşılık ve mükâfatlardır.[101]Onlar için orada lüzumsuz ve boş sözler yoktur.[102]

Cennet gibi cehennemde kendine layık ve münasib maddelerle dolacak,insanlar ve cinler onun yakıtı olacaktır.[103] Buna rağmen cehennem;-Daha var mı?-diyecektir.[104]

Cehennemin her zümre için ayrılan yedi kapısı vardır.[105]

Cennet gibi cehennemde ebedi ve ölümsüzdür.[106]

Kâfirlerin durumu ise;değil yaşaması,düşünmesi dahi ızdırap vericidir. Bunlar,pınar halindeki kaynar suyla beraber,yiyecekleri dikendir. Açlıklarını gidermede bir faydada sağlamaz.[107]

Aynı zamanda zehirlendirerek,kıvrandırıcı zakkum sunulur. İçecekleri de kaynar su ve irindir.[108] Bunu içmek içinde develerin suya saldırışı gibi saldırırlar.[109]

Cehennemin alevi,[110] insan derisini kavururda,[111] insan bir serinlik bulamaz.

Artık zebaniler ve yardımcılarından da kurtuluş yoktur.[112]

Beş bilinmeyen gaybi şeylerden biride kıyametin ne zaman kopacağıdır.[113]Bilinmemesindeki hikmet ise," Din bir imtihandır. Teklif-i İlahî bir tecrübedir. Tâ, ervah-ı âliye ile ervah-ı safile, müsabaka meydanında birbirinden ayrılsın. Nasılki bir madene ateş veriliyor; tâ elmasla kömür, altunla toprak birbirinden ayrılsın. Öyle de bu dâr-ı imtihanda olan teklifat-ı İlahiye bir ibtilâdır ve bir müsabakaya sevktir ki; istidad-ı beşer madeninde olan cevahir-i âliye ile mevadd-ı süfliye, birbirinden tefrik edilsin... Madem Kur'an, bu dâr-ı imtihanda bir tecrübe suretinde, bir müsabaka meydanında beşerin tekemmülü için nâzil olmuştur. Elbette şu dünyevî ve herkese görünecek umûr-u gaybiye-i istikbaliyeye yalnız işaret edecek ve hüccetini isbat edecek derecede akla kapı açacak. Eğer sarahaten zikretse, sırr-ı teklif bozulur. Âdeta gökyüzündeki yıldızlarla vazıhan "Lâ ilahe illallah" yazmak misillü bir bedahete girecek. O zaman herkes ister istemez tasdik edecek. Müsabaka olmaz, imtihan fevt olur. Kömür gibi bir ruh ile elmas gibi bir ruh (Ebu Cehil-i Laîn ile Ebu Bekir-i Sıddık müsavi görünecek. Sırr-ı teklif zayi' olacak.)beraber kalacaklar..."[114]

Kıyametin dehşeti neticesinde:" İşte bu şiddetli ölüm ile hilkat bayılır, kâinat yayılır, hilkatın yağı ayranı birbirinden ayrılır. Cehennem maddesiyle, aşiretiyle bir tarafa çekilir; Cennet de letafetiyle, lezaiziyle ve bütün güzel unsurlarıyla tecelli ve incilâ eder."[115]

Cehennemin varlığı ilmende isbat edilir. Dünyanın yarı çapı altıbin kilometredir. Her 33 m. Kazıda bir derece sıcaklık artar. Merkeze kadar bu 200 bin derece sıcaklık eder. İşte küçük cehennem.[116]

Dünyamızda boşu boşuna dönmemektedir. Belki içindeki mahsulatını haşre,yani mahşer yerine boşaltmaktadır. Dünya dönüşüyle mahşer yerinin dairesini çizmektedir.[117]

Peygamberimizde orada ümmetiyle Nuraniyet sırrıyla görüşecek ve onlara şefaat edecektir. Mesela,Ankara televizyonundaki bir spiker herbir televizyonda ayrı ayrı görüldüğü gibi,eğer birde mümkün olsa her ekranın başında bulunanla konuşabilseydi,isteklerini de dinleyebilmiş olacaktı. İşte haşirde bu en mükemmel şekliyle gerçekleşecektir.

Peygamberimiz:"Herkes haşirde çıplak olarak haşredilir."buyuruyor.

Bunun üzerine Hz. Âişe,ya Rasulallah,o zaman insanların durumu nasıl olur?Birbirlerine bakmazlar mı? Peygamberimiz ise,insanlar kendi dertleriyle uğraşmaktan,başlarını bile kaldıramıyacaklar,yaklaştırılan güneş ile terler ağızlarına kadar gelecektir,buyurur.

Yinede Cenâb-ı Hakkın:"Fıtri bir libas giydirmesi,ismi hakim muktezasıdır."[118] Ona uygun bir elbisede giydirilebilir. Diğer varlıklara giydirdiği gibi...

CENNET VE CEHENNEM

Allahın Cemal ve Celâl,lutuf ve kahr isimlerinin tecelli ettiği yer.

İmtihanın neticelenmesinden sonra,alınacak mükâfat ve cezanın diğer bir adı.

İyi kötü,hayır şer,nur zulmet,bütün zıdlıkların ayrı ayrı boşaldığı iki mahzen.

Biri özlerin,diğeri kışır ve kabukların bulunduğu yer.

İnsanlık silsilesiyle silsile halinde gelen iki kafilenin son durak ve varacağı son durak.

İki oluk,iki kanal. Birinden nur akar,diğerinden kir.

Yaratılış ağacının ebede uzanıp giden iki dalının iki meyvesidir. Biri tam,diğeri ham. Kurtlu ve vıcık vıcık...

Maddi-manevi bütün lezzet ve elemlere sebeb iki yer."İnsan bütün duygularıyla ibadet etmiş ise,cennetin lezzetlerine istihkak kesbetmiş ise,herbir duygusunu memnun edecek,tam bir lezzette alacaktır."[119]Ve:"Kişi dünyevi maceralarını ve manzaraları cennette bulacak ve seyredecektir."[120]

Dolanın ve doldurulanın memnun edildiği yerin adı. Her ikisinin de birbirleriyle kıymetlendiği ve şereflendiği âli ve âdi iki makam.

Ne ucuz,nede lüzumsuz...

İman ve iyi şeyler cennete,küfür ve kötü şeylerde cehenneme akar.

O cennet ki,gözlerin görmediği,kulakların işitmediği,insan kalbine doymayan şeylerin olduğu yer. Cehennemde öyle![121] O onlara sunulacak bir ziyafet.[122]

Cennet sayısız nimetlerin bulunduğu yer. Ya cehennem? Mahdud ve ma'dud...keşke oda olmasa..denilecek yer.

Cennet insanların kazancı olmayıp,doğrudan doğruya Allahın bir lutfudur. Cehennem ise kazancın bir neticesidir. Yani küfür ve günahlar. Ne kötü kazanç!

Cennet her şeyiyle hayatlı ve canlı. Her şey insan gibi emri anlar ve yapar.

Cennette insanların makamı farklı farklıdır. İstidat ve kabiliyetlerdeki farklılık gibi. 8 tabaka cennet,8 farklı kabiliyetler için. 8 tabakanın hepsi 8. tabakada toplansa alacakları lezzet ayrı ayrıdır. Çünki vüs'atler ve duygular farklıdır.

Cennetin en büyük nimetiyeti ebediliğidir. Allahın Cemalini görmek ise,herşeyin fevkinde bir nimettir.

Orada insan cisminin zerreleri sabit kalıp terkib ve tahlile maruz değildir. Giderle gelir muvazenede olup denge vardır. Yenilen şeyler öz olmakla beraber,vücuddan misk kokusu olarak çıkar.

Cennette ihtiyarlık yoktur. Ölüm yoktur. Uyku yoktur. Meşakkat,yorgunluk yoktur. Bütün noksan ve kusurlar orada yoktur.

İman manevi bir cennet çekirdeğini,küfürde manevi bir cehennem zakkumunun çekirdeğini taşımaktadır. Zakkum çekirdeğinden tuba ağacı,tuba çekirdeğinden de zakkum beklenilmez. Karga yumurtasından bülbül,bülbül yumurtasından da karga çıkmaz.

Zaman göstermiştir ki,cennet ucuz değil,cehennem dahi bir çok kefere ve fecere için lüzumsuz değildir.

Elbette bir serkeş padişaha;-beni hapse atamazsın,ceza veremezsin- dese,orada hapishane olmasa da sırf o başıboş için yapar,onu da içine atar.

"Ehli cennetin cisimleri ruh kuvvetinde ve hiffetinde (hafifliğinde) ve hayal süratindedir. Ve umum rahmet hazinelerini tartacak ve ölçecek âletler cismaniyettedir. Ve Cenâb-ı Hakkın isimlerinin tecellisinin büyük yeri yine cismaniyettedir."[123]

"Alemden toplanan,meniden yaratılan insan,tekrar yaratılacak,haşredilecektir."[124]

ÖZETLE

"Hevam, balık gibi küçük hayvanların yumurtalarını, haşerat ve nebatatın tohumlarını, pek büyük bir rahmetle, bir lütuf ile, bir hikmetle hıfzeden Sâni'-i Hakîm'in hâfiziyetine lâyık mıdır ki, âhirette semere veren ağaçlara çekirdek olacak a'malinizi hıfzetmesin, ihmal etsin? Halbuki sen hâmil-i emanet, halife-i arzsın."[125]

"Evet her bir zîhayatta bulunan hıfz-ul hayat hissi, vücudun ebedî bir bekaya İsm-i Hayy, Hafîz, Bâki'nin tecellisiyle incirar edeceğine delalet eder."[126]

"Bir incir tohumunu tavırdan tavıra hıfzeden, devirden devire himaye eden, inhilalden vikaye eden ve o tohumda incir ağacının teşkilâtına lâzım olan esasları kemal-i ihtimam ile muhafaza eden, elbette ve elbette, halife-i arz ünvanını alan nev'-i beşerin a'malini ihmal etmez, hıfzeder."[127]

"Lafızların tebeddülüyle mana tebeddül etmez, bâki kalır. Kabuk parçalanır, lüb bâki ve sağlam kalır. Libası yırtılır, cesedi sağlam, bâki kalır. Cesed ölüp dağılırsa da ruh bâki kalır. Cisim ihtiyarlanırsa, enaniyet genç kalır. Çokluk, cemaat dağılır amma, vâhid-i ferd bâki kalır. Kesret bozulur, vahdet bâkidir. Madde kırılır, nur bâkidir. Binaenaleyh ömrün bidayetinden sonuna kadar devam eden mana, çok cesedleri tebeddül ve tavırdan tavıra intikal ve devirden devire yuvarlandığı halde vahdetini, bekasını muhafaza ettiği gibi, ölüm hendeğini de atlayarak sâlimen ebed yoluna devam edecektir.

Maahaza her vakit "Fenaya hazır ol" emrini intizar eden zâil ve bekasız maddiyatta, şu hıfz ve muhafaza düsturu beka ile çok münasebetdar olan ruh ve manada da câridir.”[128]

HAŞİR – ÖLDÜKTEN SONRA TEKRAR DİRİLME KONUSU

Âyette rabbimiz:”İnsan görmüyor mu ki,biz onu nutfeden (bir damla sudan) yarattık. Birde bakıyorsun ki,açıkça isyan ediyor.

Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal iradına kalkışıyor. Ve’Şu çürümüş,un haline gelmiş kemikleri kim diriltecek?’diyor.

Deki,onları ilk defa yaratmış olan diriltir. Çünkü o,her türlü yaratmayı gayet iyi bilir.”[129]

Rivayete göre Âs bin Vâil yahut Übey bin Halef,eline çürümüş bir kemiği alarak ufalar ve Peygamber Efendimize hitaben:”Bu kemiği çürüdükten sonra Allah diriltecek mi sanıyorsun?”deyinde,Rasulü Ekrem ona cevaben:”Evet,O,seni de diriltecek,hem seni ateşe de sokacaktır.”buyurmuşlardır.

Bunun nümuneleri ise,gayet çoktur. Mesela;

-Kışta ölmüş baharı dirilten,kemik gibi kuru direklere,ağaçlara,birkaç gün zarfında bahar haşrini gerçekleştiren Allah;elbette biz insanları da diriltecek,ahireti var edecektir.

-Dünya yaratılalı beri her sene dünyayı bir kitab gibi yazıb,kışta bozan,diğer bir baharda tekrar yazıp,bunu sürekli tekrar eden Allah,elbetteki bir kitab gibi yazmış olduğu şu insan kitabını bozduktan sonra tekrara yaratması,bir anda meydana getirmesi,aklen ve naklen kabul edilebilir bir hakikattır.

-Koca kâinatı,güneş ve yıldızları,dünyaları ve dağları rahatlıkla evirip çeviren bir kudrete,huzuruna davet ettiği insan ile kendisi arasında bir taş mesabesinde olan engelleri kaldıramaması mümkün değildir,denilebilir mi?

-Öyle bir komutan düşununüz ki,dünyanın muhtelif yerlerinden topladığı,askerlerden meydana getirdiği bir orduyu eğittikten sonra,istirahat için birkaç saatliğine serbest bıraktığı bir orduyu,ikinci bir sefer tekrar toplaması nasılki birincisinden daha kolay,rahat ve mümkin ise;öylede,

Kudreti sonsuz olan Cenâb-ı Hakkında yoktan var edip yarattığı bu insanı ve tüm varlıkları ikinci bir sefer İsrafilin borusuyla tekrar diriltmesi ve onları yaratması elbetteki birincisinden daha kolay olacaktır. Zira onun kudretine hiçbir şey zor değildir.

O halde ahiret olacaktır.

Bu misaller gibi;en büyük bir ağacın ruh proğramını bir nokta gibi küçük çekirdeğinde muhafaza eden Allah,elbette insanlarında ruhlarını muhafaza edecek ve onların çekirdekleri olan "Acbuz Zeneb" yani kuyruk sokumlarında yaratacaktır.

Haşre mani hiçbir şey yoktur. Onun olmasını gerektiren ise,herşeydir.

Güneşi dünyamıza bir lamba,gezegenleri meleklerine tayyare yapan zât,elbette beşeride ihya edecek,tekrar diriltecektir.

-Kendisine iman,ibadet ve itaatta bulunana mükâfat,bulunmayana da ceza vereceğini söyleyen Allah,elbette sözünden dönmeyecek,vadini yerine getirecektir.

-Cenâb-ı Hakkın her bir ismi,öldükten sonra tekrara dirilmeyi gerektirmektedir. Âdil isminin,mazlumun hakkını zalimden almayı gerektirmesi gibi...Zira şirk,büyük bir zulüm olup,bütün kâinatın hukukuna tecavüz olarak,cezayı gerektirmektedir.

-Kıymetli bir varlık olan insanın diriltilmemesi büyük bir eksikliktir. Allah ise bütün bunlardan münezzeh olup,ahireti yaratacaktır.

-Herhangi bir yolda tehlike olduğunu söyleyen bir kimseye itimat ettiğimiz halde,her konuda insanlığın en doğru kimseleri olan yüzyirmidört bin peygamberin ittifakla ahiretin varlığını ikrarları,elbetteki sözlerin en doğrusu olacaktır.

-Cesed ölse bile,ruh ölmez. Nitekim,atın ölmesi,binicisinde bir değişiklik yapmayıp,sadece uyuması halinde onun uyanmasına bir vesile teşkil eder.

-Hz. Alinin bir müneccime verdiği cevapta:"Eğer senin dediğin gibi ahiret yoksa,benim burada kaybedecek bir şeyim yoktur.

-Bir çok belgelerle sabit olduğu üzere- Ahiret meydana gelip,tahakkuk ettiğinde ise,vay senin haline!.."

Evet. Kudret muktedirdir.

-Sözlerin en doğrusu olan sözlerde Rabbimiz şöyle buyuruyor:"Ayrılın bir tarafa bu gün ey günahkârlar!"[130]

-Allah ki ondan başka hiçbir ilâh yoktur,elbette sizi kıyamet günü toplayacaktır;bunda asla şüphe yoktur. Söz bakımından Allah'tan daha doğru kim vardır?"[131]

-"İlkin mahlukunu yaratıp (ölümden sonra) bunu (yaratmayı) tekrarlayan O'dur ki,bu,O'nun için pek kolaydır. Göklerde ve yerde bulunan en yüce sıfatlar O'nundur. O mutlak güç ve hikmet sahibidir."[132]

-"Allah kullarına zulmetmez."[133]

-"Yer küre kendine has sarsıntısıyla sallandığı,toprak ağırlığını dışarı çıkardığı,insan;"Ne oluyor buna!"dediği vakit (durum nice olur bir bilsen!) İşte o gün yer,bütün haberlerini anlatır,çünki Rabbin ona vahiy ile her şeyi bildirmiştir.

O gün insanlar amellerini görmeleri (karşılığını almaları) için geri dönüp gelirler. Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kimde zerre miktarı şer işlemişse onu görür."[134]

Yahudilerin bir kesiminde olan Tenasuh, Reenkarnasyon yani öldükten sonra tekrar dünyaya velev başka bir surette tekrar geri gelme olayını,İslamiyet reddetmektedir,aslı yoktur.[135] Ahiret inancına bir alternatif olarak konulmaya çalışılan batıl bir inanıştır.

MEHMET ÖZÇELİK

---

[1] Tekvir.1.

[2] Mektubat.55.

[3] Taha.102,Neml.87.

[4] Müddessir.8.

[5] Hakka.13-15.

[6] Gaf.20.

[7] Zümer.68.

[8] Bak.Kur'an-ı Kerim ve Türkçe açıklamalı tercümesi.Heyet.

[9] Mâide.32.

[10] İşaratül İ'caz.151.

[11] Kıyame.56.

[12] Bak.Sözler.574.

[13] Mesnevi-i Nuriye.40,Sözler.65,İşarat-ül İ'caz.180.

[14] Sözler.347.

[15] Age.372.

[16] Mektubat.34.

[17] Sözler.395.

[18] **Lem'alar.173.**

[19] **Sözler.67,63.**

[20] **Sözler.53,74.**

[21] **Hud.7.**

[22] **Nahl.38-39.**

[23] **Yasin.78.**

[24] **İsra.49-52,97-99.**

[25] **Meryem.66-72.**

[26] **Ankebut.19-20,En'am.94,134,Yasin.79.**

[27] **Rum.56.**

[28] **icr.85,Nahl,84,89,Kehf.48,Taha.15,Enbiya.104,Hac.7,Ankebut.5,Rum.43,Sebe.3,Mü'min.59,Zümer.69,Tur.1-8,Hakka.1-3,Mürselat.1-7,Nebe.39.**

[29] **Kehf.21,Hac.7.**

[30] **İbrahim.48.**

[31] **Tur.9-10,Nebe.18-20.**

[32] **Vakıâ.1-7,Taha.105.**

[33] **Hakka.13-16.**

[34] **Müzzemmil.14,17-18.**

[35] **Mürselat.8-14.**

[36] **Tekvir.1-6,11-13.**

[37] **İnfitar.1-4.**

[38] **Zilzal.1-5.**

[39] **Kâriâ.1-5.**

[40] **A'raf.187,Ahzab.63,Fussilet.47.**

[41] **Kehf.98,Enbiya.96-97.**

[42] **Neml.82.**

[43] **Sebe.14,bak.Hak Dini Kur'an Dili.E.H.yazır. 5 / 3704.**

[44] **Muhammed.18.**

[45] **Kıyame.6-10.**

[46] **Lokman.33.**

[47] **Abese.33-42.**

[48] **Hac.1-2.**

[49] **Rum.55-57.**

[50] **Taha.124-128.**

[51] **Mü'min.18,Nisa.109.**

[52] **İbrahim.44,Mü'minun.99-100,secde.12,nebe.40.**

[53] **Fussilet.20-22,Yasin.65.**

[54] **Casiye.22,Mü'min.17.**

[55] **Zümer.70,Zilzal.7-8.**

[56] **Enbiya.47.**

[57] **Mü'min.52.**

[58] **Hakka.19-24,İsra.71,İnşikak.7-9.**

[59] **Hakka.25-37.**

[60] **İnşikak.10-15.**

[61] **İnfitar.19.**

[62] **Şura.7.**

[63] **Şura.20.**

[64] **Âl-i İmran.104.**

[65] **Ğaşiye.1,16,Yunus.45.**

[66] **Duhan.56.**

[67] **Casiye.32,Âl-i İmran.9,25.**

[68] **Nisa.162.**

[69] **Bakara.110.**

[70] **Hac.77.**

[71] **Yasin.12,Haşir.18,Kıyame.13.**

[72] **Bakara.4,46,62,Nisa.162,Neml.2-3,Lokman.4,Meâric.26.**

[73] **Bakara.123,Yunus.54,Nahl.111,maide.36,Meâric.11-14.**

[74] **Bakara.177.**

[75] **Nisa.38-39.**

[76] **Meâric.2.**

[77] **Âl-i İmran.104,Kehf.110,Nisa.114.**

[78] **En'am.113.**

[79] **Nahl.22.**

[80] **A'raf.147.**

[81] **Âl-i İmran.30,İbrahim.51,İsra.13-14,47-79.**

[82] **Tevbe.18-19,44,Nisa.59.**

[83] **Bakara.284,Ahzab.8,Tekâsür.8.**

[84] **Ankebut.4-13.**

[85] **Ra'd.35.**

[86] **Furkan.75-76.**

[87] **Sad.50,Mü'min.8,Saff.12,Beyyine.8,Meryem.61.**

[88] **Saffat.41-49,Sad.49-54,Duhan.1-57,Zuhruf.68-73,Rahman.46-78,Tur.17-28.**

[89] **Vâkıâ.18-19.**

[90] **İnsan.5-6.**

[91] **İnsan.15-18.**

[92] **Nebe.31-34.**

[93] **Mutaffififn.25-28.**

[94] **Ğaşiye.12-16.**

[95] **Kehf.30-31,108,Ra'd.23,Taha.76,Fatır.33.**

[96] **Nahl.31.**

[97] **Hac.23,İnsan.12-13.**

[98] **Kehf.107,Mü'minun.11**

[99] **Secde.19,Necm.13-15.**

[100] **Saffat.40-44,vakıâ.12,İnfitar.13.**

[101] **Secde.17.**

[102] **Meryem.62,Ğaşiye.11.**

[103] **Hud.119,Secde.13.**

[104] **Kaf.30.**

[105] **Hicr.44.**

[106] **Taha.74,A'la.12-13.**

[107] **Ğaşiye.5-7.**

[108] **İbrahim.16-17,Vakıâ.48-54,Saffat.62-73,Kehf.29,Secde.20,Sad.55-64,Duhan.43-49,Meâric.15-18.**

[109] **Vakıâ.55.**

[110] **Mülk.6-11)**

[111] **Müddessir.26-31.**

[112] **Alak.18.**

[113] **Lokman.34,âyetlerin hazırlanmasında Dr.A.Özek başkanlığında heyetin hazırladığı mealden istifade edilmiştir.**

[114] **Sözler.248.**

[115] **İşaratül İ'caz.148.**

[116] **Bak.Mektubat.16.**

[117] **Mektubat.34.**

[118] **Mektubat.359.**

[119] **Mektubat.359.**

[120] **Age.272.**

[121] **Duhan.49.**

[122] **Vakıâ.56.**

[123] **Sözler.498,497,502.**

[124] **Tefsiri Kebir. F.Razi.Terc.heyet. 2 / 156.**

[125] **Mesnevi-i Nuriye.193.**

[126] **Age.193.**

[127] **Age.193.**

[128] **Age.193.**

[129] **Yasin.77-79.**

[130] **Yasin.59.**

[131] **Nisa.87.**

[132] **Rum.27,11,Neml.64.**

[133] **Âl-i İmran.182,Enfal.51,Hac.10,Fussilet.46,Gâf.29.**

[134] **Zilzal.1-8.**

[135]**Bak. İlmihal. –İSAM_ II / 157-160.**

A H İ R E T A H V A L İ

Ö N S Ö Z

Bütün zihayatlar hayatlarının lisan-ı halleriyle Hâlıklarına takdim ettikleri mânevi hediyelerini ve lisan-ı hamdle ve şükürlerini,O Zât-ı Vâcib-ul Vücuda biz de takdim ederiz. Hem hadsiz Salât ve Selâm ol Peygamberimiz Muhammed Mustafa Aleyhis-Salâtu Vesselâm üzerine olsun.

Hz. Muhammed'e münzel olan ve umum asırlara hitab eden Kur'an-ı Kerim-in takib ettiği esas dörttür. Tevhid,Nübüvvet,Ahiret ve Muâmelattır. Yani hidayet güneşi olan Kur'an;ekseriyetle bu dört mesele etrafında hududu tayin etmektedir. Başta ve en birincisi Cenâb-ı Hakkın varlık ve birliğini zerreden şemse kadar olan mevcudatla Vahdaniyetine istidlal ederek,kalbi tefessüh etmemiş,aklı bozulmamış,her zîşuura birlik ve varlığını en veciz ve mukni bir şekilde beyan edip,şiddeti zuhurundan ihtifa ettiğini kör gözlere dahi göstermektedir.

Diğeri ise,Tezimizin konusunu teşkil eden AHİRET VE AHİRET AHVALİ'ne imandır.

Ahiret ve Ahiret Ahvali,Sem'i delillere girip akıldan ziyade teslimiyeti gerektirir ki;bu teslimiyet körü körüne bir teslimiyet olmayıp,yüz yirmi dört bin Enbiyanın ve bunların başında Hz. Muhammed'in (SAM) kat'i ve doğru ihbarı ve Halik-ı kâinat tarafından beşere getirdiği en büyük mu'cizesi olan Kur'an-ın ihbarıyla sabit ve hakikat olup,geceden sonra gündüzün,kıştan sonra baharın gelmesi kat'iyyetinde vuku' bulacaktır.

Sem'i delil ise;Ahiret ahvali gibi görülmeyen,akıl yolu ile bilinebilen ve nakli delillerle isbat edilen dini meselelerdir.[1]

Ahiret hayatı; geçici dünya hayatından sonra, ölüm tezkeresiyle kabir kapısından girerek berzah istasyonundan sonra,İsrafilin içtima' emriyle,beşerin Kumandanı A'zama hesab vermek üzere uzun bir muhasebeden sonra mükâfat veya mücâzat görmek için amele göre uzun bir sırat yolculuğundan sonra mükâfat görmek için cennete veya mücâzat görmek için cehenneme girdikten sonra başlayan ikinci bir hayattır.

Ahirete imanın sağladığı binler faydalardan birisi;Âhirete inanan bir şahıs her zaman bir saadet ve ferah içerisinde olup,en büyük musibetlere karşı da dayanabilir. Şöyle ki;Zevali lezzet bir elem olduğu gibi,zevali elem dahi bir lezzet olduğunu düşünüp,bunun kendisine âhirette fayda sağlayacağını düşünerek elemi binden bire iner. İnanmayan ise;inançsızlığından dolayı geçen her dakika aleyhine döndüğünü ve git gide yokluğa adım attığını düşünmekle lezzet yerinde elem alır. Hayatı kendisine zindan yapıp,mü'minin bir kere ölmesine bedel her an ölür,lezzeti bulunduğu an bilerek ancak yaşayabilir.

Çünkü;" İman, mânevî bir cennetin çekirdeğini taşıyor.. küfür dahi, mânevî bir cehennemin tohumunu saklıyor. Nasıl ki küfür, Cehennem'in bir çekirdeğidir. Öyle de; Cehennem, onun bir meyvesidir. Nasıl küfür, Cehennem'e duhûlüne sebeptir; öyle de Cehennem'in vücuduna ve icadına dahi sebeptir. Zira küçük bir hâkimin küçük bir izzeti, küçük bir gayreti, küçük bir celâli bulunsa; bir

edebsiz ona serkeşâne dese: "Beni te'dib etmezsin ve edemezsin." Herhalde o yerde hapishane yoksa da, tek o edebsiz için bir hapishane teşkil edecek, onu içine atacaktır. Halbuki kâfir, Cehennem'i inkâr ile, nihayetsiz izzet ve gayret ve celâl sahibi ve gayet büyük ve nihayetsiz kadîr bir zâtı tekzib ve isnad-ı acz ediyor, yalancılıkla ve acz ile ittiham ediyor, izzetine şiddetle dokunuyor, gayretine dehşetli dokunduruyor, celaline âsiyane ilişiyor. Elbette farz-ı muhal olarak, Cehennem'in hiç bir sebeb-i vücudu bulunmazsa da; şu derece tekzib ve isnad-ı aczi tazammun eden küfür için bir Cehennem halkedilecek, o kâfir içine atılacaktır."[2]

AHİRET AHVALİ

A-AHİRETİN İSBATI :

Ahiret;Dünyanın yıkılıp harab olması,her şeyin mahvolarak,dünyanın ömrünün son bulup,bütün insanların kabirlerinden kalkarak mahşer meydanına toplanacağı zamandır.

İnsan;kâinatın en müntehab ve makbul bir neticesidir. Bu insanın icadı tavırdan tavıra geçerek,yani Nutfe denilen bir damla sudan Alakaya (Kan pıhtısına),Alakadan Mudğaya (Et parçasına),Mudğadan et ve kemiğe,ondan da insanın vücudunun teşekkülüne kadar devam etmektedir.Elbette böyle bir insanı yaratmada bir kasd,bir gaye vardır. İnsanı böyle bir surette yaratan usta,o insanı da kâinatın bir halifesi,bir reisi kılmıştır. Madem bu şekilde yaratmış olduğu,ona ihtimam gösterdiği insanı ebedi bir idama mahkum ederek,zalim zulmünde,mazlumda mazlumluğunda göçüp,kalkmamak üzere yatması hikmet ve rahmete muhaliftir.

Kâinatı kabza-i tasarrufunda tutan;'Kün' emriyle her şey bir anda vücuda gelen Zât-a karşı insanları tekrar diriltmek zor değildir. Çünki Neş'e-i Ûla'yı (ilk yaratılışı) yapan zâta,Neş'e-i Ûhra (ikinci ve son yaratılış) elbetteki zor değildir. Buna bir misal verecek olursak;Nasıl ki bir padişah yeniden,hiçten memleketin dört bir tarafından topladığı kişilerle bir orduyu teşkil etse,daha sonra teşkil ettiği bu orduyu istirahat için serbest bırakıp dağıtsa,sonra bir düdük sesiyle çağrıldıklarında elbette kolay bir şekilde tabur nizamı altına girerler.

Aynen böyle de;Cenâb-ı Hak da her bir zerreyi bir taraftan,bir unsurdan yok ve hiç iken bir araya getirip bir insan şeklini verdiği şu mahlukatı ikinci olarak yaratması,aynen istirahat eden taburun toplanması gibi onun kudretine gayet hafiftir.

Hadiste varid olduğu üzere,nebatatın tohumu gibi Acb-uz Zeneb (Kuyruk sokumundaki en küçük kemik) tabir edilen asli olan cüz ve parçalar ve zerreler ikinci yaratılış için kâfi bir esas ve temel olup birlikte iade edilir. Böylece Cenâb-ı Hak insanın bedenini onun üzerine bina eder.

Şerhul Mevâkıf'ta şöyle deniliyor: İnsandaki asıl parçalar,ömrün başından sonuna kadar devam eden parçalardır. Bazı alimler demişler ki;insan vücudunun asıl cüzleri,yaratılışının başlangıcından hasıl olan cüzlerdir. Yaratılışın başlangıcı ruhların cesedlere taalluk etmeğe başladığı zamandır.

Öldükten sonra dirilmede bedenin asıl cüzlerine itibar edildiği hususunda zikrettiğimiz görüş ile,cesedlerin bütün cüzleri ile öldükten sonra dirilmeyi inkâr edenlerin,öldükten sonra haşri inkâr sadedinde söyledikleri söz itibardan düşmüştür. Haşir ise,ancak her şeyden evvel ömrün evvelinden sonuna kadar cesedlerin bütün cüzleriyle olur. Hatta öyle ki,iâde manasını gerçekleştirmek için Cenâb-ı Hak,sünnet yerinden kesilen et parçası ile,tırnak ve saçtan kesilenler ve benzeri vücudun ilk yaratılışında var olan cüzleri iade edecektir. Sonra Cenâb-ı Allah kemiyet ve şekil bakımından iradesinin taalluk ettiğince dilediğini bırakacak,dilediğini yok edecektir.[3]

Ehli sünnete göre;yok olan bir şeyin tekrar iadesi caizdir. Pek çok felsefeci ve Dehrilere göre iâde caiz değildir.[4]

"Hiç mümkün müdür ki: Ölmüş, kurumuş koca Arzı ihya eden ve o ihya içinde her biri beşer haşri gibi acib, üçyüz binden ziyade enva'-ı mahlukatı haşr ü neşredip kudretini gösteren ve o haşr ü neşr içinde nihayet derecede karışık ve ihtilat içinde, nihayet derecede imtiyaz ve tefrik ile ihata-i ilmiyesini gösteren ve bütün semavî fermanlarıyla beşerin haşrini va'detmekle bütün ibadının enzarını saadet-i ebediyeye çeviren ve bütün mevcudatı baş başa, omuz omuza, el ele verdirip emir ve iradesi dairesinde döndürüp birbirine yardımcı ve müsahhar kılmakla azamet-i rububiyetini gösteren ve beşeri, şecere-i kâinatın en câmi' ve en nazik ve en nazenin, en nazdar, en niyazdar bir meyvesi yaratıp, kendine muhatab ittihaz ederek her şeyi ona musahhar kılmakla, insana bu kadar ehemmiyet verdiğini gösteren bir Kadîr-i Rahîm, bir Alîm-i Hakîm, kıyameti getirmesin? Haşri yapmasın ve yapamasın? Beşeri ihya etmesin veya edemesin? Mahkeme-i Kübrayı açamasın? Cennet ve Cehennem'i yaratamasın? Hâşâ ve kellâ!.."[5]

Bu ise onun kudretine gündüz gibi aşikâr bir delildir.

İlâhi inayetin toprağa atılmış en basit bir bitkinin çekirdeğini,en basit böceğin yumurtasını ihmal etmediğini...ilahi ilim ve kudretin onları yarattığını görmüyor musunuz? En üstün ilâhi sanat olan insanın bu kanunun dışında kalması nasıl düşünülebilir?

Bitkiler gibi, en büyük yapı olan yıldızlarında ihtiyarlayıp öldükten sonra,yeni dirilişe çekirdek olduklarını ilim söylemiyor mu? Her bahar,her doğan insan,her gecenin sabahında uyanış,her nefes verip ölüşten sonra ikinci nefeste hayat buluş..öbür alemde dirilişin şahitleridirler.

Ölüm ve kıyamet ise;Yeni ve daha modern bir binanın inşası için eski ve basit binanın yıkılışı gibidir.[6]

Evet,insanoğlunun ölüp,ebedi olarak dirilmesi ne kadar gerekli ise;yaşlı dünyamızın da ölüp,âhiret suretinde dirilmesi o derece gereklidir. Ve rabbimizin kudretine göre bu dirilmeler,toprağa düşmüş bir tohumun çiçek açarak dirilmesinden daha zor değildir.[7]

Beş liralık bardağı yirmi sene kullanmaya çalışan insan,nasıl olurda kendi vücudunda milyonlar lira kıymetindeki cihazları otuz sene,elli sene veya seksen sene için yapılmış kabul eder. Müzeler ve kolleksiyonlar gösteriyor ki,kıymetli şeyler asırlar boyu saklanıp,korunuyor. İnsan vücudundaki şeylerin kıymeti de gösteriyor ki onlarda asırlar boyu saklanıp,korunacaktır. Bunun için insan yeniden dirilip ayağa kalkacak,ebediyyetin sırrını anlayacaktır. Uzuvlarımızın kıymeti ebediyetin sırlarını taşır. Ebediyen yaşayabilmemiz için,ölümden sonra dirilmemiz gerekir. Aslında

ölüm,aynı zamanda bir diriliştir. İslâmiyeti anlamış bir müslüman,rüyasında ölmüşlerinden birisini görse,ona:Âhiret nasıl? veya;Ölümden sonra hayat var mı? gibilerden sorular sormaz. Eğer soracak olursa,kalkar tevbe eder. Çünki ölümden sonraki hayatın varlığı hem dinen,hem de aklen mümkündür,anlaşılmayacak bir şey değildir.[8]

Eğer mümkün olsa,faraza anne karnındaki bir çocuğa:Ey çocuk! Sen burada dar ve karanlık bir yerde,bir çok nimetlerden mahrum bir durumdasın. Dünya denilen ve içerisinde her çeşit saadetler,rahatlıklar,gezilecek,sohbet edilecek bir yer var. Gerçi sen burada çalışmıyorsun. Annenin almış olduğu nimetlerin özünü yiyiyorsun.Fakat o dünya denilen yerde daha iyi beslenebilir ve zevk alabilirsin.-denilecek olsa,ilk anda o çocuk,darda olsa annesinin karnında kalmayı tercih edebilir. Fakat daha sonra dünyaya geldiğinde;ikisi arasındaki muvazene ve kıyasın,zindan ile saraylar arasındaki kıyas gibi olduğunu anlayacaktır. Eğer gaflet edip yalnız kendi zindanını düşünecek olsa,neticesi malum...

İşte aynen bu misal gibi;insanında dünya ve ahireti arasındaki mukayesesi bunun gibi,belki daha üstünüdür.

Ahiret:Madde ve kesafet dünyasının yıkılışından ve alemi berzah denilen kabir hayatının nihayet buluşundan sonra beşeriyetin dahil olacağı –Neş'e-i Saniye-,-Neş'e-i Ûhra- ikinci ve diğer yaratılış alemi ve hayatıdır.

Ahiret:Levhi mahfuzdan itibaren beşeriyetin uğradığı yedinci istasyondur.

Ahiret:İnsana hitab-ı;Eynel Mefer-[9]Kaçış nereye?- meydanıdır.

Ahiret:Mücrimlere;-Vemtâzul Yevme-[10]'Artık bugün ayrılınız' fermanının okunduğu seçim günüdür.

Ahiret:Emval ve evladın menfaat vermediği,ananın evladından,evladın babasından,kardeşin kardeşten,arkadaşın arkadaştan,dostun dosttan kaçtığı bir gündür.[11]

Ahiret:Güneş ve kamerin vazifelerinin hitam bulduğu ve zaman mefhumunun lağvolduğu alemdir.

Ahiret:Dünyada kıymet verilmeyen bir çok amel ve fiillerin kıymet peyda ettiği ve arandığı gündür.

Ahiret:Amel ve hüsnü niyetin yegane geçer akçe olduğu gündür.

Ahiret:Zulüm ve tuğyanın yanına kâr kalmadığını zalimin anladığı gündür.

Ahiret:Zalimlerin,kollarını kemirdiği müthiş bir gündür.

Ahiret:-Münkir-i ahiret- olanların çırıl çıplak haşrolundukları gündür.

Ahiret:Güneş,arz ve kamerin ve bütün seyyareleriyle bu alemde bir kol bileziği kadar küçük kalan bir alemi kübrâdır.

Ahiret:Bir –Niçin alemi-dir,niçinci-de Zat-u Ecellu Â'la hazretleridir.

Ahiret:Âh-u enin,firak ve hasret,ölüm,uyku,kesalet,gıllı gış,lağviyat,tevsiyat gibi...fânilik alemine veda edilmiş ebediyet,sermediyet,saadet ve letafet dâr-ul kararıdır.

Ahiret:Mücahid ve mücadil olanların dârus-safâsıdır.

Ahiret:Olmasaydı,hılkat abes,hikmeti hılkat mânasız olurdu.

Ahiret:olmasaydı,mazlum göz yaşlarıyla,iniltisiyle baş başa kalırdı.

Ahiret:Olmasaydı,müsavat kanunları iflas eder,Saltanatı İlâhiyye adaletsiz kalırdı.

Ahiret:Olmasaydı,azgın ve zalim –et ve kemik saltanatı- devam eder dururdu.

Ahiret:Olmasaydı,mü'minin kıymeti bilinmez ve heder olurdu.

Ahiret:Emn-u selâmet hüküm süren dâr-us selâmdır.[12]

"Hayat ancak âhiret hayatıdır."(Hadis)

"Kabrin arkası için çalışınız. Hakiki saâdet ve lezzet oradadır."(Bediüzzaman)

Böylece insanlar;burada istidatlarını tevsi' edip genişleterek inkişaf ettikleri nisbette ve nisbetle,ahirette-tabiri caizse- tam kapasite,nimetlerden istifadede de ona göre çalışacak,zevk alıp istifade edeceklerdir.

Aksi takdirde;istidadı nisbetinde cennetten zevkini yine tam olarak alacaktır.

Cennetler farklı olduğundan derece farkı,istifade farklılığını da iktiza etmektedir.

1-PEYGAMBERLERİN İSBAT VE DELİLİ :

Beşeriyetin en sadık ve mükemmel ve kâfirlerin bile tasdikiyle en emniyetli ferdleri olan umum peygamberler,Allahın varlığından sonra,en ehemmiyetli bir esas olan ahiretin varlığında müttefiktirler. ve ahiretin var olacağını da dâva etmişlerdir.

Cesetlerin diriltilmesi haktır,[13] demişler ve bunu akli ve nakli delillerle te'yid etmişlerdir.

Umum peygamberler alemin hâdis yani sonradan yaratılmış ve böylece yıkılmaya ve harab olmaya mahkum bir şekilde yaratılarak,insanlar bu dünyaya bazı devrelerden sonra,yani;ruhlar aleminden rahm-ı mâdere (anne karnına),rahmi maderden bu zail ve geçici olan dünyaya bir misafir

olarak konaklamak üzere,ebedi saadet olan ahiret için çalışmalarını gerek inzar ile onları korkutup,herkes gibi kendisinin de fani olup göçeceğini hatırlatarak kâfirleri ebedi cehennemle inzar etmiş,gaflette olan mü'minleri de uyandırarak tebşir vazifesini yapmışlardır.

Umum peygamberlerden mesela,en ekmel,en ziyade rabbi tarafından mahbub olan Peygamberimiz (SAM) dünya yaşayışlarının fani,zail olması hasebiyle hakiki bir yaşayış olmayıp,belki ahiretin bir gölgesi gibi olabileceğini ifade etmek üzere şöyle buyurmuşlardır:"Lâ âyşe illa ayşul ahireti",(Bâki bir yaşayış veya matlub bir yaşayış ahiret yaşayışıdır.)[14]

Nasıl ki kıymetli bir şey gölgesiyle mukayese edilemeyecek bir derecede üstünse,aynen ahirette o derece belki daha ziyade bir ehemmiyeti haiz olup,dünya ona nisbetle ancak gölgenin gölgesi nisbetinde kalır.

2-KUR'AN AÇISINDAN AHİRET :

Son peygamber olan Hz. Muhammede (SAM) Cenâb-ı Hak tarafından indirilen ve her yönüyle mu'cize olup harikalığını,eşsizliğini,hiçbir beşeri kuvvetin kendisine ulaşamayacağını şu ayetle de teşrih etmekte:"Eğer kulumuz 'Muhammedin' üzerine parça parça,sûre sûre,âyet âyet,indirdiğimiz Kur'an-ın Allah katından geldiğinden şüphe ediyorsanız,haydi onun benzerinden sizde meydana bir sûre getiriniz. Allahtan başka şahitlerinizi,taptığınız putlarınızı ve bilginlerinizi de yardıma çağırın. Eğer iddianızda doğru insanlar iseniz."[15] buyurarak,mislini getirmekten,hatta iftiralarla karışık olmak üzere on âyetin mislini getirmeğe [16] davet ettiği halde en beliğ edibler ve hatibler,onunla (Kur'an-la) kolay bir yol olan ilzama baş vuramayıp,evlad ve malları tehlikede olduğu halde en uzun ve meşakkatli yol olan Muharebeyi seçmişlerdir.

İşte böylece hangi cihetten bakılırsa bakılsın,beşer kelâmı olmayıp,ilâhi bir kelâm olan Kur'an;Ahiret inancını,mevzuunu sık sık işlemekle ahiretin var olduğunu bildirerek,dörtte birini ahiret mevzularıyla işlemektedir. Bir âyette:"Sonra siz kıyamet gününde tekrar diriltilip kaldırılacaksınız."[17]

Şüphesiz ki;kâinatı yoktan var eden,kuru tanelerden hayat dolu bitkiler çıkartan,birer damla sudan canlılar meydana getiren Allah,öldükten sonra,kulları yeniden terkib etmeye kâdirdir.[18]

Âyette:"Hakikat ölüleri biz diriltiriz."[19]

Rivayet olunur ki;Kureyş kâfirlerinden bir cemaat (Bunlar Ubey ibni Halef,el-Cemhi,Ebu Cehil,As bin Vail ve Velid bin Muğire)-Bunlar insanların ölüp,çürüyüp tamamen dağılmış bir haldeyken tekrar diriltilmesini acib görerek- bu hususta konuşurlarken,Ubey onlara şöyle dedi:Görmüyor musunuz,Muhammed ölülerin diriltileceğini söylüyor. Ve sonra da şöyle dedi: (İki büyük put olan) Lât ve Uzza'ya yemin olsun ki;ben Muhammed'e gidip onunla hasımlaşacağım.(Münakaşa edeceğim) Eline çürümüş bir kemik alıp elinde ovmaya başlayarak dedi:Ya Muhammed ne dersin bu (kemik) toprak olduktan sonra Allah mı bunu diriltecek?

Rasulullah (SAM)dedi:Evet.(Toprak olduktan sonra diriltecek) Seni de diriltip cehennemine koyacak. Cenâb-ı Hak için bu diriltmeyi aciz görerek buna kâdir olma sıfatını da (çürümüş kemikleri kim diriltecek diye) inkâr ettiler. Oysa bu tekrar dirilmeyi kendileri gibi kudret sahibleri olmayan beşer kuvvetine teşbih ettiklerinden galat etmişlerdir.[20]

İkinci yaratılış birinci yaratılıştan daha kolay ve ehven olduğu,bu ikinci yaratılışı,azamet ve kudret sahibi olan,yer ve gökleri yaratan Allahın cesetleri ve çürümüş kemikleri iade edip yaratmasını akıldan uzak gördüler. Oysa (küfürdeki inat ve temerrüdlerinden) bilmiyorlar ki;Allah onları yokluktan vücud alemine çıkartmıştır.[21]

Abdulmelik bin Umeyr'den:Bir adam çocuklarına (ölümü yaklaştığında) kendisini yakmalarını sonra onu ufatıp,daha sonrada şiddetli rüzgarlı bir günde yarısını karaya,yarısını da denize bırakmalarını emretti. (Daha sonra öldü.) Çocukları da (babalarının) dediği gibi yaptılar. Cenâb-ı Hak denize emretti. Denizde olan adamın zerreleri toplandı. Karalara emretti. Karada olan zerreleri de toplandı. Sonra Cenâb-ı Hak (o atom parçalarına,zerrelere) ol,dedi. Birden o adam ayakta hazır oldu.

Allah ona dedi:Seni bunu yapmaya sevk eden nedir? (Adam) dedi: Sen daha iyi bilirsin ki;senin korkundur. Ve mağfiretle Cenâb-ı Hakka kavuştu.[22]

Hâsılı:" bir zât göz önünde bir günde yeniden büyük bir orduyu teşkil ettiği halde, biri dese: "Şu zât, efradı istirahat için dağılmış olan bir taburu bir boru ile toplar, tabur nizamı altına getirebilir." Sen ey insan, desen "İnanmam." Ne kadar divanece bir inkâr olduğunu bilirsin. Aynen onun gibi; hiçlikten, yeniden ordu-misal bütün hayvanat ve sair zîhayatın tabur-misal cesetlerini kemal-i intizamla ve mizan-ı hikmetle o bedenlerin zerratını ve letaifini (latife ve duygularını) emr-i kün feyekûn ile kaydedip yerleştiren ve her karnda,(asırda) hattâ her baharda rûy-i zeminde yüz binler ordu-misal zevil-hayatın enva'larını ve taifelerini icad eden bir Zât-ı Kadîr-i Alîm, tabur-misal bir cesedin nizamı altına girmekle birbiriyle tanışan zerrat-ı esasiye ve ecza-i asliyeyi (temel parçalar ve atomlar) bir sayha ile Sur-u İsrafil'in borusuyla nasıl toplayabilir? İstib'ad suretinde denilir mi? Denilse, eblehçesine bir divaneliktir.

.....(Kur'an)Evvelâ; neş'e-i ûlâyı (ilk yaratılışı) nazara verir. Der ki: Nutfeden alakaya, alakadan mudgaya, mudgadan tâ hilkat-ı insaniyeye kadar olan neş'etinizi görüyorsunuz. Nasıl oluyor ki, neş'e-i uhrâyı (ikinci ve son yaratılışını) inkâr ediyorsunuz?.. O, onun misli, belki daha ehvenidir. Hem Cenab-ı Hak, insana karşı ettiği ihsanat-ı azîmeyi

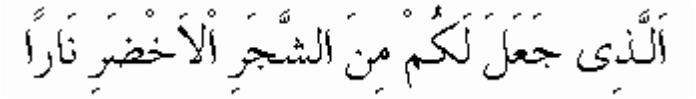

kelimesiyle işaret edip der: "Size böyle nimet eden bir zât, sizi başıboş bırakmaz ki, kabre girip kalkmamak üzere yatasınız." Hem remzen der: Ölmüş ağaçların dirilip yeşillenmesini görüyorsunuz. Odun gibi kemiklerin hayat bulmasını kıyas edemeyip istib'ad ediyorsunuz. Hem semavat ve arzı halkeden, semavat ve arzın meyvesi olan insanın hayat ve mematından âciz kalır mı? Koca ağacı idare eden, o ağacın meyvesine ehemmiyet vermeyip başkasına mal eder mi? Bütün ağacın neticesini terketmekle, bütün eczasıyla hikmetle yoğrulmuş hilkat şeceresini abes ve beyhude yapar mı zannedersiniz? Der: Haşirde sizi ihya edecek zât öyle bir zâttır ki, bütün kâinat ona emirber nefer hükmündedir. Emr-i kün feyekûne karşı kemal-i inkıyad ile serfüru eder. Bir baharı halketmek, bir çiçek kadar ona ehven gelir. Bütün

hayvanatı icad etmek, bir sinek icadı kadar kudretine kolay gelir bir zâttır. Öyle bir zâta karşı «

مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ

deyip, kudretine karşı taciz ile meydan okunmaz.”[23]

Cenâb-ı Hak bir âyette ahirete inanmayanların tamamen bir dalalet ve sapıklık içinde olduklarını belirterek şöyle buyurmaktadır: ”Hayır,doğrusu ahirete inanmayanlar uzak dalal ile azab içindedirler.”[24]

Ahirete imanı olmayanların ahirette görecekleri azabdan başka,dünyada da vicdanları azab içindedir. Zira dünyanın faniliği meşhud olduğu cihetle,ahiret akidesi olmayanların bedbin olmaları tabiidir. Akibeti hakkında bedbin olan,vicdanları ise azab içinde bulunduğunda şüphe yoktur. Meğerki ölümü kendisi için halas ve kurtuluş addettirecek bir azab içinde bulunsun!.[25]

3-İMANIN ALTI RÜKNÜNDEN BİRİ OLMASI :

İman tafsili olarak altı esas üzerine olup,mütekellimler bunu üçe kadar indirerek;Allah’a,Ahirete,Peygamberlere iman içerisinde,hatta bunu da Allah’a iman içerisine dahil ederek,imanın şartını bir kabul edip,bu da Ma’rifetullah demişlerdir.

Sebebine gelince;Allah’a iman elbette onun elçileri hükmünde olan peygamberlere,peygamberlere iman da elbetteki o peygamberlerin dâva edip,dâvet ettikleri ahirete imanı gerektirir ki;aralarında sıkı bir irtibat vardır.

A-DİĞER RÜKÜNLERİYLE MÜNASEBETİ :

“İmanın beş rüknü bütün delilleriyle, haşir ve neşrin vukuuna ve vücuduna ve dâr-ı âhiretin vücuduna ve açılmasına delalet edip isterler ve şehadet edip taleb ederler. İşte hakikat-ı haşriyenin azametine tam muvafık böyle azametli ve sarsılmaz direkleri ve bürhanları bulunduğu içindir ki: Kur'an-ı Mu'ciz-ül Beyan'ın hemen hemen üçten birisi haşir ve âhireti teşkil ediyor ve onu bütün hakaikına temel taşı ve üss-ül esas yapıyor ve herşeyi onun üstüne bina ediyor.”[26]

“İman altı rüknünden çıkan öyle bir vahdanî hakikattır ki, tefrik kabul etmez. Ve öyle bir küllîdir ki, tecezzi kaldırmaz. Ve öyle bir külldür ki kabil-i inkısam olmazlar. Çünkü her bir rükn-ü imanî, kendini isbat eden hüccetleriyle sair erkân-ı imaniyeyi isbat eder. Her biri her birisine gayet kuvvetli bir hüccet-i a'zam olur. Öyle ise bütün erkânı, bütün delilleriyle sarsmayan bir fikr-i bâtıl, hakikat nazarında bir tek rüknü, belki bir hakikatı ibtal edip inkâr edemez. Belki adem-i kabul (kabul etmeme) perdesi altında gözünü kapamakla, bir küfr-ü inadî yapabilir. Gitgide küfr-ü mutlaka düşer, insaniyeti mahvolur. Hem maddî, hem manevî Cehennem'e gider.”[27]

Allaha iman ile ahirete iman arasındaki bu sıkı irtibattan,Kur'an-da;Allaha imanın ahirete imanla birlikte geldiğini görmekteyiz. Mesela: "İnsanlardan bazıları ahirete ve Allaha inanmadıkları halde Allaha ve ahiret gününe inandık derler."[28]

Allaha imanla ahirete iman arasındaki münasebete gelince:" Bir sultan, itaat edenlere mükâfat ve isyan edenlere de mücazat etmezse, saltanatı inhidama yüz çevirir. Ve keza bir sultanın sağında lütuf ve merhamet ve solunda kahr ve terbiye lâzımdır. Mükâfat, merhametin iktizasıdır. Terbiye de mücazatı ister. Mükâfat ve mücazat menzilleri âhirettir.

Ve keza yüksek bir hikmet ve adalet sahibi olan bir sultan saltanatının şânını kusurdan saklamak üzere, kendisine iltica edenleri taltif ve hâkimiyetinin haşmetini göstermek için milletinin hukukunu muhafaza eder. Bu cihetlerin mühim bir kısmı âhirette olur.

Ve keza lebâleb dolu hazinelere mâlik ve sehavet-i mutlakaya sahib olan bir sultan için umumî ve daimî bir dâr-ı ziyafet lâzımdır. Ve ayrı ayrı ihtiyaç sahiblerinin devam ve bekalarını ister. Bu da ancak âhirette olur.

Ve keza bir cemal sahibi, daima hüsn ve cemalini görmek ve göstermek ister. Bu ise, âhiretin vücudunu ister. Çünkü daimî bir cemal, zâil ve muvakkat bir müştaka razı olmaz. Onun da devamını ister. Bu da âhireti ister.

Ve keza yardım isteyenlere yardım ve dua edenlere cevab vermek hususunda, pek rahîmane bir şefkat sahibi olan bir sultan -ki edna bir mahlukun edna bir isteğini derhal yapar, verir- elbette bütün mahlukatın en büyük bir ihtiyacını kemal-i sühuletle yapar. Böyle umumî ve en mühim bir ihtiyaç ancak âhirettir.

Ve keza icraatından, faaliyetinden anlaşılan pek hârika bir ihtişam içinde bir saltanatı varken, milletinin içtimaları için yalnız dar bir misafirhane yapılmış; daimî olarak milleti istiab edemez, daima dolar boşalır. Ve bir imtihan meydanı var; her vakit değişir, tebeddül eder. Ve sultanın bazı âsâr-ı san'atına ve ihsanatına bazı nümuneler göstermek için meclisleri var; zaman zaman tahavvül eder.

Bu vaziyet, bu dar menzil ve meydan ve meşherden sonra daimî bir menzil, sabit saraylar, açık hazineler bulunup ve sâkinleri sabit ve daimî kalacaklarına bilbedahe delalet eder.

Ve keza dikkat sahibi bir sultan ki, milletinin bütün a'mallerini, ef'allerini, hizmetlerini, hacetlerini tamamıyla yazar ve yazdırır ve mülkünde cereyan eden her bir hâdise ve her bir vakıanın suretlerini, fotoğraflarını alıp tesbit ve hıfzederse, elbette bu vaziyet, bir muhasebenin, bir muhakemenin, bir mükâfat ve mücazatın vukua geleceğine kat'î bir surette delalet eder.

Ve keza mükâfat ve mücazat hakkında tekrar ile pek çok va'dleri ve tehdidleri olursa ve o va'd ü vaîd edilen şeyler kudretine ağır gelmezse ve o şeyler raiyeti için pek ehemmiyetli olursa, elbette söz verdiği şeylerde hilaf olmayacaktır. Çünki hulf-ül va'd, kudretin izzetine zıddır.

..... Kezalik bu dünya menzilinin ve içinde oturan insanların ahvaline dikkat edilirse anlaşılıyor ki: Bu dünya ebedî kalmak için yaratılmış bir menzil değildir. Ancak Cenab-ı Hakk'ın

ebedî ve sermedî olan "Dâr-üs selâm" menziline davetlisi olan mahlukatın içtimaları için bir han ve bir bekleme salonudur. Bu dünya menzilinde görünen leziz şeyler, lezzet ve zevk için değildir. Çünki visallerinin lezzeti, firaklarının elemine mukabil gelmez."[29]

Aynen böylede;her cihetle Allahın varlığı ahiretinde kesin olarak varlığını gerektirir.

Diğer iman rükünleri haşre delalet edip,isbat ettikleri gibi,Meleklere ve Kadere iman esasları haşri gerektirip kuvvetli bir surette beka alemine şehadet ve delalet ederler. Şöyle ki:" Melâikenin vücudunu ve vazife-i ubudiyetlerini isbat eden bütün deliller ve hadsiz müşahedeler, mükâlemeler, dolayısıyla âlem-i ervahın ve âlem-i gaybın ve âlem-i bekânın ve âlem-i âhiretin ve ileride cinn ve ins ile şenlendirilecek olan dâr-ı saadetin ve Cennet ve Cehennem'in vücudlarına delalet ederler. Çünki melekler bu âlemleri izn-i İlahî ile görebilirler ve girerler ve Hazret-i Cebrail gibi, insanlar ile görüşen umum melaike-i mukarrebîn mezkûr âlemlerin vücudlarını ve onlar, onlarda gezdiklerini müttefikan haber veriyorlar. Görmediğimiz Amerika kıt'asının vücudunu, ondan gelenlerin ihbarıyla bedihî bildiğimiz gibi; yüz tevatür kuvvetinde bulunan melaike ihbaratıyla âlem-i bekanın ve dâr-ı âhiretin ve Cennet ve Cehennem'in vücudlarına o kat'iyyette iman etmek gerektir ve öyle de iman ederiz.

(-Kaderle olan münasebetine gelince-)... her şeyin mukadderatını gözümüz önünde nizam ve mizan levhalarında kaydetmek ve her zîhayatın sergüzeşt-i hayatiyelerini kuvve-i hâfızalarında ve çekirdeklerinde ve sair elvah-ı misaliyede yazmak ve her zîruhun hususan insanların defter-i a'mallerini elvah-ı mahfuzada tesbit etmek ve geçirmek; elbette öyle muhit bir kader ve hakîmane bir takdir ve müdakkikane bir kayıd ve hafîzane bir kitabet; ancak mahkeme-i kübrada umumî bir muhakeme neticesinde daimî bir mükâfat ve mücazat için olabilir. Yoksa o ihatalı ve inceden ince olan kayıd ve muhafaza; bütün bütün manasız, faidesiz kalır, hikmete ve hakikate münafî olur. Hem haşir gelmezse; kader kalemiyle yazılan bu kitab-ı kâinatın bütün muhakkak manaları bozulur ki, hiçbir cihet-i imkânı olamaz ve o ihtimal, bu kâinatın vücudunu inkâr gibi bir muhal, belki bir hezeyan olur."[30]

B-RÙHİ VE DÜNYEVİ FAİDESİ :

"Evet her insanın, her zaman düşündüğü en ehemmiyetli endişesi, mezaristana giren kendi dostları ve akrabaları gibi o i'damhaneye girmek keyfiyetidir. Bir tek dostu için, ruhunu feda eden o bîçare insanın; binler, belki milyonlar, milyarlar dostları ebedî bir müfarakat içinde i'dam olmalarını tevehhüm edip Cehennem azabından beter bir elem -o düşünmek ucundan- göründüğü vakit, âhirete iman geldi, gözünü açtırdı ve perdeyi kaldırdı. "Bak" dedi. O imanla baktı. Cennet lezzetinden haber veren bir lezzet-i ruhaniyeyi o dostları ebedî ölümlerden ve çürümelerden kurtulup mesrurane bir nuranî âlemde onu da bekliyorlar vaziyetinde müşahedesiyle aldı.

... Meselâ, eskiden tanımadığı ve ayrıldıktan sonra da hiç göremeyeceği babasını, kardeşini, karısını, milletini ve vatanını sever, hizmet eder. Ve tam sadakata ve ihlasa pek nâdir muvaffak olabilir; o nisbette kemalâtı ve seciyeleri küçülür. Değil hayvanların en ulvîsi belki baş aşağı, akıl cihetiyle en bîçaresi ve aşağısı olmak vaziyetine düşeceği sırada, âhirete iman imdada yetişir. Mezar gibi dar zamanını, geçmiş ve gelecek zamanları içine alan, pek geniş bir zamana çevirir. Ve

dünya kadar, belki ezelden ebede kadar bir daire-i vücud gösterir. Babasını, dâr-ı saadette ve âlem-i ervahta dahi pederlik münasebetiyle ve kardeşini, tâ ebede kadar uhuvvetini düşünmesiyle ve karısını Cennet'te dahi en güzel bir refika-i hayatı olduğunu bilmesi haysiyetiyle sever, hürmet eder, merhamet eder, yardım eder. Ve o büyük ve geniş daire-i hayatta ve vücuddaki münasebetler için olan ehemmiyetli hizmetleri, dünyanın kıymetsiz işlerine ve cüz'î garazlarına ve menfaatlerine âlet etmez. Ciddî sadakata ve samimî ihlasa muvaffak olarak, kemalâtı ve hasletleri, o nisbette -derecesine göre- yükselmeğe başlar. İnsaniyeti teâli eder. Hayat lezzetinde serçe kuşuna yetişmeyen o insan; bütün hayvanat üstünde, kâinatın en müntehab ve bahtiyar bir misafiri ve Sahib-i Kâinat'ın en mahbub ve makbul bir abdi olmasıdır."

.... Nev'-i insanın dörtten birini teşkil eden çocuklar, âhiret imanıyla insanca yaşayabilirler ve insaniyetin istidadlarını taşıyabilirler. Yoksa elîm endişeler içinde, kendini uyutturmak ve unutturmak için çocukça oyuncaklarıyla, haylaz bir hayatla yaşayacak. Çünkü her vakit etrafında onun gibi çocukların ölmesiyle onun nazik dimağında ve ileride uzun arzuları taşıyan zaîf kalbinde ve mukavemetsiz ruhunda öyle bir tesir yapar ki; hayatı ve aklı o bîçareye âlet-i azab ve işkence edeceği zamanda, âhiret imanının dersiyle, görmemek için oyuncaklar altında onlardan saklandığı o endişeler yerinde, bir sevinç ve genişlik hissederek der: "Bu kardeşim veya arkadaşım öldü, Cennet'in bir kuşu oldu. Bizden daha iyi keyfeder, gezer. Ve vâlidem öldü, fakat rahmet-i İlahiyeye gitti, yine beni Cennet'te kucağına alıp sevecek ve ben de o şefkatli anneciğimi göreceğim."..... diye insaniyete lâyık bir tarzda yaşayabilir.

Hem insanın bir rub'unu teşkil eden ihtiyarlar; yakında hayatlarının sönmesine ve toprağa girmelerine ve güzel ve sevimli dünyalarının kapanmasına karşı teselliyi, ancak ve ancak âhiret imanında bulabilirler. Yoksa o merhametli muhterem babalar ve fedakâr şefkatli analar, öyle bir vaveylâ-yı ruhî ve bir dağdağa-i kalbî çekeceklerdi ki, dünya onlara me'yusane bir zindan ve hayat işkenceli bir azab olurdu. Fakat âhiret imanı onlara der: "Merak etmeyiniz, Sizin ebedî bir gençliğiniz var, gelecek ve parlak bir hayat ve nihayetsiz bir ömür sizi bekliyor. Ve zayi' ettiğiniz evlâd ve akrabalarınızla sevinçlerle görüşeceksiniz. Ve ettiğiniz bütün iyilikleriniz muhafaza edilmiş, mükâfatlarını göreceksiniz." diye, iman-ı âhiret onlara öyle bir teselli ve inşirah verir ki; her birinin yüz ihtiyarlık birden başlarına toplansa onları me'yus etmez.

Nev'-i insanın üçten birisini teşkil eden gençler, hevesatları galeyanda, hissiyata mağlub, cür'etkâr akıllarını her vakit başına almayan o gençler, âhiret imanını kaybetseler ve Cehennem azabını tahattur etmezlerse; hayat-ı içtimaiyede ehl-i namusun malı ve ırzı ve zaîf ve ihtiyarların rahatı ve haysiyeti tehlikede kalır. Bazı bir dakika lezzeti için bir mes'ud hanenin saadetini mahveder ve bu gibi hapiste dört-beş sene azab çeker, canavar bir hayvan hükmüne geçer. Eğer iman-ı âhiret onun imdadına gelse, çabuk aklını başına alır. "Gerçi hükûmet hafiyeleri beni görmüyorlar ve ben onlardan saklanabilirim, fakat Cehennem gibi bir zindanı bulunan bir Padişah-ı Zülcelal'in melaikeleri beni görüyorlar ve fenalıklarımı kaydediyorlar. Ben başıboş değilim ve vazifedar bir yolcuyum. Ben de onlar gibi ihtiyar ve zaîf olacağım." diye birden, zulmen tecavüz etmek istediği adamlara karşı bir şefkat, bir hürmet hissetmeye başlar." [31]

Ve devamla bunu bir çoklarına;zayıflara,mazlumlara,vatan ve aile için de tatbik edilebilir. Çünkü ahirete iman olmayan bir ailedeki durum,suri olup,muhabbet ve sevgiler geçici olur. Genç

iken sevdiği halde,ihtiyarlığında sevmemeye,sanki hiç birbirleriyle tanışmamışlar gibi bir durum içine girilir.

Hem en kıymetli bir nimet olan akıl dahi,geçmiş zamanın üzüntülerini ve gelecek zamanın korkularını düşünmek ile insanın kalbini devamlı incitip,bir lezzete dokuz elemleri karıştırdığından en muhabbetli bir bela olur. Ancak bu bela ahirete imanla zail olur.[32]

4-AKLI SELİMCE AHİRET :

Mücerred,sağlam bir akılla düşünüldüğü zaman,tarihin en derinliklerine kadar yani ilk yaratılan insan Hz. Âdem'den,tâ zamanımıza kadar ki olan durumları nazara alıp düşündüğümüzde görürüz ki;Ömrümüzde bir çok defa cismimizi değiştiriyoruz. Sabah ve akşam elbisemizi değiştirdiğimiz gibi her senede bir defa tamamıyla cismimizi değiştirip,yeniliyoruz. Fakat hiç de haberimiz olmuyor! Belki her senede,her günde cismimizden bir kısım şeyler ölür,yerine onun benzerleri gelir. Aynen böylede;ölen zerrenin yerine yeni zerrelerin getirilmesi mümkün olsun da,neden dağılan bedenin tekrar teşkili mümkün olmasın?[33]

Hıfzetme duygusu dediğimiz küçücük hafızada kütüphaneler dolduracak kadar bilgiler yerleşsin de,küçük bir çekirdekte kocaman bir ağacın plan ve fihristesi yerleşsin de,Niçin küçük bir zerre olan Acb-uz Zeneb'de yani kuyruk sokumunda yerleştirilmeyip de,diriltilmesin? Bugün ilim,Peygamberimizin şu sözünü doğrulamaktadır:"İnsanda bir kemik hariç –o da Acb-uz Zeneb- her şey çürür. İnsan ondan yaratılır ve ondan da terkib edilir."(Sahihayn)

Acb-uz Zeneb;hayvanın kuyruk sokumundaki gibi,insana has olup,sırtın sonunda hardala gibi bir kemiktir.[34]

"Öldükten sonra ruhi şahsinin bekâsına,Kişinin ruhunun devamına)daha doğrusu şahsın ba's-ı ba'del mevt (öldükten sonra tekrar dirilme) diğer bir neş'et (yaratılış) ve ebedi bir hayat ile ba'sine inanmayan ve eyyamı ma'dude (sayılı günler) olan hayatı dünyaya veda edince büsbütün hiç olup gideceğine ve bu hiçlikten tekrar çıkması imkanı bulunmadığını söyleyen fertler böyle fedakârlığa ve nice nice hayatların ifnasına (yok olmasına) mütevakkıf (bağlı-alakalı) bulunan öyle nevi bir ümniye için nasıl can verebilirler. Nasıl fedakârlık edebilirler? Öldükten sonra hakiki ahiret mükafâtı yoksa asırlarca sonra gelecek insanların konacağı bir saadet için bugünkü insanlar nasıl ve neden dolayı mesa-i ve fedakârlık etsin? Bütün bunlar mahza hayır olduğundan dolayı,mahza Allah rızası için yapılacaksa ba'del mevt,sırf yok olacaklarını zanneden kimseler için hayrın,Allah rızasının manası nedir? Alemde böyle fertlerden mürekkeb bir heyeti içtimainin öyle bir ümniyeyi tahakkuk ettirmesine asla imkan yoktur. Bunu yapabilecek milletin efradı herhalde dünyada hayatını feda etmeyi göze aldırabilmelidir. Bunu yapabilmekte ba'del mevt bir mükafâtın tahakkukuna iman ile mümkündür. Yahudiler ise böyle bir ahirete inanmadıkları için müşriklerden ziyade hayata haris (hırslı) dirler. Ölümden fevkalade korkarlar. Dâri ahiret namı verdikleri arzı mukaddes ve dünya devleti ümniyesi de bu şartlar altında tahakkuk edip meydana gelmesi mümkün olmayan zıt bir ümniyeden ibarettir

Eğer onlar hakiki ahirete inanmadan buna inanıyorlarsa yalana inanmaktan ibaret bir şeytani iman olur. Diğer taraftan onlarca ahiret yalnız bu ise ve sayılı günlerde azab,o vakte kadar geçecek ferdlerin dünyadaki ömürleri müddetinden kinaye ise bu ümniye uğrunda ve ondan evvel çalışıp ölmüş olanların hepsinin canı cehennemden başka bir şey görmeyecek demektir,bu ise bir zulümdür. Bu telakkiyi veren din,ne zalimane bir din olur! Ve bu fikir altında hayatı sevmek,cehennem sevgisinden ibaret bir delilik değil midir? O halde bunlar için bir saadetin manası varsa o da hiç olmak için bir an evvel sayılı günleri bitirsin,halbuki bunlar kadar ölümden kaçınan,bunlar kadar hayata hırs gösteren hiçbir kavim yoktur. Demek ki bu imanları da yalandır."[35]

"Zât-ı Akdes-i İlahî madem sermedî ve daimîdir; elbette sıfâtı ve esması dahi sermedî ve daimîdirler. Madem sıfâtı ve esması daimî ve sermedîdirler; elbette onların âyineleri ve cilveleri ve nakışları ve mazharları olan âlem-i bekadaki bâkiyat ve ehl-i beka, fena-yı mutlaka bizzarure gidemez.

.....Cenab-ı Hak öyle bir Kadîr-i Mutlak'tır ki; adem ve vücud, kudretine ve iradesine nisbeten iki menzil gibi, gayet kolay bir surette oraya gönderir ve getirir. İsterse bir günde, isterse bir anda oradan çevirir. Hem adem-i mutlak zâten yoktur, çünki bir ilm-i muhit var. Hem daire-i ilm-i İlahînin harici yok ki, bir şey ona atılsın. Daire-i ilim içinde bulunan adem ise, adem-i haricîdir ve vücud-u ilmîye perde olmuş bir ünvandır. Hattâ bu mevcudat-ı ilmiyeye bazı ehl-i tahkik "a'yân-ı sabite" tabir etmişler. Öyle ise fenaya gitmek, muvakkaten haricî libasını çıkarıp, vücud-u manevîye ve ilmîye girmektir. Yani hêlik ve fâni olanlar vücud-u haricîyi bırakıp, mahiyetleri bir vücud-u manevî giyer, daire-i kudretten çıkıp daire-i ilme girer."[36]

"Evet Rahman ve Rahîm olan Sâni'-i Hakîm'in rahmeti, rahmetlerin en büyüğü olan saadet-i ebediyenin geleceğini tebşir ediyor. Zira rahmet, ancak saadet-i ebediye ile rahmet olur. Ve nimet, ancak o saadet ile nimet olur. Evet bütün nimetleri nıkmetlere çeviren ebedî ayrılmaktan doğan ve umumî matemlerden yükselen o belalardan, kâinatı bilhassa şuurlu olan mahlukatı kurtaran şey, saadet-i ebediyenin gelmesidir. Çünki bütün nimetlerin, rahatların, lezzetlerin ruhu olan saadet-i ebediye gelmezse, umum kâinatın şehadetiyle sabit olan ve güneş gibi parlayan rahmet ve şefkat-i İlahiyenin bedahetine karşı mükâbere ile inkâr lâzım gelir."[37]

Elbette Cenâb-ı Hak rahmetini inkâr ettirmemek ve va'dinde hulfetmemek için beşeri ebedi saadete mazhar kılacaktır.

Buda aynı zamanda bütün enbiya-i İzamın,büyük peygamberlerin bu hakikat üzerine icmaları ve ittifaklarıyla sabit olup,bir kat'i hüccettir.

5-HAŞRİN DÜNYADAKİ NÜMUNESİ :

"Her meyvedar ağaç, ve çiçekli bir otun da amelleri var, fiilleri var, vazifeleri var. Esma-i İlâhiyeyi ne şekilde göstererek tesbihat etmiş ise ubudiyetleri var. İşte onun bütün bu amelleri tarih-i hayatlarıyla beraber umum çekirdeklerinde, tohumcuklarında yazılıp başka bir baharda, başka bir zeminde çıkar. Gösterdiği şekil ve suret lisanıyla gayet fasih bir surette analarının ve

asıllarının a'malini zikrettiği gibi dal, budak, yaprak, çiçek ve meyveleriyle sahife-i a'malini neşreder.”[38]

İşte gözümüz önünde olan bu işler gibi,insanlarında başka bir alemde çıkmaları ve amellerinin sahifeleri kendilerine verilerek neşredilmesi vuku bulacaktır.

“Cenab-ı Hak tarafından adem ve esîr ve sema perdelerini açıp, Güneş gibi dünyayı ışıklandıran pırlanta-misal bir lâmbayı, hazine-i rahmetinden çıkarıp dünyaya gösterdi. Dünya kapandıktan sonra o pırlantayı perdelerine sarıp kaldıracak.

....Veya ziya metaını (ışık yakıtını) neşretmek ve zeminin kafasına ziyayı zulmetle münavebeten (dolayarak) sarmakla muvazzaf bir memur olduğu ve her akşam o memura metaını dahi toplattırıp gizlendiği gibi; kâh olur bir bulut perdesiyle alış-verişi az yapar, kâh olur Ay onun yüzüne karşı perde olur, muamelesini bir derece çeker. Metaını ve muamelât defterlerini topladığı gibi elbette o memur bir vakit o memuriyetten infisal edecektir. Hattâ hiç bir sebeb-i azl bulunmazsa, şimdilik küçük, fakat büyümeye yüz tutmuş yüzündeki iki leke büyümekle, Güneş yerin başına izn-i İlahî ile sardığı ziyayı, emr-i Rabbanî ile geriye alıp, güneşin başına sarıp "Haydi yerde işin kalmadı der, Cehennem'e git, sana ibadet edip senin gibi bir memur-u müsahharı sadakatsızlıkla tahkir edenleri yak" der.”[39]

“Ey bazı bilginlerin gayreti sayesinde yapılan teyiplerle sesleri tesbit eden,hayatları filme alanlar,iyi düşünün;bu makinaları yapan bilgini yaratan,hakiki sanat sahibi bütün insanların sesini ve onların hayatlarını tesbit edemez mi? Sonra bunları ahiret sahnesinde gösterip,iyiyle kötünün arasındaki farkı ortaya çıkararak,zalimi yapmış olduğu zulmünden dolayı cezalandırmakla,mazlumun hakkını almaya kadir değil midir?”[40]

6-İNSAN FITRATINDAKİ EBED DUYGUSU :

Kâinatın halifesi olarak yaratılan ve kâinatın küçültülmüş bir timsali olan şu insan denen,her yönüyle hikmetli ve sanatlı şu küçük kâinat;nasılki bu koca dünya küçültülse bir insan olduğu gibi,bu insanda büyültülse koca bir kâinat olur. Yani o mahiyette yaratılmış bir varlıktır. İnsana öyle duygular,hisler konulmuştur ki,dünyaları yutsa tok olmayacak derecede,geniş bir istidat içerisinde yaratılmıştır.

Bir anda güneş de gezdiği gibi,diğer bir anda da yıldızlarda ve galaksilerde gezer. Bazen zindanda boğazı sıkılmış bir adam gibi,dünya kendine dar gelerek,teneffüs etmek için geniş bir alem arar. Oturmak için dünya kendisine dar gelerek aylara kadar çıkar,oralarda da oturma imkanı aramaya çalışır.

Bu insan ki;ihtiyaçları alemin her tarafına dağılmış,arzuları ebede kadar uzanmış. Bir çiçeği istediği gibi,koca bir baharı da ister. Bir bahçeyi arzu ettiği gibi,ebedi cenneti de arzu eder. Bir dostunu görmeyi arzu ettiği gibi,Cenâb-ı Hakkı da görmeye iştiyaklıdır. Başka bir yerde duran bir sevdiğini ziyaret etmek için,o yeri ziyaret etmeye muhtaç olduğu gibi,berzaha göçmüş yüzde doksan dokuz ahbabını ziyaret etmek ve ebedi ayrılıktan kurtulmak için koca dünyanın kapısını

kapayacak,acib ve garib bir toplanma yeri olan ahiret kapısını açacak,dünyayı kaldırıp ahireti yerine kuracak ve koyacak bir kadiri mutlakın huzuruna gidip sığınmaya muhtaçtır.

Öyle ise bu da ancak ahirette olacak,insanda hakiki olarak orada tatmin olacaktır.[41]

Her insan kendi hayaline şöyle bir soru sorsa ki;sana bir milyon sene ömür ve dünya saltanatı verilmesini,fakat sonra yokluğa ve hiçliğe düşmesini mi istersin? Yoksa daimi fakat adi ve meşakkatli bir vücudu mu istersin?

Elbette ki buna karşı herkes vicdanının sesini dinlese;-cehennemde olsa ebedi ve daimi kalmayı isterim.-sesini işitecektir.[42]

B-HAYAT VE ÖLÜM

1-HAYAT : a-HAYAT NEDİR VE MAHİYETİ NASILDIR?:

Hayatın kendisiyle beraber mana ve ehemmiyetini anlatan Bediüzzaman,başka izahlara ihtiyaç bırakmayacak derecede tanımlarken,yaratılışın sırrını keşf ve izah etmektedir:

"Hayat, şu kâinatın en ehemmiyetli gayesi.. hem en büyük neticesi.. hem en parlak nuru.. hem en latif mayesi.. hem gayet süzülmüş bir hülâsası.. hem en mükemmel meyvesi.. hem en yüksek kemali.. hem en güzel cemali.. hem en güzel zîneti.. hem sırr-ı vahdeti.. hem rabıta-i ittihadı.. hem kemalâtının menşei.. hem san'at ve mahiyetçe en hârika bir zîruhu.. hem en küçük bir mahluku bir kâinat hükmüne getiren mu'cizekâr bir hakikatı.. hem güya kâinatın küçük bir zîhayatta yerleşmesine vesile oluyor gibi; koca kâinatın bir nevi fihristesini o zîhayatta göstermekle beraber, o zîhayatı ekser mevcudatla münasebetdar ve küçük bir kâinat hükmüne getiren en hârika bir mu'cize-i kudrettir. Hem en büyük bir küll (bütün) kadar -hayat ile- küçük bir cüz'ü büyülten ve bir ferdi dahi küllî gibi bir âlem hükmüne getiren ve rububiyet cihetinde kâinatı tecezzi ve iştiraki ve inkısamı kabul etmez bir küll ve bir küllî hükmünde gösteren fevkalâde hârika bir san'at-ı İlahiyedir. Hem kâinatın mahiyetleri içinde Zât-ı Hayy-ı Kayyum'un vücub-u vücuduna ve vahdetine ve ehadiyetine şehadet eden bürhanların en parlağı, en kat'îsi ve en mükemmeli.. hem masnuat-ı İlahiye içinde en hafîsi (gizlisi) ve en zahiri, en kıymetdar ve en ucuzu, en nezihi ve en parlak ve en manidar bir nakş-ı san'at-ı Rabbaniyedir. Hem sair mevcudatı kendine hâdim ettiren nazenin, nazdar, nazik bir cilve-i rahmet-i Rahmaniyedir. Hem şuunat-ı İlahiyenin (ilahi işler) gayet câmi' bir âyinesidir. Hem Rahman, Rezzak, Rahîm, Kerim, Hakîm gibi çok esma-i hüsnanın cilvelerini câmi' ve rızk, hikmet, inayet, rahmet gibi çok hakikatları kendine tabi eden ve görmek ve işitmek ve hissetmek gibi umum duyguların menşei, madeni bir acube-i hilkat-i Rabbaniyedir. Hem hayat, bu kâinatın tezgâh-ı a'zamında öyle bir istihale makinesidir ki, mütemadiyen her tarafta tasfiye

yapıyor, temizlendiriyor, terakki veriyor, nurlandırıyor.. Ve zerrat kafilelerine, güya hayatın yuvası olan cesedi o zerrelere vazife görmek, nurlanmak, talimat yapmak için bir misafirhane, bir mekteb, bir kışladır. Âdeta Zât-ı Hayy ve Muhyî, bu makine-i hayat vasıtasıyla; bu karanlıklı ve fâni ve süfli olan âlem-i dünyayı latifleştiriyor, ışıklandırıyor, bir nevi beka veriyor, bâki bir âleme gitmeye hazırlattırıyor. Hem hayatın iki yüzü, yani mülk, melekût (dış ve ç) vecihleri parlaktır, kirsizdir, noksansızdır, ulvîdir. Onun için perdesiz, vasıtasız, doğrudan doğruya dest-i kudret-i Rabbaniyeden çıktığını aşikâre göstermek için, sair eşya gibi zahirî esbabı hayattaki tasarrufat-ı kudrete perde edilmemiş bir müstesna mahluktur. Hem hayatın hakikatı, altı erkân-ı imaniyeye bakıp, manen ve remzen isbat eder. Yani: Hem Vâcib-ül Vücud'un vücub-u vücudunu ve hayat-ı sermediyesini, hem dâr-ı âhireti ve hayat-ı bâkiyesini, hem vücud-u melaike, hem sair erkân-ı imaniyeye pek kuvvetli bakıp iktiza eden bir hakikat-ı nuraniyedir. Hem hayat, bütün kâinattan süzülmüş en safi bir hülâsası olduğu gibi, kâinattaki en mühim bir maksad-ı İlahî ve hilkat-ı âlemin en mühim neticesi olan şükür ve ibadet ve hamd ve muhabbeti netice veren bir sırr-ı a'zamdır."

..... bu hayat, madem kâinatın en büyük neticesi ve en azametli gayesi ve en kıymetdar meyvesidir; elbette bu hayatın dahi kâinat kadar büyük bir gayesi, azametli bir neticesi bulunmak gerektir. Çünki ağacın neticesi meyve olduğu gibi, meyvenin de çekirdeği vasıtasıyla neticesi, gelecek bir ağaçtır. Evet bu hayatın gayesi ve neticesi hayat-ı ebediye olduğu gibi bir meyvesi de, hayatı veren Zât-ı Hayy ve Muhyî'ye karşı şükür ve ibadet ve hamd ve muhabbettir ki; bu şükür ve muhabbet ve hamd ve ibadet ise; hayatın meyvesi olduğu gibi, kâinatın gayesidir. Ve bundan anla ki; bu hayatın gayesini "rahatça yaşamak ve gafletli lezzetlenmek ve heveskârane nimetlenmektir" diyenler, gayet çirkin bir cehaletle; münkirane, belki de kâfirane, bu pek çok kıymetdar olan hayat nimetini ve şuur hediyesini ve akıl ihsanını istihfaf ve tahkir edip, dehşetli bir küfran-ı nimet ederler.

..... Hayatın iki yüzü de şeffaf, kirsiz olduğundan, esbab-ı zahiriye, ondaki tasarrufat-ı kudret-i Rabbaniyeye perde edilmemiştir. Evet bu hassanın sırrı şudur ki; kâinatta gerçi her şeyde bir güzellik ve iyilik ve hayır vardır; ve şerr ve çirkinlik gayet cüz'îdir ve vâhid-i kıyasîdirler ki, güzellik ve iyilik mertebelerini ve hakikatlarının tekessürünü ve taaddüdünü (çoğalması) göstermek cihetiyle, o şerr ise hayır ve o kubh dahi hüsün olur. Fakat zîşuurların nazar-ı zahirîsinde görünen zahirî çirkinlik ve fenalık ve bela ve musibetten gelen küsmekler ve şekvalar Zât-ı Hayy-ı Kayyum'a teveccüh etmemek için; hem aklın zahirî nazarında hasis, pis görünen şeylerde, kudsî münezzeh olan kudretin bizzât ve perdesiz onlar ile mübaşereti, kudretin izzetine münafî gelmemek için, zahirî esbablar o kudretin tasarrufatına perde edilmişler."[43]

"Evet hayat, kudret-i ezeliyenin en büyük ve en ince ve en acib bir mu'cizesidir ve bütün nimetlerden üstündür ve mebde' ve meâdın (başlangıç ve bitiş,Dünya ve ahiret) bürhanlarından en zahir bürhandır.

Evet hayat nevi'lerinin en ednası (aşağısı) nebat hayatıdır. Hayat-ı nebatiyenin başlangıcı, çekirdekte veya habbede hayat düğümünün uyanıp açılmasıdır. Bunun keyfiyeti o kadar zahir, o kadar umumî, o kadar me'luf (alışılmış) iken, zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar hikmet-i beşerden ve felsefesinden gizli kalmıştır. İşte hayatın ne derece ince olduğu anlaşıldı.

Ve keza hayatı olmayan bir cisim, en büyük bir dağ da olsa tektir, yetimdir, mekânından başka birşeyle münasebeti yoktur. Lâkin bal arısı gibi küçük bir cisim, hayata mazhar olduğu zaman, bütün kâinatla münasebetdar olur ve herşeyle alış-veriş yapar; hattâ diyebilir ki: "Kâinat benim mülkümdür, benim yerimdir." Kâinatın her tarafına gider, havassıyla tasarruf eder, bütün eşya ile kesb-i muarefe eder. Bilhassa hayat-ı insaniye tabakasına çıkan hayat, aklın nuruyla âlemleri gezmiş olur. Âlem-i cismanîde tasarruf ettiği gibi, âlem-i ruhanîde gezer, âlem-i misale seyahat eder; kendisi o âlemleri ziyarete gittiği gibi, o âlemler de, onun ruhunun âyinesinde temessül etmekle iade-i ziyaret etmiş gibi olurlar. Hattâ insan "Âlem, Allah'ın fazlıyla benim için halkolunmuştur" diyebilir. Hayat-ı insaniye; her birisi çok tabakalara şamil olarak hayat-ı maddiye, hayat-ı ruhaniye, hayat-ı maneviye, hayat-ı cismaniye gibi nevi'lere ayrılır, inbisat eder (genişlenir). Demek ziya, renk ve cisimlerin görünmesine sebeb olduğu gibi; hayat da, mevcudatın kâşifi ve sebeb-i zuhurudur. Evet hayat, bir zerreyi bir küre gibi yapar; ashab-ı hayatın (hayat sahiblerinin) herbirisi, âlem benimdir diyebilir. Aralarında müzahame (sıkıntı ve ayrılık) ve münakaşa da olmaz; müzahame ve münakaşa, yalnız nev'-i beşerde olur. İşte hayatın ne büyük bir nimet olduğu anlaşıldı.

Ve keza camid, dağınık bazı zerrelerin birdenbire bir vaziyetten çıkıp, makul bir sebeb olmadığı halde diğer bir vaziyete girmesi, Sâni'in (ustasının) vücuduna zahir bir delildir. Hattâ hayat; hakikatların en eşrefi, en temizidir; hiçbir cihetle hısseti yoktur, çirkin bir lekesi yok. Hayatın dışı da içi de her iki yüzü de latiftir. Hattâ en küçük ve hasis bir hayvanın hayatı bile yüksektir. Bunun içindir ki, hayat ile kudret arasında zahirî bir sebeb tavassut etmiyor. Hayata bizzât kudretin mübaşereti,(ilgilenmesi) izzete münafî (zıt) değildir. Halbuki umûr-u hasiseye (Kıymetsiz işler) kudretin zahiren mübaşereti görünmemek için esbab-ı zahiriye vaz'edilmiştir. Demek hayatta hısset (kıymetsiz ve değersizliği) yoktur. İşte bundan anlaşıldı ki; hayat, Sâni'in vücuduna en zahir bir delildir.

Ve keza en basit bir cismin geçirmiş olduğu inkılabat ve tahavvülâta (değişmeye) dikkatle bakılırsa görülür ki; âlem-i zerrattaki zerreler, âlem-i anasıra (unsurlar alemi) intikal edince başka suretlere girerler, âlem-i mevalidde (Madde alemi) başka suretlere dönerler, nutfede (meni ve sperm) başka vaziyet alırlar, sonra alaka (kan pıhtısı) olur, sonra mudga (et parçası) olur, sonra bir insan suretini giyer, ortaya çıkarlar. Bu kadar inkılabat-ı acibe (acib değişiklikler) esnasında, zerreler öyle muntazam harekât ve muayyen (belli) düsturlar üzerine cereyan ederler ki; sanki bir zerre, meselâ âlem-i zerratta (zerre ve atomlar alemi) iken vazifelendirilmiş ve Abdülmecid'in gözünde yer alıp vazife görmek üzere yola çıkarılmıştır. Bu hali, bu vaziyeti, bu intizamı gören bir zihin, bilâ-tereddüd hükmeder ki; o zerreler, bir kasd ile ve bir hikmet altında gönderilir. İşte zerratın hayata mazhariyeti için geçirdiği bu kadar acib ve garib tavırlar, insana ikinci bir hayatın bu hayattan daha kolay ve daha sehil (kolay) olduğuna da bir kanaat getirir."[44]

"Hayatın hem zahirî, hem bâtınî, hem mülk, hem melekût vecihleri kirsiz, noksansız, kusursuz olduğundan; şekvaları ve itirazları davet edecek maddeler onda bulunmadığı gibi, izzet ve kudsiyet-i kudrete münafî olacak pislik ve çirkinlik olmadığından, doğrudan doğruya perdesiz olarak Zât-ı Hayy-ı Kayyum'un "ihya edici, hayat verici, diriltici" isminin eline teslim edilmişlerdir. Nur da öyledir, vücud ve icad da öyledir."[45]

“Madem dünyada hayat var, elbette insanlardan hayatın sırrını anlayanlar ve hayatını sû'-i istimal etmeyenler, dâr-ı bekada ve Cennet-i bâkiyede, hayat-ı bâkiyeye mazhar olacaklardır. Âmennâ.”[46]

“Hayat, Zât-ı Hayy-ı Kayyum'a baktıkça ve iman dahi hayata hayat ve ruh oldukça, beka bulur hem bâki meyveler verir, hem öyle yükseklenir ki, sermediyet cilvesini alır, daha ömrün kısalığına ve uzunluğuna bakılmaz.”[47]

“Hayat veren yalnız odur. Öyle ise, her şey'in Hâlıkı dahi yalnız odur. Çünki kâinatın ruhu, nuru, mayesi, esası, neticesi, hülâsası hayattır. Hayatı veren kim ise, bütün kâinatın Hâlıkı da odur. Hayatı veren elbette odur, Hayy u Kayyum'dur.”[48]

Cenab-ı Hakkın kainat üzerine vurmuş olduğu bir çok mühürlerden biri de,mahlukata vurulan hayat mührüdür.

“Hayat, Hâlık'ın ehadiyetine bürhan olduğu gibi, mevt de devam ve bekasına bir delildir. Evet nasıl akan nehirlerin, dalgalanan denizlerin kabarcıkları ve yeryüzünde bulunan sair şeffaflar, şemsin ziya ve timsallerini göstermekle şemsin vücuduna şehadet ettikleri gibi; o kabarcık gibi şeffaflar ölüp, söndükten sonra yerlerine müteselsilen gelip geçen emsalleri, yine şemsin ziya ve timsallerini gösterdiklerinden, şemsin devam ve bekasına ve bütün o şuaat, celevat ve timsallerin bir Şems-i Vâhid'in eseri olduklarına şehadet ediyorlar. İşte o şeffaflar, vücudlarıyla şemsin vücuduna ve ademleri ve ölümleriyle de şemsin devam ve bekasına delalet ediyorlar.

Kezalik mevcudat, vücuduyla "Vâcib-ül Vücud'un vücub-u vücuduna ve ölüm ve zevaliyle, teceddüdî bir teselsül (zincirleme olarak yenilenmesi) ile yerlerine gelen emsali, Sâni'in ezelî ve ebedî vâhidiyetine şehadet ediyorlar.”[49]

Bir âyette Cenab-ı Hak büyük bir nimet olan,Yokluktan vücud alemine çıkmak demek olan hayat nimetine karşı küfürde bulunmanın şenaat ve alçaklığını belirterek şöyle buyurmaktadır:”Allah’a nasıl küfür ediyorsunuz ki;ölü idiniz sizleri diriltti,sonra sizleri yine öldürecek,sonra sizleri yine diriltecek. Sonra da döndürülüp ona götürüleceksiniz.”[50]

H.Yazır bu âyetin tefsirinde şöyle demektedir:”Âyette ise;Hayat,cereyanı hayat,gaye-i hayat gösteriliyor. Allah size hayat verdi. Teneffüs,tegaddi,tenasül eder,duyar,düşünür,ister,istediği yere gider,istediği işi yapar,muhitindeki hâdisatı hariciyeye,cismani ve ruhani duygularıyla karşı kor,etli,canlı,akıllı,fikirli birer insan yaptı. Bunları yapan kim ise işte Allah O’dur. İyi düşününüz bu hayat sizin kendinizden midir? Kendi zatı malınız,mülkünüz müdür? Elbette değil,o kadar değil ki,bir kılınızın rengini değiştiremezsiniz. Bu hayat sizin malınız olmayıp,bu hayatı size bahşeden Allah taalayı nasıl inkâr eder ve ona nasıl küfranı nimet eylersiniz? Eyliyorsunuz? Allah size hiçbir şey yapmamış ve yapmıyacak olsa bile hayatınızın maliki olduğu için sizin ona iman ve ubudiyet etmeniz hayat sevdasıyla Allahı unutmamanız lazım gelir.”[51]

Kur’an-ı Kerim-de hayat ve hayatın ehemmiyetini bildiren bir çok ayet mevcuttur.

“Madem kâinatın en müntehab neticesi hayattır.. ve hayatın en müntehab hülâsası ruhtur.. ve zîruhun en müntehab kısmı zîşuurdur.. ve zîşuurun en câmii

insandır.. ve bütün kâinat ise, hayata müsahhardır ve onun için çalışıyor.. ve zîhayatlar, zîruhlara müsahhardır, onlar için dünyaya gönderiliyorlar.. ve zîruhlar, insanlara müsahhardır, onlara yardım ediyorlar.. ve insanlar fıtraten Hâlıkını pek ciddî severler ve Hâlıkları onları hem sever, hem kendini onlara her vesile ile sevdirir.. ve insanın istidadı ve cihazat-ı maneviyesi, başka bir bâki âleme ve ebedî bir hayata bakıyor.. ve insanın kalbi ve şuuru, bütün kuvvetiyle beka istiyor.. ve lisanı, hadsiz dualarıyla beka için Hâlıkına yalvarıyor; elbette ve herhalde, o çok seven ve sevilen ve mahbub ve muhib olan insanları dirilmemek üzere öldürmekle, ebedî bir muhabbet için yaratmış iken, ebedî bir adavetle gücendirmek olamaz ve kabil değildir. Belki başka bir ebedî âlemde mes'udane yaşaması hikmetiyle, bu dünyada çalışmak ve onu kazanmak için gönderilmiştir."[52]

Bütün bu işler ve çevresinde cereyan eden hadiseler hiç şüphesiz ki,bu işleri çeviren bir zatı gösterir ki;işte biz ona her şeyi yaratan kudret sahibi olan Allah diyoruz.

Bütün kâinat bir kefeye hayat muamması bir kefeye,elbette böyle bir muammayı yaratan bir yaratıcı vardır ki;oda Allahtır.

Bir iğne ustasız,bir köy muhtarsız olmadığı gibi,bu hayat hakikatının dahi bir ustası ve yaratıcısı vardır ki;oda Allahtır.

Bir hanenin yapıldığını ve sakinlerinin orada oturmuş olduğunu görsek,elbette bunun tesadüfi bir iş olmadığını,şuurkarâne bir iş olduğunu anlarız. Aynen öylede;Hayat ve ailesinin oturması için intizamlı ve gayet sanatlı yapılan vücut apartmanının sahibinin gayet alim ve her şey ilminde dahil olduğunu biliriz ki;oda Allahtır.

Mesela;zümrüt gibi yeşilliklerin hakim olduğu bir arazide bütün ağaçlar düzgün sıralar halinde yetişmiş olsa,bitkiler gayet sanatkarâne yetiştirilmiş olsa,arazinin her tarafında gayet süslü arklar vasıtasıyla şırıl şırıl sular aksa ve tam orta yerde mimari harikası bir köşk kurulmuş olsa,sonra binanın içinde insan ihtiyaçlarının her türlüsüne cevab veren vasıtalar mevcut olsa...Evet bütün bunlar bulunsa,birisi kalkıpta bunların hepsi tesadüfen gelmiş,yerleşmiştir buraya,her şey kendiliğinden olmaktadır,demek cesaretini bulabilir mi?

Bu yeşil arazinin ve bu muntazam köşkün tesadüfen yok iken vücud bulduklarını iddia edecek kimse bulunabilir mi? Ve böyle iddiaları ileri süren kimseye herkes gülmez mi?

İşte böyle bir iddia ne kadar gülünç olursa,yeryüzünde yaşayan en basit bir mahluka göz atan ve ibretle,hayretle düşünen insanın da bu alemleri tesadüfen var olduğuna tabiat tarafından meydana getirilmiş olacağını iddia etmesi o derece ve hatta ondan daha fazla gülünç olur.

Hayatta sınırlar içinde,ısı derecesinin çok yüksek ve çok düşük olduğu maddeler de devam edemez. Çünki aşırı derecedeki sıcaklık veya soğuk maddede bulunur. Ve hayatın devamını sağlayan şartları ortadan kaldırır. Bilindiği gibi,hayat,yer küresinde,ancak şartların uygun olduğu zamanda başlayabilmiştir. Gelecekte bu şartlarda herhangi bir değişikliğin meydana gelmesi hayatın yeryüzünden kalkması ile sonuçlanacaktır. Ne var ki bugün hayatın varlığı için müsait olan bu şartlar en azından üç yüz milyon yıl evvel oluşmuş ve o zamandan beri süregelmiştir.

Hayatı tabiat meydana getirmiş değildir. Çünki oluşum esnasında ateşin yaktığı kayalarda ve tuzlu olmayan denizlerde hayat için gerekli şartlar yoktu. Acaba hayat;kâinata idrak kuvveti kazandırma fırsatını elde etmek için,gerek dünya yuvarlağı ve gerek diğer gezegenler üzerinde adeta bir tavuk gibi kuluçkaya mı oturmuştur,dersiniz?

Hayat maddeye can vermek için aynı tarzda ve muntazam gayret sarfeder o,ne neş'e tanır,ne üzüntü,ne de herhangi bir ayırım yapar. Bütün bunlara rağmen,esas olan yine de hayattır.

Hayat his ve idrâkin yegâne kaynağıdır. Gerçek karşısında gözlerimiz henüz yarı kapalı ise de bizi,Allahın eserlerini anlamaya ve onun cemalini hissetmeye muktedir kılan biricik vasıta yine odur,hayattır.

Hayat,yüce yaratıcının iradelerini gerçekleştiren bir vasıtadan başka bir şey değildir. O halde hayat ölümsüzdür.

Hücre içinde nerdeyse görülmeyecek olan,jelatin gibi saydam,yapışkan,hareket edebilen ve çiğ tanesine benzeyen saydam damlacığın hayat tohumunu taşıdığını da söylemektedir.[53]

HAYAT HAKKINDA SÖYLENENLER İSE :

Hayat;iki dipsiz karanlık ortasında bir kibrit alevidir.(İ.H.Sevük)

Hayat;Kesrette bir çeşit tecelli-i vahdettir.(Bediüzzaman)

Hayat;hızla akan bir nehirdir. Altın gibi parıltıları akıp gider Sonunda bize sadece kum kalır.(G.Elli ot)

Hayat;Bir bileği taşıdır,benliğinizi yapan madenin cinsine göre sizi ya eskitecek yada cilalayacaktır.(İdeas)

Silgi kullanmadan resim çizme sanatına hayat denilmektedir.(J.Christian)

Hayat;küçük şeylerden meydana gelen kocaman bir demettir.(O.W.Holmes)

Şerefle bitirilmesi gereken en ağır vazife hayattır.(Toegueville)

Hayat hareket,hareketsizlik ölümdür.(L.Morris)

Hayat;doğumla başlayan,ölümle biten bir okuldur ki,orada herkes hem öğretmen,hem de öğrencidir. (S.S.Tarcan)

İnsanın hayatı,insanın hayalidir.(A.Gide)

Hayatını bulunduğun an bil.(Bediüzzaman)

Hiçbir şey hayat kadar kıymetli değildir.(Euripides)

Hayatın değeri uzun yaşanmasında değil,iyi yaşanmasındadır.(Montaigne)

Hayat insana nasıl olması gerektiğini öğretir.(Goethe)

Hayat;insana bağışlanmış değil,ödünç verilmiştir.(P.Syrus)

Hayattan korkmayın çocuklar;iyi,doğru bir şey yaptığınız zaman hayat öyle güzel ki..(J.Anouilh)

Hayat yaşla değil,yaşamakla anlaşılır.(A.Gide)

Canı,can vererek almamışsın ki,değerini bilesin.(Nizami)

Hayat bir tiyatro gibidir,en kötü insanlar,en iyi yerlerde oturur.(Aritofanes)

Hayat bir hikayeye benzer,mühim olan,eserin uzun olması değil,iyi olmasıdır.(Seneca)

Hepimiz hayatın kısalığından söz ederiz de,boş geçen zamanımızı nasıl kullanacağımızı bilmeyiz.(Seneca)

Hayat,bir yaz yağmuru kadar kısadır.(S.E.Siyavuşgil)

Hayatını iyi kullanmadan uzun süre yaşamış insan,az yaşamış demektir.(Montesgieu)

Uzun yaşamak için değil,doğru yaşamak için çalışıp çabalamalıyız.(Seneca)

Hayat için elzem,hayatı istihkar.(M.Akif)

Geçmiş hayatını iftiharla hatırlayabilen kimse,hayatını iki kerre yaşıyor demektir.(Martial)

Maddi hayat muvazeneye,manevi hayat doğruluğa dayanır.(V.Hugo)

Hayatın lezzetini ve zevkini isterseniz,hayatınızı iman ile hayatlandırınız ve ferâiz ile zinetlendiriniz. Ve günahlardan çekinmekle muhafaza ediniz.(Bediüzzaman)

Hayat şu kâinatın en ehemmiyetli gayesi,hem en büyük neticesi,hem en parlak nuru,hem gayet süzülmüş bir hülasası,hem en yüksek kemali,hem en güzel cemali hem en güzel zineti,hem sırrı vahdeti hem rabıta-i ittihadı,hem kemalâtının meyvesidir.(Bediüzzaman)

Elden gittikten sonra geri döndürülmesi imkansız olan şeyler dörttür:Ansızın ağızdan çıkan bir söz,yaydan fırlayan bir ok,olmuş bir kaza,boşuna harcadığın ömür.(F.Attar)

Hayatını vatan yolunda kaybeden hiçbir zaman ölmez.(G.Hippel)

Ölü bir arslan olmaktansa,hayatta bir köpek olmayı isterim.H.Heine)

Hayatın varlığını duyabilmek,hayatın devamını sağlar.(H.Beston)

Her kim hayatı fâniyeyi esas maksad yapsa,zahiren bir cennet içinde olsa da manen cehennemdedir. Ve her kim hayatı bâkiyeye ciddi müteveccih ise,saadeti dareyne mazhardır. Dünyası ne kadar fena ve sıkıntılı olsa da dünyasını,cennetin intizar salonu hükmünde gördüğü için hoş görür. Sabır içinde şükreder.(Bediüzzaman)

Kusursuz bir hayat yolu seçiniz,bu seçim hayatınızı yükseltecektir.(Fisagor)

Doğduğumuz zaman dünyaya hiç bir şey getirmediğimiz gibi,ölürken de hiçbir şey götüremeyiz.(V.Hugo)

Hayatına,ilerde sana acı çektirebilecek hiçbir şey katma. (E.Zola)

Her beşik içindekine sorar:"Nerden?" ve her kefen sorar:"Nereye?"[54]

b-DİĞER İMAN ESASLARIYLA MÜNASEBETİ :

Hayat Cenâb-ı Hakkın insanlara büyük bir hediyesi olması cihetiyle başta Allah'ın varlığını göstermektedir.

Hayat;melâike ve iman esasına dahi bakar ve isbat eder ki;madem kâinatta en mühim netice hayattır. Ve en ziyade yaygın olan ve dünyaya gelip dünyayı şenlendiren hayatlılardır. Madem arz küresi bu kadar hayatlılarla dolmuş ve gidenlerin yerine tekrar yeni hayat sahiblerinin gelmesi ve en kötü ve çürümüş maddelerden dahi küçük hayvanların yaratılması.. Ve madem hayatın süzülmüş en sâfi hülasâsı olan şuur ve akıl ve en lâtif ve sabit cevheri olan ruh,dünyada gayet çoklukla yaratılıyorlar. Âdeta dünya hayat ve akıl ve şuur ve ruhlar ile diriltilip öyle şenlendirilmiş. Elbet küre-i arzdan dala lâtif,daha nurani,daha büyük,daha ehemmiyetli olan semavi cirimler,yıldızlar;ölü,cansız,hayatsız,şuursuz kalması imkan dışıdır.
Demek;gökleri,güneşleri,yıldızları şenlendirecek ve hayatlı vaziyetini verecek ve semanın,göğün yaratılmasının neticesi gösterecek ve Allah'ın hitabına mazhar olacak olan şuurlular,hayat sahibleri ve göğe münasib sakinler,herhalde hayatın sırrıyla bulunuyorlar ki,onlarda meleklerdir.

Hayat –Peygamberlere İman- esasına dahi bakar ve isbat eder ki;madem kâinat hayat için yaratılmış,madem ebedi hayat peygamberlerin gönderilmesiyle ve kitabların indirilmesiyle kendini gösterir. Evet eğer kitablar ve peygamberler olmazsa o ebedi hayat bilinmez. Nasıl ki bir adamın söylemesiyle,diri ve hayatdâr olduğu anlaşılır;öylede;bu kâinatın perdesi altında olan ğayb âleminin arkasında söyliyen,konuşan,emir ve nehyedip hitab eden bir zâtın kelimelerini,hitablarını gösterecek peygamberler ve ellerinde nazil olan kitablardır.

Elbette kâinattaki hayat,kat'i bir surette ebedi hayat sahibinin vücûbu vücuduna kat'i şehâdet ettiği gibi,o ezeli hayatın parıltıları,münasebetleri olan –Peygamberlerin gönderilmesi- ve –Kitabların indirilmesi- esaslarına bakar. Onları isbat eder. Evet nasılki hayat,bu kâinattan süzülmüş bir özdür.

Hem hayat, -Kadere iman- esasına bakıyor;remzen isbat eder. Çünki,madem hayat,görülen âlemin ışığı,parıltısıdır ve her tarafı kaplıyor. Ve vücûdun neticesi ve gâyesidir;ve kâinatın Hâlıkı olan Allah'ın bütün isimlerinin görünmesine sebeb cemiyetli bir ayinesidir. Nasıl ki bir ağacın asıl çekirdeği ve kökü ve en ucunda ve meyvelerindeki çekirdeği dahi aynen ağaç gibi bir nevi hayata mazhardırlar. Belki,ağacın hayat kanunlarından daha ince hayat kanunlarını taşıyorlar. Hem nasıl ki bu hazır bahardan evvel geçmiş güzün bıraktığı tohumlar ve kökler,bu bahar gibi hayatın cilvesini taşıyorlar ve hayatın kanunlarına tabidirler. Böylece her hayat sahibinin hem geçmiş,hem gelecek olan amelleri kader kalemiyle yazılmıştır.

Hem hayatta Cenâbı Hakkın bir çok harika mu'cizeleri bulunup,bütün kâinatı yaratamıyan bir zât,küçük bir hayat sahibini dahi yaratamaz.[55]

c-HAYAT MAHLUK MUDUR ?

Hayat Cenâb-ı Hakkın mu'cizesinin en nurani ve en güzeli olanıdır. Evet hayat Allah'ın bütün isimlerini bildirir. Çünki hayat,pek çok sıfattan yapılmış bir hakikattır.

Göz önünde her vakit gördüğümüz bu had ve hesaba gelmeyen yeni yeni hayatlar ve hayatların asılları ve ve zatları olan ruhlar,birden ve hiçten vücûda gelmeleri ve gönderilmeleri,kendilerinin hayat sahibi bir zat tarafından yaratılmış olduğunu göstermektedirler.[56]

Cenâb-ı Hak âyette:"O ki ölümü ve dirimi takdir edip yarattı."[57] buyurmakla,bir takdir,bir müddet neticesinde ölümün ve hayatın yaratılmış olduğunu bildirmektedir.

"Bir hayatın arkasından mevtin ve onun arkasından diğer bir hayatın mütekabilen (karşılıklı olarak) yaratılması insanları bu ikisi arasında sa'yü amel (çalışma) mücahedesiyle mülki ilahide güzel bir âmil,yüksek bir memur olmak üzere müsâbaka için bir imtihan meydanına çıkarılmaları hikmetine,buda hayattan hayata,güzellikten güzelliğe bir terakki nizamı ve en güzel amellere daha güzeliyle ecrü mükâfat vererek ileride daha güzel bambaşka bir hayata erdirilmeleri gayesine müteveccihtir. Bir taraftan mevt (ölüm),bir taraftan da hayat olmasa,birbirine zıt olarak mütekâbilen yekdiğerini takib eden bu iki sıfat birlikte yaratılmış olmayıp da hayatı ölüm ve ölümü diğer bir hayat karşılamış,mülki ilâhide mertebeden mertebeye yükselebilecek güzel bir âmil olmak üzere muradı ilâhi olan güzel hayat için sa'yu amelde mücahede ile müsâbaka kanunu konulmamış,bu suretle,insanlar mevt ve hayat arasında imtihana çekilmemiş olsa idi mihnetler çekerek güzel çalışıp Hak Taâlanın rızasına muvafık (uygun) güzel istihsâlatta (netice ve üründe) bulunarak müsâbakayı kazananlara mihnetlerini unutturacak güzellikler, güzel mertebeler,sadetlerle ecrü mükâfat ve iyi çalışmıyan veyahut hiç çalışmayıp âtıl (tenbel-boş) kalmak isteyen veya mesâisini rızayı ilâhi hilafına (zıddına) bîhude (boş),fâidesiz şeylere veya hayatı umumiyenin kötülüklerine, küfrü küfrana,hıyaneti isyana,istihlak (yok olmasını istemek) ve

buhrana sarf edenlere de kötülüklerine göre mülki ilâhide mertebesinin düşmesine veya geçici olarak veya ebedi tard (kovma) ve hâsılı ameline göre mahrumiyetler,zilletler,acılarla tâzib ve mücâzat (ceza) edilmeyecek bulunsa idi mülki ilâhide güzellikten güzelliğe terakki nizamı bulunmamış veya meleklerden başka memur kullanmayarak insan hılkati (yaratılışı) için bu nizamda hiçbir salâhiyet verilmemiş olup insanlarda ya hiç hayat eseri ve hayat ümidi kalmayacak vecihle hep ölüm olur,hepsi söner,yahutta hayat namına akl-u zekâdan,kesb-u ihtiyardan (çalışıp seçme yeteneğinden),kıymeti amelden (işin kıymetinden),hürriyetten mahrum,ölümden ve kabir azabından daha beter bir ömür sürerdi.

Halk (yaratma),fiili takdir etmek ve icad eylemek manalarına gelir.

"Halakal mevte vel hayate"[58] Mevtinde (Ölümünde),hayatında birlikte mahluk olduğunu anlatmasından dolayı ehli sünnetin çoğu mevtin sırf yokluktan ibaret ademî bir emir (yoklukla ilgili bir iş) olmayıp hayat gibi bir mevcûdiyeti hâiz vücûdi bir emir,varlığı bulunan bir hadise olduğuna kâil olmuş (söylemiş) lardır. Yani mevt ile hayatın tekâbülü (karşılaştırılması),cansızlıkla canlılık veya yoklukla varlık,yaratılmakla yaratılmamak gibi bir adem (yokluk) ve meleke veya bir icabı selb (inkârı gerektirecek) tekabülünden ibaret olmayıp hareket ve sükûn,içtima ve iftirak (birleşme ve ayrılma) kalkmakla yatmak,açıklıkla gizlilik,gelişle gidiş,acı ile tatlı gibi bir tezad tekabülü kabilinden olması lazım geleceğini söylemişlerdir ki, bunun bekâyı ruh veya bekâyı madde nazariyeleriyle de bir alakası vardır. Ölen,hayattan,varlıklardan büsbütün alakası kesilerek yok olup gitmiyor. Ömrünün hasılına göre iyi veya kötü veya karışık bir şey halinde diğer bir neş'ete sevkedilerek acı veya tatlı diğer bir hayatta âli veya zelil bir mevki almak üzere ibtidâen (başlangıçta) yaratan varlığa doğru başka bir aleme ric'at (dönüş) ediyor.

Yine ehli sünnetten bazılarıyla Mu'tezile demişlerdir ki,ölüm bir emri vücûdi değil,bir emri ademîdir. (Varlığına değil,yokluğuna bir emirdir.) Hayat şânından olan bir şeyde hayatın yokluğudur. Mevt ile hayat beyninde (arasında) adem tekabülü vardır. Bu âdi ve felsefî telakkiye yakın görünür. Bu surette mevtin halkı takdir demek olur. Çünki takdir vücûdiye taalluk ettiği gibi ademiyede taalluk eder. Mevtin halkı yalnız bir takdirden ibaret olmadığı gibi,mutlak surette bir idam demekte olamaz. Kur'an-da hayat,ahiret hakkında iâde,halkı cedid (yeni ve yeniden bir yaratılış),inşâ tabir buyurulmuştur. Bunlar ise hep birer vücûdî mefhum ifade ederler. Bu cihetle evvelki ehli sünnetin telakkisi hep nusûsun (ayet ve delile) zâhirine hem de bekâyı illet kanununa daha muvafıktır."[59]

d-CANLILARLA CANSIZLARIN MUKAYESESİ :

Her şey değeri nisbetinde bir kıymete hâizdir. Hayat hakikatı,hayat sahiblerine girmesiyle âdi bir değerde iken âli,yüce bir mertebeye çıkarak her şeyi emrine hizmetçi ve pervâne kılmaktadır. Bunu bir misalle açıklayacak olursak;Hayat sahibi olan bir bal arısıyla,hayatsız,yerinde sabit,bununla beraber büyük bir kütle olup,bal arısından milyonlarca defa büyük olan bir dağı kıyaslıyacak olursak,elbetteki bir bal arısının keyfiyyet (durum) itibarıyla,hayatı elde etmesiyle dağdan büyük,fakat kıymetsiz olan kemiyet (sayı ve büyüklük) itibarıyla dağın büyük olması mühim bir şey teşkil etmez. Çünki hayata mazhar olan bal arısı kendisine hayat girmesiyle bütün dünya kendisininmiş gibi her tarafı gezer,tayerân edip havada uçar,çeşit çeşit çiçeklere konar ve böylece

bir çok şeylerle irtibatı sağlanmış olduğundan gezdiği ve alakalandığı şeyler kadar bir vücûda sahib olduğu gibi,kendisi gibi hayat sahiblerinin çıkmasına da sebeb olarak alanı daha da genişlemiş olur. Oysa dağ;ne kadar büyük olursa olsun,yerinde durmasıyla bir ölü hükmündedir. Güç ve kuvveti ve alakalandığı saha,kapladığı alan kadardır.

Nasıl ki ölü bir insan ile canlı bir insan kıyaslanmazsa,öyle de,güneşlerle,aylarla,yıldızlarla,bir çok çeşit mahluklarla alaka ve ilişkisi olan arı ile,yerinde sabit duran bir dağ,kıyaslanamaz. Hatta öyle ki;hayat hangi bir şeye girse girdiği nisbette kıymet ve değeri artar. Bir nevi kömür halinde bulunan bir madeni işletip elmas ve cevher yapmak gibi...

Sayısız Tevhid mühürlerinden canlı mahluklara vurulan hayat mührüne bakacak olursak,canlı bir mahluk kapsamlı olması itibarıyla kâinata küçük bir misaldir. Alemi bir ağaç kabul edersek,insan o ağaca güzel ve tatlı bir meyvedir. Kâinata ve vücûda bir nüve ve çekirdektir ki,Cenâb-ı Hak o çekirdekte pek çok alemlerin örneklerini o çekirdeğin içine koymuştur. Sanki o hayat sahibi gayet hikmetli belli nizamlar ile bütün vücudlardan sağılmış bir damla veya bir noktadır. Bu itibarla bir hayat sahibini yaratmak,bütün kâinatı tasarrufu altına alan Cenâb-ı Haktan başka hiçbir şeye isnad edilemez.

Suyun damlalarından,şişenin parçalarından tâ seyyar yıldızlara kadar parlak veya parlak gibi her şeyde güneşin tecellilerinden güneşe mahsus bir cilve bulunur. Aynen öylede;Cenâb-ı Hakkında bütün canlı mahlukatta hayat verme cihetiyle bir birlik tecellisi vardır ki,bütün sebebler iktidar ve ihtiyar,güçlü ve seçme özelliğine sahib oldukları farz edilse dahi,o hayat sikkesinin ne mislini ve ne de taklidini,ne tek olarak ne de toplu olarak yapmaktan acizdirler.

Kezalik,Cenâb-ı Hakkın isimlerinin tecellisinin merkez noktası olan hayat,Allah'a isnad edilmediği takdirde,bir sineğe,bir çiçeğe varıncaya kadar her bir hayat sahibinde nihayetsiz bir kudret,her tarafı kuşatan bir ilim,mutlak bir irade gibi Vacib-ul Vücuddan başka hiçbir şeyde vücudu mümkün olmayan diğer sıfatların mevcud olmasına câhilane,ahmakane,gülünç bir batıl hüküm lazım gelir. Ve aynı zamanda,şu batıl hüküm ile her bir zerreye ve her bir sebebe mutlak bir ulûhiyeti isnad etmekle sayısız şerikleri,ortakları isnad etmek mecburiyeti hasıl olur.

Maâhaza,tohum olacak bir habbe veya bir çekirdekteki garib,acib,muntazam vaziyete bakınız ki,o habbe,tohumu olacak cismin,bütün cüzleriyle münasebettar olduğu gibi,nev'iyle yani kendi cinslerinden olanlarla ve bütün mevcudat ile de münasebetleri vardır. Ve onlara karşı o münasebetleri nisbetinde vazifeleri vardır. Eğer o tohumcuk habbenin Kadiri mutlaktan nisbeti kesilip kendi nefsine isnad edilirse,yani kendi kendine olmuştur denilirse,her bir tohumda, her şeyi görecek bir gözün ve her şeyi kaplayan bir ilmin bulunmasını itikad etmek lazım gelir.[60]

e-HAYATIN TABAKALARI :

Bediüzzaman hayatın tabaka ve mertebelerini özetle beş kısımda değerlendirir:

Birinci Hayat Mertebesi :Bizim hayatımızdır ki;çok bağlar ile bağlıdır. Yani ne tamamen ruhani olup melekler gibi letafet kazanarak her tarafa girebilir,ne de sadece maddedir. Belki hem madde hem ruhun birleşmesinden teşekkül etmiştir.

İkinci Hayat Tabakası : "Hazreti Hızır ve İlyas (AS)'ın hayatlarıdır ki,bir derece serbesttir. Yani bir vakitte pek çok yerde bulunabilirler. Bizim gibi beşeriyet levazımatıyla mukayyed değillerdir. Bazan istedikleri vakit bizim gibi yerler, içerler; fakat bizim gibi mecbur değillerdir. Tevatür derecesinde ehl-i şuhud ve keşif olan evliyanın, Hazret-i Hızır ile maceraları, bu tabaka-i hayatı tenvir ve isbat eder. Hattâ makamat-ı velayette bir makam vardır ki, "Makam-ı Hızır" tabir edilir. O makama gelen bir veli, Hızır'dan ders alır ve Hızır ile görüşür. Fakat bazan o makam sahibi yanlış olarak, ayn-ı Hızır telakki olunur."

HZ. HIZIR HAYATTA MIDIR ? :Hz. Hızır'ın hâla hayatta olup olmadığı da,müfessirler arasında ihtilaf konusudur. Alimlerin ekserisi,hususan mutasavvıflardan mükâşefe ehli,Hz.Hızırın hayatta olduğunu kabul etmişler;hatta bazı yerde görüldüğünü söylemişlerdir. Ömer ibni Abdulazizin,İbrahim bin Edhem'in,Bişri Hafi'nin,Ma'ruf-u Kerhi'nin,Cüneydi Bağdadi'nin,İbrahim Havass'ın Hz. Hızırı gördükleri rivayet olunmuştur.

Muhiddin-i Arabi,Fütuhat-ı Mekkiyyesinde,Hz. Hızır hakkında bazı hikâyeler nakletmektedir. Kamus tercümesinde,Hz. Hızırın şehadet parmağıyla orta parmağının bitişik olması,Hz. Hızırın alâmeti fârikası olarak zikredilmiştir.[61]

Üçüncü Hayat Tabakası : "Hazret-i İdris ve İsa Aleyhimesselâm'ın tabaka-i hayatlarıdır ki, beşeriyet levazımatından tecerrüd ile, melek hayatı gibi bir hayata girerek nuranî bir letafet kesbeder. Âdeta beden-i misalî letafetinde ve cesed-i necmî nuraniyetinde olan cism-i dünyevîleriyle semavatta bulunurlar."

Dördüncü Hayat Tabakası : "Şüheda (şehidlerin) hayatıdır. Nass-ı Kur'anla şühedanın, ehl-i kuburun fevkinde bir tabaka-i hayatları vardır. Evet şüheda, hayat-ı dünyevîlerini tarîk-ı hakta feda ettikleri için, Cenab-ı Hak kemal-i kereminden onlara hayat-ı dünyeviyeye benzer, fakat kedersiz, zahmetsiz bir hayatı Âlem-i Berzahta onlara ihsan eder. Onlar kendilerini ölmüş bilmiyorlar.. yalnız kendilerinin daha iyi bir âleme gittiklerini biliyorlar.. kemal-i saadetle mütelezziz oluyorlar.. ölümdeki firak acılığını hissetmiyorlar. Ehl-i kuburun çendan ruhları bâkidir, fakat kendilerini ölmüş biliyorlar. Berzahta aldıkları lezzet ve saadet, şühedanın lezzetine yetişmez. Nasılki iki adam bir rü'yada Cennet gibi bir güzel saraya girerler. Birisi rü'yada olduğunu bilir. Aldığı keyf ve lezzet pek noksandır. "Ben uyansam şu lezzet kaçacak" diye düşünür. Diğeri rü'yada olduğunu bilmiyor. Hakikî lezzet ile hakikî saadete mazhar olur.

İşte Âlem-i Berzahtaki emvat ve şühedanın hayat-ı berzahiyeden istifadeleri, öyle farklıdır. Hadsiz vakıatla ve rivayatla şühedanın bu tarz-ı hayata mazhariyetleri ve kendilerini sağ bildikleri sabit ve kat'îdir. Hattâ Seyyid-üş şüheda olan Hazret-i Hamza Radıyallahü Anh, mükerrer vakıatla kendine iltica eden adamları muhafaza etmesi ve dünyevî işlerini görmesi ve gördürmesi gibi çok vakıatla, bu tabaka-i hayat tenvir ve isbat edilmiş. "

Hattâ Bediüzzaman hazretleri şehid olan bir talebesinden bahsederken şöyle der: "Benim Ubeyd isminde bir yeğenim ve talebem vardı. Benim yanımda ve benim yerime şehid olduktan sonra, üç aylık mesafede esarette bulunduğum zaman, mahall-i defnini bilmediğim halde, bence bir rü'ya-yı sadıkada, taht-el Arz bir menzil suretindeki kabrine girmişim. Onu şüheda tabaka-i hayatında gördüm. O, beni ölmüş biliyormuş. Benim için çok ağladığını söyledi. Kendisini hayatta biliyor; fakat Rus'un istilasından çekindiği için, yer altında kendine güzel bir menzil yapmış." [62] olduğunu söyleyerek şehidliğin,ölümle hakiki bir hayatın başlangıcı olmasını söylemekle,bu hayat tabakasını isbat eder.

Beşinci Hayat Tabakası : "Ehl-i kuburun hayat-ı ruhanîleridir. Evet mevt; tebdil-i mekândır, ıtlak-ı ruhtur, vazifeden terhistir. İ'dam ve adem ve fena değildir. Hadsiz vakıatla ervah-ı evliyanın temessülleri ve ehl-i keşfe tezahürleri ve sair ehl-i kuburun yakazaten ve menamen bizlerle münasebetleri ve vakıa mutabık olarak bizlere ihbaratları gibi çok delail, o tabaka-i hayatı tenvir ve isbat eder."[63]

Ö L Ü M

a-MAHİYET VE HAKİKATI NASILDIR?

Kabir alemine girmeden önce,kabre sevkiyat yapan görevlinin görevi olan ve duyulması ve düşünülmesiyle ehli küfrü helakete,ehli imanı da sürur ve sevince,yani yüzde doksan dokuz ahbabın mecma'ı,toplandığı yer olan,sevgililerin,dostların yanına gitmeye sebeb olan,dışı ürpertici olmakla beraber hakikat yüzü gayet parlak ve nurani olan ve âyette de işaret edildiği üzere:"Her nefsin tadacağı.."bir gerçektir.[64]

Ölüm haktır. (Muhkem Kaziyye,hüküm)

Ölüm,fâni olan beşerin,fâni olan hayat yolculuğundan,fenâ bulmasıdır.

Ölüm,âlemi ahirete gitmek için bir terhis tezkeresidir.

Ölüm,fenâ,geçici hayattan,beka,ebedi hayata geçiş,bir tebdili mekândır.

Ölüm,hayat külfetinden âzâde olmaktır.

Ölüm,idam değil,hakiki hayatın mebdeidir.

Ölüm,firakı ebedi değil,visal-i ebedidir. (Ebedi kavuşmadır)

Ölüm,Fâilsiz bir fiil değil,bir muhtarın (dileyen ve isteyenin) ihtiyarı,dilemesidir.

Ölüm,dünya gurbetinden,aslî vatana geçiştir.

Ölüm,ticaretini yapan tüccarın vatanına dönüşüdür.

Ölüm,her âbidin (ibadet edenin) Ma'bûduna ulaşmasıdır.

Ölüm,mecâzi mahbub ve sevgiliden,hakiki mahbûba kavuşmaktır.

Ölüm,hizmet bitip ücret almaya gitmektir.

Ölüm,zindandan bostanı cinana,cennet bahçelerine uçmaktır.

Ölüm,muhâkeme ve muhâsebe salonuna geçiştir.

Ölüm,paşa ile gedânın hesaplaşmasıdır.

Ölüm,insandaki Bekâ arzusunun doyurulmasıdır.

Ölüm,Cenâb-ı Hakkın Mümit (Öldüren) isminin bir tecellisidir.

Ölüm,tekrar dirilmekle Hayy isminin bir isbatıdır.

Ölüm,bir Mutasarrıfın,her şeyde istediği gibi tasarruf ederek,yönlendiricinin varlığının ve birliğinin bir delilidir.

Ölüm,mânanın maddeye galebesidir.[65]

Ölüm,dünyanın yorgunluklarından ve eziyetlerinden mü'min kulun istirahatıdır. [66]

Ölüm,ayakkabı bağından daha yakındır.[67]

Ölüm,bir diriliştir.[68]

Ölüm,hiçlik değil,fena değil,sönmek değil.

Ölüm,uzun bir uykudur. (Solon)[69]

Ölüm,karanlık içinde aydın bir sabaha gitmektir.(T.Carly)[70]

Ölüm,eski bir şey ama başa gelene yeni gibi görünür.[71]

Ölüm,levhadaki ibret "Sen de öleceksin"dir.

Ölüm,hatib olup "Ölmeden önce ölünüz.","Yaşadığınız gibi ölürsünüz,öldüğünüz gibi dirilirsiniz."hakikatını hitab etmektedir.[72]

Ölüm,öldürülmez bir mahluktur.

Ölüm,âdeta bir çekirdek,her şey gizli onda.Sevgide,korkuda;ümitte,sinekte,böcekte,ağaçta,taşda.[73]

Ölüm,iki dünyayı ayıran uçurumun iki yakasını birleştiren,gök kuşağının bütün renklerine sahib bir köprüdür.[74]

Ölüm,insanın dış cephesinin,cisminin maruz kaldığı bir haldir.[75]

Ölüm,mukadder ama,sonrası? Kaybettiklerimizle bir daha buluşacak mıyız? Tekrar 'Mülaki' olacağız elbette,ölüm başka bir aleme gidiş olduğuna göre.[76]

Ölüm,bir yoldur. Herkesin bir yolu. O yoldan geçmiyecek bir kişi yoktur. Her kaidenin istisnası olduğu halde,ölüm kâidesinin istisnası yoktur. Hemen herkes o kâidenin içine girecektir.[77]

Ölüm,büyük şey (dir.)(Hadis)[78]

Ölüm,ruhun muayyeniyet kazanması için biricik nizamdır.[79]

Ölüm,ekilen tohumların hasadıdır.

Yaratılan her mahluk yaşlanır ve her yaşlanan ölür. Bu bir ilâhi kanun. Her iki uç arasında ise,büyüme ve gelişme devreleri yer alıyor.

Bir su zerresinden yaratılan insan oğlunun küçücük ve dipdiri olan vücûdu,zamanla tekrar küçülüp bükülerek gireceği toprağa doğru eğiliyor. (Sanki) ona:Bak,diyor. Toprağa iyi bak. Ebedi hayatı elde edebilmenin yolu,bu kara topraklardan geçiyor.

Evet;gelen gider,giden gelmez.Ancak bir daha gelinmeyecek olan yer bu dünyadır. Çünkü dünya da yaşlanacak ve o da günün birinde ölecektir.[80]

Ömer bin Abdulaziz bir konuşmasında:Ey insanlar,sizler yok olmak için değil,ebedi olarak yaratıldınız. Fakat sizler ölüm sebebiyle bir evden diğer bir eve taşınırsınız."demiştir.[81]

Ölümün hakiki yüzünü gören enbiyalar,arifler ölümü sevmişler,ölümdeki hakiki lezzeti bildiklerinden ölümü gülerek karşılamışlar ve ölümlerini istemişlerdir. İnsanın dünyadaki en büyük lezzet ve saadeti âilesiyle beraber olup,saadet içinde yaşamaktır. Buna rağmen Yusuf (AS) bunun aksini fakat en muvafık olanını yapmıştır. Ölümün hakiki vechesini gördüğünden,Mısır azizi olmasına rağmen,anne-baba ve kardeşlerine kavuşmasına rağmen-ki her insana o durum büyük bir saadettir.- ölümünü isteyip Mevlâyı Kerimine kavuşmuştur. Buda,hakiki lezzet ve saadetin orada olup,orası için çalışmak gerektiğini her şuur sahibine bildirmektedir.[82]

Şuur sahiblerinin vücutları Vacibul Vücud olan Alah'ın varlığına işaret ettiği gibi,ölümleriyle de bir Hayyı Bâki olan Cenâb-ı Hakkın varlığına delâlet etmektedir.

"Mevti veren Odur. Yani: Hayatı veren o olduğu gibi; hayatı alan, mevti veren dahi yine odur. Evet mevt, yalnız tahrib ve sönmek değildir ki esbaba verilsin, tabiata havale edilsin. Belki nasıl bir tohum zahiren ölüp çürüyor, fakat bâtınen bir sünbülün hayatına ve yoğurmasına.. yani cüz'î tohumluk hayatından, küllî sünbül hayatına geçiyor. Öyle de mevt dahi zahiren bir inhilal ve bir

intıfa göründüğü halde, hakikatta insan için, hayat-ı bâkiyeye ünvan ve mukaddeme ve mebde' oluyor. Öyle ise hayatı veren ve idare eden Kadîr-i Mutlak, yine elbette mevti dahi o icad eder."[83]

İnsanların ölümü bilişleri üç mertebedir:

Birincisi: Her aklı olan,emsalinin ölümünden istikrâ (araştırma) ve kıyas tarikiyle bil istidlal (delil getirerek) kendisinin öleceğini de şeksiz bilir ki bu İlmel Yakîndir.

İkincisi: İhtizar (Ölüm) halinde melâikeyi ayânen (açıkça) görmesiyle ölümünü bilir ki buda aynel yakîndir.

Üçüncüsü: Tam öldüğü andaki biliştir ki oda Hakkal yakîndir.[84]

Meczubun biri çarşıda devamlı dolaşır şu hakikatı ilan edermiş:"Ölüm var ölüm,ölünde görün."

Ölüm evvela bütün fizyologların kabul ettiği gibi ihsas hassasını kaybeden (hissetmeyen) hücrenin mecbûri olarak dûçar olduğu ve kuvvetle arzu ettiği bir madde istihalesi (değişimi)dir. Bütün hadise ve davânın özü,ölümdeki istihalenin manâ bütününe tesirindeki aldatma keyfiyetidir. Ölüm hadisesi maddi istihale bakımından da hakiki bir yok oluş değil;bilâkis yeni bir varlığa giriş sırrını taşır. Hepimizce malûmdur ki,ölen vücûdun hücre bütünü topraktaki mikroplar vasıtasıyla basit kimyevî anasıra ayrılır. Aynı kimyevî cisimler müteâkib istihâlelerden sonra,yeni hayat mevzûlarına tekrar,yaşatıcı mevkilerini elde ederler.

Ve ölüm anındaki bir kişinin karşılaşacağı durum ise şu üç halde tasrih edilmekte (açıklanmaktadır): 1)Hâfıza sistemimizde son anlarda müthiş bir şarz olur. Âdeta ölüm anında hâfıza bütün mazinin filmini bir anda gösterecek şekilde yüklüdür. Hayatın hesab tablosunun bu son ve yekûn bilançosuna âid,şahsın ölürken bazen bu sırrı beyan edebildiği bilhassa asılmalarla yapılan tecrübelerde görülür.

2) Kulaklarda aşırı bir hassasiyet teşekkül eder. Vücûdumuzun en sıhhatli anlarında almaya muktedir olamadığımız bir çok ses dalgalarını ölüm ânında çeşitli sesler halinde duyuyoruz. sanki beynimizde o an gizli âlemlerin işaretlerini alan yepyeni bir radyo merkezi kurulmuştur.

3) En mühim ölüm inkilâbı göz merkezlerinde husûle gelir. Göz bebekleri bütün kâinatı içine alacakmış gibi büyür. (Göz bebeklerinin büyümesi alelâde bir adale felci veya vegetatif sinir sistemi kimyâsı yoluyla husûle gelmiş bir hadise değildir. Bazı ilim adamlarının da belirttiği şu hakikat ki;insanların hayattayken başkalarına karşı yaptıkları cürümler ve bu hadiseler âit tablolar ölüm ânında bir fotoğraf gibi teferruâtıyla canlanıyor. Bu hususta garib tecrübeler halinde göz bebeklerinde cürmü tesbit eden fotoğraflarla bile almak bir zamanlar adlî tıbbı müşkil duruma düşürmüştü.

Ölüm ânındaki değişikliklere dâir en mühim bir tesbitle insanların son ânında nedense ızdırab ve ferahlık duygusundan tamamen ayrı kalmaları aksine bir kısım rûhî mefhumların ölüm ânında maddi ızdıraplardan daha müthiş olarak ön safhaya geçmiş bulunması keyfiyetidir. [85]

Rûhî mefhumdan ve bunalımdan gelen ızdıraplara ve neticesinde intiharlara kadar varan hadiselere her zaman toplum hayatında rastlayabiliriz ki;Mesela;bir yazar olan C.W.Baker,tedavisi imkansız bir kansere yakalandığını öğrenip,doktorların en fazla bir yıl yaşayabileceğini söylemeleri üzerine,ustura ile bileklerini keserek intihar etmiştir.[86]

b- ÖLÜM MAHLUK MUDUR ?

"Mevt, vazife-i hayattan bir terhistir, bir paydostur, bir tebdil-i mekândır, bir tahvil-i vücuddur, hayat-ı bâkiyeye bir davettir, bir mebde'dir, bir hayat-ı bâkiyenin mukaddimesidir. Nasıl ki hayatın dünyaya gelmesi bir halk ve takdir iledir; öyle de, dünyadan gitmesi de bir halk ve takdir ile, bir hikmet ve tedbir iledir. Çünki en basit tabaka-i hayat olan hayat-ı nebatiyenin mevti, hayattan daha muntazam bir eser-i san'at olduğunu gösteriyor. Zira meyvelerin, çekirdeklerin, tohumların mevti; tefessüh ile çürümek ve dağılmakla göründüğü halde, gayet muntazam bir muamele-i kimyeviye ve mizanlı bir imtizacat-ı unsuriye ve hikmetli bir teşekkülât-ı zerreviyeden ibaret olan bir yoğurmaktır ki, bu görünmeyen intizamlı ve hikmetli ölümü, sünbülün hayatıyla tezahür ediyor. Demek çekirdeğin mevti, sünbülün mebde-i hayatıdır; belki ayn-ı hayatı hükmünde olduğu için, şu ölüm dahi, hayat kadar mahluk ve muntazamdır.

Hem zîhayat meyvelerin yahut hayvanların mide-i insaniyede ölümleri, hayat-ı insaniyeye çıkmalarına menşe' olduğundan; "o mevt, onların hayatından daha muntazam ve mahluk" denilir.

İşte en edna tabaka-i hayat olan hayat-ı nebatiyenin mevti; böyle mahluk, hikmetli ve intizamlı olsa, tabaka-i hayatın en ulvîsi olan hayat-ı insaniyenin başına gelen mevt, elbette yer altına girmiş bir çekirdeğin hava âleminde bir ağaç olması gibi, yer altına giren bir insan da, Âlem-i Berzah'ta, elbette bir hayat-ı bâkiye sünbülü verecektir."[87]

"Evet nasıl zemin yüzündeki masnuat ve zîhayatlar ve hayattar zemin yüzü, bir Sâni'-i Hakîm'in vücub-u vücuduna ve vahdaniyetine şehadet ediyorlar. Öyle de: O zîhayatlar ölümleriyle bir Hayy-ı Bâki'nin sermediyetine ve vâhidiyetine şehadet ediyorlar."[88]

"Tecelli-i cemaliyeyi gösteren hayat; nasıl bir bürhan-ı ehadiyettir, belki bir çeşit tecelli-i vahdettir. Tecelli-i celali izhar eden memat dahi, bir bürhan-ı vâhidiyettir."[89]

c-HAYATI İÇTİMAÎYYEDEKİ ROLÜ :

Başka bir alemde (ruhlar aleminde) bal arısı gibi talim görmüş olarak bu dünyaya gelmeyen ve her vakit öğrenmeye ve öğreticiye muhtaç olan şu insan maddi-manevi gıdasını temin için başka bir öğreticiye muhtaçtır. Maddi sahadaki öğreticiler çok olmasına rağmen,manevi sahadaki öğreticiler az bulunmaktadır. Bu azlardan biri belki o çoklara galebe eden öğretici ise ölümdür. Yani insanların hayatı içtimaîyyelerini temin edecek en büyük âmil...

Her insanın başına bir bekçi dikmek,o bekçiye de bir bekçi dikmek imkânsız olduğundan ölüm hakikatı her zaman,her yerde,hatta yatakta bile insanla beraber olduğundan (onu düşünmekle,manen ölüp kabre girip,sorgu suale çekilme düşüncesiyle...),insanın gayrı meşru bir yola gitmesini engelliyerek,kendisini muhasebeye çekmesini,yani nasılki bir fabrikatör ay veya sene sonunda kâr ve ticaretini hesabladığı gibi,ölümde şunu ihtar eder:"Dünyevî kazançlarımızı tesbit etmek için yıl sonunda kendi kendimizi hesaba çekiyor,geçen yıldan bu yıla ne kazanıp ne kaybettiğimizi inceden inceye araştırmaya tabi tutuyoruz. Halbuki üzerinde titrediğimiz bu kazanç,bir bakıma fâni,geçici bir kazançtır. Nitekim bizim gibi nice insanlar aynı hesabı yapmış,aynı titizliği göstermiş,ama hepside nihayet hesab neticelerini buraya bırakıp gitmekten kurtulamamışlardır. Yanlarında götürebildikleri,sadece uhrevî hesab,ebedi hayata geçen masraf olmuştur.

Demek ki asıl hesab,ebedi hayata kadar uzanan kazancın hesabıdır. Bâki ömürde hesabımızda görülecek (masrafımızda) harcamaların muhasebesidir.[90]

Ve bu hesap tamam da,ya ebedi hesap? Hakikatını göstermekle insanların yalnız bu dünya için yaratılmadıklarını belki ebede namzed olduklarını ve kabrin arkası için de çalışmalarının gerektiğini bildirir.

Psikolojik tedavilerde bazı kelimeler kullanılır ki;mesela Bektaşinin biri baş ucuna,-Bu da geçer ya hu- yazdırmış. İran Hükümdarlarından birinin odasına astırdığı levhada şunlar yazıyormuş:"Sonunda sen de öleceksin!",Ve bir diğer meczub birinin çarşıda dolaşarak devamlı tekrarladığı;"Ölüm var ölüm,ölünde görün."

Muayyen kelime ve sözlerin insana sık sık hatırlatılması,mânaların hafızada daha derin izler bırakmasına sebeb olur. Bütün hayatımız,terbiyemiz ve ahlakımız üzerinde telkinin yeri büyüktür.

Efendimiz ki:"Ya Rabbi! Beni göz açıp kapayıncaya kadar nefsimin eline bırakma." derse ve insan maddi-manevi bütün duygularıyla dünyaya dalmaya,ölçüyü bozmaya,ehemmiyetli vazifelerini unutmaya namzetse,bu telkinin âdeta bir hava kadar hayatın içinde olmasına ne kadar muhtacız.

Bu sebeble olacak ki,eskiden bir evin bahçesinde,mütevazi bir büyüğün mutlaka bir mezarı bulunurdu. Tâ ki sabah akşam ona bakan,bu eğitim ve terbiye ile bir hesap diyarını derinden hatırlama şuuruyla,yasak tanımayan arzular,bitmek bilmeyen ihtirasların önüne geçilmiş olsun.

"Evet,medeniyet ebedi diyardaki hesab korkusu ve şuuru ile beraber gelmiyecekse,mutlaka felaketle beraber gelecektir. Gösterilen hiçbir çare gençlere hayırlı gayeler telkin hususunda hesab vereceğini düşünmek,ondan korkmak kadar kudretli olamıyacaktır."[91]

Çünki herkes ister istemez kendisine soracaktır veya sorması gerekecektir:Necisin? Nerden geliyorsun? Nereye gidiyorsun? Ne ile vazifelisin? Seni gönderen kimdir? İbretli sorularını düşünüp manalarını anlamaya çalışarak,muhatabın bizler olduğunu unutmamalıdır.

Her insan dikkat etse her zaman için ölümü düşünenlerin çalışmaları (ahiretin tarlası olması cihetiyle),ölümü düşünmeyenlerinkinden daha fazladır. Çünki ölümü düşünen bir an evvel ahiret

için zâhire hazırlamak,ahirete müflis ve eli boş gitmemeyi gaye edinir. Tarihe bakarsak bunun birçok nümunelerini görürüz. Kur'an-da,her bir peygamberin bir sanatın pîri olduğunu görmekteyiz.

Victor Hügo'ya:"Niye bu yaşta kendini yorup duruyorsun?"dediklerinde cevaben:"Dinlenmek için önümde bir ebediyet vardır."demiştir.[92]

Süleyman Aleyhisselam oğlunun vefatından dolayı üzülmüş,göz yaşı dökmeye başlamıştı. Bunun üzerine Cenab-ı Hak,ona insan suretine girmiş iki melek gönderdi. Melekler gelib birbirlerinden davacı olduklarını söylediler. Biri davasını şöyle anlattı: Bu adam benim ektiğim tarlamın içinden geçip ekinimi tepeledi. Ötekide şöyle cevab verdi:Ben yolda gidiyordum. Birden yolumun üzerine ekin çıktı. Baktım yolun içi ekilmiş,başka gidecek yol yok. Mecburen ekinini tepeleyip geçtim.

Süleyman Aleyhisselam davacıyı ikaz etti. Yol ekilir mi,insanlar geçecek?

O zaman insan suretindeki melek de şu karşılığı verdi;Peki ölümden bu kadar üzülünür mü? Ölümde bir yoldur. O yoldan bütün insanlık geçecek? Sadece senin oğlun değil ya?

Bu olaydan mütenebbih olan Süleyman (AS) oğlunun vefatından duyduğu üzüntüyü azalttı. Fazla müteessir olmamak gerektiğini kabul etti.[93]

Şunu bilmek gerektir ki:" İnsan, yaşayış vaziyetince, bir dağdan kopup sel içine düşen veya yüksek bir apartmandan düşüp yuvarlanan bir şahıs gibidir.

Evet hayat apartmanı yıkılıyor. Ömür tayyaresi şimşek gibi geçiyor. Zaman da sel dolaplarını sür'atle çalıştırıyor. Arz sefinesi de, sür'atle giderken ¬ تمر مر السحاب **âyetini [94] (-Birde o dağları görür donuk ve hareketsiz sanırsın;-Oysa onlar bulutun yürüdüğü gibi yürümektedirler.) okuyor. Sefine-i arz sür'atle yürürken, dünyanın gayr-ı meşru lezzetlerine uzatılan ellere zehirli dikenlerin batacağı düşünülsün. Binaenaleyh o zehirli dünya oklarına bakıp el uzatma. Firakın elemi, telaki lezzetinden ağırdır."[95]**

Psikolojik olarak sabittir ki;hasta bir adama verilen teselli,hastalığının –müzmin ve çaresiz bile olsa- geçeceğini,ehemmiyet vermemesini –çünki bir şeye ehemmiyet verdikçe şişer.-geçeceğini,ehemmiyet vermemesini,verdikçe hastalık bir ise ikileşir. Telkin etmek o kişinin hastalığına yüzde elli oranında tesir yapar. Aynen öyle de;her kes ölüm caddesinden yalnız olarak geçecektir,gerek er,gerekse geç olarak... Bunun bir idam olmadığını,asli vatana bir göç olduğunu söylemekle elemler ve kederler yüzde elliye inerek,belki yerini sevince terkedecektir.

Şöyle ki;Bu şahıs eğer ölmeseydi,dünyada kalsaydı,bir çok belâ ve musibetlerle karşılaşacak,hayatın ağır tekliflerini yüklenecek,belki de ahiretini dünyaya tercih edercesine günahlara giriftar olacaktı. o halde onun bu ölümü,onun için bir rahmettir.

Ölüm her yönüyle bir nimettir. Şöyle ki;Eğer ecdadımızın ecdatları ölmeyip ihtiyar halleriyle şu anda yanımızda bulunsalardı,hayat yaşanılmaz hale gelip,nefret edilecekti. Kendisi kadar veya

kendisinden ziyade onlar için çalışıp bir murakıb gibi başlarında durup ihtiyaçlarını karşılaması gerekecekti. Bu durum aynen o ihtiyarlar içinde mevzubahis olacaktı. Çünki ihtiyarlığın verdiği elem ve zahmetleri her zaman hissedip,hayat kendilerine zindan olacaktı. Bir de diğer mekân gibi durumları da nazara alarak bakacak olursak hayat tamamen yaşanılmayacak bir hal alacaktı. Bütün bunlarda isbat ediyor ki; ölüm dahi hayat gibi bir nimettir.

Ölüm;ağırlaşmış olan hayat vazifesinden ve hayatın yüklerinden âzâd edip,yüzde doksan dokuz ahbabına kavuşmak için,alemi berzahta bir visal(kavuşma) kapısı olduğundan,en büyük bir nimettir.

Dar,dağdağalı,sıkıntılı,zelzeleli dünya zindanından çıkarıp,vüs'atli,sürurlu,ızdırapsız,bâki bir hayata mazhariyetle mahbûbu bâkinin dâire-i rahmetine girmektir.

İhtiyarlık gibi,hayat şartlarını ağırlaştıran bir çok sebebler vardır ki mevti,hayatın pek fevkinde nimet olarak gösterir. Mesela;güzel çiçeklerin âşıkları olan güzel sineklerin,kışın şiddetleri içinde hayatları ne kadar zahmet...ve ölümleri ne kadar rahmet olduğu anlaşılır..

Uyku,nasıl ki bir rahat,bir rahmet,bir istirahattır;hususen musibetzedeler,yaralılar ve hastalar için... Öyle de;uykunun büyük kardeşi olan mevt dahi,musibetzedelere ve intihara sevkeden belâlarla mübtela olanlar için aynı nimet ve rahmettir. Amma ehli dalalet için,ölüm dahi hayat gibi nikmet (azab) içinde nikmet,azab içinde azabtır.[96]

Bu hususta ise batılılar şöyle demektedir:"Yâ Rab biz neyiz? Önüme bakarsam bu ne sonsuzluk ki;ben orada yokum.Zamanın bu sonsuz uçurumu içinde ne kadar az yer tutuyoruz.Her gün yatarken veya kalkarken hiç olmazsa bir kere ölümü düşüneceğime yüksek huzurunda söz veriyorum Allahım.."

Evet her insan için bahsi geçen soruların ve ölümün ayrı bir mânası vardır. Çünkü ölüm hayata göre,hayatın manası da onu yaşayan fertlere göre değişmekte,sahib olduğu inanç onu şekillendirmektedir.[97]

Reader Digest dergisinde yazan Norman Vincent şöyle demekte:"Din adamı olmam dolayısıyla bu konuda (ölüm ve korkusundan kurtulma) bir çok tecrübelerim oldu Bir çok kimse bana gelip içlerini ölüm korkusunun kapladığını söylüyorlar. Bu kimseler yaşlı veya hasta değiller. Genellikle gençlerde görülüyor bu. Bu gençler hayatı çok fazla seviyor ve bu yüzden de ölümden korkuyorlar,olmalılar.

Bu kimseler karşısında benim elimden onları teselli etmekten ve bazen benim bile bu düşünceyle irkildiğimi söylemekten başka bir şey gelmiyor tabii..

Bana kalırsa Allah hepimize bu korkudan az veya çok vermiş. ben ölüm korkusuyla paniğe kapılanlara,bu korkuyu yenmeye yardımcı olan bazı fikirleri anlatıyorum. Faydası da oluyor galiba. Mesela ölümün kaçınılmaz sonuç olduğunu düşünün? Çoğunu da telaşlandıran bu zaten. Bir an için ölümsüz olmanın yüzde bir ihtimal içinde olduğunu düşünün. nasıl çılgınca bir gayretle bu 'Yüze bir' olmaya çalışırız değil mi? Tabi başaramadığımız zaman ne kadar perişan olacağımız malum...

Ölümsüz olmanın mutluluğunu kim tatmıştır ki,bu güne kadar? Hayat biraz tiyatroya benzer.Onun hiç bitmemesini isteriz. Fakat bütün gece süren bir oyunu seyretmekte çekilmez bir işkence olur. En iyisi oyunun vaktinde bitip perdenin kapanması değil mi?

Belki,şimdi sizde ölümden korkuyorsunuz. Fakat ölüm saati gelip çaldığında bu sizi ürkütmeyecektir. Ben bu konuda bir çok hasta bakıcı ve doktorla konuştum. Hepside bana ölümlerin bir çoğunun mutlu bittiğini söylediler.[98]

Dr. Rhine-nin ilmi bir heyet önünde yaptığı Telepati denemeleri ruhun zaman ve uzayın ötesine taşar bir şey olduğunu göstermiştir.

Ölüm korkusu dar bir görüşten ileri geliyor. Duygularımızın hissettiği ölüm,sadece görünürdeki dönüşsüz yoldur. Hayal gücümüz ise,henüz kavrayacak kadar güçlü değildir.

Kalbi ölüm korkusuyla atanlara geçen gün bir levhanın üstünde okuduğum şu güzel cümleyi yabana atmamalarını tavsiye ederim:"İşte ölüm korkusu duyanlara en isabetli cevab-İnanınız ki,ölüm karanlığın sınırından başka bir şey değildir. Onun ötesinde sizi ebedi bir hayat bekliyor.[99]

Oklahoma-lı genç bir doktor olan Loyd Sudd kurtuluşu imkânsız bir hastalığa tutulduğunu anladığı zaman önünde kalan iki aylık zamanı çocuklarına öğütlerini ihtiva eden teyb bantlarını doldurmakla geçirerek bu suretle,çocuklarının uzun bir zaman için baba öğütlerinden mahrum kalmıyacağından emin olmak istiyordu.[100]

İslâmiyet ise bu durumu şöyle nazara vererek insanların çalışmalarını ve yerlerini boş bırakmamak için Hayrul Halef (Hayırlı evlad) olarak;kişinin öleceğini,amelinin ise tamamen kesileceğini ancak hayrul halefle;yani,kendisinden sonra ya bir hayırlı evlad veya insanların istifade edeceği bir eser ki,buda;gerek cami,gerekse de;köprü,çeşme,okul,han,hamam,vs,ve kitab gibi hayırlı bir eser bırakmasıyla amel defterinin kapanmayıp,kıyamete kadar kendisine sevab kazandıracağını bildirmekle,sadaka-i cariye olarak en mühim bir teselli ve teşvik kaynağı olmaktadır.

Abdullah ibn Katade ve onun da babasından rivayet ettiği bir hadisde,Peygamberimiz şöyle buyurmaktadır:"Bir adamın kendisinden sonra bıraktığı en hayırlı halef üçtür:1-Kendisine duâ edecek sâlih evlad. 2-Ecri kendisine ulaşacak olan devamlı sadaka. Cami,çeşme,okul,vs. 3-Kendisinden sonra amel edilecek ilim. Kitab,neşriyat,vs.[101]

Bunlar da sadece insanın çalışmasını sağlamakla kalmayıp,hayırda yarışma yollarını göstermektedirler.

Ünlü İngiliz hikâyecisi Joyce Cary,altmışsekiz yaşında üç yıl çektiği felcin ilerlemesi sonucu ölmüştü. Hastalığın kendisini ölüme götüreceğini başlangıçta biliyordu. Konuşabildiği sürece,hikâyelerini,elleri hareketsiz olduğu için,yazdırdı."Hastalığımı Rabbimin bir ihsanı olarak kabul ediyorum. Birden bire de ölebilirdim."diyordu.

Yaklaşan ölüme gösterilen bu tavırları açıklayabilecek pek az psikolog vardır.[102]

“Men âmene bil kaderi emine minel keder” Küllî düstürunca;kadere iman eden,kederden emin olur. Başa gelen musibetlere hatta ölüme karşı da en büyük tesellicidir.

“İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn”[103] (Biz Allaha aidiz ve vakti geldiğinde elbette O’na döneceğiz.) Musibet ve ölüme karşı en büyük bir siperdir. İnsan nacak bu siper ve kalkanlarla belâ oklarına karşı kendini muhafaza edebilir. Aksi takdirde her zaman için şeytanın ve nefsin desisesiyle başbaşa kalıp yoldan çıkmasına ve isyan etmesine bir sebeb teşkil edecektir. İnsanların bu isyanı ise ölümü gerektiği gibi bilemediklerinden ileri gelmektedir. Bu hususta İmam-ı Gazali şöyle der:”İnsanların ölüm hakkında hataya düştükleri yanlış görüşleri vardır. Bazıları ölümün yokluk olup artık haşir ve neşir gibi bir şeyin olmayacağını,hayır ve şerrin bir neticesi olmadığını,insanın ölümünün,hayvanâtın ölümü ve bitkilerin kuruması şeklinde olduğunu sandılar ki,bunlar,Allah’a ve âhirete imanı olmayan münkir ve mülhidlerdir.

Diğer bazıları,ölümün,haşir ânına kadar bir yokluk olup burada mükâfat veya mücâzat gibi bir şey görmiyeceğini sandılar.

Diğer bir kısmıda,ruhun bâki olup ölümle yok olmayacağını,sevab ve îkâbın cesede değil,ruha olacağını,cesedin ise hiçbir sûretle dirilip haşrolmayacağını sandılar.

Bunların hepsi fâsid ve gerçekten ayrılan bâtıl görüşlerdir. Âyet ve Hadislerin haber verdiği sağlam kaynakların şehâdet ettiği gerçek,ölümün,yalnız bir değişiklikten ibaret olup cesedden ayrılan ruhun ya azab veya nimette olmak üzere bâki kalmasıdır. Cesedin ayrılması,bedenden çıkması ile bedeni kullanamaz hale gelmesi demektir. Müstakil olarak ruhun vasfı olan her şey, ruh bedenden ayrıldıktan sonra,devam eder. Fakat beden vasıtasıyla ilgili olan hususlar,bedenden ayrılmasıyla atâlete uğrar. Ve bu ruh,cesede dönünceye kadar devam eder. Ruhun mezarda cesede girmesi muhal olmadığı gibi,kıyamete kadar da beklemesi muhal değildir. Kullarının her biri hakkında ne gibi hüküm verdiğini ancak Allah bilir. Ölümle beraber cesedin atâlete uğraması,herhangi bir ârıza sebebiyle bâzı azâların atâlete uğramasına benzer. Mesela;bedende ruh varken,bacak,uğradığı ârıza sebebiyle bundan haberi olmaz. Ve ruh ona nüfuz edip onu hareket ettiremez. Âlim,Âkil ve müdrik olan ruh mevcud olduğu halde bazı âzaları kullanır ve fakat bazı âzaların bir kısmı da kendisine isyan eder. İşte ölümde bütün âzaların ruha isyanından ibarettir. Ruhtan,bilgi,sıkıntı,üzüntü ve neşe gibi şeyleri idrak eden kuvvet kasdediyoruz.

Gerçekte insan ilim,elem ve zevklerini anlayan mânadır. Bu ise ölmeyip,yok olmaz. Ölümün mânası,ruhun bedenden ayrılıp onun tasarrufa muktedir olmaması demektir. Kötürümlükte olduğu gibi,bedenin ruha itaât etmemesi demektir. Ölüm ise bütün âzalarda mutlak bir kötürümlüktür. İnsanın hakikatı ise ruhudur.

Bu değişikliği ikiye ayıran İmam-ı Gazali özetle şöyle demektedir:”Ölüm demek,insanın başka bir aleme intikali ile buradaki varlıklarından ayrılması demektir. Dünyada heves edip ünsiyet ederek zevklendiği şeyleri var idiyse,ölüm ile onlardan ayrıldığı için onların hasret ve elemini çeker. Malına,mevkiine ve giydiği elbiseye varıncaya kadar... Şayet yalnız Allah ile ünsiyet eder.onu zikirden zevk alırsa,ölümü ile nimeti çoğalır,saadeti kemâle erer. Çünkü ortadan bütün elemler kalkmış ve sevgilisi ile baş başa kalmıştır. Zira dünyanın bütün sebebleri onu zikirden alıkorlardı. İşte ölümle hayat arasındaki ayrılığın yeri budur.

Uykuda görmediklerini uyanık halde iken gördükleri gibi,hayatta iken göremediklerini ölümünde kendisine gösterirler. Aslında insanlar uykudadır,öldükleri vakit uyanırlar,denilmiştir.. Uyandıklarında da artık dünya ile olan irtibat ve meşgaleleri kesildiğinden,amelleriyle baş başa kalarak;iyiliğine sevinir,kötülüğüne de vah ve esefler çeker ki;asıl ölüm bu ölümdür. Fâcirlerin durumu da böyledir. Çünkü hükümdarın, kendi yapmış olduğu amellerinden gaflet sâikasıyla,farkında olmayacağını düşünüp,daha sonra ölümle ona hesab vermeye giderken büyük bir korku,utanç,hasret ve rezalet gibi bütün elemler kendisini kaplamış olup,mukadder âkibetini beklemektedir.

Evet,ölümün yüzünden tamamen perdeyi kaldırıp iç yüzünü açıklamak mümkün değildir. Zira hayatı bilmeyen,ölümü bilemez. Ancak ölümden sonraki,ölümün,ruhun ve ruhun idrâkinin yokluğundan ibaret olmadığını bir çok âyet ve haberler delalet etmektedir. Mesela;"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma. Bilakis onlar Rabları katında diridirler. Hepside şâd olarak rızıklanırlar."[104]

Kureyşin ileri gelenleri Bedir savaşında öldürüldükleri vakit,Resul-i Ekrem (SAM) onlara isimleriyle çağırarak:"Ey falan,ey falan,ey falan,ben gerçek olarak Rabbimin bana olan va'dini hakkıyla buldum. Sizde Rabbinizin size olan va'dini (Va'id-azab) gerçek buldunuz mu?"buyurdu.

"Ölülere mi sesleniyorsun? Onlar bunu nereden duyacaklar?"diyenlere,Resul-i Ekrem:"Onlar bu sözleri sizden daha iyi duyarlar,ancak cevab vermeye muktedir değillerdir."buyurmuştur.[105]

Yahya bin Velid diyor:"Bir gün Ebud-Derda ile geziniyorduk. Kendisine:"Dostların hakkında neyi seversin?"diye sordum. Oda:"Ölmesini severim."dedi. Ben:

"Şayet ölmezse o vakit neyi seversin?"dedim. O:"Mal ve evladının azlığını severim. Zira mal ve evlad fitnedir.[106] Aynı zamanda dünya ile ünsiyete sebebtir. Halbuki mutlak surette ölüm anında bundan ayrılmak lazımdır,dedi. Bunun içinde Abdullah bin Amr'da:"Ruhu bedeninden ayrılan mü'min,ceza evinden tahliye edilen insan gibidir. İşte bu anlattığımız dünyaya kıymet vermeyip Allah'ı zikir ile ünsiyet edenlerin halidir. Dünya şehvetleri yani zaruri ihtiyaçları onu alıkoyuyor ve şehvetleri kendisine eziyet ediyordu. Ölüm ise bütün bu sıkıntılardan kendisini kurtardı.

Ve hiçbir engelsiz,onu sevgilisi ile baş başa bırakmış oldu. Bundan daha üstün zevk ve nimet düşünülebilir mi?[107]

Mevlâna Celaleddin Hazretleri bir mü'minin ölümünü Şeb-i Ârus-a (düğün gecesindeki hale) benzetmektedir.

Ayhan Songar:"Her can ölümü tadıcıdır."[108] âyetindeki tad almayı şöyle açıklamaktadır:"Her nefsin,sonunda (eceli tadacağı) beyanı ilâhisi de ayrıca üzerinde durulmak gereken bir hususiyet taşır.İnsanın tad alan yani"elem ve haz" duygularına sahib olan kısmı nefsidir. Akıl heyecanla,duygu ile meşgul değildir. Ancak heyecanı,hayatımızı,duygularımızı temsil eden nefis,aklın işlemesi için gereken enerjiyi,potansiyeli verir. Bu âyeti kerimede –ecel-in de bir tadı olduğunu ve "nefsin bunu" tadacağını anlatan çok derin ve ince bir mâna vardır.

Âyette:"Herkes ölecektir"veya "Ecel her yaşayan için mukadderdir."denmemiştir. "Her nefis ölümü tadacaktır."buyurulmuştur.[109]

d-ÖLÜMÜ HATIRLAMA İLE İLGİLİ ÂYET VE HADİSLER :

"Hiçbir kimse yarın ne kazanacağını,hiçbir nefis nerede öleceğini bilemez."[110]

"Onların ecelleri gelince ne bir saat geri kalır,nede ileri giderler."[111]

"Ey mü'minler. Mallarınız,çoluğunuz,çocuğunuz,sizi Allahı zikretmekten alıkoymasın. Kim bunu yaparsa muhakkak o husrana uğrayandır. Birinize ölüm çatıpta:"Ya Rab. Benim ölümümü biraz geciktirsen de sadaka verip sülehâdan olsam."demeden evvel bizim size vermiş olduğumuz rızıktan infak edin. Allah belirli zamanı gelince hiçbir nefsi geri bırakmaz. Allah yaptıklarınızdan haberdardır."[112]

"Allahın zikrinden ve kendilerine nazil olan haktan dolayı mü'minlerin kalbleri yumuşayacağı zaman gelmedi mi? Kendilerinden evvel kitab,müddet uzadığı cihetle kalbleri katılaşan kimseler gibi olmasınlar. Zira bunların çoğu fasıktırlar."[113]

(Hz. Abdullah ibni Ömer-den)"Dünyada ğarib veya bir yolcu imiş gibi yaşa."buyurdu.

İbni Ömer Hazretleri:"Akşama ulaştığında sabahı bekleme,sabaha ulaştığında da akşamı bekleme.Hastalığın için sıhhatinden ve ölümün için hayatından istifade et,vaktini boşa geçirme."derdi.(Buhari)

"Yedi şey gelip çatmazdan evvel çalışmağa bakın. Yoksa siz,insana kendini unutturan fakirliği mi,yahut isyan ettiren zenginliği mi veya vücudu harab eden bir hastalık mı veya aklı gideren ihtiyarlığı mı veya alıp götüren ölümüm mü veya fenalığı görülmeyen deccalı mı,yahutta acıklı ve acı olan kıyamet gününü mü...(neyi) bekliyorsunuz?"[114]

Hadiste:"Ölümü çok anınız,hatırlayınız. Çünki ölüm günahları eritir. Kişiyi dünyaya dalmaktan alıkoyar."(İbni Ebiddünya)

Hadiste:"İnsanların en akıllısı,ölümü en çok hatırlayanları ve ona hazırlık yapanlarıdır. İşte akıllılar onlardır. Çünki dünyada şerefli olarak yaşadılar,ahirette de değer kazandılar."[115]

Dünyaya dalan ölümü hatırlamaz. Ölüm ona hatırlatılınca dünyasına olan hasretini hatırlar ve ölümü kötülemekle meşgul olur. Ölümü hatırlamak böylesinin Allahtan uzaklığın arttırır.

Bir gün İbni Muti' evine baktı,güzelliği hoşuna gitti. O anda ağladı ve şöyle dedi:"Vallahi ölüm olmasaydı,seninle sevinirdim. Eğer kabirlerin dar çukurlarına varma mecburiyeti olmasaydı,seninle gözler aydın olurdu."[116]

Düşünecek olursak şöyle bir neticeye varırız ki:" Ticaret ve memuriyet için, mühim vazifelerle bu dâr-ı imtihan (imtihan yeri) olan dünyaya gönderilen insanlar; ticaretlerini yapıp, vazifelerini bitirip ve hizmetlerini itmam ettikten (tamamladıktan) sonra, yine onları gönderen Hâlık-ı Zülcelaline dönecekler ve Mevlâ-yı Kerim'lerine kavuşacaklar. Yani, bu dâr-ı fâniden gidip dâr-ı bâkide huzur-u kibriyaya müşerref olacaklar. Yani, esbab (sebebler) dağdağasından ve vesaitin (vasıtaların) karanlık perdelerinden kurtulup, Rabb-i Rahîmlerine makarr-ı saltanat-ı ebedîsinde perdesiz kavuşacaklar. Doğrudan doğruya herkes, kendi Hâlıkı ve Mabudu ve Rabbi ve Seyyidi ve Mâliki kim olduğunu bilecek ve bulacaklar.

.... Ey insan! Fenaya, ademe, hiçliğe, zulümata, nisyana,(unutulmaya) çürümeye, dağılmaya ve kesrette boğulmaya gittiğinizi tevehhüm edip düşünmeyiniz! Siz fenaya değil, bekaya gidiyorsunuz. Ademe (yokluğa) değil, vücud-u daimîye sevk olunuyorsunuz. Zulümata değil, âlem-i nura giriyorsunuz. Sahib ve Mâlik-i Hakikî'nin tarafına gidiyorsunuz ve Sultan-ı Ezelî'nin payitahtına dönüyorsunuz. Kesrette boğulmaya değil, vahdet dairesinde teneffüs edeceksiniz. Firaka değil, visale müteveccihsiniz."[117]

Terğib ve Terhib adlı hadis kitabında da geniş olarak zikredildiği üzere;Ölüm büyük bir musibet ise,ondan (ölümden) gaflet edip düşünmemek en büyük musibet ve helakettir.[118]

Ebu Hureyreden rivayet edilen bir hadiste:"Peygamberimiz (SAM) annesinin kabrini ziyaret ederek ağladı ve etrafındakileri de ağlattı. Sonra peygamber"Annem için istiğfar etmekliğim hususunda Rabbimden izin istedim. Fakat bu izin bana verilmedi. Ben annemin kabrini ziyaret etmem hakkında Rabbımdan izin istedim de bana bu izin verildi. Binaenaleyh,sizlerde mezarları ziyaret ediniz,çünki mezar ziyareti (insana) ölümü hatırlatır."[119] buyuran Rasulullah,insanları ölümü düşünmeye ve böylece ahireti hatırlamaya teşvik ve tenbih etmektedir.

3 - K A B İ R

Kabir,ahiret menzillerinin ilkidir.[120] Bundandır ki dünyanın son,ahiretin başlangıcı olan kabir,alemi ahirete açılmış bir kapıdır. Arka ciheti rahmettir,ön ciheti ise azabtır. Bütün dost ve sevgililer kabrin öbür tarafında duruyorlar.

a-KABİRDE SUAL:

Kabirde Münker ve Nekir meleklerinin sorusu ve sorgusu ehli Sünnete göre haktır. Münker ve Nekir,ölen kişiye Rabbini,dinini,Peygamberini,Kitab ve Kıblesini soran,iki müekkel melektir. Mü'min kişi bu sorulara cevab verir,ama kâfir veremez. Bu hususta Hadisler pek çoktur. Söz konusu iki melek ölünün kabrine gelir,Allah ölüyü diriltir ve melekler sorularını yöneltirler. Mu'tezile ve Bid'atçilerin çoğunluğu Münker ve Nekir sualini inkâr etmişlerdir.[121]

İmam-ı Azam;Peygamberleri,çocukları ve şehidleri kabir sualinden istisna tutmuştur. Delil olarak da;Bu hususta Peygambere sorulan şu hadisi zikretmektedir:"Kılınçlarının parıltısı onlar için şahit olarak yeter."

“Kifaye” adlı kitapta nakledildiğine göre ise,Peygamberler için kabir sorusu yoktur. Seyyid Ebi Şüca’ ise,çocuklar,peygamberlerle beraber,âlimleri de eklemiştir.

İmam-ı Azam kâfirlerin çocukları hakkında bir şey söylemiyerek sükut etmiştir. Bu sebeble kâfirlerin çocuklarının cennet ehline hizmetçi olacaklarına hükmedilmiştir.[122]

-Sualin Keyfiyyeti ise;Ölüye,meleğin hitabını anlayacak şekilde,bedenin bazı cüzlerine hayatın iâdesi demektir ki buda mümkündür. Ölüyü hareketsiz görmemiz,suâli duymamamız buna engel olamaz. Zira uykuda olan kimsede görünüşte sakin fakat içinde,uyandığı zaman bile duyabileceği lezzet ve elemi tadar.

Etrafındakiler duyamayıp göremedikleri halde,Peygamber (ASM) Cebrail-i hem görür ve hem de söylediğini duyardı. Onun Allahu Taalanın ilminden ancak dilediği kadarını anlayabilirler,hepsini ihata edemezler. Kendilerine onu görebilecek göz,kulak verilmedikçe görüp anlayamazlar.[123]

Celâleddin-i Suyûtinin açıkladığına göre;(sual melekleri) Hafaza melekleri gibi,bunlarda birkaç tanedir. Herkese kendi diliyle sorarlar. Cevab verebilen kimseye güzellikle muamele ederler.[124]

Hâlimi Minhac-ında der:Suâl melekleri bir çok cemaat olup,onlardan bazısına Münker,bazısına Nekir denir. Her bir meyyite onlardan iki tane gönderilir.

Kurtûbi der:Suâl ve cevab hususunda hadisler değişiktir. Bunlar şahıslara göre olup,onlardan bazısı;itikadî görüşlerinden,bazısı da bütününden sorulur.[125]

Kısa bir özetini zikredecek olursak:Haddi bülûğa eripte mükellef olan beşerin dünyada yapmış olduğu iyi ve kötü amellerinden dolayı ilk menzil olan kabirde Münker ve Nekir tarafından sorulan suallere;ehli imanın,hizmetini yapıpta ücret almaya giden bir kimsenin sevinci gibi-suallere doğru olarak cevab vermesi-,ehli küfür ve isyanında;seyyidinden kaçmış bir kölenin mahcubiyet ve vazife terkinden dolayı,azab korkusuyla sorulan sorulara cevab veremiyerek –Bilmiyoruz-demeleridir.

Her padişah ve her âmir görevlendirmiş olduğu memurların görevlerini ikmal edip etmediklerini sorması,en küçük bir âilede dahi bir büyüğün kendisinden bir küçüğüne karşı vazifesini yapıp yapmadığını sorması hikmetin muktezası olup,hikmet öyle gerektirmektedir.

Bu sorgu sual beşer arasında cereyan ederse;elbette kâinatı sonsuz nimetleriyle donatan ve o ferdi yokluk âleminden vücud âlemine çıkartan,bununla beraber o ferdi taş,bitki,hatta hayvan yapmayıp,bütün kâinatın halifesi olarak yarattığı insanı bahâ biçilmez nimetlerle donatıpta,onları kıymetsiz yerlerde harcayanlardan hesab sormaması hikmet ve ulûhiyetine zıttır.

Cenâb-ı Hak Kur’an-da:”Allah,iman edenlere dünya hayatında da,âhirette de o sabit söz (ler) inde,dâima sebat ihsan eder.Allah zalimleri (kâfirleri) şaşırtır. Allah ne dilerse yapar.”[126]

Kabre giren mü'minlere iki melek gelip,Rablerini,Dinlerini,Peygamberlerini soracaklar,onlarda dost doğru cevab verecekler,[127] sözünü şu hadis te'yid eder:"Rasûlullah der ki;Ölü kabre gömüldüğü zaman ona –birine Münker,öbürüne Nekir denilen- kara yüzlü ve gök yüzlü iki melek gelip,siz bu zat hakkında (Hz. Muhammed) ne dersiniz?diye sorar. Eğer o,mü'min ise:"O, Allah'ın kulu ve peygamberidir. Şehadet ederim ki Allahtan başka hiçbir ilah yoktur. Şehadet ederim ki Muhammed muhakkak onun peygamberidir."cevabını verir. Meleklerde;"Bizde (dünyada) böyle ikrar ettiğinizi biliyorduk"derler. Sonra o ölünün kabri enine boyuna yetmiş zira' (ortalama 5,5 mt) genişletilir,orası aydınlatılır. Sonra ona"Uyu" denilir. Bunun üzerine o,derki:"Âileme döneyim de (şu saâdetimi) onlara haber vereyim."

Meleklerde şöyle derler:Döşeğinden ancak âilesinin sevgisiyle uyandırılan gelin ve güvey gibi uyu." O ba's –dirilme- vaktine kadar bu hal (-i saâdette) kalır. Eğer ölü münafıksa cevabında der ki;"İnsanlar işitirdim,ona Allah'ın peygamberi derlerdi de ben de öyle derdim.Hakikatta o bir peygamber midir,değil midir,bilmiyorum."Bunun üzerine melekler:"Bizde öyle söylediğini biliyorduk."derler. Artık toprağa:"Onu olanca şiddetinle sık"denilir. Toprakta onu sıkar,yan kemikleri birbirine geçer,artık o ba's vaktine kadar bu halden kurtulamaz."[128]

Herkese amelinin hesabı sorulduğu zaman tesbit saâdetine (kelime-i Tevhide) mazhar olanlar kıyamet korkularından hayret ve dehşete düşmeksizin cevab verirler.""Uyûnut Tefâsir"

O zamanki tesbitte yine üç vecih ile olur:1-Sorulan sualin doğru cevabı telkin edilir. 2-Hesab kolaylaştırılır. 3-Ufak tefek hataları bağışlanır.[129]

b- K A B İ R A Z A B I

Kâfirlere ve bazı âsi mü'minlere kabir azabı ve itaat ehlinin kabirde nimetlenmesi ve Münker ve Nekirin suâli sem'i delillerle sabittir.[130]

Her insanın dünyada yapmış olduğu –gerek cüz'i,gerekse de külli- her amelinden dolayı hesab vereceği menzillerin ilki olup,iyi kişi ise;kabri,cennet bahçelerinden bir bahçe...Kötü bir kişi ise;kabri,cehennem çukurlarından bir çukur şeklini alacaktır.[131]

Ubeyd oğlu Ubeydullah şöyle der:Bana gelen haberlere göre Allah Rasûlü şöyle buyururlar:"Ölü kabre konunca oturur,üstünde gezinenlerin ayak sesini duyar,fakat kabirden başka hiçbir şey onunla konuşmaz. Kabir der ki:Ey Âdem oğlu,yazık sana,benden,benim darlığımdan,benim pis kokularımdan,benim vereceğim tasadan hiç korkmadın,çekinmedin mi? Benim için ne hazırladın?"

Bir âyette:"O,sizi bir tek candan yaratandır,sonra (sizin için) bir kalacak yeri,birde emanet yeri vardır. (Emanet yeri de rahimler,yahut kabirlerdir.) Biz iyi ve ince anlayacak zümrelere âyetlerimizi hakikaten açıkça bildirdik."[132]

Hz. Âişe Hz. Peygamberden (SAM) kabir azabı hakkında sordu. Peygamber:"Evet,kabir azabı haktır."buyurmuşlardır.[133]Çünki kabir âhiret yolculuğunun ilk istasyonudur.

İbni Mesud'dan;Peygamberimiz (SAM) buyurdular ki:"Muhakkak ölüler kabirlerinde azab görürler. Öyle ki onların seslerini hayvanlarda işitir."[134]

Diğer bir hadiste ise:"Kabir âhiret menzillerinin ilkidir. Eğer ondan (kabir azabından) kurtulursa,ondan sonraki kolaydır. Eğer kurtulmazsa,ondan sonrası zor ve şiddetlidir."buyurmaktadır.[135]

Kâfire kabrinde 99 tane yılan musallat olur. Kıyamet kopuncaya kadar onu (musallat olduğu kişiyi) ısırır. Eğer o yılanlardan bir yılan dünyaya üfürse,yeşillik bitmez. (yeşermez)."[136]

Kabirde ruhların kullara iâde edilerek [137] azablanmaları,isterse bu kul boğulmuş,isterse yakılarak külü savrulmuş bir vaziyette dahi olsa Cenâb-ı Hakkın onlara azabı haktır.

Kabir hayatı ile ilgili Celâleddin es-Suyûtinin:"Şerhus Sudur fi Ahvâli Ehli Kubûr"adlı kitabında,konuyla ilgili hadisler zikredilmekte ve bir âyette:"Sabah akşam ateşe arzedilecekler."[138] âyeti ise bunun kabir hayatında vuku bulacağını bildirmektedir. Çünkü kıyamet koptuğu gün Fir'avnin kavmini azabın en şiddetlisine atın."[139] âyeti bunu isbat etmekle ,kabir azabının gayet şiddetli olacağına da remzetmektedir. Hatta öyle ki,kişinin kabirdeki azabının umumu idrardan (ayakta bevletmekten) olduğu rivayet edilmektedir.[140]

Elhasıl:Kabir azabı ve berzah azabının hakikatına iman vacibtir. Balığın yutması veya parçalayıcı bir hayvanın yemesi veya cüzlerin,zerrelerin parçalanması,cesedin azablanmasına mani' değildir.

Kabir azabı iki kısımdır:1-Dâimi olup kâfirlerin ve bazı âsilerin azabı. 2-Dâimi olmayan,isyankârlardan suçlarını hafif görenlerin azabıdır. Onlar durumlarına göre azablanırlar. Sonra onlardan gerek duâ,gerek sadaka ve bu gibi şeyler sebebiyle azab kaldırılır. (İbni Kayyım-da aynı görüştedir.)[141]

Böyle olup azablanacak olan kişiye;ebeveynine olan iyiliği,gerek abdest,namaz,oruç,hac,sıla-i rahim,emri bil ma'ruf nehyi anil münker ve güzel ahlakı o kişiye azab edilmesini men eder.[142]

Mevtânın kabirdeki halleri ise:derece ve durumlarına göre;kabirlerinde (dünyada en fazla zevk aldığı şeye göre) namaz kılar,okurlar,birbirlerini ziyaret eder,nimetlenirler ve telebbüs gibi ihsanlara mazhar olurlar.

Hz.Enes'den rivayet edilen bir hadiste peygamberimiz şöyle buyurmaktadır:"Enbiyalar diri olup kabirlerinde namaz kılarlar." Yine Enes'den nakledildiği üzere Peygamberimiz Mi'raca çıkarılıp Hz. Musa'ya kabrinde namaz kılarken uğraması da:"Kabirde ölülerin nimetleneceği veya kötü ameline göre azablanacağını isbat etmektedir." [143]

Bundan dolayıdır ki her asırda bütün ümmet kabir azabından istiâze etmişlerdir. Batıl mezheb olan Mu'tezile ise bunu şu nakıs sözleriyle inkâr etmektedir:Müşâhede suretiyle görüyoruz ki;ölünün cesedi azab görmemektedir. Hatta belki de ölüyü kurtlar parçalayıp yiyebilirler. Fakat yine böyle bir azabı müşâhede etmemiz mümkün olmamaktadır."

Oysa biliyoruz ki asıl azabı gören kalbden veya batından (içten) bir cüzdür ki,şöyle açıklayabiliriz;Uyuyan bir adamın gördüğü iyi veya kötü bir rüyayı başka adam ona bakmakla ne lezzet alır nede elem duyar. Rüyasında dövüldüğü halde o bakan ızdırap çekmez. Mu'tezilenin ki de,böyle uyuyanın uykusundakini anlatmasını,uyanık olanın sen de böyle şey görmedim,deyip inkâr etmesi gibidir.[144]

4 - B E R Z A H A L E M İ

a-Tarifi ve Mahiyeti: Berzah;iki şey arasındaki hâil,iki deniz arasındaki dil demektir. Bazı şeyler arasında da berzah vardır.

Berzah;kabir ile haşir meydanı arasında bir yer,oraya gitmeye mani' bir engel olduğu gibi,iman ile küfür,hayır ile şer,dünya ile âhiret,gece ile gündüz arasında da bir berzah,yani birisi olduğunda diğerinin de olmasına mani bir engel vardır.

Cenâb-ı Hak âyette:"O,iki denizi (birbirine) salıp katandır,su tatlı ve susuzluğu gidericidir. Bu ise tuzlu ve acıdır. (Allah) aralarına bir perde (ihtilatları-karışmaları) memnu' (engelleyici) olmak üzere bir sınır koymuştur."[145]

Âyette zikredilen iki denize misal olarak"Dicle" nehri ile onun dahil bulunduğu denizdir ki o,bunu yaratıp arasından fersahlarca akıp gittiği halde tadı bozulmuyor. Bazılarına göre tatlı sudan murad,Nil gibi büyük ırmak,acı sudan murad da-Bahri Kebir (Büyük okyanus)dir. Bunların berzahı da aralarına giren kara parçası yani dildir. Kıyametteki berzah,insanla,ahirette yüksek menzillere vuslat arasındaki engeldir.

Beyzavî;kabir âlemine de berzah demiştir.[146]

Mesnevi-i Şerifte izah edildiği üzere;yeri ve onun üstünde yaşayan mahlukları aynı rahmeti ile nimetlendirmektedir. O münbit arazi ile çorak yerleri başka başka sulamaz. Fakat neticede o ilâhi rahmetten her biri ancak kabiliyet ve istidadına göre faidelenebilir.Münbit arazi insanlara ve hayvanlara yarayan menfaatlı çeşit çeşit nebatlar,meyveler,mahsuller,ağaçlar verdiği halde,çorak olan yerler ise;boş,faidesiz,çalı ve dikenler yetiştirir. Suyun maddesi birdir,değişmez. Dünyanın bir tarafındaki su ile öbür tarafındaki suyun terkibi aynıdır. Buna binaen arı içer bal yapar,yılan içer zehir yapar.

İnsanın ikinci tavrı tenezzül ve hayvanlık,üçüncü tavrı da,olgunlaşma ve insanlıktır. Birinci tavır ile üçüncü tavır arasında bulunan ikinci tavır,iki denizin arasına girmiş olan bir karaya (Berzaha-dile) benzer. Ed-Dehr suresinin birinci âyeti misdakında (doğrultusunca) insan birinci tavırda (ervah aleminde)"Ben sizin Rabbiniz değil miyim."[147],hitabına "Belâ;evet,Rabbimizsin."diye kabiliyet ve istidadına göre tenezzül yoluna süluk etmiştir. Bu süluk,"Mevâlid-i Selase"denilen Cemadât,Nebatât ve hayvanât tarafınadır ki bu,ikinci tavrı gösterir.

Tahkik erbabından bazılarına göre âyetteki"Bahreyn"den murad;mü'minlerin kalbinde yer tutan –Havf ile Recâ-dır ki;bunlardan biri diğerine galib değildir. Berzah'da Cenâb-ı Hakkın himâyet ve inâyetidir.[148]

Bu imtihan dünyasına tam mücehhez bir şekilde gönderilen insanlar kendi asli vazifeleri olan ve insaniyetin muktezası bulunan kendisini tanıması ve Hâlıkına ibadet ve taât ve rızasını taleb ile ahseni takvim suretine yükselebilmesi,berzahı aşıp hakiki insaniyeti elde etmek demektir. Aksi takdirde esfeli safiline düşmekle insaniyet mertebesinden aşağı olan hayvanât,belki ondan aşağı düşmek demek olacaktır.[149]

Âyette:"(suyu acı ve tatlı) İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir. (Böyle iken) aralarında yek diğerine tecavüz etmeye mani bir perde vardır."[150]buyurulmakta. Ölümden kıyamete kadar geçen yani dünya ile âhiret arasında perde olan kabir âlemine de –Berzah-denileceğini söylemiştik.

Sofiyye ıstılahında ise;a:Ruhu A'zam demektir. b:Kesif cisimlerle mücerred ruhlar arasında perde olmak itibarıyla,"Misal âlemi;rüyada görülen âlemdir. c:Cennetle cehennem arasında bir hattır. Yani insanla onun ulaşacağı yüce menziller arasında perde olan engellerdir.

İşrakiyyeye göre de:Berzah cisimdir. Çünki cisim bir perdedir. Kâşâni der ki:Birinci deniz beden,ikinci deniz ruhu mücerred,bunların kavuşma yeri insanın vücudu,berzah da hayvani nefisdir. İnci,ulûmu külliyeyi yahut marifetlerin hakikatlarını,Mercan,ulûmu cüz'iyeyi alâka ve şeriatlara nâfi ilimleri ifade eder.

Diğer bir tefsire göre de:Birinci deniz Ehadiyeti,ikincisi Vâhidiyet,berzah da misali mutlaktır. İbni Arabiye göre insan,bahri vücub ile,bahri imkân veya diğer tabirle Allah ile ekvân (mevcudat) arasında bir haddi fâsıl ve binaenaleyh bir berzahtır. Bir kevni cami'dir."[151]

"Herşeyi maddede arayanların gözleri maneviyatta kördür."hükmünce,Kur'an 14 asır hitabıyla Cebel-i Tarık boğazındaki berzaha (perdeye) işaret etmekle mu'cizeliğini tekrar isbatlamış ve 20. asrımızda bir ilim adamının yani Kaptan Cousteau'nun araştırması neticesinde;hem kendisinin islâmiyetle şereflenmesine ve Kur'an-ın bir hükmünün yani insanları hayrette ve dehşette bırakan ki,iki ayrı ayrı suyun bir arada yan yana olduğu halde birbirleriyle birleşmiyerek her ikisinin de tadının tuzunun ayrı olması daha zahir olduğu böylece anlaşılmaktadır.

Bu hususta kendisi (Cousteau) şöyle söylemektedir:Bazı araştırmacıların,farklı deniz kütlelerini birbirinden ayıran engellerin bulunduğuna dair ileri sürdükleri görüşleri inceliyorduk. Araştırmalar sonunda gördük ki;Akdenizin kendine has sıcaklığı,tuzluluğu ve yoğunluğu var. Aynı zamanda kendine has canlıları barındırıyor. Sonra Atlas okyanusundaki su kütlesini inceledik ve Akdenizden tamamen farklı olduğunu gördük. Bu iki su kütlesi,Cebeli Tarık boğazında birleşiyor ve bu birleşme binlerce yıldan beri sürüyordu. Buna göre iki denizin karışmaması ve sonuç olarak tuzlulukta,yoğunluk,ihtiva ettiği madde oranında eşit veya eşite yakın bir durumda olmaları gerekiyordu. Oysaki;böyle bir durumun mevcud olmadığını,yani su kütlelerinin birbirine karışmadığını ve her iki denizin yakın kısımlarında dahi,ayrı bir yapıya sahib olduğunu müşahede ettik. Bunun üzerine yapmış olduğumuz araştırmalarda bizi şaşkına çeviren bir durumla karşılaştık. Çünkü bu iki denizin karışmasına,birleşme noktasında bulunan harika bir su engeli mani oluyordu.

Aynı türdeki bir su engeli,1962 yılında Alman ilim adamları tarafından Aden körfezi ile Kızıl denizin birleştiği Mendep boğazında da bulunmuştu. Sonraki araştırmalarımızda,farklı yapıdaki bütün denizlerin birleşme noktalarında aynı su engelinin bulunduğunu müşahede ettik."diyerek denizlerdeki su engellerini arkadaşı Dr. Maurice Bucaille'ye anlatması üzerine,arkadaşı bunun Kur'an-da olduğunu söylediğinde şaşkına düşüp,hayretle dinledikten sonra Kur'an hakkında şu senâkâr sözleri söylemiştir:"Modern ilmin ondört asır geriden takib ettiği Kur'an,ben şehâdet ederim ki Allah kelâmıdır."

Bengaldeşte Tşatgam-dan,Birmanyadaki Arakam-a doğru akan iki nehir,biri tatlı öbürü tuzlu iki nehir halinde ve aynı nehir yatağında karışmaksızın ve birbiri içinde erimeksizin akmaktadır. Hindistanda Ganj ve Camina nehirleri,Allahabad şehrinde kavuştuklarında yüzey gerilimi ile meydana gelen esnek zar sebebiyle,iki ayrı su karışmaksızın akmaya devam etmektedirler.

Prof.Seyyid Kutub (Fi Zilalil Kur'an-)da bu konuda şöyle der:Ekseriya nehir yatakları,deniz seviyesinden daha yüksektedir. Bundan dolayı tatlı nehir suyu,tuzlu deniz suyuna dökülür. Aksi durum ise nadiren olabilir. Bu ince ve hassas takdir sayesinde çok daha büyük bir kütle teşkil eden deniz suyu insanların,hayvanların ve bitkilerin hayatına vesile olan tatlı nehir suyunu istila edememektedir.[152]

Yukarıda zikrettiğimiz Prof.Dr.Maurici Bu Caille eserinde:Denizlerin tuzlu suları ile büyük nehirlerin tatlı sularının birbirine karışmaması şeklinde çokça rastlanan hadise,pek iyi bilinmektedir. Kur'an bu konuya temas eder. Bir araya gelerek Şattul Arab denilen 150 km. uzunluğunda tabir caiz ise bir deniz teşkil eden Fırat ve Dicle nehirlerinin ağzına işaret ettiği zannedilmektedir. Körfezin dibinde,med cezirin tesiri tatlı suyun karanın içinde geri çekilmesi olayını meydana getirmekte ve memnunluk verici bir sulama sağlamaktadır. Metni iyice anlamak için,Fransızcadaki "Mer" (deniz kelimesinin) Arapça bahr kelimesinin sadece genel anlamının karşılığı olduğunu,aslında bahr kelimesinin –büyük su kütlesi- demek olup,okyanus için kullanılabildiği gibi,mesela Nil,Dicle ve Fırat gibi,büyük ırmaklar hakkında kullanılabileceğini bilmek gerekir."

Yazar devamla Furkan suresinin elliüç,Fatır suresinin oniki ve Rahman suresinin 19-21. âyetlerini zikrederek şöyle diyor:"Irmak ağızlarındaki suların denizde karışmadan durması haline gelince,bunu Dicle ile Fırata da mahsus olmadığını da bilmek gerekir. Zaten bu iki nehir âyette ismen geçmemekte,sadece onlara işaret edildiği düşünülmektedir. Missisipi ve Yong-Çe gibi yüksek debili nehirlerde aynı özelliği gösterirler. Onların tatlı suyu ile denizin tuzlu suyunun karışması bazı deniz kıyısından çok ilerde meydana gelir.

Rahman suresinin 19-20. ayetlerinin muhtelif tefsirlerdeki manâsına gelince:"İki denizle murad,suyu acı ve tatlı olan denizlerdir. Yahut Bahri Rumla Bahri Faristir. (Akdeniz ile Hind okyanusu) Yahud Bahri Rumla Bahri Hinttir. Yahut Bahri Muhitle ondan ayrılan parçalardır.

Rabbimiz iki denizin birbirine muttasıl olmalarıyla beraber herkesin mevkiinde mevcudiyetini muhafaza edip âhire ğalebe etmemesi,nimeti ilâhiye cümlesinden olduğunu beyan ediyor."[153]

“Biri tatlı diğeri acı iki derya denilmiş,mesela Şap denizinde Nil,Basra körfezinde Dicle karışmamakta,Bahri Faris (Hint okyanusu) ile Bahri Rum (Akdeniz) arasındaki berzah (perde) Arabistan Şibhi ceziresi veya telâki etmek (kavuşmak) üzere bulundukları Süveyş berzahıdır.

Arzın etrafında muhit olan dış denizle arzın kıtaları arasındaki iç deniz ki bu iki deniz telâki ederler. Arz aralarında bir berzah halinde kalır. Taşıpta onu istila etmezler. Öyle bir halde olmuştur ki,kavuşacaklar veya kavuşuyorlar. Fakat aralarında bir berzah vardır. Berzah,asıl manasında iki şey arasında bulunan haciz,haddi fasıl demektir. Coğrafya istilahında malum olduğu üzere iki deniz arasında bulunan karaya denir. Burada ya bu mânaya yahut kudretten herhangi bir hat manasınadır. Aralarında berzah bulunduğundan dolayı iki deniz bağy etmezler. (haddi aşmazlar) O berzah o haddi aşıp da diğerinin mevkiîni işgal edecek,hususiyetini ifna eyliyecek bir zulüm ve tecavüz yapmazlar,yapmaya meydan bulamazlar.[154]

Kur’an-ın her bir âyeti külli bir çok hakikatlara işaret etmesinden Rahman 19-20. âyet hususunda da Bediüzzaman:” Daire-i vücub ile daire-i imkândaki bahr-i rububiyet ve bahr-i ubudiyetten tut, tâ dünya ve âhiret bahrlerine, tâ âlem-i gayb ve âlem-i şehadet bahrlerine, tâ şark ve garb, şimal ve cenubdaki bahr-i muhitlerine, tâ Bahr-i Rum ve Fars bahrine, tâ Akdeniz ve Karadeniz ve Boğazına –ki mercan denilen balık ondan çıkıyor– tâ Akdeniz ve Bahr-i Ahmer'e ve Süveyş Kanalı'na, tâ tatlı ve tuzlu sular denizlerine, tâ toprak tabakası altındaki tatlı ve müteferrik su denizleriyle, üstündeki tuzlu ve muttasıl denizlerine, tâ Nil ve Dicle ve Fırat gibi, büyük ırmaklar denilen küçük tatlı denizler ile onların karıştığı tuzlu büyük denizlerine kadar, manasındaki cüz'iyatları var. Bunlar umumen murad ve maksud olabilir ve onun hakikî ve mecazî manalarıdır.”[155] Bütün bunlarda Kur’an-ın ulviyyetini ve yüceliği isbat etmektedir.

B E R Z A H

Dünya alemi perdeler alemidir. Her şey perdeli ve perdeli olarak gitmektedir. Tam bir mahremiyet içerisinde...

Her varlık kendi perdesine sarılmış..kendi alemiyle sınırlandırılmış...

Varlıklar,alemler,dünya,ahiret,hasılı her şey iç içe..bunları birbirinden ayıran bazı berzahlar ve perdeler mevcut...

“On sekiz bin alem”denilmiş,o alemleri berzahlar birbirinden ayırdığı gibi,o alemin mensubları da yine berzahlarca ayrılmaktadır.

Çocuğun dünyaya gelmesi için anne karnı bir berzah,ahiretin önünde dünya da bir perde ve engel...Ahiret memleketinde,cennet yolunda;kabir,haşir,hesab,mizan,şefaat,sırat,hepsi birer aşılması gereken berzahlardır.

Allah’a giden yolda nefis ve şeytan en büyük berzah,perde ve engeldir.

İmanla küfür arasında bir yönüyle ince,bir yönüyle kalın berzah vardır. En uzakta,küfrün içinde bulunan bir yabancı iman ederken,en yakındaki bir akraba,İslam toplumunun içerisinde bulunmasına rağmen iman etmez. Birincisi,uzak görülürken aradaki berzah kısa,ikincisi;yakın görünürken aradaki berzah gayet uzaktır. Cennetle cehennem kadar birbirinden uzak iki sıfat.

Her bir insan bir alem,her bir varlık bir alem. Bu alemleri birbirinde ayıran ayrı ayrı berzahlar vardır. Her biri kendi aleminin çerçevesinden memnun.

Belki de-Allah'u A'lem- sorumsuz ve başı boş bir insan gösterilerek onunla alemlerini değiş tokuş yapması teklif edilse;"Bu koca kafalıyla mı?"diyecek,aleminden memnun olduğunu ifade edecektir.

Berzah deyip geçmemek lazım. Zira bir denizci olan Kaptan Kusto'yu müslüman kılıp,önündeki bütün berzahları aşarak,Allah'a ulaştıran bir mevzu.

Müslüman olmasına sebeb olan ayette:"İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir. Aralarında bir Berzah (engel) vardır,birbirine geçip kavuşmuyorlar."[156]

"Birinin suyu tatlı ve susuzluğu giderici,diğerininki tuzlu ve acı iki denizi salıveren ve aralarına bir Berzah (engel),aşılmaz bir serhat koyan O'dur."[157]

Buradaki temsil hakkında değişik tefsirler vardır:"1)Maksad,denize karışan nehir (Dicle gibi) ve onun karıştığı denizdir. Denizi yarıp arkasından fersahlarca akıp gittiği halde,nehrin suyunun tadı bozulmamaktadır.

2)Maksad,Nil gibi büyük ırmak ve büyük denizdir ki aralarına bir kara parçası (dil) girmektedir.

3)Maksad,mü'minlerle kafirlerdir. Tatlı su mü'minleri,acı su kafirleri sembolize etmektedir. Dünyada yan yana fakat birbirine karışmadan yaşadıklarına işaret edilmektedir."[158]

Her bir insan bir alem...O da nasıl bir alem! Bu alemleri birbirinden ayıran,aralarında berzahlar vardır. Tıpkı katman katman olup bir alem gibi görünen soğanın;zar tarafından iki tabakanın arası bir perde gibi ayrılması,bir tabakada meydana gelen bozulma gibi haller,uzun berzahlardan sonra diğerlerine sirayet etmektedir.

Bediüzzaman Hazretleri de şöyle der:"Semâvatta binler alem var;yıldızların bir kısmı her biri birer alem olabilir. yerde de her bir cins mahlukat,birer alemdir. Hatta her bir insan dahi,küçük bir alemdir."Rabbül alemin" tabiri ise,"Doğrudan doğruya her alem,Cenâb-ı Hakkın rububiyetiyle idare ve terbiye ve tedbir edilir,demektir."[159]

Nitekim bütün devlet dairelerinin işleyişleri,alemleri farklı farklı oldukları halde,hepsi de bir yere bağlanmaktadır. İşleyişleri birbirine mani olmamaktadır.

Karaların sular altında kalmaması için denizlerdeki Med-Cezir yani gel-git olayları da bir berzahdır.

-Temsilde hata olmasın- Gözümüzün içerisine kadar giren güneş ve ışığı,Cenab-ı Hakkın binler nurunun küçük bir parıltısı olduğu halde;doğduktan sonra doğrudan ve perdesiz tenvir eder,aydınlatır. Bizim ondan istifademiz ise,berzahlara tabidir. Berzahlar olmasa yanarız.

Allah'da bize bizden daha yakındır.[160] Biz ise ona nihayet uzağız. O'nunla müşerref olmak için çok perdelerden geçmek gerekiyor.

Bunun için ya Rasulullah gibi mi'raca çıkıp,Kab-ı Kavseyn makamını geçip,görmek ki;Cebrail'i bile yakan makam... Veya cenneti kazanıp orada Cemaliyle,Rü'yetiyle müşerref olmak suretiyle,berzahları atlayarak görmek..Fakat,melekler için bu müşerrefiyet yok,zira onlar için berzah olmadığından atlama da yok...

Mü'min imanında berzahlarla karşı karşıyadır. Tıpkı engel atlamadaki at yarışçıları gibi. Her durumda mümkün. Puan kazanmak veya kaybetmek.

Kiminin önündeki Berzah;deredir,çaydır,yine de aşamaz. Ancak diğerinin ki;denizdir,okyanustur,güçlükle de olsa aşar.

Tembel insanın önündeki berzahlar kısa ve az da olsa,uzun ve çoktur. En zor iş ona yaptırılmış olur.

Cahil insan içinde durum aynıdır. Onun için ilimle arasında kapatılması imkansız uçurumlar mevcuttur. aradaki perde de gayet kalın olup,gece gibi üzerine çökmüştür.

İbadet üzerine olan bir âbidin günahlarla arasındaki berzah gayet kalındır ve uzaktır. Bazılarına dünya birleşse,perdenin öbür tarafına geçiremez. İbadetsiz inan için ise;tül perdesi gibi ince ve kısadır,her an geçilebilir. Bunun için de pek bir zorlamaya gerek olmaksızın ve cüz-i bir menfaat yeter.

Hal ve şimdiki zamanda duran bir insana mazi ve müstakbel yani geçmiş ve gelecekle olan münasebeti,onlara olan yakınlığı ruh cihetiyle bir an,rüya ve hayal aleminde işgal ettiği zaman birkaç saniyeliktir. Ancak büyüme,cisim ve cesed itibariyle seneler hükmündedir.

İşte:Ruhun ve cesedin berzahı... İmanın ve küfrün berzahı... Mü'minin ve kafirin berzahları...Muti ve Asinin berzahları...Bir komutanın önündeki aşması gereken berzahla,erlerin önündeki berzahlar..Bir otun,bir hayvanın ve bir insanın berzahları...Hep mütehâlif ve farklı farklı...

Nutfeden alakaya yani bir damla sudan kan pıhtısına,Alakadan Mudğa ya yani et parçasına,mudğadan et ve kemik ve neticede şu mü'min ve mükemmel insan suretine gelen bir insanın önündeki aşılması gereken berzahlar...Zira:

-Milyarlarca nutfeden birisi kan pıhtısı ve et haline gelirken,yine doğacak milyonlarcadan takdir edilenler sağ doğmakta,diğerleri o berzahları aşamadan,perdenin berisinde ve gerisinde kalmaktadırlar.

Her varlık da öyle değil mi? perdenin berisindekilerce ekilirken,perdenin öbür tarafındaki kudret hüküm verecektir. Aradaki perde bir yönüyle ince, -olmak gibi- bir yönüyle de kalındır.- Ölmek veya olmamak gibi- Olmama halinde sonsuzlukta bir fayda sağlamaz.

Bir mürid tarikat berzahlarına uğrar,40 yılda veli olur. Bir sahabe ve sahabe mesleğinde olan 40 dakikada o berzahları kat eder ve aşar.

40 geceler çile ile ilgili,tarikatta 40 gün çile ve sülûk.[161]

Birisi için münteha ve son olan,diğerine mebde' ve başlangıç olur.

Kimisi için de atlayamamanın neticesi olarak araya düşer,arada kalır;A'raf'[162]dır onun makamı,beklemededir o.

Bir insan için mükemmele ulaşmak,kusurlar ve küsurlar berzahlarını aşmayı gerektirirken,diğeri ise;doğrudan doğruya mükemmele ve hakikata yol bulur.

Allah'a giden yollar mahlukatın nefesleri sayısıncadır. Her yol O'na çıkar. Deve kuşu gibi kafayı kuma sokup,perde çekmemek şartıyla...

"Acz de aşk gibi Allah'a isal eden (ulaştıran) yollardan biridir. Amma acz yolu,aşktan daha kısa ve daha selametlidir."[163]

Rasulullah Efendimiz hiçbir Berzaha uğramadan ruhen ve bedenen mi'raç yaparken,mü'min ibadet ve namaz berzahına uğrayarak senelerce ruhen bu yolculuğa devam eder. Peygamberimiz gibi ulaşamaz,fakat o yolda olur,yada ölür ya...

O Mi'raç ki;aklın ihatasının fevkinde olan,melekût aleminde cereyan eden bir hadisedir. Öncesinde,Cebrailin bile tahammülünden aciz kalacağı bir hazırlık devresini geçirmiştir. Bu hem bedenen,hem de ruhen gerçekleşmiştir. Dünyanın dar kalıplarından,ahiretin geniş salonlarına bir geçiştir.

Hicretten 19 ay önce,hüzün yılında,Recebin 27. gecesi,Haremi Şerifte,Hatim mevkiinde istirahat esnasında,Cebrâilin göğsünü yararak zemzemle yıkaması Marifetullah ve Rü'yetullaha hazır hale getirilerek amcazadesi Ümmü Hani'nin evinde,Buraka binerek Medine,peygamberleri toplandığı yer olan Kudüs ve Sidretül Müntehaya kadar Cebrail ile yapılan gece yolculuğu [164],kısa dünya zamanıyla,ahiretin geniş zamanında cereyan etmiştir. Ümmetine;Beş vakit namaz,Şirke girmedikçe her günahın affedilebileceği,Bakara suresinin son iki ayetini berzahları aşarak hediye olarak getirmiştir.

Kimisi için berzah;ayinenin ön yüzü,parlak ciheti iken,kimileri için de arka ve siyah yönü gibidir.

-Tabiri caizse- Rasulullah'da bir berzah. Ancak aynanın şeffaf,parlak ön yüzü gibi.

Ebu Cehil'ler,Fir'avunlar,Şeddadlar,Zalimler,Deccallar,Süfyanlar ve inanmayanlar da en büyük birer berzahtırlar. Aynanın arka,siyah ve karanlık yüzü gibi.

Gaflet,isyan,günah kirleriyle kirlenmiş mü'min ise;aynanın tozlu,kirli,şeffaf ve berraklığını kaybetmiş ön yüzü gibidir. Bazı arka yüzünün siyahlığı dökülmüş ve eşyayı eksik gösteren aynalar gibi...

Dünya da berzah,ahiret de. Biri siyah,biri şeffaf...

Cennet de berzah,cehennem de... Biri şeffaf ve berrak,zarif ve nazif,diğeri;berbat ve kaba,hazin ve kara...

Kimi ruha beden,berzah ve kaba,Kimi bedene ruh,berzah ve kaba...

Mü'min için ahiret yolunda en büyük bir berzah;Ülfet,Gaflet ve Dalalet. Kafir için dünya yolunda en büyük berzah;Din ve Hidayet.

Doğmak ile doğmamak,yaşamak ile yaşamamak,hayat ile ölüm arasındaki mesafe ve berzah bir yönüyle uzun ve senelerdir.Doğub hemen ölen için kısa iken,altmış yaşında ölen bir kimse için gayet uzun bir zaman ve berzahtır.

Her şey perde ve berzah. her şey de perde ve berzah.

Belki berzah bir tül perde gibi. Ancak kimi içeriden dışarıya bakar,görürken;kimi de dışarıdan içeriye bakar,görmez.

Perde bir yana. Ya evde pencere yoksa? Ya devamlı kapalıysa? Ya berzah hiç kalkmıyacak,bitmeyecekse? Ya,bir hakikat olan cennet,Cemâlullah,Allah'ın rızası perde ve engel addediliyorsa? O halde nedir berzah?

Görmek mi? Görmemek mi? O ve O'na aid şeyler mi? Yoksa O'na mani olan şeyler mi?

Göz mü kirpiğe gem,yoksa kirpik mi göze perde ve berzah? Göz O'nu görür,bir kirpik olan mâsiva O'nu perdeler veya görmeye yardımcı olur.

Gaflet,uyku,ölüm birer perdedir. kimisi için başlangıç ve ilk perde,kimine de bitiş ve son perde.

Ayetlerde:"Nihayet onlardan (Müşriklerden) birine ölüm gelip çattığında,"Rabbim! der,lütfen beni (dünyaya) geri gönder; Ta ki boşa geçirdiğim dünyada iyi iş (ve hareketler) yapayım." Hayır! onun söylediği bu söz (boş) laftan ibarettir. Onların gerisinde ise,yeniden dirilecek güne kadar (süren) bir Berzah vardır."[165]

Birinci aşama başarısızdır. Sonraki aşamalar ise;imanı varsa mümkündür. –Zorda olsa- aşılır. Zira bir tard,kulluktan silinme olayı yoktur.

Ancak aksi durumda,imanı yoksa;Cenâb-ı Hakkın isim ve sıfatlarındaki ebedilik kadar,ebedilik arz eden bir Berzah,bir bekleme,bir tekleme,bir terk ve tard vardır. Neûzü billah...

Bir anlık Berzahların kaldırıldığını,olmadığını düşündüğümüzde,bütün alemler,varlıklar kontrolsüz olarak iç-içe girecek,hakikatlar hakikatsızlıklara,zulmetler nurlara karışacak,her şey manasız olacaktı.

Su gibi ki;tatlı ve susuzluğu giderici su ile,tuzlu ve acı su. Biri yüceliğin simgesi,diğeri ise aşağılığın...Aradan perdenin kalkması,ikisinin birleşmesi halinde tam bir keşmekeş,kaos ve boşluk zuhur edecekti.

Bu durumda; yücelik gittiği gibi,yüceliğin bilinmesinde bir ölçü birimi olan aşağılık da gidecek,kıymet ve değerler bilinmeyecektir.Zira her şey zıddıyla bilinir.Yani her iki alemi,mesela;"Alemi maddi ile alemi ruhaniyi birbirinden farketmek (ayırmak) lazım gelir. Birbirine mezcedilse,hükümleri yanlış görülür."[166]

Ölmüş insanlar ve doğacak insanlar arasında da bizler birer berzahız. Geçmiştekilerle aramızda ince bir berzah olduğumuz gibi,gelecektekilerle de öyle. Çekilmemiz gerek ki,gelme olsun. Çekiliniz! Gelen neslin kapısında durmayın. Kabir sizi bekliyor.

-Mesela;İnsandaki hayal duygusunun gördüğü vazifeyi aynen dünyada gören alem-i misal;ruhlar alemi ile,görünen şu alem ortasında bir berzahtır.[167]

"Alem-i ziya,alem-i hararet,alem-i hava,alem-i kehriba,Alem-i elektrik,Alem-i cezb,Alem-i esir,Alem-i misal,alem-i Berzah gibi alemler arasında müzâheme ve yer darlığı yoktur. Bu alemler,hepsi de,ihtilalsiz,müsademesiz,(çarpışmadan) küçük bir yerde içtima eder (toplanır) ler.

Kezalik,pek geniş gaybi alemlerin de bu küçük arzda içtimaları mümkündür. evet,hava,su insanın yürüyüşüne,cam ziyanın geçmesine,şuâın (ışığın) röntgen vasıtasıyla kesif cisimlere bile nüfuzuna ve akıl nuruna,melek ruhuna,demirin içine hararetin akmasına,elektriğin cereyanına bir mani yoktur.

Kezalik bu kesif alemde ruhanileri deverandan,cinnileri cevelandan,şeytanları cereyandan,melekleri seyerândan men' edecek bir mani yoktur."[168]

Tıpkı atom ve içindeki Nötron ve elektronlar gibi...

Kainatı ve her şeyi yoktan var eden zatı takdis ederiz ki;Şiddeti zuhurundan,nihayet açık oluşundan dolayı gizlenmiş ve perdelenmiştir.

-Teşbihte hata olmasın- Güneşin maddi olmayıp,perdelenmiş olarak,görünmeden devamlı ışıklandırmakta olduğunu düşündüğümüzde;dünyadaki bu aydınlık,parlaklık ve ışığı kime verecektik? Hangi varlığa mal edecektik? Maddi,noksan,nursuz ve kusurlu olan tabiata mı? Yoksa kendi kendine mi?

Elbette Hayır! Ancak bir güneşe verilebilir.

Aynen bunun gibi de;Kainatta ancak ve ancak güneşler güneşi olan zata verilebilir. Binaenaleyh,biri perdesiz iken,diğeri perdeli gitmektedir...

C - K I Y A M E T

Bir usta tarafından gayet sanatlı ve nakışlı olarak yaratılan şu fâni dünyanın,bâki bir surete girmek üzere yıkılıp,harabiyetinden ibarettir.

Kıyametin kopması aklen,naklen ve ilmen sabittir. Bu hususta yalnız İslâmiyet değil,sâir dinlerde müttefiktirler.

Bu gün ilim adamları;güneşin yüzünde bir siyah lekenin bulunduğunu ve bu lekenin gittikçe büyüdüğünü söylemeleriyle Kur'an-ın:"Güneş dürül (üp söndürüldüğü) zaman"[169] Ziyası yani ışığı söndürülüp karartıldığı zaman...[170]

Başka bir husus olarak,Fizikçiler ve Astronomlar,kâinatın entropisinin devamlı arttığını bildiriyorlar. Hareket olan yerde,çevrenin entropisi artar. Bu artış bir maksimumdan geçer. Ve nihayet artış miktarı sıfır olur. İşte o anda bütün hareket durur. Bu ise kâinatın sonu demektir.[171]

Dünyanın kıyamete kabil oluşu hususunda dört mesele vardır:

1-Şu dünya âleminin ölümü mümkün müdür?

Cevâben;Evet şu kâinatın ölümü mümkündür. Çünkü,tekâmül kanununa tabi olan bir şey gelişip büyüyecektir. Gelişip büyümekte varsa,ister istemez onun sınırlı bir ömrü var demektir. Belli sınırlı bir ömrü olanın bir eceli vardır. Öyleyse kâinatın da bir eceli vardır.

Küçük bir âlem olan insan nasıl ki ecelin pençesinden kendini kurtaramazsa,öylede büyük bir insan olan âlemde ölümün pençesinden kurtulamaz. Oda tekrar dirilmek üzere ölecek.

2-Dünyanın ölümü vuku bulacak mıdır?

Bütün dinlerin ittifakı,âlemin devamlı bir şekilde değişikliklere maruz kalması,misafirhaneye gelenlerin devamlı gitmeleri,vukuûnu isbat etmektedir.

Yani intizam içerisinde olan büyük cirimlerin bir nizam ile bağlı olup Cenâb-ı Haktan gelecek olan bir emirle rayından çıkıp,diğer yıldızlarla çarpışarak kıyamet kopacak ve umumi bir tasfiyeye gidilecektir.

3-Ölecek âlemin dirilmesi mümkün müdür?

Madem Cenâb-ı Hakkın kudretinde bir noksaniyet yoktur;o halde olmuş suretiyle bakılabilir.

4-Şu mümkün vaki' olacak mıdır?

Evet dünya öldükten sonra âhiret olarak diriltilecektir. Dünya harab edildikten sonra o dünyayı yapan zat,yine daha güzel bir surette onu tamir edecek,âhiretten bir menzil yapacaktır.[172]

Kıyamet mânasına gelen saât üçtür:

1-Kıyameti Kübrâ;ki kâinatın ölümüdür.

2-Kıyameti Suğrâ (Saâtı Suğra) ki,Men mâte fegad kâmet kıyametuhu-(Bir kimse ölünce,onun kıyameti kopmuştur.)[173] hadisinin ifade ettiği,her insanın ölümüdür.

3-Kıyameti Vustâ ki,bir karn (asır) ahalisinin ölümüdür. Nitekim rivayet olunduğu üzere Peygamberimiz,Abdullah ibni Üneys-i görmüş,-bu ğulamın (çocuğun) uzarsa saât kıyam edinceye kadar ölmez-buyurmuş idi ki müşarun ilehy sahabenin en son vefat edenidir,denilmektedir.[174]

Cenâb-ı Hak kıyameti suğrâ ile,kıyameti kübrâyı;mü'min-in,Vâkıâ,Kıyame,Mutaffifin,Fecr ve diğer surelerde de kıyameti suğrâ ile kıyameti kübrâ zikredilmiştir.[175]

Kur'an-da zikrdilen kıyamet isimleri ise şunlardır:Yevmul Kıyame,Yevmul Hasre,Yevmul Muhasebe,Yevmuz Zelzele,Yevmus Sâika,Yevmul Kâri'â,Yevmil Ğâşiye,Yevmür Râcife,Yevmül Hâkka,Yevmüt Tâmme,Yevmüs Sâhhe,Yevmül Telak,Yevmüt Tenad,Yevmül Ceza,Yevmül Vaîz,Yevmül Arz,Yevmül Vezin,Yevmil Fasl,Yevmül Cemi',Yevmül Ba's,Yevmül Hizy,Yevmül Asîr,Yevmid Din,Yevmün Nüşûr,Yevmül Hulud.[176]

Bütün bunlara rağmen gözleri küsuf tutmuş,hakikatı görmeyen veya görmek istemeyen insanlar,her şeyi maddede aradıklarından dolayı,ahiretin mevcudiyet ve vukuûnu inkâr etmektedirler. Böylece dünyanın kıdemine yani ölümsüzlüğüne kadar zehab etmişlerdir. Mansûriyye ve Muammeriyye mezhebleri de işte bu güruhlardandır.[177]

Ka'bul Ahbar nakleder ki;Peygamber şöyle buyurdu:"Kıyamet günü olduğu zaman Hak Taalâ hazretleri,başlangıçtan sona kadar gelmiş geçmişlerin hepsini bir yere cem eyler. Gökteki melekler yere iner,saf bağlayıp dururlar. Ondan sonra Hak Taâlâ Cebrâile cehennemi getirmesini buyurur. Cebrâil,70 bin zincirle ve meleklerle gidip cehennemi mahşer yerine getirirler. Mahşer yerine bin yıllık yol kalınca bir kez cehennem heybetle çağırır. Allaha yakın olan bütün rasuller,dizleri üzerine düşerler. İbrahim Halilullah:"Allahım nefsimden başkası gerekmez."der. Musa Kelimullah:"Allahım nefsimden başka bir şey gerekmez."der.İsa Ruhullah:"Allahım,nefsimden başka bir şey istemem."der.

Hasılı bütün nebiler ve veliler:"Nefsî Nefsî (Nefsim-nefsim) derler. İşte o güne Fezâ'ı Ekber (en büyük korku,dehşet,ağlama ve feryad) derler. Herkes o günün dehşetinden kendi başının kaygısına düşer,kendinden başka her şeyi ve her kişiyi unutur.[178]

Cehennemi dilediği her yere kurabilecek olan Allah;bununla hem haşmetini hem de kıyametin dehşetini göstermekte,Peygamberimiz haber vermektedir.

a-KIYAMETİN ALAMETLERİ :

Kıyamet kopmadan önce kıyametin kopacağını ve artık bundan sonra tevbe kapısının da kapandığını bildirmek üzere görülen alâmet ve deliller olup,bunlar şunlardır: Duhan (Duman), Deccal ve Dabbetül arzın zuhur etmesi,Güneşin batıdan doğması,Hz. Meryem'in oğlu Hz. İsa'nın nüzulü,Ye'cüc ve Me'cücün çıkması,Doğuda,batıda ve birde Ceziretül arabda olmak üzere üç sefer ay tutulması olacaktır. En son olarak da ateş Yemen tarafından çıkacaktır."[179]

Peygamberimizin zikrettiği kıyametin bu büyük alâmetlerinin zahiri mânası hak olmakla beraber te'vile muhtaçtır.

Bir hadiste Rasulullah(SAM):"İlmin kalkması,Cehaletin zahir olması,Zinanın ifşa edilmesi,İçkinin içilmesi,Kadınların çoğalması,Erkeklerin azalması,öyle ki elli kadına bir erkek nezaret etmesi (bakması ve düşmesi)"[180] şeklinde,(rivayetlerin) bazılarında ise :Karışıklığın olması.[181]

Diğer bir alâmet olarak da:Celâleddin Suyûtî (el Keşfu fi Mücâvezeti hazihil ümmeti el elfellezi dellet aleyhil Âsar) adlı eserinde şöyle der:Bu ümmetin ömrü bin seneyi geçecek fakat bin beş yüz seneyi aşmayacaktır. Çünki muhtelif tariklerden vârid olduğuna göre,dünyanın ömrü,Âdem aleyhisselamdan kıyamete kadar yedi bin senedir.[182]

Peygamber (SAM) dördüncü binin sonunda gönderilmiştir.[183]

Bazıları Cenâb-ı Hakkın:"Fehel yenzurûne illes Saâte en te'tiyehüm Bağteten."(Yoksa onlar,kıyametin kendilerine ansızın gelmesini mi gözlüyorlar? Zaten alâmetleri geldi bile!) âyetinden,kıyametin,bin dört yüz yedi yılında kopacağını istinbat etmiştir. Çünki (Bağteten) kelimesinin harfleri 1407'dir. Daha doğrusu bunu Allahtan başka kimse –bilmez-bilemez.[184]

Teorik bazı hesaplara göre,geçmiş 5 milyar yıl içinde,güneş merkezindeki hidrojen nisbeti 2 / 3'ten 1 / 3'e düşmüş,fakat aydınlık değeri % 25 kadar bir artış göstermiştir.[185]

Kıyamet alâmetlerinin açıklamasına gelince:

1-DUHAN : Bunun hakkında iki görüş vardır:1-İbni Mesud Hazretlerinden mervi olduğuna göre,şiddetli açlık ve kaht seneleridir. Çünkü çok aç olan kimseye,gerek gözlerinin za'fından ve gerek çok kuraklık ve kahtlık senelerde havanın fenalığından semâ dumanlı görünür.[186]

2-Bu peygamberimiz (SAM) zamanında olup,Kureyş kabilesi üzerine kıtlıkla beraber semayı dumanda kaplamıştır. Duman hakkında Rasulullah şöyle der:"Duman batı ile doğuyu doldurup kaplar.Kırk gün kırk gece durur. Mü'min dumanın tesirinden nezleli gibi olur,kâfirde sarhoş gibi olur.[187]

Buda kıyamet vakti,ilk alâmet olacaktır.

2-DECCAL : Hakkı batıl,batılı hak olarak gösteren. Deccalın cennet dediği cehennem gibi,cehennem dediği de cennet gibi olacağı rivayet edilir. Sahih hadislerin ihbarı ve din büyüklerinin izah ve kabulleri ile,âhir zamanda gelecek ve Risalet-i Ahmediyeyi inkâr edip,İslâmiyeti tahribe çalışacak ve dünyayı fesada verecek çok şerli ve küfrü mutlak yolunda olan dehşetli bir şahıstır.

Bir hadis rivayetinde üç deccal,diğerinde yirmi yedi deccal geleceği Peygamberimiz (SAM) tarafından bildirilmiştir. Âlemi İslâmda muhtelif zamanlarda çıkmış olan dehşetli din düşmanlarının ve anarşiye hizmet edenlerin umumu da rivayetleri tasdik etmektedir. Bu din yıkıcılığın ahir zamanda daha dehşetli olacağı bildirilmektedir.

Şu son asırda görülen ve dünyayı tehdit eden ve Cenâb-ı Hakkı inkâra kadar cüret edip,medeniyeti beşeriyeyi tahribe çalışan dehşetli cereyanlar bu ğaybi ihbarın doğruluğunu tasdik etmektedir.[188]

Çıkacak olan bu deccal,istidrac yoluyla (yani nimetin verilmesiyle yavaş yavaş küfre saplanma) bazı harika işleri yapacaktır. (Ölüyü diriltme,semadan yağmur yağdırma gibi)[189]

Sahabilerin,deccalın ne kadar yer yüzünde kalacağını sormaları üzerine Rasulullah (SAM) dedi:"Kırk gün kalır. (bazı rivayetlerde yalız kırktır.) Birinci günü bir yıl kadardır. İkinci günü bir ay kadar olur. Üçüncü günü bir hafta kadar,diğer günler ise bayağı günler kadar olur."[190] Yani artık devresini tamamlıyarak kimsenin kendisini tanımaması haline gelir ve gelecektir.

a-MESİH VE SÜFYAN : Mesih;bir şey üzerinde eli yürütmek,bir şeyden ondaki eseri gidermek demektir. İsa (AS) nın bir ismidir. Elini sürdüğü,meshettiği hastaların iyileşmesinden kinaye olarak –İsa Mesih- denmiştir. (Rivayetlerde Hz. İsa Aleyhiselama mesih namı verildiği gibi,her iki deccala da mesih namı verilmiş. Ve bütün rivayetlerde –Min fitnetil mesihid deccal,min fitnetil mesihid deccal- denilmiş.

Bunun hikmet ve te'viline gelince;Allahu a'lem hikmeti ise,nasıl ki emri ilâhi ile İsa Aleyhisselam,şeriâtı Museviyede bir kısım ağır tekâlifi kaldırıp,şarap gibi bazı müştehiyâtı helal etmiş. Aynen öyle de;Büyük deccal şeytanın iğvası ve hükmü ile,şeriâtı İseviyenin ahkâmını kaldırıp hristiyanların hayatı içtimaîyyelerini idare eden râbıtaları bozarak,anarşistliğe ve ye'cüc me'cüce zemin hazır eder.

İslâmların deccalı ayrıdır. Hatta bir kısım ehli tahkik,İmamı- Alinin (RA) dediği gibi,demişler ki:Onların deccalı süfyandır. İslâmlar içinde çıkacak,aldatmakla iş görecek. Kâfirlerin büyük deccalı ayrıdır. Yoksa,büyük deccalın,cebir ve ceberutu mutlakına karşı itaât etmiyen şehid olur ve istemiyerek itaât eden kâfir olmaz,belki günahkârda olmaz.[191]

"İslâm Deccalı olan Süfyan dahi, şeriat-ı Muhammediyenin (A.S.M.) ebedî bir kısım ahkâmını nefis ve şeytanın desiseleri ile kaldırmağa çalışarak hayat-ı beşeriyenin maddî ve manevî rabıtalarını bozarak, serkeş ve sarhoş ve sersem nefisleri başıboş bırakarak, hürmet ve merhamet gibi nurani zincirleri çözer; hevesat-ı müteaffine bataklığında, birbirine saldırmak için cebrî bir

serbestiyet ve ayn-ı istibdad bir hürriyet vermek ile dehşetli bir anarşistliğe meydan açar ki, o vakit o insanlar gayet şiddetli bir istibdaddan başka zabt altına alınamaz.”[192]

Deccalın bir gözü silik yani kör ve ayıplı olmasından,yalnız bu dünyayı görüp,âhireti gören gözünün kör olmasından dolayı da kendisine mesihüd deccal denilmiştir.[193]

Her halukârda yalancı olup,yalan söylediğinden dolayı da bu adın verildiği [194] söylenmiştir.

b-ALLAH ALLAH DİYEN KALMAYACAK : Hz. Enes'den mervi olduğu üzere bir hadiste Rasulullah (SAM):”Yer yüzünde Allah Allah denilmeyinceye kadar kıyamet kopmaz.”[195] buyurmaktadır.

Bundan maksad ve murad nedir? Rasulullahın kasdettiği hak olmakla beraber şöyle deriz ki:İman ile küfür Âdem Aleyhisselamdan bu zamanımıza kadar ve bu zamanımızdan da kıyamete kadar sürüp gidecektir. Bu,imtihan sırrının bir gereğidir. Tarih sahnesine bakıldığında İslâmiyet dünyanın her tarafına yayılmış,sesini duyurmuştur. Bu durumdan,zayıflıya zayıflıya ne kadar ortadan kalkmaya yüz tutsa bile,azda olsa bir cemaat yine Allahın adını anacaklardır. Bütün asırlara projöktör gibi bakıp onlardan haber veren Rasulullah (SAM)’ın bundan muradı şu olabilir: "Allah!. Allah!. Allah!. deyip zikreden tekyeler, zikirhaneler, medreseler kapanacak ve ezan ve kamet gibi şeairde ismullah yerine başka isim konulacak" demektir. Yoksa umum insanlar küfr-ü mutlaka düşecekler demek değildir. Çünki Allah'ı inkâr etmek, kâinatı inkâr etmek kadar akıldan uzaktır. Umum değil, belki ekser insanlarda dahi vukuunu akıl kabul etmez. Kâfirler Allah'ı inkâr etmiyorlar, yalnız sıfâtında hata ediyorlar.

Diğer bir tevili şudur ki: Kıyamet kopmasının dehşetini görmemek için, mü'minlerin ruhları bir parça evvel kabzedilir; kıyamet, kâfirlerin başlarında patlar.”[196]

Dünyanın sonu ile ilgili hesapta Bediüzzaman şöyle der:

“Kur'an-ı Hakîm'in baş haşiyelerinde, âyât-ı Kur'aniyenin adedi 6666 olmakla, envâr-ı Kur'aniye ve hakikat-ı Furkaniye eyyam-ı şer'iye ile 6666 sene kadar Küre-i Arz'da hükmü cereyan edeceğine işaret ettiğine dair sualinize o vakit zihnim başka yere müteveccih olduğu için izahlı bir cevab veremedim. Sonra bana ihtar edildi ki: Âsım'ın suali ehemmiyetlidir, cevab ver. Ben de o ihtara binaen, üç esasla bir parça izah edeceğim:

Birinci Esas: Nasılki Nur-u Muhammedî ve hakikat-ı Ahmediye Aleyhissalâtü Vesselâm, divan-ı nübüvvetin hem fâtihası hem hâtimesidir. Bütün Enbiya, onun asıl nurundan istifaza ve hakikat-ı diniyenin neşrinde onun muînleri ve vekilleri hükmünde oldukları ve nur-u Ahmedî (A.S.M.) cebhe-i Âdem'den tâ Zât-ı Mübarekine müteselsilen tezahür edip neşr-i nur ederek intikal ede ede tâ zuhur-u etemle kendinde cilveger olmuştur.

Hem mahiyet-i kudsiye-i Ahmediye, Risale-i Mi'rac'da kat'î bir surette isbat edildiği gibi, şu şecere-i kâinatın hem çekirdek-i aslîsi, hem âhir ve en mükemmel meyvesi olmuş. Öyle de hakikat-ı Kur'aniye, zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar hakikat-ı Muhammediye (A.S.M.) ile beraber müteselsilen Enbiyaların suhuf ve kütüblerinde nurlarını neşrederek gele gele tâ nüsha-i kübrası ve mazhar-ı etemmi olan Kur'an-ı Azîmüşşan suretinde cilveger olmuştur.

Bütün Enbiyanın usûl-ü dinleri ve esas-ı şeriatları ve hülâsa-i kitabları Kur'anda bulunduğuna, ehl-i tahkik ve ehl-i hakikat ittifak etmişler. Bu sırra binaen, fetret-i mutlakanın zamanı ihraç edildikten sonra, rivayet-i meşhure ile zaman-ı Âdem'den tâ kıyamete kadar, eyyam-ı şer'iye ile tabir edilen 7000 seneden fetret-i mutlakanın zamanı tarh edildikten sonra 6666 sene kadar Din-i İslâm'ın sırrını neşreden hakikat-ı Kur'aniye Küre-i Arz'da ayrı ayrı perdeler altında neşr-i envâr edeceğine, âyâtın adedi işaret ediyor, demektir.

İkinci Esas: Malûmdur ki, Küre-i Arz'ın mihveri üstündeki hareketiyle gece-gündüzler ve medar-ı senevîsi üstündeki hareketiyle seneler hasıl oluyor. Güneşle beraber her bir seyyarenin belki sevabitin ve Şems-üş Şümus'un dahi her birinin mihveri üstünde eyyam-ı mahsusalarını gösteren bir hareketi ve medarı üzerinde deveranı dahi bir nevi seneleri gösteriyor. Hâlık-ı Arz ve Semavat'ın hitabat-ı ezeliyesinde o eyyam ve seneleri dahi irae ettiğine delili şudur ki:

Furkan-ı Hakîm'de

ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ

تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ

"-Gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir.- Sonra bütün bu işler,sizin hesabınıza göre bin yıl tutan bir günde Ona yükselir.","Melekler ve ruh,Onun arşına;miktarı elli bin sene olan bir günde yükselirler."[197] gibi âyetler isbat ediyorlar. Evet kış günlerinde ve şimal taraflarında gurub ve tulû' mabeyninde dört saatlik günden ve bu iklimde kışta sekiz-dokuz saatten ibaret eyyamlardan tut, tâ Güneş'in mihveri üstünde bir aya yakın yevminden, hattâ Kozmoğrafya'nın rivayetine göre tâ "Rabb-üş Şi'ra" tabiriyle Kur'an'da namı ilân edilen ve şemsimizden büyük "Şi'ra" namındaki diğer bir şemsin belki bin seneden ibaret olan gününden, tâ Şems-üş Şümus'un mihveri üstündeki ellibin seneden ibaret bir tek yevmine kadar eyyam-ı Rabbaniye vardır.

İşte Semavat ve Arz'ın Rabbi, o Şems-üş Şümus ve Şi'ra'nın Hâlıkı hitab ettiği vakit, o Semavat ve Arz'ın ecramına ve âlemlerine bakan kudsî kelâmında o eyyamları zikreder ve zikretmesi gayet yerindedir.

Madem eyyamın lisan-ı şer'îde böyle ıtlakatı vardır. İlm-i Tabakat-ül Arz ve Coğrafya ve Tarih-i Beşeriyet ülemasınca nev-i beşerin yedibin sene değil belki yüzbinler sene geçirdiğini teslim de etsek, Âdem'den kıyamete kadar ömr-ü beşer yedibin senedir olan rivayet-i meşhurenin sıhhatına ve beyan ettiğimiz 6666 sene nur-u Kur'an hükümferma olduğuna münafî olamaz, cerhedemez. Çünki eyyam-ı şer'iyenin dört saatten elli bin seneye kadar hükmü ve şümulü var. Fakat nefs-ül emirdeki eyyamın hakikatı o rivayet-i meşhurede hangisi olduğu şimdilik bu dakikada kalbime inkişaf ettirilmedi. Demek o sırrın inkişafı münasib değil.

Şu mes'elede şimdilik delilini gösteremeyeceğim bir müddeayı beyan ediyorum. Şöyle ki: Şu dünyanın bir ömrü ve şu dünyadaki Küre-i Arz'ın dahi ondan kısa diğer bir ömrü ve Küre-i Arz'da yaşayan nev-i insanın daha kısa bir ömrü vardır. Bu birbiri içinde üç nevi mahlukatın ömürleri, saatin içindeki dakika, saniye, saatleri sayan çarkların nisbeti gibidir. Nev-i insanın ömrü, Küre-i Arz'ın iki hareketiyle hasıl olan malûm eyyam ile olduğu gibi; zîhayatın vücuduna mazhar olduğu zamandan itibaren Küre-i Arz'ın ömrü ise merkez-i irtibatı olan Şems'in hareket-i mihveriyesiyle hasıl olan eyyam ile olması hikmet-i Rabbaniyeden uzak değildir. Ve dünyanın ömrü ise Şems-üş Şümus'un hareket-i mihveriyesi ile hasıl olan eyyam iledir.

Şu halde nev-i insanın ömrü yedibin sene eyyam-ı malûme-i Arziye ile olsa, Küre-i Arz'ın hayata menşe' olduğu zamandan harabiyetine kadar eyyam-ı Şemsiye ile ikiyüzbin seneden geçer. Ve Şems-üs Şümus'a tâbi' ve âlem-i bekadan ayrılıp Küremize bakan dünyaların ömrü -Şems-üs Şümus'un işarat-ı Kur'aniye ile her bir günü ellibin sene olmasıyla- yedibin sene o eyyam ile yüz yirmialtı milyar (126.000.000.000) sene yaşarlar. Demek eyyam-ı şer'iye tabir ettiğimiz eyyam-ı Kur'aniyede bunlar dâhil olabilirler. Evet Semavat ve Arz'ın Hâlıkı, Semavat ve Arz'a bakan bir kelâmıyla, Semavat ve Arz'ın sebeb-i hilkati ve çekirdek-i aslîsi ve en mükemmel âhir meyvesi olan bir zâta hitabında, o eyyamları istimal etmek, Kur'anın ulviyetine ve muhatabın kemaline yakışır ve ayn-ı belâgattır."[198]

Bu Ebced-Cifir hesabı İslâmdan evvelde uygulanmış ve İslâm alimleri tarafından da kullanılmaya başlanmış olan harflerin rakamsal değerlerini ifade etmektedir.Bu konuda:

"Bütün kâinat bir hendese, bir mühendislik nizam ve intizamı içinde yaratılmış. Ayrıca, dünya ve âhiret dengesi, bütünüyle "hesap" üzerine kurulmuş. Ve, başta insan olmak üzere, her şey "Hesap Günü"ne doğru gitmekte...

İşte, birçok yönden tevâfukların kesiştiği, garip, muamma dolu bir hesap tablosu...

12 345 679 x 9 = 111 111 111
12 345 679 x 18 = 222 222 222
12 345 679 x 27 = 333 333 333
12 345 679 x 36 = 444 444 444
12 345 679 x 45 = 555 555 555
12 345 679 x 54 = 666 666 666
12 345 679 x 63 = 777 777 777
12 345 679 x 72 = 888 888 888
12 345 679 x 81 = 999 999 999
12 345 679x999 999=12 345 678 987 654 321

*** * ***

Kur'ân-ı Kerim'den istihraç edilen istatistikî bir mu'cize...
Aşağıdaki tevâfuklu çalışma, Dr. Tariq Al-Suwaidan tarafindan yapılmış.
Kur'ân-ı Kerim'de geçen ve mu'cizevâri tevâfuklarla dikkat çeken bazı kelimelerin, Kur'ân'da kaçar defa zikredildiğini gösteren tablo şöyle:

*** Ed-dünya: 115**
*** El-âhire: 115**
*** El-melâike: 88**
*** Eş-şeytan: 88**

* El-hayat: 145
* El-mevt: 145
* Er-recûl (erkek): 24
* El-mer'e (bayan): 24
* Eş-şehr (ay): 12
* El-yevm (gün): 365
* El-bahr (deniz): 32
* El-berr (kara): 13
.....
Not: Denizlerin ve karaların toplamı 45 ediyor. Orantıları kurulacak olursa:
* 32/45 X 100% == % 71.11111111
* 13/45 X 100% == % 28.88888888
Bu orantı, dünya yüzeyindeki denizlerle karaların oranına denk düşüyor.
* * *
Elimizdeki bir başka dökümanda ise, şahıs isimleri üzerinde yapılmış aritmetik bilgileri aksettiriyor. Özellikle, Ebu Cehil ile Ebu Leheb'in orjinal isimleri üzerindeki sayı hesapları dikkat çekici. Her iki şirk ehlinin asıl isimlerinin Arabî harf sayısı da 19'dur.
* Lâkabı Ebu Cehl olanın asıl ismi "Amr bin Hişam bin el-Muğire"dir.
* Lâkabı Ebu Leheb olanın asıl ismi ise "Abduluzza bin Abdulmuttalib"tir.
Esasında, tarihte ve çağımızda gelmiş geçmiş Ebu Cehil ve Ebu Leheb benzeri daha birçok şahsın isimlerinde de aynı tevâfukları bulmak mümkün. Fakat, bunları aleniyete dökmenin birtakım sakıncaları olabilir."[199] Aksul-amel olup,bazılarının hazmedememesine sebeb olabilir. Bu yönüyle umumi olmayıb,bir manada hususilik arz eder. Zaten buda bir ilim,mantık,hikmet,ledünniyat ilmine vukûfiyet ilâhi destek ister.

c-MEHDİ : Hidayete eren veya hidayete vesile olan,demektir. Hususi ve şahsi bir tarzda Allahın hidayetine mazhar olan,kendisine Cenâb-ı Hak tarafından yol gösterilen. Bu kelime ihtida etmiş olanlar içinde kullanılmıştır.

Mehdiyi rasul,Mehdiyi muntazırda denir. Âhir zamanda gelip,bütün müslümanları iman ve Kur'an hakikatları cami' eserleri ile uyandıracak,dinlerini takviye ve imanlarını tecdid edecek olan Peygamberimiz (SAM) Âl-inden bir zattır. Bir hadiste:"Mehdi bizden yani Ehli Beyttendir." Diğerinde de:"Mehdi Fatımanın veledindendir."buyurulmuştur.[200]

Hz. Peygamberin mehdi hakkındaki tavsiflerinden anlaşılıyor ki:"Cenâb-ı Hak kemali kereminden dini Muhammedinin(ASM) ebediyetine bir alâmet olarak her asırda,her fitne zamanında mehdi manasında bir zatı gönderip onunla dini İslâmı teyid buyurmuştur." Mehdi misal zatlar gelmişlerdir.

Deccal ismiyle tabir edilen dehşetli bir şahsın müslümanları İslâmiyetten uzaklaştırmak ve sefâhet ve dalâlete ve dinsizliğe sevk etmesine karşı İslâmiyeti,Kur'anî eserleriyle müdafâ eden ve Kur'an-ın ve imanın hakikatlarını izah ve isbat ile müslümanların imanını kuvvetlendiren,taklidi imanları tahkiki iman kuvvetine tebdil eden ve ehli imanı ikaz edip uyandıran ve her haliyle Hz. Peygambere (SAM) tabi olan evliyaullahtan,mücahid,ferid ve cadde-i kübrayı Kur'aniye yolunda giden ve bu cadde-i kübrayı gösteren rehberi zaman,yüksek bir zattır.

“Âhirzamanda Hazret-i Mehdi geleceğine ve fesada girmiş âlemi ıslah edeceğine dair müteaddid rivayât-ı sahiha var.

“Cenab-ı Hak kemal-i rahmetinden, şeriat-ı İslâmiyenin ebediyetine bir eser-i himayet olarak, herbir fesad-ı ümmet zamanında bir muslih (islah edip düzeltici)veya bir müceddid veya bir halife-i zîşan veya bir kutb-u a'zam veya bir mürşid-i ekmel veyahud bir nevi Mehdi hükmünde mübarek zâtları göndermiş; fesadı izale edip, milleti ıslah etmiş; Din-i Ahmedîyi (A.S.M.) muhafaza etmiş. Madem âdeti öyle cereyan ediyor, âhirzamanın en büyük fesadı zamanında; elbette en büyük bir müçtehid, hem en büyük bir müceddid, hem hâkim, hem mehdi, hem mürşid, hem kutb-u a'zam olarak bir zât-ı nuranîyi gönderecek ve o zât da Ehl-i Beyt-i Nebevîden olacaktır. Cenab-ı Hak bir dakika zarfında beyn-es sema vel-arz âlemini bulutlarla doldurup boşalttığı gibi, bir saniyede denizin fırtınalarını teskin eder ve bahar içinde bir saatte yaz mevsiminin nümunesini ve yazda bir saatte kış fırtınasını icad eden Kadîr-i Zülcelal; Mehdi ile de âlem-i İslâmın zulümatını dağıtabilir. Ve va'detmiştir, va'dini elbette yapacaktır. Kudret-i İlahiye noktasında bakılsa, gayet kolaydır. Eğer daire-i esbab ve hikmet-i Rabbaniye noktasında düşünülse, yine o kadar makul ve vukua lâyıktır ki; eğer Muhbir-i Sadık'tan Peygamberden) rivayet olmazsa dahi, herhalde öyle olmak lâzım gelir ve olacaktır diye ehl-i tefekkür hükmeder.”[201]

Hafız ibnil Kayyım (el Menar) adlı eserinde derki:”Mehdinin kim olduğu hususunda dört görüş üzere ihtilaf edildi:

1-O,Meryem oğlu İsa (AS) dır. Gerçek mehdi odur. Bu görüşü öne sürenler delil olarak:”Meryem oğlu İsa (AS) dan başkası mehdi değildir.-olan Muhammed b. Halid el Cündî (İbni Mâce) nin rivayet ettiği hadisi gösterdiler.

2-Abbasilerden hükümdar olan mehdidir. Bu görüş sahibleri,buna delil olarak,Ahmed’in Müsned-in de,Sevban-dannaklettiği şu hadisi serdettiler:Horasandan siyah sancakların kopup geldiğini gördüğünüz zaman,onlar kar üzerinde dahi olsalar,onlara iltihak edin. Çünki aralarında Allahın halifesi Mehdi vardır.” Bu hadis silsilesinde Zeyd oğlu Ali vardır ki bu,son derece zayıftır. Çok münker rivayeti vardır ki,infisad ettiği(bozduğu) hadisler katiyyen delil olamaz.

3-O,Ehli Beytten,yani Hasan ve Hüseyin b. Ali-nin evladındandır. Âhir zamanda gelecek,yer yüzünü adâlet ve sükûnetle dolduracaktır.

4-Rafizî ve İmamiyelerin görüşüdür. Onlara göre Mehdi; Muhammed b. el Hasan el-Askerî-dir. O,Hüseyin bin Ali-nin oğullarındandır. Hasan b. Ali-nin evladından değil... Hâla yaşamaktadır,gözler onu görmüyor. Daha küçük çocukken bundan beş yüz sene önce yerin dibindeki bir yere girmiştir. Ondan sonra hiç görünmemiştir,kendilerinden bir haberde gelmemiştir.Onlar,onu her gün beklemektedirler. O Sırdabın üstünde atla beklemekte ve şöyle haykırmaktadır:”Ey dostumuz,haydi çık,haydi çık.” Sonra elleri boş olarak dönüyorlar.

Bunlar,insanlığın yüz karası ve maskarası olmuşlardır. Akıllı olan herkes onlara gülmektedirler.[202]

3-DABBETÜL ARZ : Kıyamet kopmazdan evvel yerden çıkacak olan hayvanlardır. (Cenâb-ı Hakka hakiki itaât etmeyenleri içlerinden kemireceği ve yiyeceği bildirilen dehşetli bir mahluk taifesi.)[203]

Âyette:"(Kıyamet kopacağına dair) O sözün (Kıyametin kopma emrinin) üzerlerine yaklaştığı zaman onlar için yerden bir dâbbe çıkarırız ki,insanların âyetlerimize yakînen iman etmemiş olduklarını kendilerine söyler."[204]

Çıkacağı yer hakkında nakiller muhtelif olmakla beraber meşhur olan,Safa tepesinin altından çıkmasıdır. Mü'minler,kâbeyi muazzamayı tavaf halinde iken,oradan acaib bir çatırtı ve hareketi arz ile çıkacağıdır. Üç veya beş gün gibi bir zamanda ancak çıkacağı da,nakledilen rivayetlerdendir.[205]

Zaman en büyük müfessir olmasından,zaman müteşabih olan bu hadislerin hak olan mânalarını daha hakiki olarak tefsir etmektedir. Nitekim gözle görülmeyen AİDS mikrobu dâbbe gibi kemikleri kemirmekte,ilikleri yeyip bitirmektedir. Kişiyi iskelet haline koyarak,ölümle neticelenen bu durumdan başkasının korunması için kireç kuyularında yakılması gerekmektedir. Zamanın ortaya koyduğu manalarda düşünülürse,daha zâhir ve sahih görüşler ortaya çıkar.

4-GÜNEŞİN BATIDAN DOĞMASI : Kıyametin en açık alâmetlerinden biri de,mutad olduğu üzere her zaman doğudan doğan güneşin,Rabbisinden aldığı emri icra etmek üzere batıdan doğmasıdır ki,buda artık dünyanın sonu demek olup,imtihan saatının bitip,neticeler verilmek üzere hesabın yapılması için imtihanın kapanmasıdır. Artık bundan sonra ne bir şey ilave edilir,nede yazılan bir şey silinir. Aynen öylede,bundan sonra beşerin azgınlığından vaz geçmek üzere yapacağı bir tevbe,bir iyilik,bir iman fayda vermiyecektir.

Saffan b. Assal'dan,Rasulullah (SAM) dedi:"Güneşin battığı yerde bir kapı vardır. Genişliği 70 senedir. Bu kapı tevbeye açık olarak devam eder,hatta güneş batıdan doğuncaya kadar,oradan doğdu mu hiçbir nefse imanı fayda vermez. Bundan önce iman etmedikçe veya imanı hususunda bir hayır kazanması da fayda vermez.[206]

5-HZ. İSANIN NÜZULÜ : Hayat bahsinde açıkladığımız üzere hayat tabakası beştir. Hz. İsa ise üçüncü hayat tabakasında olup,Peygamberimizin de (SAM) bildirdiği üzere:"Âhir zamanda Hz. İsa (AS) gelecek,şeriâtı Muhammediye ile (SAM) amel edecek."[207]

Hz. İsa öldürülmeyip,Cenâb-ı Hak onu yükseltip,himayesine almıştır.[208]

Hz. İsa indikten sonra mehdinin ordusuna katılarak,mevcut olan büyük bir kuvvetle deccalı öldürür.[209]

Hz. İsa indiğinde herkes onun İsa olduğunu bilmiyecek,ancak insanlar imanları nisbetinde ve onun yakınında bulunanlar bilecektir. Bilinmesi imanın esasından değildir.

Özellikle hristiyan dünyasının İslâmiyete girmesine vesile olarak,hem deccalın hâkimiyetini kıracak hem de İslâmiyetin yayılmasına vesile olacaktır.

6- YE'CÜC ME'CÜC : Kısa boylu olacakları söylenen ve Kur'an-ı Kerimde bahsi geçen ve ortalığı fitne ve anarşiye boğacak bir kavmin ismi. Dinin şiddetle menettiği şey,fitne ve anarşidir. Çünki anarşi hiçbir hak tanımaz. İnsanlık seciyelerini ve medeniyet eserlerini,canavar hayvanlar seviyesine çevirir ki, bunun âhir zamanda ye'cüc ve me'cüc komitesi olduğuna Kur'an-ı Hakim işaret buyurmaktadır.[210]

7-DOĞUDA GÜNEŞ TUTULMASI : Kıyamet kopmadan evvel,doğuda bir güneş tutulması olacaktır.

8- BATIDA GÜNEŞ TUTULMASI : Kıyamet kopmazdan evvel,batıda bir güneş tutulmasının olmasıdır.

9- CEZİRETÜL ARABDA GÜNEŞ TUTULMASI : Kıyamet kopmazdan evvel,yine bir sefer de Ceziretül Arabda,Arab yarım adasında güneş tutulması olacaktır.

10- ATEŞİN ZUHURU : Kıyamet kopmadan evvel,Yemen tarafından bir ateş zuhur edecek,bütün insanları mahşer yerine toplarcasına toplayacaktır.[211]

Bazı rivayetlerde onuncusu,bir rüzgar çıkıp bütün insanları,denize sürüp atacaktır. Bunlar akâid manzumesinde şöyle sıralanmıştır:

Kıyametten mukaddem on alâmet

Zuhur eyler gelür rûzi kıyamet

Duhan (Duman) ve Dâbbe ve hem nâru deccal

Tuluû şems mağribden bu beş hal

Dahi ye'cüc ve me'cücün hurucu

Edüb seddi İskenderden urûcu

Nüzûlü hazreti İsa bin Meryem

Dahi üç Hasf (ay tutulması) olur Allahu A'lem...[212]

Bununla beraber;Ebu Nuaymın Huzeyfeden rivayet ettiği hadisi şerifte Rasulü Ekrem:"yetmiş iki haslet (yani huy ve sıfat) kıyamet saâtının yaklaştığının alâmetlerindendir."buyurarak,o yetmiş iki alâmeti zikretmiştir.[213]

Kısa söyleyen Rasulullah,teşbihli ifadelerle de uzun manalara delaletlerde bulunmuştur.

b- K I Y Â M E T İ N K O P M A S I :

Cenâb-ı Hak Kur'an-ın bir çok yerinde kıyametin kopacağından haber vermekte;bunlardan birinde:"Ey insanlar. Rabbiniz (in) azabından sakının. Çünki o saâtin zelzelesi (saât,kıyamet günüdür,-şeyh zâde-bu şiddetli zelzele kıyamete yakın bir zamanda,güneşin batıdan doğuşundan sonra olacaktır.-Celâleyn-) büyük bir şeydir."

Devamla:"Ve çünki o saât elbet gelecektir. Ve onda hiçbir şüphe yoktur. Muhakkak Allah kabirlerde olan kimseleri de diriltip kaldıracaktır."[214]

Mekke müşriklerinin istihza (alay) yollu İsti'cal (acele verilmesi) suretiyle,münafıklık ve muziplik için kıyamet ne zaman kopacağını sormaları üzerine Cenâb-ı Hak şöyle buyurmaktadır:"O insanlar sana kıyametten soruyor,de ki;onun ilmi Allahın nezdindedir. Ve ne bilirsin belki o saât yakında olur."[215]

Bu kâinatı muntazam bir saray şeklinde yaratan zat, bu kâinattan maksud olan manâ elde edildikten sonra,daha güzel bir surete çevrilmek üzere ustasının;"Bir anda bir seyyare veya bir kuyruklu yıldızın emr-i Rabbanî ile küremize, misafirhanemize çarpması; bu hanemizi harab edebilir. On senede yapılan bir sarayın, bir dakikada harab olması gibi..."[216]

Kıyâmetin Suğrâ ve Kübrâ diye ikiye ayrıldığını söylemiştik. Kıyameti Suğrâyı unutup yani kendi öleceğinden gaflet ederek kıyametin kopmasından dehşet almak,cehaletin bir sebebi sayılmaktadır. Çünki insanın eceli olan kıyameti suğrâ,her an pençesini yapıştırmak üzere insanın arkasında duran arslan gibidir. Yani nazarı kendinden kâinata çevirmek olur.

Mesela:Güneş etrafında 76 senede dönen Halley isimli bir kuyruklu yıldız,1607,1682,1758 ve nihayet 1980 yıllarında tekrar göründü. Bu kuyruklu yıldızın dünyamıza çarpıp,kıyametin kopmasına sebeb olacağı zannedildi. İnsanlar evlerinde yatamaz oldu. Ve kıyameti beklediler. Dünyanın sahibsiz olduğunu sananlar,yıldızları yularsız at gibi kabul edip,Halley yıldızına çok yalvardılar.Kendilerine kıymamasını,kıyılmamasını rica ettiler. Neticede Halley kuyruklu yıldızı,demir yolunda giden bir lokomotif gibi geçip gitti. Ölmek istemiyenlerin çoğu uzun yıllar yaşadı,bazıları ölümü mumla aradı,bulamadı. İçlerinde intihar edenlerde oldu. Çünki ölüp gitmek,işkence çekmekten bin defa daha iyidir.[217]

Yani bu işler ancak bir ustanın emriyle,bir mutasarrıfın tasarrufuyla olup,onun vakti de ancak onun emriyle bir anda olacaktır ki; bunun yakın olduğunu peygamberimiz bir çok hadislerinde:"Ben ve kıyamet bunun gibiyiz."(deyip orta ve yanındaki parmağını işaret edip) yakın olduğunu bildirmektedir ki,buda ümmetinin hayırda birbirleriyle yarışmasını,bir an evvel âhirete azık hazırlamalarını ve Cenâb-ı Hakkın kendisine bildirdiğini ümmetine bildirmesidir.[218]

c- K I Y Â M E T G Ü N Ü V E M A H L Û K A T :

Dünya hayatının tahribinden sonra,mahlûkat ve mevcûdatın fenâ bulup başka bir aleme sevk için terhisat ve tebdilatın yapılmasıdır. Bu arzın tebdili hususunda Cenâb-ı Hak şöyle buyurmaktadır:"O günkü arz başka arza tebdil olunur."[219]

Buradaki terkib iki mânaya gelebilir:Birisi arzın ğayriye yani arz mahiyetinden başkasına demek olur.Birisi de bu arzın,ğayriye yani başka bir arza demek olur.Ve her iki mâna ile te'vil vârid olmuştur.

Nitekim bazı rivayetlerde arz ateş olacak,semavât cennet denilmiş,bazı rivayetlerde de arz gümüş sebîkesi (külçesi) gibi bembeyaz,üzerinde kan dökülmedik,günah işlenmedik bambaşka bir arz olacak denilmiştir.

Sehl ibni Sa'ddan menkuldür ki,dinledim demiş. Rasululah buyurdu ki:"Yevmi kıyamette nâs Kürsetün Nakiy gibi beyza (beyaz-parlak) ve Afrâ bir arz üzerinde haşrolunacak."

Hz. Âişeden mervidir ki:"O gün arz başka arza değişecek."sözünden sordum:"Ya Rasulallah. O gün insanlar nerede olacak?dedim. Buyurdu ki:"Bir şey sordun ki ümmetimden hiç biri sormamıştı. O vakit nâs Cisri cehennem (cehennem köprüsü-cehennem üzerine kurulu sırat) üzerinde. Diğer bir rivayette-Sırat üzerinde olacak."[220]demiştir.

Mütekelliminin yani kelamcılarında ifade ettiği gibi,arzın kendisi kendinde olan her şeyi vagon gibi diğer bir arza boşaltacaktır. İbni Mesud bunu teyiden şöyle demektedir:"Arz,üzerinde kan dökülmedik,,günah işlenmedik,süzülmüş,beyaz gümüş gibi bir arza tebdil olunacak."buyurarak bu tebdilin zati olduğunu da söylemektedir.

Arzın tahvil şeklinde olacağı da söylenmektedir. Binaenaleyh tebdile iman ile,tafsilini ilmi ilâhiye tefviz etmek (vermek) daha muvafıktır. Maâhaza bu hususta maddenin ifnası (yokluğu) şart olmadığından tahvile itikatta şart olabilir.

İbni Atiyye tefsirinde:Tebdili arz olacak velâkin her ferikin haline göre ;kimine ekmek,kimine gümüş,kimine ateş."Bu rivayette muhtelif rivayetlerin bir cem-u tevfiki (birlik noktası) var mıdır? mâmafih bu kabil tebdilat dünyada dahi görülüp durulmaktadır.

Semavatta öyle değişecek,infitar ve inşikak ederek,güneş ve kamer tutulup derilerek,yıldızları söndürülüp dağılarak dürülecek,başka semalara tebdil edilecek. yani kıyamet kopacak. Bu dünyanın arz ve semavâtı yerine ahiret arzı,ahiret semavâtı kurulacak.[221]

Kıyamet gününde gök yüzü yarılır,yıldızlar dökülür,parlaklıkları söner,güneş parçalanır,dağlar yürür,vahşiler toplanır,denizler kaynar,ruhlar bedenlere yeniden eklenir,cehennem kaynatılır,cennet yaklaşır.[222]

Âyette:"Ve izel bihâru succiret."(Denizler kaynatıldığında)[223] İbni Abbas tefsirinde:"Denizlerin suları ile arz sularının birbirlerine karışması demek"diye izah eder.[224]

"Kıyametin hâdisatından ervah-ı bâkiye (önceden ölmüş olan ruhlar) müteessir olacaklar mı?

Elcevab: Derecatlarına göre (imanlarının kuvvet ve amellerinin çokluğuna göre) müteessir olacaklar. Melaikelerin tecelliyat-ı kahriyede kendilerine göre müteessir oldukları gibi müteessir olurlar. Nasılki bir insan, sıcak bir yerde iken, hariçte kar ve tipi içinde titreyenleri görse, akıl ve vicdan itibariyle müteessir olur. Öyle de: Zîşuur (şuur sahibi) olan ervah-ı bâkiye,(bâki olan ruhlar)

kâinatla alâkadar oldukları için, kâinatın hâdisat-ı azîmesinden derecelerine göre müteessir olmalarını; ehl-i azab ise elemkârane, ehl-i saadet ise hayretkârane, istiğrabkârane,(bu dehşetli hadiseyi garib görerek) belki bir cihette istibşarkârane (müjdeli ve hayırlı) teessüratları bulunmasını, işarat-ı Kur'aniye gösteriyor. Zira Kur'an-ı Hakîm, her zaman kıyametin acaibini tehdid suretinde zikrediyor. "Göreceksiniz..." diyor. Halbuki cism-i insanî ile onu görenler, kıyamete yetişenlerdir. Demek, kabirde cesedleri çürüyen ervahların da o tehdid-i Kur'aniyeden hisseleri var.”[225]

Kıyametin dehşetli olduğu o gün,Kur’an-ın tasviriyle;dağlar,rüzgarlar önündeki bulutlar gibi sağa sola sevkedilir. Yer çıplak olarak meydana çıkar,o gün yer yerinden sarsılır,dağlar yerinden oynar,heba olur,insanlar yerlere serilmiş döşekler gibi,dağlar atılmış pamuk gibi olur. O gün her emzikli kadın çocuğunu unutur ve her gebe,yavrusunu düşürür. O gün insanları sarhoş görürsün,halbuki onlar gerçekte sarhoş değil,fakat Allahu taalanın azabı şiddetlidir.

Rasuli Ekremin anlattığı gibi,o gün,gençlerin kocaldığı bir gündür. Bir gün Hz. Ebubekir Rasuli Ekreme (SAM):”Seni kocalmış gibi görüyorum.”deyince,Rasuli Ekrem:Hud ve benzeri sureler beni kocalttı.”buyurdu. Onlarda;El Vakıâ,el Mürselât,en Nebe’ ve et-Tekvir sureleridir.[226]

Bir hadiste Peygamberimiz şöyle buyurmaktadırlar:”Kıyamet gününde dört şeyden sual edilinceye kadar âdem oğlu huzuru ilâhide ayakları üzerinde durmakta devam eder:a-Ömrünü nerede tükettiği. b-Gençliğini nasıl geçirdiği. c-Malını nereden kazandığı ve nereye sarfettiği. d-Bildiklerinden neleri yaptığı.”[227]

Hadislere gelince:Peygamber (SAM) dedi ki:”Kıyamet gününde insanlar o kadar ter dökeceklerdir ki,bu ter,yedi arşın yer dibine geçecek ve tâ kulaklarına kadar ter içine boğulacaklardır.”(Ebu Hureyreden.Buhari-Müslim.)

Mikdad bin Esved (RA) demiştir ki;Rasulullahı şöyle derken işittim:”Kıyamet gününde güneş halka o kadar yaklaşacaktır ki,yakınlığı bir mil kadar olacaktır. İnsanlarda amellerine göre ter içinde kalacaklardır. Kimi topuklarına kadar;kimi dizlerine kadar,kimi de böğürlerine kadar,kimi de öyle bir tere boğulacaktır.”dedi ve ağzına işaret etti.(Müslim-Tirmizi) Amellerine göre bu,vuku bulacaktır.[228]

Bu şiddet ve dehşetlikler ve daha bir çok kaynaklarda hadis ve âyetlerde bildirildikten sonra elbetteki o durumda mahlukatın daha korkunç bir durum alacağı şüphe götürmez bir hakikattır. Yani öyle ki her kul hayatında yapmış olduğu en küçük halinden,iğneden ipliğe varıncaya kadar,her nefes alış verişinden sual edileceğini düşünüp,eğer oraya müflis olarak varmış ise,vay onun haline...Elindeki sermayesiyle dünyada bir kâr yapmadığı gibi sermayesini kaybeden veya her zaman ejderhanın ağzına düşmek vaziyetinde olan bir kişinin vaziyetini takınacaktır.

Hz. Ebu Hureyreden,Rasulullah dedi:”Bilir misiniz Müflis kimdir? Dediler:Bizde müflis;dirhem ve malı olmayandır. Rasulullah(SAM) dedi:Müflis ümmetimden öyle kimsedir ki,kıyamet günü namazı,orucu ve zekâtı ile gelir. Şöyle küfretmiş,şöyle iftira etmiş,şöyle mal yemiş,şöyle kan akıtmış,şöyle vurmuş (Cenâb-ı Hak) şu şu iyiliklerinden kısas hakkını alın. Hatadan aleyhine cereyan eden hususta kısas hakkı alınmadan iyilikleri biterse onların hatalarından alınıp buna atılır (verilir.) Sonra cehenneme atılır.”[229]

Rasulullah müflisin âkibetini böylece acı bir şekilde nazara verdikten sonra,elbette aklı olan iflas etmemeye çalışır. Dünya hayatında bile iflas etmemeye çalışırsa,elbetteki sonsuz olan ahiret hayatında hayda hayda...

Bu dehşetle beraber imanın verdiği nur ile mü'minin durumu hakkında hadiste:"Bazı mü'minin yevmi kıyamette ziyası (ışığı) Medineden Sana'ya kadar bir mesafeyi ihâta ve bazılarının ziyası da hemen ayaklarının ucuna kadar imtidad eder(uzanır)"buyurulur.

I - S U R :

Sur;İsrafil Aleyhiselâmın kıyamet gününde çalacağı bir borunun adıdır. Surun keyfiyeti,gerek hadis,gerekse de tefsirlerde Karn,yani boynuz şeklinde bir düdük olarak zikredilmektedir.[230]

Ruhların cesedlere gelmesi için İsrâfil (AS) boynuz şeklindeki düdüğü öttürmesiyle bütün ruhların itaâtkâr bir şekilde kalkışlarıdır ki,buna misal ise,gayet muntazam bir ordunun fertleri,istirahat için her tarafa dağılmış iken yüksek sadâlı bir boru sesiyle toplanmalarıdır. Evet,İsrâfilin borusu olan sur-u ordunun borazanından geri olmadığı gibi,ebedler tarafında ve zerreler âleminde iken ezel cânibinden gelen"Elestü birabbiküm" hitabını işiten ve "Kalu Belâ"ile [231] cevab veren ervahlar elbette ordunun neferlerinden binler defa daha musahhar (emri dinler) ve muntazam ve mûti (itaâtkâr) dirler.[232]

Cenâb-ı Hak bir âyette:Birinci 'sur'a üfürülmüş üfürülecek,artık Allahın diledikleri müstesna olmak üzere (Cebrâil,İsrâfil,Mikâil,Azrâil,[233] (AS) ,bazılarına göre Hamele-i Arş,(arşı taşıyan melekler) Rıdvan melekleri,Huriler,-cennetin hazinedarı olan-Mâlik,-cehennemin bekçileri olan zebâniler.(Beyzavi-Celâleyn-Medârik) Göklerde kim varsa,yerde kim varsa,düşüp ölmüştür.(düşüp ölecektir.) Sonra ona (sura) bir daha üfürülmüştür. (üfürülecektir) Orada görürsün ki (ölüler dirilip) ayakta bakınıp duruyorlar."[234]

Bu âyeti kerimenin delaletine göre;Nefha (sura üfürüş) ikidir:Birincisi,ölüm nefhası,ikincisi ba's nefhasıdır. Cumhur nefhanın üç olduğunu söylemiştir:Birincisi;Feza' (korku) nefhasıdır. Nitekim âyette:"Sura üfürüleceği günüde hatırla ki (o gün) Allahın diledikleri müstesna olmak üzere –artık gök-lerde kim var,yerde kim varsa dehşetle korkmuştur. Her biri hor ve hakîr ona gelmişlerdir. (mevkıfda hazır olmuşlar,Allahın emrine rücû ve ona inkiyad etmişler)"[235] ve (H.B) Çantay tefsirinde şu açıklamayı yapmaktadır:"Sur,lugatta,düdük,boru gibi üfürülünce ses veren boynuz demektir. –seslenmek- ve –ses- manasına gelen –Savr-den bir bedevi Rasulullaha;-Sur nedir? diye sual etmişti.Buyurdular ki:"Karnun yunfehu fihi."(İçine üfürülen bir boynuz (boru)"[236]

Tirmizi,Nese-i,İbni Hibban,Beyhaki,İbni Ömer,(İmam Rağıb) şöyle der:Sur,üfürülen bir boynuza benzer,Allahu Taala onu,suretlerin,ruhların,tekrar cisimlerine dönüp yerleşmesine bir sebeb yapacaktır. Haberde şöyle varid olmuş(gelmiş) tir:Surda bütün insanların suretleri vardır."(Hüccetullahil Bâliğa)

Müellif şeyh Veliyyullahi Dehlevi der ki:Hilkatin başlangıcında nasıl cesedlere ruh üflenmiş,Mevâlid alemi te'sis buyurulmuşsa tıpkı onun gibi (umumi) bir sur üflenecektir. Yani suretleri yaratan Cenâb-ı Hakkın umumi feyzi gelecek,binaenaleyh ruh ya cismanî yahut misal ile cisim arasında ortalama bir kisveye,elbiseye bürünecektir.ilh.

Kur'an-ı Kerim-de üç nevi sur nefhası zikrolunmuştur.1-Neml 87.âyetteki,Feza'dır. 2-Zümer 68.âyette zikredilen,Nefhâ-i Saîk-dır. 3-Yasin 51.,54. âyetteki-Nefhâ-i Kıyam-dır ki,bu kabirden kalkıp mahşere gidiş emridir.[237]

İkincisi,ölüm,üçüncüsü de,tekrar dirilme nefhalarıdır. [238]

1-FEZA ' : Korkunç bir şeyden şahsa arız olan tutukluk ve ürkeklik,yani şiddet ve korku ile sarsılmaktır.

Nefhâ-i Feza'da,göklerde ve yerde kim varsa Allah taâlanın dilediği zevattan maâdası hep dehşetinden sarsılacak (tır). En son meleki mevtte ölür,ve Hayyu Kayyum,evvel âhir olan Allah kalır.[239]

2- SÂÎK : Yıldırım çarpmasında olduğu gibi bayılıp düşmeye ve ölmeye denir. Bu kıyamdan sonra yevmi din ve yevmi fasıl denilen safha ile beyan buyurulmak(tadır)[240]

3-NEFHÂ-İ KIYAM : Ölülerin kabirlerinden kalkmalarına mahsus ikinci nefhadır.[241]

a-SURA ÜFÜRMENİN KEYFİYETİ :Ölünün önünde bu surdan başka bir şey olmasa da sadece o durumun vermiş olduğu korku (insanlara) yeterdi. Zira o sur öyle bir haykırıştır ki,yalnız birincisiyle Allahın diledikleri müstesna olmak üzere yer ve göktekiler ölürdü. Nitekim Rasulü Ekrem(SAM):"Nasıl zevkleneyim ki,surun sahibi suru ağzına almış,yönünü çevirmiş, kulaklarını eğmiş,üflemek için emir bekliyor."[242]

Mukatil anlatıyor:Sur bir boynuzdur. İsrâfil (AS) bir boru gibi suru ağzına almıştır. Bu boynuzun daire genişliği yer ve gökler gibidir. İsrâfil ne vakit sura üfürüleceği için gözünü arşa dikmiş oradan emir beklemektedir. Birinci sura üfürmekle Cebrâil,Mikail,İsrâfilin canını da alır,sonunda Azrâil de ölür,böylece herkes öldükten sonra kırk yıl beklenir. Kâinatta canlı yoktur. Sonra Allahu Taâla İsrâfili diriltir ve ikinci kez sura üfürmekle emreder.

Rasuli Ekrem(SAM):Ben peygamber olarak gönderildiğimde surun sahibine de sur verildi. Onu ağzına aldı. Bir ayağı ilerde,bir ayağı geride,sura üfüreceği zamanı beklemektedir. Aman,sura üfürülmekten,onun dehşetinden Allaha sığının."(Buharinin rivayetinde):"İsrâfil yaratılalı beri elinde sur beklemektedir."rivayeti vardır.[243]

Abdullah bin Amr(RA):Peygamber (SAM) Deccal hakkında konuştu ve sonunda:"Sonra sura üflenecek,onu işiten tek bir kimse olmayacaktır ki;sarsıntı geçirip ölmesin. Onu ilk işiten,develerinin su havuzunu düzeltmekte olan adam olacaktır. İşitir işitmez derhal ölecektir. Öteki insanlarında hepsi ölecektir. Sonra Allah,hafif yahut gölge gibi yağmur yağdıracaktır. Bu yağmur sebebiyle bütün cesetler yer altından çıkacak,bundan sonra ikinci bir defa sura üflenecek,insanlar bekler olduğu halde hazır vaziyette ayağa kalkacaktır. Sonra;ey insanlar,Rabbinize gelin;ve onları hapsedin çünki mesuldürler."denilecek. Cehenneme gönderilenleri çıkarın,denilecek."Ne miktarda çıkaralım?"denilecek. Her birinden 999 çıkarın denilecek.

Abdullah bin Amr,İşte:"...Çocukları ak saçlı ihtiyarlara çevirecek olan bir günden kendinizi nasıl koruyabileceksiniz?"[244] ile"Baldırların açılacağı günü ve ....hatırla.."[245] mealindeki âyetlerin ifade ettiği budur,dedi.[246]

Ebu Hureyreden,Peygamber buyurdu:"Sura olan iki üfürüş arasında kırk vardır."Ebu Hureyreye;kırk gün mü-diye sordular.-Bilmiyorum-dedi. Sonra Allah gökten bir yağmur yağdıracaktır. İnsanlar sebze yahut taze et yerden biter gibi çıkacaktır. İnsanın kuyruk sokumundan başka bir tarafı kalmayacak ve kıyametteki diriliş bu madde üzerine yapılacaktır."[247]

2- H A Ş İ R :

Kışta ölmüş olan çekirdeklerin bir dahaki baharda tekrar dirilmeleri gibi,[248] umum beşerinde bir çekirdek hükmünde olan –Acb-uz Zeneb- kuyruk sokumundan tekrar hesab vermek üzere toplanmaları...

İmam Fahreddini Râzi tefsirinde şöyle der:"Haşir bir cemaatı bir mekândan diğer bir mekâna çıkarmaktır."[249] ki,buda insanları yok ettikten sonra tekrar (varlık âlemine çıkartıp)diriltmesidir. Bu ikinci bir yaratma olup ,ilk yaratma arasında bir fark yoktur.[250]

İnsanlar diriltildiklerinde cevher ve arazlarıyla mı diriltileceklerdir?denilirse;Peygamberimiz(SAM)inde işaret ettiği gibi (Attığı tırnaklarının ve sünnet olduğu etinin de iâde edileceğini,söylemesine istinaden) insan hem cevheri hem ârazlarıyla iâde edilecektir. Çünki bunun dirilmesi acib değildir. Sebebi ise âraz bâki değildir. İnsan cismi itibarıyla insandır. Çünki insanın bir insan olması,âraz itibarıyla değildir. Zira değişen her âraz diğerinden ayrıdır. Dolayısıyla bir şeyin iâdesi için ârazlarının iâdesinin farz olması şart değildir. Mesela;altmış yıl yaşayan bir insan,her sene vücudunu değiştirmekle altmış yılda altmış insan olmakta kendisine ârazların iltihak etmesiyle...[251]

İnsanoğlu işte kendisine katılan bu eklerinde ayriyeten hesabını şu şekilde verecektir. Bu âzaları nerede,neye,niçin,nasıl kullandığına dair hesab verecektir. Eğer bu kullanış hayırda ise ne a'la,eğer şerde ise vay haline...

Beşerin kabirlerinden kalkıp dirilişlerine meşhud,görünen bir misal verecek olursak;bunlar yerden otun bir anda,bahar mevsiminde bitmesi gibi olacaktır.

İlk diriltilecek olanın Peygamber (SAM) olduğu rivayet edilmektedir. Sebebi ise;ilk yaratılışta (Dünyaya gelmeden) önce olduğundan,ikinci yaratılışta da önce olacaktır. Bir hadiste:"Kıyamet gününde arzı yarıp çıkanların ilki benim."buyurmaktadır.[252]

Beşeriyet diriltildikten sonra,muhasebe etmek üzere,Cenâb-ı Hak içlerinde bulunan mücrimlere (günahkârlara) şöyle hitab edecek:"Ey mücrimler. Bugün (mü'minlerden) ayrılın."[253] Yani:"Seçilin ey kâfirler mü'minlerden ve ey nifak ehli salah ehlinden,ey dünya ehli zühd ehlinden ve ey yalancılar gerçeklerden"demektir ki;bütün bunlar bu emir üzerine açık ve seçik olarak diğerlerinden ayrılırlar.

Peygamber (SAM) bu sözü işitince:"Acaba o günlerde ümmetimin hali ne olur"diye çok çok ağladı.

Mücrimler,gözsüz haşrolurlar. Âyette:"Ve kıyamet günü onları kör olarak haşrederiz." buyurulmaktadır.[254]

a.HAŞRİN AKLEN VE NAKLEN İSBATI :

Haşr;Kur'an-ı Kerim ve Hadis-i Şerifte vukuû hakkında genişçe tasrihat yapılıp,kat'i olarak şu mahlukatın muhakeme için tekrar hesaba çekileceği kesin olarak isbat edildiği gibi,her bahardaki nümunesinin görünmesiyle de,aklen isbat edilmektedir.

Âyette:"Sonra siz,kıyamet gününde tekrar diriltilip kaldırılacaksınız."[255]

Şüphesiz ki;kâinatı yokluktan var eden,kuru tanelerden hayat dolu bitkiler çıkartan,bir damla sudan canlılar meydana getiren Allah;öldükten sonra,kulları tekrar terkib etmeğe kadirdir.[256]

Âsi ile itaâtkâr,zalim ile mazlum,münkir ile mü'min bu dünyadan hesab vermeden göçüp gitmekte,mazlum zillette zalim izzette kalıp,bu dünyadan göçüp gitmektedir. Bunların diriltilmemek üzere yatırılarak haşir ile kaldırılıp hesab vermemek üzere yok olup gitmeleri,kaderi ilâhinin adaletini hiçe indirmektir. Oysa zulümden mukaddes olan zât,adaletini isbat etmek üzere mahlukatı diriltip hesaba çekmesi adaletinin muktezasındandır.

Bir âyette:"Herkesin dünyada yapıp ettiğini tartmakta,o gün haktır."[257]

Öyleki;insan dünyada yapmış olduğu,hatta boynuzlu hayvanın boynuzsuz hayvana vurmuş olduğu darbeden dahi hakkı alınmak üzere diriltilecektir.

"(Herşeyde)Kasd ve iradeden doğan bir nizam-ı ekmel vardır. Hilkat ve yaratılışta tam bir hikmet hükümfermadır. Âlemde abes yok. Fıtratta israf yok. Bu şahidleri tezkiye eden, istikra-i tamdır (araştırma) ki; her fen, mevzuu bulunduğu nev'in nizamına bir şahid-i âdildir. Ve keza yevm(gün) ve sene vesaire gibi her nev'de, nev'î bir kıyamet-i mükerrere (her sene tekrar edilen) vardır. Ve keza beşerdeki istidad, kıyamete bir remizdir. Ve keza beşerin gayr-ı mütenahî meyil ve

emelleri, kıyameti ister. Ve keza Sâni'-i Hakîm'in rahmet hazinesinin mahall-i sarfı, ancak kıyamet ve haşirdir.

... Fennin de şehadet ettiği gibi Sâni'-i Hakîm her şeyde en kısa yolu, en yakın ciheti, en güzel ve en hafif sureti ihtiyar etmiş (seçmiş) tir. Bu ihtiyar, kâinatta abesiyetin bulunmadığına delalet eder. Bu ise ciddiyete delalet eder. Ciddiyet ise, saadet-i ebediyenin gelmesiyle olur; yoksa bu varlık adem (yokluk)sayılır ve her şey abesiyete tahavvül eder.(çirkinliğe dönüşür.)

..... Evet "Fenn-i Menafi'-ül A'za"(organların faydasını bildiren ilim)nın şerh ve beyan ettiği vecihle, insanın cisminde, herbirisi bir menfaat için takriben ikiyüz küsur kemik vardır. Ve herbirisi bir faide için altı bin damar vardır. Ve hüceyrata hizmet eden yirmidört bin mesame (gözenek)ve pencere vardır. O hüceyratta cazibe,(çekme) dafia,(itme) mümsike,(tutma) musavvire,(Şekillendirme) müvellide (meydana getirip oluşturma)namıyla herbirisi bir maslahat için beş kuvvet çalışıyor. Âlem-i asgar böyle olsa, insan-ı ekber ondan geri kalır mı? Ruha nisbeten ehemmiyetsiz olan cesed bu derece israftan uzak bulunsa, ne suretle cevher-i ruhla âsârında, emellerinde, efkârında ve maneviyatında israf olur. Çünki saadet-i ebediye olmasa, bütün maneviyat kurur. O hakikatlar, israf memleketine kaçarlar. Acaba dünya kadar kıymetli olan bir cevhere mâlik olmakla, hem daima onun zarfını ve gılafını muhafaza ettikten sonra, o cevheri birdenbire yere vurup kırmak ihtimali var mıdır? Hangi akıl kabul eder? Hem bir şahsın bünyesindeki kuvvet, a'zasındaki sıhhat, istidadındaki kabiliyet, o şahsın yaşayışına ve tekemmülüne delil olduğu gibi, kâinatın ruhuna kadar nüfuz eden hakikat-ı sabite ve devam ile yaşayışını îma eden intizamındaki kuvvet-i kâmile ve tekemmülüne giden nizamındaki kemal acaba haşr-i cismanî yoluyla saadet-i ebediyeye delil olmaz mı? Zira intizamını ihtilâlden ve bozulmaktan kurtaran, saadet-i ebediyedir. Ve tekemmüle vasıta olur ve o kuvveti inkişaf ettiren odur.

.... Evet her nevi mahlukatta bir nevi kıyametin ve bir çeşit haşrin tekrar ile vukua gelmekte olduğu, büyük kıyametin vukuuna ve geleceğine işarettir. Buna bir misal: Evet haftalık saate bak. O saatte saniyeleri, dakikaları, saatleri, günleri sayan ibrelerden ve millerden saniyeleri sayan ibre, dakikaları sayan ibrenin hareketini ihbar ediyor. Dakikaları sayan ibre, saatleri sayan ibrenin hareketini ilân ediyor. Saatleri sayan ibre de, günleri gösteren ibrenin hareketini husule getiriyor ve i'lam ediyor.(bildiriyor.) İşte birincinin hareketinin tamam olması, ikincisinin de hareketinin tamam olacağına ve ikincinin tamam-ı hareket etmesi, üçüncünün de itmam-ı hareket edeceğine işarettir.

Kezalik Sâni'-i Hakîm'in kâinat denilen büyük bir saati vardır. Bu saatin milleri, feleklerin çeşit çeşit deveranından ibarettir. İşte bu deveranlar; günleri, seneleri, ömr-ü beşeri, dünyanın beka müddetini gösteriyorlar.

Binaenaleyh her geceden sonra sabahın, her kıştan sonra baharın gelmesi gibi, haşrin sabahı, o büyük saatten doğacağına delil ve işarettir."[258]

Tekrar dirilmenin aklî yönden pek çok izahı edilmeye çalışılmış isede,âhiret hayatı ğaiblerden olduğu için,daha ziyade nakillerle izah edilip,aklın erdirilmesi iyidir.[259] ki; bu aklî deliller aklı selimce kabul edilmesi gerekmektedir.

"Evvelâ;(Kur'an) neş'e-i ûlâyı (ilk yaratılışı)nazara verir. Der ki: Nutfeden alakaya,(bir damla sudan kan pıhtısına) alakadan mudgaya,(et parçasına) mudgadan tâ hilkat-ı insaniyeye kadar olan

neş'etinizi (yaratılışınızı) görüyorsunuz. Nasıl oluyor ki, neş'e-i uhrâyı (diğer,tekrar bir yaratılışınızı) inkâr ediyorsunuz?.. O, onun misli, belki daha ehvenidir. Hem Cenab-ı Hak, insana karşı ettiği ihsanat-ı azîmeyi

اَلَّذِى جَعَلَ لَكُمْ مِنَ الشَّجَرِ الْاَخْضَرِ نَارًا **"O'dur ki sizin için yeşil ağaçtan bir ateş yaratır,)[260]kelimesiyle işaret edip der: "Size böyle nimet eden bir zât, sizi başıboş bırakmaz ki, kabre girip kalkmamak üzere yatasınız." Hem remzen der: Ölmüş ağaçların dirilip yeşillenmesini görüyorsunuz. Odun gibi kemiklerin hayat bulmasını kıyas edemeyip istib'ad ediyorsunuz. (akıldan uzak görüyorsunuz)Hem semavat ve arzı halkeden, semavat ve arzın meyvesi olan insanın hayat ve mematından âciz kalır mı? Koca ağacı idare eden, o ağacın meyvesine ehemmiyet vermeyip başkasına mal eder mi? Bütün ağacın neticesini terketmekle, bütün eczasıyla hikmetle yoğrulmuş hilkat şeceresini abes ve beyhude yapar mı zannedersiniz? Der: Haşirde sizi ihya edecek zât öyle bir zâttır ki, bütün kâinat ona emirber nefer hükmündedir. Emr-i kün feyekûne karşı kemal-i inkıyad ile serfüru eder. Bir baharı halketmek, bir çiçek kadar ona ehven gelir. Bütün hayvanatı icad etmek, bir sinek icadı kadar kudretine kolay gelir bir zâttır. Öyle bir zâta karşı** مَنْ يُحْيِى الْعِظَامَ **deyip, "Çürümüş vaziyetteki o kemikleri kim diriltecek?"[261]kudretine karşı taciz ile meydan okunmaz."[262]**

"Şerhul Mevakıf"ta şöyle denilmekte:"İnsandaki asıl parçalar,ömrün başından sonuna kadar devam eden parçalardır. Bazı âlimlerde demişler ki,insan vücudunun asıl cüzleri yaratılışın başlangıcında hasıl olan cüzlerdir. Yaratılışın başlangıcı,ruhların cesedlere taâlluk etmeğe başladığı zamandır.

Öldükten sonra dirilmede bedenin asıl cüzlerine itibar edildiği hususunda zikrettiğimiz görüş ile,cesedlerin bütün cüzleri ile öldükten sonra dirilmeyi inkâr edenlerin,öldükten sonra haşri inkâr sadedinde söyledikleri söz itibardan düşmüştür. Haşir ise ancak herşeyden evvel ömrün evvelinden sonuna kadar cesedlerin bütün cüzleri ile olur. Hatta öyle ki,iâde manasını gerçekleştirmek için Cenâb-ı Allah sünnet yerinden kesilen et parçası ile tırnaklardan,saçlardan kesilenler,dişlerden çıkarılanlar ve benzeri vücudun ilk yaratılışında var olan bütün cüzleri iâde edecektir. Sonra Cenâb-ı Allah kemiyet (çokluk),keyfiyet(Hal ve durum) ve şekil bakımından iradesinin taâlluk ettiğince dilediğini bırakacak,dilediğini yok edecektir.

Sonra bilmiş ol ki,Cenâb-ı Allah akıllıları dirilteceği gibi,delileri,çocukları,cin ve şeytanları,hayvanları,haşereleri ve kuşları da diriltecektir. Çünkü bu hususta hadisi şerif vardır.

Âzası henüz tamamlanmamış bulunan düşük çocuklar diriltilecek mi?

İmam-ı Azam Ebu Hanifeye göre; Düşük çocuğa ruh verilmişse diriltilecektir,ruh verilmeden düşmüşse diriltilmeyecektir. Doğru olan görüşte budur. Zira Allaha yakın olan müttaki âlimlerin mezhebi,haşrin ruh ve cesedden meydana geleceğidir.[263]

Aklen kendimize soracak olursak ki;bu koskoca âlem yok edilip de,yeni bir âlem kurulacak mıdır? Bu ise nasıl olacak denilirse?

Deriz ki;" Evet âlemde tekâmül kanunu vardır. Bu kanuna tâbi' olan, neşv ü nema (gelişip büyüme)kanununa dâhildir. Bu kanuna dâhil olanın bir ömr-ü tabiîsi vardır. Ömr-ü tabiîsi olanın, ecel-i fıtrîsi vardır; ecelin pençesinden kurtulamaz. Evet kâinatın ihtiva ettiği enva'ın ve bu enva'ın ihata ettiği (kuşattığı) efradın kısm-ı ekserîsi bu kanunlara tâbidirler. Binaenaleyh âlem-i sagir (küçük alem)denilen insan, ölümden ve harabiyetten kurtulamadığı gibi; insan-ı kebir (büyük alem)denilen âlemin de ölümden necatı (kurtuluşu)yoktur. Ve keza kâinatın bir ağacı ölümden, dağılmaktan halâs olmadığı gibi, şecere-i hilkattan olan kâinat silsilesinin de harabiyetten kurtuluşu yoktur. Evet eğer kâinat ömr-ü fıtrîsinden evvel haricî bir tahribata veya Sâni'i tarafından bir hedm (yıkma ve yok etme) ve kıyamete maruz kalmasa bile, fennî bir hesab ile kâinatın öyle bir günü gelecektir ki; [2]

[3] إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ve إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ **"Güneş dürülüp ışığı söndüğü zaman,yıldızlar yerlerinden düşüp dağıldığı zaman","Gök yarıldığı zaman."[264]gibi âyetlere mâsadak olacaktır ve insan-ı kebir denilen koca kâinat, şu boşluğu sekeratının bağırtılarıyla dolduracaktır."[265]**

Fahreddin-i Râzi özetle şöyle demektedir:"Bilhassa hayvanat ve nebatatta daima vukuâ gelen haşirlere dikkat edip teemmül eden (düşünen) adam,elde edeceği müteferrik (farklı) emarelerle (işaretlerle) haşrin vukuûna,hads ile yani bir sürati intikal ile (anlayışla) hükmedecektir."[266] buyurarak,inkârının asla mümkün olmayıp,cahil olanın dahi hemen anlayacağı ve anlayabileceğini ifade etmektedir.

b- DÜNYEVİ HAŞİRLER :

Kâinatta istediği gibi tasarruf eden zât,her senede üç yüz bin mahlûkatı yoktan var edip yaratmakla;insanları da aynen böyle yaratacağını-hatta kör gözlere de gösterircesine- isbat etmektedir.

Acaba gündüz gibi görünen böyle hakikatı inkâra nasıl tevessül etmektedirler? Bu ancak her şeyi maddede arayanların akıllarının gözlerine inmesi neticesidir. O halde:" Ey haşir ve neşri inkâr eden kafasız! Ömründe kaç defa cismini tebdil ediyorsun.(değiştiriyorsun) Sabah ve akşam elbiseni değiştirdiğin gibi her senede bir defa tamamıyla cismini tebdil ve tecdid ediyorsun,(yeniliyorsun) haberin var mıdır? Belki her senede, her günde cisminden bir kısım şeyler ölür, yerine emsali gelir. Bunu hiç düşünemiyorsun. Çünki kafan boştur. Eğer düşünebilseydin, her vakit âlemde binlerce nümuneleri vukua gelen haşir ve neşri inkâr etmezdin. Doktora git, kafanı tedavi ettir."[267]

Mütefekkir bir âlimimiz olan Bediüzzaman aklı selim sahiblerini selim akıllarına havale ederek şöyle buyurmaktadır:" Hiç mümkün müdür ki: Ölmüş, kurumuş koca Arzı ihya eden ve o ihya içinde herbiri beşer haşri gibi acib, üçyüz binden ziyade enva'-ı mahlukatı haşr ü neşredip kudretini gösteren ve o haşr ü neşr içinde nihayet derecede karışık ve ihtilat içinde, nihayet derecede imtiyaz ve tefrik ile (ayırarak) ihata-i ilmiyesini (ilminin ve bilgisinin her tarafı kuşattığını) gösteren ve bütün semavî fermanlarıyla beşerin haşrini va'detmekle bütün ibadının enzarını saadet-i ebediyeye çeviren ve bütün mevcudatı başbaşa, omuz omuza, elele verdirip emir ve iradesi dairesinde döndürüp birbirine yardımcı ve müsahhar kılmakla azamet-i rububiyetini gösteren ve beşeri, şecere-i kâinatın en câmi' ve en nazik ve en nazenin, en nazdar, en niyazdar bir meyvesi yaratıp, kendine muhatab ittihaz ederek herşeyi ona müsahhar kılmakla, insana bu kadar ehemmiyet verdiğini gösteren bir Kadîr-i Rahîm, bir Alîm-i Hakîm, kıyameti getirmesin? Haşri yapmasın ve yapamasın? Beşeri ihya etmesin veya edemesin? Mahkeme-i Kübrayı açamasın? Cennet ve Cehennem'i yaratamasın? Hâşâ ve kellâ!..

Evet şu âlemin Mutasarrıf-ı Zîşan'ı her asırda, her senede, her günde bu dar, muvakkat rûy-i zeminde haşr-i ekberin ve meydan-ı kıyametin pek çok emsalini ve nümunelerini ve işaratını icad ediyor. Ezcümle:

Haşr-i baharîde görüyoruz ki: Beş-altı gün zarfında küçük ve büyük hayvanat ve nebatattan üçyüz binden ziyade enva'ı haşredip neşrediyor.

Bütün ağaçların, otların köklerini ve bir kısım hayvanları aynen ihya edip(diriltip) iade ediyor. Başkalarını ayniyet derecesinde bir misliyet suretinde icad ediyor. Halbuki maddeten farkları pek az olan tohumcuklar o kadar karışmışken, kemal-i imtiyaz ve teşhis ile o kadar sür'at ve vüs'at ve sühulet içinde kemal-i intizam ve mizan ile altı gün veya altı hafta zarfında ihya ediliyor. Hiç kabil midir ki: Bu işleri yapan Zâta bir şey ağır gelebilsin, semavat ve arzı altı günde halkedemesin, insanı bir sayha ile haşredemesin? Hâşâ!

..... Hem bu bahar haşrine benzeyen, dünyanın her devrinde, her asrında, hattâ gece gündüzün tebdilinde hattâ cevv-i havada bulutların icad u ifnasında haşre nümune ve misal ve emare olacak ne kadar nakışlar yaptığını gözünle görüyorsun. Hattâ eğer hayalen bin sene evvel kendini farzetsen, sonra zamanın iki cenahı olan mazi ile müstakbeli birbirine karşılaştırsan; asırlar, günler adedince misal-i haşir ve kıyametin nümunelerini göreceksin. Sonra bu kadar nümune ve misalleri müşahede ettiğin halde, haşr-i cismanîyi akıldan uzak görüp istib'ad etmekle inkâr etsen; ne kadar divanelik olduğunu sen de anlarsın.

..... Elhasıl: Haşre mani' hiçbir şey yoktur. Muktezi (haşrin olmasını gerektiren sebebler) ise her şeydir. Evet mahşer-i acaib olan şu koca Arzı, âdi bir hayvan gibi imate ve ihya eden(öldürüp dirilten) ve beşer ve hayvana hoş bir beşik, güzel bir gemi yapan ve Güneş'i onlara şu misafirhanede ışık verici ve ısındırıcı bir lâmba eden, seyyaratı meleklerine tayyare yapan bir zâtın, bu derece muhteşem ve sermedî rububiyeti ve bu derece muazzam ve muhit hâkimiyeti; elbette yalnız böyle geçici, devamsız, bîkarar,(kararsız) ehemmiyetsiz, mütegayyir, bekasız, nâkıs, tekemmülsüz umûr-u dünya üzerinde kurulmaz ve durmaz. Demek ona şayeste, daimî, berkarar, zevalsiz, muhteşem bir diyar-ı âher var. Başka bâki bir memleketi vardır. Bizi onun için çalıştırır. Oraya davet eder ve oraya nakledeceğine; zahirden hakikate geçen ve kurb-u huzuruna müşerref olan bütün ervah-ı neyyire ashabı, bütün kulûb-u münevvere aktabı, bütün ukûl-ü nuraniye erbabı şehadet ediyorlar ve bir mükâfat ve mücazat ihzar ettiğini müttefikan haber veriyorlar ve mükerreren pek kuvvetli va'd ve pek şiddetli tehdid eder, naklederler.

Hulf-ül va'd (mükâfatlandırma sözünden dönmek) ise hem zillet, hem tezellüldür. Hiç bir cihetle celal-i kudsiyetine yanaşamaz. Hulf-ül vaîd (cezalandırma sözünden dönmek,yapmamak)ise ya afvdan,(bağışlamaktan) ya acizden gelir. Halbuki küfür; cinayet-i mutlakadır,(bütün kâinatın hukukuna tecavüzdür.) afva kabil değil.(çünkü bir kişinin hakkı göz önünde bulundurulur, yüzlerce kişiyi öldüren bile affedilemezse;bütün varlıkların hukukuna tecavüz eden affedilmez ve affedilemez.) Kadîr-i Mutlak ise, acizden münezzeh ve mukaddestir.

..... Demek, şübhesiz dünya bir mezraadır. Mahşer ise bir beyderdir, harmandır. Cennet, Cehennem ise birer mahzendir."[268] Neticeler oraya boşaltılır.

c-İNSANLAR AYNIYLA MI DİRİLTİLECEKLER ?:

Daha öncede söylediğimiz gibi,haşri kâinatta her sene görmekteyiz. Fakat kâinattaki bu haşir ve dirilmeler ve iâdeler aynı olmamaktadır. Yani bu seneki yemiş olduğumuz bir elma,geçen sene yemiş olduğumuz elmanın aynı değil,belki onun misli ve benzeridir.

Oysa ahirette bütün insanların diriltilmesi bizzat aynen iâde suretiyle vuku' bulacaktır. Cisimler aynen diriltilecektir. Bu haktır ve olacaktır.

"Cenab-ı Hak tarafından mükerrem kılınan insanın cevher-i ruhunda ekilen ve rakamlara sığmayan istidadlar var. Bu istidadların altında, hesaba gelmeyen kabiliyetler var. Ve bunlardan neş'et eden hadde gelmeyen meyiller var. Ve bunlardan husule gelen gayr-ı mütenahî (sonsuz)efkâr ve tasavvurat (fikir ve düşünceler)var. İşte bunların herbirisi haşr-i cismanînin arkasındaki saadet-i ebediyeye, şehadet parmaklarını uzatarak gösteriyorlar."[269]

Cesedlerin haşri mütevatir nakillerle de sabit olup hak ve mümkündür. Cenâb-ı Hak cesedleri idam etmez belki onları harici harici,muayyen olan cesedleriyle bâki kılar. Bu durumda da hayatı,aklı ve kudreti kabul edince,bedenin ayniyle iâdesinin sıhhati mümkün olmuş olur. Cenâb-ı Hak cüz'iyatları toplamayı bilmesi-ki Allahın alim olması da bunu isbat eder.- Bundaki lüzuma gelince,Cenâb-ı Hak:"İnsanın bedeninin cüzlerini,başka insanın bedeninin cüzlerinden temyiz etmeye-ayırmaya- kâdirdir."

"Haşirde ecza-yı asliye ile ecza-yı zâide birlikte iade edilir. Evet cünüb iken tırnakların, saçların kesilmesi mekruh ve bedenden ayrılan herbir cüz'ün bir yere gömülmesi sünnet olduğu ona işarettir. Fakat tahkike göre, nebatatın tohumları gibi "Acb-üz zeneb" tabir edilen bir kısım zerreler, insanın tohumu hükmünde olup, haşirde o zerreler üzerine beden-i insanî neşv ü nema ile teşekkül eder."[270]

-Eğer denilse;Bir insanın diğer bir insanı yiyip onunla beslenmesi sebebi ile ikisi bir tek şey olunca,bu bir tek bedene öldükten sonra iki ruhun girmesi nasıl olabilir?

Ayrıca yer kabuğunun çoğunluğunu eskiden ölenlerin bedenlerinin parçaları teşkil ettiğine göre,ekilmekte olan ekin ve yetiştirilmekte olan ağaçların mahsulleri ile insanların beslenmesi ve binaenaleyh o beden parçalarının bunların bedenlerinde et ve kana döndüğü inkâr edilemez. Bu durumda tek madde ve tek asıl pek çok insanların bedenlerine girmiş olmalıdır. Bu ise hiçte akla uygun değildir?

Bu hususta,denilmektedir ki; her insan bedeninin,mahşer gününde tekrar yaratılacak olan kısmı,asıl maddelerinden ibarettir. Yani diriltmeden maksad,ömrün başından sonuna kadar devam eden kısımlar olup,fazlalık kısımları değildir.[271]

Mütekelliminin ise zahir sözü şudur;İnsanda asli ve fazla cüzler vardır. İ'tibar ise;İnsanın asli cüzlerinin iâdesi yani diriltilmesidir. Bu insandaki asli cüzler ise,başka insana fazla bir cüzdür.[272]

Aksi takdirde yenilen bir kimsenin ayniyle iâde edilmemesi gerekir ki,buda batıldır.[273]

Binaenaleyh bu insanı hayvanda yese,yakılsa da asli cüzleri böylece Cenâb-ı Hak tarafından gerek ilminde,gerekse de insanın Acb-uz Zeneb-inde (kuyruk sokumunda) muhafaza edilip,böylece diriltilecektir.

Mesela;geçmiş asırlarda her günde yirmi bin insan dünyaya geliyorsa,bugün iki yüz bin insan dünyaya geliyor. Yinede her birinin her bir âzası tamam ve kusursuzdur. Hayalen dünya nüfusunu çoğaltsanız öyle bir an gelebilir ki,dünyada her gün bir milyar insan doğabilir. Yinede hiç birinde hiçbir âza noksan kalmaz.

Hayalimizde bu rakamı arttırabiliriz. Nihayet öyle bir noktaya varırız ki,her gün milyarlarca,mesela,kıyamette haşredilecek insan sayısı kadar insan dünyaya gelebilir ve hiç birinde bir noksaniyet bulunmaz.

Bu azim kudretten,haşrin cismaniyeti yani haşirde insanların tekrar cismen diriltilmesi ve hayatlandırılması nasıl uzak görülebilir?

Diğer taraftan,yavaş yapılan bir şeyin,süratli ve ani yapılması da mümkündür. Halı dokumada olduğu gibi. Binaenaleyh insan,bu dünyada otuz senede aldığı hali,haşirde bir anda alacaktır.[274]

Bundan da anlamaktayız ki,haşri yapacak olan zat,nihayet ilim sahibi olduğu gibi,nihayet derecede kudrettedir.

Cesedlerin diriltilmesinde,mesela;" Çok büyük bir şehirde, şenlik bir gecede, bir tek merkezden,(şartelden) yüzbin elektrik lâmbaları, âdeta zamansız bir anda canlanmaları ve ışıklanmaları gibi, bütün Küre-i Arz yüzünde dahi, bir tek merkezden yüz milyon lâmbalara nur vermek mümkündür. Madem Cenab-ı Hakk'ın elektrik gibi bir mahluku ve bir misafirhanesinde bir hizmetkârı ve bir mumdarı, Hâlıkından aldığı terbiye ve intizam dersiyle bu keyfiyete mazhar oluyor. Elbette elektrik gibi binler nuranî hizmetkârlarının temsil ettikleri, hikmet-i İlahiyenin muntazam kanunları dairesinde, haşr-i a'zam(ahiretteki o büyük haşir ve toplanma) tarfet-ül ayn'da (göz açıp kapamak gibi kısa bir zamanda)vücuda gelebilir."[275]

Bu ise Cenâb-ı Hakkın kudret ve azametine zor değildir. Kün (ol) emriyle,bir anda vücuda gelebilir.[276]

Allahın kudreti cihetinde baktığımızda,haşri getirecek zât olan"Fâil, muktedirdir. Evet nasıl haşrin muktezisi,(tekrar dirilmeyi gerektiren) şübhesiz mevcuddur. Haşri yapacak zât da nihayet derecede muktedirdir. Onun kudretinde noksan yoktur. En büyük ve en küçük şeyler, ona nisbeten birdirler. Bir baharı halk etmek, bir çiçek kadar kolaydır."[277]

Kâinattaki işlerde ve umumi tasarruflarda dikkat edilse görülür ki,herşeyin teşekkül ve yaratılmasında bir irade ve hikmet mevcuttur. Mürid olan zat elbette irade sıfatından dolayı bir şeyi irade edip olmasını isteyecektir. Hakim olan zat elbetteki yaptığı işleri bir hikmet çerçevesinde yapacaktır. Âdil olan zat elbette kendisine itaat edenlere mükâfat verecektir. Kahhar olan zat isminin gereği olarak kendisine isyan edenlere ceza verecektir. Çünki o ismin muktezası zalimlere cezalarını vermeyi gerektirir. Rahim olan zat kullarına geçici olarak rahmet etmeyi istemez. Rezzak olan zat;rızka muhtaç olanlara rızıklarını vermeyi ve bunun muvakkat olmayıp devamlı olmasını ister. Ğani olan zat,dolu olan hazinelerinden devamlı vermek suretiyle fakirlerin bulunmasını ister.

Kerim olan zat,ikrâma muhtaç olan misafirlere ikrâm etmeyi ister. Bu ismin ve diğer isimlerinin tecellisi ruhi ve manevi yönü olduğu gibi cisminde bir nevi tecelli yeridir.

Haşrin cisimle oluşunun hikmet yönü ise şöyle açıklanmaktadır:Cisim dediğimiz madde,kendi aleminde yeknesak (aynı hal,monotomluk) bir durumda değildir. Biz,uzayda yer kaplayan ve ağırlığı olan her şeye madde diyoruz. Ama havaya göre su,suya göre de toprak ve daha katı bir cisimdir. Seyyareler arasını ve bütün uzayı dolduran eskilerin havadan daha latif bir cisim olduğuna inandıkları ve esir dedikleri şey eğer bir madde ise (çünki esirin bir takım enerji dalgaları olduğu söyleniyor.) hava buna göre çok katı bir cisim sayılır. Bütün madde cinsleri arasında çeşitli maddelerden meydana gelmiş olan toprak Allahın Kudret,Halikıyyet ve Rububiyyet sırrına hepsinden fazla mazhar olmuştur. Bitkilerin hayatına menşe' olan toprak,Allahın en üstün mahluku olan insan hayatına da sahne olmuştur. Böylece toprak kendinden daha latif olan sair madde cinslerinden daha çok ilâhi lutfa ermiştir. Yani maddenin en katısı en üstün durumdadır.

İnsanın manevi hayata yükselmesine yardım eden duyu organları da maddi unsurlardır. Gözünü kaybeden şekil ve renklerin güzelliğinden,kulağı işitmeyende ses ve nağmedeki âhengin zevkinden mahrum kalacaktır. Güzel kokudan alınan tat,güzel sesten alınan tada göre daha maddi,yemek ve içmekten alınan lezzette şekil ve renklerden aldığımız haza göre daha maddi sayılır. Duyu organlarının sağlam ve sıhhatli olması düşünceye güzel ve işe yarar malzeme hazırlar. Hasta duygular yanlış idrâklere,yanlış idrâklerde hatalı düşüncelere yol açarlar. Sağlam ve sıhhatli bir düşünce manevi hayatın temel unsurlarından biridir. Görüldüğü gibi insanın manevi hayata yükselebilmesi,maddi duyulardaki kuvvet ve hassasiyete bağlı kalmaktadır.

İnsanın maddi duyulardan ve kuvvetlerden tecrid edilmesi,onu manevi hayatta süratle yükselmesini temin edecek yerde manevi hayata geçişi tamamen imkânsız kılmakta. İnsan vücudu,ruhu Allah götürecek bir enerji deposudur ve maddidir. Bu sebeble de maddenin ruha zıt ve düşman bir şey olmayıp ona zemin hazırlayıp destekleyen ve tamamlayan bir vasat olduğunu söyliyebiliriz. Ahiret hayatının cismende mümkün olduğunu gösteren canlı misaller vardır. Bu dünya hayatı ruh ile cismin müşterek bir hayatı değil midir?[278]

"Sual: Kusurlu, noksaniyetli, mütegayyir,(değişken) kararsız, elemli cismaniyetin ebediyetle ve Cennet'le ne alâkası var? Madem ruhun âlî (yüksek)lezaizi vardır; ona kâfidir. Lezaiz-i cismaniye için, bir haşr-i cismanî (cisimlerin haşredilip diriltilmesi)neden îcabediyor?

Elcevab: Çünki nasıl toprak suya, havaya, ziyaya nisbeten kesafetli, karanlıklıdır; fakat masnuat-ı İlahiyenin bütün enva'ına menşe' ve medar olduğundan bütün anasır-ı sairenin manen fevkine çıktığı gibi.. hem kesafetli olan nefs-i insaniye; sırr-ı câmiiyet itibariyle, tezekki etmek şartıyla bütün letaif-i insaniyenin fevkıne çıktığı gibi.. öyle de, cismaniyet; en câmi', en muhit, en zengin bir âyine-i tecelliyat-ı esma-i İlahiyedir. Bütün hazain-i rahmetin müddeharatını tartacak ve mizana çekecek âletler, cismaniyettedir. Meselâ: Dildeki kuvve-i zaika, rızk zevkinde enva'-ı mat'umat adedince mizanlara (ölçülere) menşe' olmasaydı; herbirini ayrı ayrı hissedip tanımazdı, tadıp tartamazdı. Hem ekser esma-i İlahiyenin tecelliyatını hissedip bilmek, zevkedip tanımak cihazatı, yine cismaniyettedir. Hem gayet mütenevvi ve nihayet derecede ayrı ayrı lezzetleri hissedecek istidadlar, yine cismaniyettedir. Madem şu kâinatın Sânii, şu kâinatla bütün hazain-i rahmetini tanıttırmak ve bütün tecelliyat-ı esmasını bildirmek ve bütün enva'-ı ihsanatını tattırmak istediğini; kâinatın gidişatından ve insanın câmiiyetinden, -Onbirinci Söz'de isbat edildiği gibi- kat'î anlaşılıyor. Elbette şu seyl-i kâinatın(kâinatın akışı ve gidişinin) bir

havz-ı ekberi (herşeyin içerisine boşaldığı büyük bir havuzu)ve bu kâinat tezgâhının işlediği mahsulâtın bir meşher-i a'zamı ve şu mezraa-i dünyanın(dünya tarlasının) bir mahzen-i ebedîsi olan dâr-ı saadet,(huzur vesaadet yurdu olan ahiret) şu kâinata bir derece benzeyecektir. Hem cismanî, hem ruhanî bütün esasatını muhafaza edecektir. Ve o Sâni'-i Hakîm ve o Âdil-i Rahîm; elbette cismanî âletlerin vezaifine (vazifelerine)ücret olarak ve hidematına(hizmetlerine) mükâfat olarak ve ibadat-ı mahsusalarına (kendilerine mahsus özel ibadetlerine) sevab olarak, onlara lâyık lezaizi (lezzetleri)verecektir. Yoksa hikmet ve adalet ve rahmetine zıd bir halet olur ki, hiç bir cihetle onun cemal-i rahmetine ve kemal-i adaletine uygun değildir, kabil-i tevfik(Uygun ve muvafık) olamaz."[279]

d- HAŞRİN KEYFİYETİ :

Haşrin keyfiyet ve durumu hakkında hakiki ve kesin söz Kur'an ve Hadisindir. Haşirde ise,insanlığın durumlarının ayrı ayrı,yani dünyada elde etmiş olduğu ameline göre kıyaslıyarak hepsi dehşetinden korkmakla birlikte,peygamberlerde;onlara takınılan tavır ve muameleler ayrı ayrıdır.

Hiçbir gölgenin olmadığı[280] ve güneşinde daha aşağıya indirilerek hesaba çekilmek durumunda, kimisi Cenâb-ı Hakkın gölgesinde gölgelenirken,kimisi de ağzına kadar ter içerisinde bulunacaktır.

Ahiret ahvalinin ilmi Allahın nezdinde olmakla beraber,haşir meydanı hakkında mütefekkir alimimiz Bediüzzaman şöyle demektedir:" Hâlık-ı Hakîm'in herşeyde gösterdiği hikmet-i âliye,(üstün ve yüksek fayda ve maslahat) hattâ tek küçük bir şey'e, çok büyük hikmetleri takmasıyla tasrih derecesinde (açıkça)işaret ediyor ki: Küre-i Arz, serseriyane, bâd-i heva (boşu boşuna)azîm bir daireyi çizmiyor. Belki mühim bir şey etrafında dönüyor ve meydan-ı ekberin daire-i muhitasını Mahşer yerinin geniş dairesini)çiziyor, gösteriyor ve bir meşher-i azîmin(büyük bir toplanma ve sergi yerinin) etrafında gezip, mahsulât-ı maneviyesini(kışır olan maddeyi değil,öz olan Mânevi neticelerini) ona devrediyor ki; ileride o meşherde, enzar-ı nâs önünde (insanların huzurunda)gösterilecektir. Demek yirmibeş bin seneye karib bir daire-i muhitanın içinde, rivayete binaen Şam-ı Şerif kıt'ası bir çekirdek hükmünde olarak o daireyi dolduracak bir meydan-ı haşir bastedilecektir.(açılıp yayılacaktır) Küre-i Arz'ın bütün manevî mahsulâtı, şimdilik perde-i gayb altında olan o meydanın defterlerine ve elvahlarına gönderiliyor ve ileride meydan açıldığı vakit, sekenesini de (üzerinde bulunup oturanlarını da) yine o meydana dökecek; o manevî mahsulâtları da, gaibden şehadete geçecektir. Evet Küre-i Arz bir tarla, bir çeşme, bir ölçek hükmünde olarak o meydan-ı ekberi dolduracak kadar mahsulât vermiş ve onu istiab edecek(içine alıp kaplayacak) mahlukat ondan akmış ve onu imlâ edecek(dolduracak) masnuat ondan çıkmış. Demek Küre-i Arz bir çekirdek ve meydan-ı haşir, içindekilerle beraber bir ağaçtır, bir sünbüldür ve bir mahzendir. Evet nasılki nuranî bir nokta, sür'at-i hareketiyle nuranî bir hat olur veya bir daire olur. Öyle de: Küre-i Arz sür'atli, hikmetli hareketiyle bir daire-i vücudun temessülüne ve o daire-i vücud mahsulâtıyla beraber, bir meydan-ı haşr-i ekberin teşekkülüne medardır.(sebebtir)"[281]

Haşir meydanının teşekkülünden sonra imtihanın neticeleri bildirilmek üzere beşer toplanarak,neticeyi pür-dikkat dehşetle,ölüm-kalım içerisinde beklerken,iyi not aldığını,hayırlı kimse olduğunu bildirmek ve ebedi saadeti kazandığının alameti olarak bir kısmına sağından amel defteri verilirken,diğerlerine de husranda olduklarının alameti olarak amel defterleri sol tarafından verilecektir.[282]

Kıyaslıyacak olursak,herkes tecrübeyle kendinde görür ki,geçici bir hayat olan dünyada ve birkaç senelik bir rahatı kazanmak için girişilen imtihanlarda gayet sıkıntı ve nihayet telaş hatta öyleki bir telaş neticesinde imtihanı kaybetme,dilin birbirine dolaşarak meramını hatta bildiğini anlatamama gibi zorluklar ve sıkılmalar husule geliyor. Buna binaen;acaba öyle bir imtihan ki,ya ebedi bir hayatı kazanmak veya ebedi bir hayatı kaybetmekle karşı karşıya veya az bir puanla yüksek dereceyi kazanamama veya alt dereceyi de bir çok azab çektikten sonra kazanma gibi durumla karşılaşmayı kendimizde tasavvur edip düşünerek,elbette dilimizin ifadesinden aciz kalacağı bir durumla karşılaşacağız.

Peygamberimiz(SAM) bir hadislerinde:"Herkes öldüğü hal üzerine diriltilir."buyurmakta ve bu diriltilişten sonraki keyfiyeti şöyle açıklamaktadır:"Ey insanlar,muhakkakki,siz Allahın huzuruna baş açık,yalın ayak ve sünnetsiz olarak toplanacaksınız."[283]

Âyette:"Sizi ilk defa nasıl yarattı isek öylede tekrar dirilteceğiz. Bu,üzerimize bir va'ddir. Hakkıyla fâiller biziz."[284]

Hadiste:"Dikkat edin. Kıyamet gününde ilk önce elbise giydirilecek olan İbrahim (AS) dir. Dikkat edin. Ümmetimden bazı kimseler getirilecek ve onların (gözlerim önünde) ateşe atılması emredilecektir. Bende:-Ey Rabbim. Bunlar benim arkadaşlarım,diyeceğim.- Sen onların senden sonra neler yaptıklarını bilmiyorsun,denilecek. Bende salih kul İsa (AS)nın dediği gibi:Ben,aralarında bulunduğum müddetçe,onların kontrolcüsü idim. Fakat sen,beni alınca onların nigehbânı (gözetleyicisi) sen oldun. Sen ,herşeye hakkıyla şahitsin. Eğer onlara azab edersen şüphe yok ki,onlar senin kulundur. Eğer onları afv edersen,muhakkakki tek ğalib ve hüküm ve hikmet sahibi ancak sensin,diyeceğim. Bunun üzerine bana;-Sen onlardan ayrıldığından beri daima onlar,geri geri döndüler,denilecek."[285]

O anın vermiş olduğu dehşet hiçbir zaman insanın başını kaldırıpta başkasına bakmasını engelleyecektir. Çünki insan mühim ve aziz bir meseleyle karşı karşıyadır. Hatta dünyada da bir nevi bunun nümunesini görürüz. Şöyleki;İnsan mühim bir mesele ile meşgulken başkasının bazen kendisine geldiğini veya seslendiğinde haberi olmaz. Hatta bu işin verdiği tesirle önündeki şeyi bile göremez.

Binaenaleyh,hadiste zikredildiği üzere;"İnsanlar,kıyamet gününde baş açık,yalın ayak ve sünnetsiz olarak haşrolunacaklardır,dedi.(Hz. Âişe)- Ey Allahın Rasulü,kadın,kadınlar ve erkekler bir arada,birbirlerine bakar olduğu halde mi? Diye sordum.-Ey Âişe,vaziyet o gün insanların birbirine bakmasından çok daha şiddetlidir,buyurdu."[286]

Şu Âyet ise bunu tasrih etmektedir:"O gün bunlardan herkesin kendine yeter bir işi vardır."[287]

O öyle büyük ve dehşetli bir gündür ki,edeb yeri açık olduğu halde kimse kimseye bakamaz ve hiç kimse mahrem yerim görülecek diye telaşa kapılmaz,nasıl olsun ki,insanların kimisi sürünerek,kimisi yüz üstü yürüyerek gider. Başkasına bakmaya kimin vakti ve imkânı olur?

Ebu Hureyreden mervi bir hadiste:"Kıyamet günü insanlar üç sınıf olarak haşrolur. Bir kısmı binitli,bir kısmı yaya ve diğer bir kısmı yüz üstü sürünerek gider. –Yüz üstü nasıl gidilir?-diye soranlara,ayakları üstüne yürütmeye kâdir olan yüz üstüde yürütür."buyurmuştur.(Buhari ve Müslim-de kâfirin yüz üstü sürüneceğine dair rivayet vardır.)[288]

Kur'an bu dehşeti şöyle sahnelemektedir:"(Evet) Kişinin kaçacağı gün;biraderinden,anasından,babasından,karısından ve oğullarından"[289] Oysa kişi dünyada iken her iyiliğini,yüksek makamını istiyordu. Hani kardeşinin,kendisinin varlığına sebeb olan,yemeyen yediren,içmeyen içiren,çalışıp çabalayıp bizim için,istikbalimiz için gayret gösteren,anne ve babalarımızı ruhlarını bizim için feda eder derecesinde fedakârlık göstermelerinden seviyorduk. Oysa onlar,kişinin dünyada sevinç ve keder arkadaşı idi. Hani hanımı,anne ve babasının kendisine yaptığı muameleyi kendiside evladlarına yapıyor,geç kalsa soruyor,soruşturuyor,arıyordu.Fakat,fakat artık bu mahşer günü değil onları aramak ve soruşturmak,aksine duyduğu dehşet ve acı düşünmesine bile mani oluyordu.

Binaenaleyh; "Cenâb-ı Hak, insandan başka zîruh mahlukatına fıtrî (yaratılıştan gelen)birer libas(elbise) giydirdiği gibi; meydan-ı haşirde sun'î libaslardan üryan olarak, fakat fıtrî bir libas giydirmesi, ism-i Hakîm muktezasıdır. Dünyada sun'î libasın hikmeti, yalnız soğuk ve sıcaktan muhafaza ve zînet ve setr-i avrete münhasır(örtünmeye bağlı) değildir; belki mühim bir hikmeti, insanın sair nevilerdeki tasarruf ve münasebetine ve kumandanlığına işaret eden bir fihriste ve bir liste hükmündedir. Yoksa kolay ve ucuz, fıtrî bir libas giydirebilirdi. Çünki bu hikmet olmazsa; muhtelif paçavraları vücuduna sarıp giyen insan, şuurlu hayvanatın nazarında ve onlara nisbeten bir maskara olur, manen onları güldürür. Meydan-ı haşirde, o hikmet ve münasebet yok. O liste de olmaması lâzım gelir."[290]

1- HAŞİR MEYDANI :

"Meydan-ı haşir, Küre-i Arz'ın medar-ı senevîsinde (bir yıllık dönüşüyle haşir meydanının etrafını çizmekte) olduğunu ve Küre-i Arz şimdiden manevî mahsulâtını o meydanın elvahlarına gönderdiği gibi; senevî hareketiyle, bir daire-i vücudun temessül ve o daire-i vücudun mahsulâtıyla bir meydan-ı haşrin teşekkülüne bir mebde' olduğu ve Küre-i Arz denilen şu sefine-i Rabbaniyenin merkezindeki Cehennem-i Suğra'yı Cehennem-i Kübra'ya (yerin merkezinde bulunan küçük cehennemi büyük cehenneme)boşalttığı gibi, sekenesini de meydan-ı haşre boşaltacağı beyan edilmiştir."[291]

Mahşer yerinde kimisi Cenâb-ı Hakkın gölgesinde gölgelenir diğeri de orada azab çekerken o gölgeden veya nurdan istifade etme meselesine gelince;İlim adamları bu hususta şöyle der;O günde güneşin hararetinden mahşer ahalisi terlediğinde herkes kendi teri içinde ğarkolacak,fakat onun terinin yanındakilere zararı olmayacaktır. Nitekim:"Kıyamet gününde hiçbir kimse başkasının ışığında yürümediği gibi..."[292] ancak her insanın ışığı kendine yetecek kadar olup başkasına faydası olmayacaktır. İşte bu hususta kıyamet günü zamanlarının alametlerinden olacaktır. Dünyada olan şeylerden bunun benzeri,Mü'min imanının ışığında yürür,yanında kâfirde küfrünün karanlığı içinde yürür ve ona iman nurundan hiçbir şey ulaşamaz. Keza kör olan bir kimseyle beraber yanyana yürüyen,gözü gören kimsede böyledir ki,kör adam gören adamın gözünün nurundan hiçbir şey elde edemez.[293]

Âyetlerde:"Kim bu dünyada gerçekleri görmede kör ise,ahirette de kördür,hatta yol bulmadaki şaşkınlığı daha da beterdir."[294]

"Kör,görenle bir olur mu?Hiç düşünmüyor musunuz?"[295]

"Hiç kör ile gören bir olur mu?Yahut karanlıkla aydınlık bir olur mu?"[296]

"Ama kim benim zikrimden yüz çevirirse kitabımı dinlemez ve beni anmaktan gaflet ederse ona dar bir geçim vardır ve Biz onu kıyamet günü kör olarak diriltir,duruşmaya getiririz.Ya Rabbi,der,ben gözleri gören biri olduğum halde neden beni kör olarak haşrettin?"[297]

"...Kıyamet günü onları kör,sağır ve dilsiz olarak yüzü koyun haşrederiz."[298]

3- M İ Z A N

Vezn,ölçmek manasına olup,insanların dünyada iyi veya kötü yapmış oldukları amellerin en ince teferruatına,bir miskal miktarına kadar amellerin ölçülmesi ve bu ölçü neticesinde birinin diğerine (iyinin kötüye,kötünün iyiye) ğalebesiyle mücâzat veya mükâfat görmesi için Cenâb-ı Hak tarafından konulan bir ölçüdür.

Amellerin ölçülmesi şu âyetin hükmünce:"Kıyamet gününde amellerin tartılması haktır. Kimin iyilikleri kötülüklerinden ağır gelirse işte onlar kurtulanlardır. Kiminde tartıları hafif gelirse,işte bunlara âyetlerimize zulüm etmeleri sebebiyle kendilerine yazık edenlerdir."[299]

Vezin,ölçü,hesab,sorgu Haktır,iman gerektirir.[300]

Mizan ise;amellerin ölçülmesi kendisiyle bilinen şeylerden ibarettir. Akıl ise;onun keyfiyetini bilmekten ve mahiyetini tasavvur etmekten kasır (kısa)dır. Çünki ameller âraz olup,bekâsı muhaldir. Cüzleri ağırlık ve hafiflik ile vasıflanmazlar.[301]

Bu hususta İmam-ı Âzam"El Vasiyye" adlı kitabında:"Kıyamet gününde adaletle tartacak olan tartı aletlerini koyacağız."[302],"Kitabını oku,kendi kendine hesab yapmaya yeterlisin."[303] Âyetlerine dayanarak,mizan haktır demiştir.

İmam-ı Âzamın bu istidlalinde şu noktaya işaret vardır. Öldükten sonra dirilince kullar için mizanın ortaya konulmasının hikmeti,amellerinin muhtelif oluşu sebebiyle kullar için sevab ve azab miktarını bilmektir.[304]

Bugünde adaletin simgesi olarak terazi ifade edilmektedir. Böylece insanların amellerinin tartılması,hiçbir kimseye haksızlık edilmeden adaletle muamele edilmesini ifade etmektedir.

İmam-ı Gazali sual ve cevabtan sonra insanların üç bölüme ayrılarak,üç bölümde değerlendirileceklerini ifade ederek şöyle der:"Bu üç fırkadan"bir kısmının hiç sevabı yoktur. Cehennemden Unuk (siyah bir boyun) çıkar,kuşun taneleri toplaması gibi onları teker teker toplar ve cehenneme atar. Cehennem onları yutar ve bunlar için artık saadet görmiyecekleri bir şekâvet içindedirler,diye çağrılır. Diğer bir kısmı da var ki,bunların hiç günahı yoktur. Bir münadi (her hâlu kârda Allaha hamdedenler kalksın) diye seslenir,bunlar hemen kalkar. Süratle cennete giderler. Gece ibadetine devam edenler,ticaretleri zikir ve ibadetlerine engel olmayanlarda aynı muameleye tabi tutulur ve bunlar hakkında da:"Öyle bir saadete ulaştılar ki,artık bunlar için şekâvet yok."diye çağırılır. Kalır üçüncü bölüm. Çoğunluğu teşkil edenlerde bunlardır. Bunlar,ibadetle kabahati karıştıran kimselerdir. Bunlar sevablarının mı,yoksa günahlarının mı daha fazla geleceğini bilmezler. Fakat Allahu Taâla bilir. Ancak îkab (ceza) ındaki adaleti ve affındaki fazlını göstermek için bunu önceden bildirmez. Sevab ve günahları ile dolu olan defterleri kar yağışı gibi havada dağılır. Ve herkese"Kitabını al" denir. Kitabları açılır. Yaptıkları sevab ve işledikleri günahları burada yazılı olarak bulunur. Mizan konulur,defterlerin sevab veya günah tarafına mı konacaklarına gözler dikilir. İşte insanı dehşetler içinde bırakan önemli bir manzara...

Rasulü Ekrem(SAM)"Başı Hz. Âişenin kucağında olduğu halde uykuya daldığı sırada,Hz. Âişe ahireti hatırlayarak ağlamaya başladı. Yaşları,Rasulü Ekremin mübarek yanaklarına döküldü. Rasulü Ekrem(SAM) uyandı ve Hz. Âişeye-Niçin ağlıyorsun?-diye sordu. Hz. Âişe;ahireti hatırladım da ondan ağlıyorum.Acaba o gün ehli beytinizi hatırlayacak mısınız?diye sordu. Rasulü Ekrem(SAM):"Nefsimi kudret elinde bulunduran Allaha yemin ederim ki,üç yerde kimse kendisinden başkasını hatırlayamaz. Terazi başında,ameller tartılırken,sevabımı günahımı ağır geldiğini anlayıncaya kadar amel defterleri dağılırken defterini sağından mı solundan mı anlayıncaya kadar ve birde sırat köprüsünü geçinceye kadar."buyurmuştur.[305]

Bir âyette:"O gün kimin tartıları ağır gelirse,artık o hoşnud olacağı bir yaşayıştadır. Ama kiminde tartıları hafif gelirse,artık onun anası hâviye (uçurum)dir. Onun mahiyetini sana bildiren nedir? O,harareti çetin bir ateştir."[306] buyurulmuştur. Bu durumda ancak mizan tehlikesinden,dünyada kendisini hesaba çekip ölçülü hareket eden ve işlerini şeriât ölçüsüne vuran kurtulur. Nitekim Hz. Ömer:"Hesaba çekilmeden kendinizi muhasebe ediniz ve amelleriniz tartılmadan onları tartın. Nefsini muhasebe,ölmeden evvel her günahtan Nasuh tevbesi ile tevbe etmek,noksanlarını tamamlamak,farzları kaza etmek ve kul haklarını ödeyip eli,dili ve sû-i zan ile kime ne gibi kötülükte bulundu ise ondan helallık alıp gönlünü hoş etmekle mümkündür. İşte böyle davranan yarın hesab görmeden cennete girer."[307]

Ahirette konulacak olan terazinin bir nevi özelliği şudur ki;orada geçerli olan şey,Allah için yapılan bir sened ve tezkere gibi şeyin olması,bir kere bile olsa Allah ismini telaffuz etmesi derecesine bir derece ve ağırlık daha katmış olacaktır. Peygamberimiz şöyle buyurur:"Muhakkak Allah Taâla ümmetimden bir adamı kıyamet gününde bütün halkın huzurunda kurtaracaktır. Onun önüne doksan amel sahifesi serecektir ki,her sahife gözün gördüğü kadar uzun olacaktır. Sonra Allah,bu dama:"Bunlardan inkâr ettiğin bir şey var mı?"diye soracak.Sonra:"Amelleri zapteden kâtiblerin zulmetti mi?" diyecek. Adam:"Hayır,zulmetmedi,Ey Rabbim,diye cevab verecektir. Allah:Evet,bunlar hep doğru;ancak senin bizim nezdimizde bir iyi amelin vardır. Bugün,sana asla haksızlık yapılmayacaktır,diyecektir. Bunun üzerine içinde"Allah'dan başka ilah olmadığına şehadet ederim. Muhammedinde Allahın kulu ve Rasulü olduğuna şehadet ederim."diye yazılı olan bir tezkere çıkarılacak. Ve Allah Taala kendisine"Amellerinin tartılmasına hazır ol."diyecektir. Adam:Ey Rabbim,bu kadar sahifeler yanında bu tezkere ne kıymet ifade eder ki?diyecek. Allah Taâla:Sana asla haksızlık edilmeyecektir,diye karşılık verecektir. Sonra tezkere,terazinin bir kefesine,sahifelerde diğer kefesine konulacak ve sahifeler hafif,tezkere ağır çıkacaktır. Çünki,Allahın ismiyle tartılan hiçbir şey onun isminden ağır çekmez.

Bununla beraber Cenâb-ı Hakkın bu şekilde rahmeti olduğu gibi,kahır isminin tecellisi olarak cehenneme koymakta vardır. Cehennemde kalma gerek az olsun gerek çok olsun...söylenilen bir Elhamdulillah bile mizanı doldurur.[308]

Bundan dolayıdır ki insanın kılacağı bir vakit namaz dahi o kişinin kurtuluşuna bir sebeb teşkil eder. Hz. Alinin peygamberimizden naklettiği bir hadiste şöyle buyurulmaktadır:"Beş vakit namazı cemaatla kılmaya ahdeyle. Çünki kıyamet olunca Hak Taâla Hazretleri,yedi kat yerleri ve gökleri,denizleri,geceyi ve gündüzü,güneşi ve ayı,arşı ve kürsiyi,cenneti ve cehennemi,yıldızları terazinin bir kefesine koyar,mü'minin cemaatla kıldığı bir vakit namazı da öbür kefeye koyar,o bir vakit namaz diğerlerinin hepsinden ağır gelir."[309] buyurmakla namazın birde cemaatla kılınmasını teşvik etmektedir. Çünki böylece umumi bir müştereklik,yani birine isabet edecek olan duanın kabulüyle umum ortak olmuş olacaktır.

Mu'tezile mizanı inkâr eder.[310] Amellerin tartılmasını imkânsız kabul eder. Zira onlara göre ameller hareketlerdir,hareketlerin tartılması mümkin değildir. Çünki ameller ehli sünnet ve kıble ehlinin çoğuna göre kalıcı değillerdir,öyleyse ameller kalıcı olmadıklarına göre,onların tartılması düşünülemez,amellerin karşılığı cennette veya veya cehennemde derecelerdir. Bu ise ölçülmez. Mu'tezileye göre;Hasenât seyyiâtla birlikte olup iyiliklerin kötülüklerle tartılması bunların karşı karşıya getirilmesi tarzında bir ölçme tasavvur olunamaz. Zira onlara göre iyilikler küçük günahları yok eder,giderir. Büyük günahlarla birlikte ise hasenât kalıcı değildir. O halde amellerin tartılması düşünülemez,der.

Ehli sünnet ve cemaatın görüşü ise;(öncede belirttiğimiz gibi)"Kıyamet günü doğru teraziler,mizanlar kurarız,hiçbir kimse hiçbir haksızlığa uğratılmaz."[311]

Mizanı kuracağını ve koyacağını söyleyen Cenâb-ı Hak,fiilleri cisimler haline getirip,öylede tartar. Bu onun azametine zor ve muhal değildir.

Mu'tezilenin dediği hasenâtla seyyiât tartılmaz sözü ise;seyyiât mesabesinde olan demir ve hasenât mesabesinde olan elmasın karşı karşıya konup,bunların dünyadaki hacim ve ağırlıklarıyla değil bilakis kıymetlilikleriyle tartılıp,öyle değerlendirilerek tartılır,buda tahakkuk edip,Kur'an ve Hadisle de sabittir.[312]

a-MİZANIN KEYFİYETİ :

Mizan deyince meşhudumuz olan dünyadaki iki kefeli,demirden teraziler aklımıza gelmektedir ki,bu normaldir. Ahiretteki terazinin keyfiyeti Allahın indinde olmakla beraber bazı sözler söylenmiştir ki bunlardan mesela:

-Mizan (terazi) dünya mizanlarının aksidir. Yani eğer ağır gelirse ağır tarafı yukarı kalkar,tâ arşa yaklaşır. Zira onlar,hürmette arşa yakın olanlardır. Eğer yüklü gelirse,o zamanda aşağı iner,tâ esfele yaklaşır. Zira onlar hürmette hafif olurlar. Aşağı indirmek yukarı kaldırmak Cenâb-ı Hakkın tasarrufunda olup mizan onun elindedir.[313]

İmam-ı Gazali:"Mizanın iki kefesi vardır. Biri nurdan,diğeri zulmettendir."

Kurtubi:"Mizanın bir kefesine yerleri ve gökleri koysalardı,o kefe bunlardan daha büyük kalırdı. Bu kefelerden biri nurdandır ve hasenât kefesidir. Diğeri zulmetten olup seyyiât kefesidir. Mizan arşı alemin altında asılıdır ve Cebrailin (AS) elindedir. Arşın sağında cennet vardır. Ve mizanın hasenât kefesi o taraftadır. Arşın solunda ise cehennem vardır.Ve mizanın seyyiât kefesi o taraftadır."[314]

Yani bilâ teşbih,sarraflar ile bakkalların terazilerinin değişik,birinde iyi kötü herşey tartılırken,diğerinde cevher gibi taşlar tartılmaktadır.

Elbetteki ameller tartılırken insanın ellerinin ve ayaklarının yapmış olduğu hareketinde tartılması konusu çıkıyor. Yani,insanlar ellerini teraziye koyarak mı tartılacak? Birde ameller âraz olup yok olmuşlardır? Cevâben,bir hadiste peygamberimizden sorulması üzerine şöyle buyurmuşlardır:" Amel defterleri tartılacaktır. Zira"Kirâmen Kâtibin"melekleri amelleri cisimlerden meydana gelen sahifelerde yazmaktadır. Bu sahifeler teraziye konduğu zaman,yüce Allah onun kefesi (bir gözü) için yapılan itaat ve sevabların büyüklüğü derecesinde bir meyil yaratacaktır. Şüphesiz o,dilediğini yapmaya kadir olandır."[315]buyurmuştur. Teknik ve teknolojinin ilerlemesiyle işlerin ölçümü daha rahat anlaşılmaktadır.

Cenâb-ı Hak kişilerin amellerini cennetlik veya cehennemlik olduğunu bildiği halde tartmasının bir çok hikmetlerinden bir hikmeti şudur ki;insanlar bu adaleti bizzat görerek,amellerinin derecelerini kendisinin de bizzat takdir etmesidir.

b-MUÂHEZE (HESABLAŞMA) :

Muâheze,insanın yapmış olduğu amellerinden dolayı hesaba çekilmesi. Bu hesaba çekilme;her insanın sinni kemâle bâliğinden itibaren hayatının muhasebesi,ömrünü nerede harcayıp tükettiği,israfta bulunup bulunmadığı,Cenâb-ı Hakkın kendisine vermiş olduğu başta en büyük nimet olan yokluktan ve hiçlikten çıkarılarak hayat nimetinin verilmesine karşılık kıymetli şeylerde sarfedip etmediği [316]ve âzalarını (el ayak gibi) Allahın emir-nehiy dairesinde tasarruf edip etmediği,onları kötülüklerde kullandığı gibi,halinden de sorguya çekilecektir. Öyle bir hesab ki kendisi söylemeyip gizlemeye çalışsa bile her âza kendi yapmış olduğu şeyi en ince teferruatına kadar anlatacak yani kendisine anlattırılacaktır.

Âyette:"Bugün mühür vuracağız ağızlarına,elleri bize söyler,ayakları şahidlik eder,kendi yaptıklarına."[317]

Bu sayılan insanın kendi şahsından sorguya çekilme olduğu gibi,biraz geniş çerçeve içerisinde ailesine karşı vazifesini yapıp yapmamaya kadar giderek,komşu,memleket,devlet ve dünya ile olan vazifesindeki ihmallik ve îfa edip etmeme durumundan da muhasebeye çekilecektir. Çünki insan akıl ve şuur itibariyle umum dünya ile alakadar olan bir varlıktır. Böyle büyük durumlardan dolayı;kardeşin kardeşten kaçması halinde ilk önce Kâbil Habilden kaçar,İbrahim(AS) babasından kaçar,Lut(AS) karısından kaçar,Nuh(AS)oğlundan kaçar.

Beğavi tefsirinde der ki;Peygamberler bile birbirinden ve kendi ümmetlerinden kaçarlar,ondan sonra Hak Taâla Hazretleri azametiyle kendi zatını gösterir,bütün mü'minler ona tazim eyleyip secde ederler. Kâfirlere gelince onlar,gözleri göğe dikilmiş,gönüllerinde dehşet ve korku olduğu halde öylece bağlı olarak dururlar.

Âyette:"Paçalarını sıvadıkları o gün secdeye davet edilirler,fakat muktedir olamazlar."[318]

O vakit Hak taâla hazretleri nida eder:Yakın ve ırakta kim varsa hepsi bu nidayı işitirler."Ben zalimin zulmünden geçmem, eğer geçersem zalim ben olmuş olurum,elbette zalimden intikam alırım.

Ondan sonra bütün halk ferd ferd hesaba çekilir,her kişi sanır ki kendisinin hesabı soruldu.

İnsanlar böylece âyette de olduğu gibi"Kesinlikle kulak,göz ve kalb,bunların hepsi ondan suale maruz kalırlar."[319] Hesaba çekildiği gibi ondan sonra (da) bütün canavarlara sual sorulur,herbiri hakkını diğerinden alırlar. Eğer sahibi hayvanını boş yere dövmüşse oda hakkını alır. Daha sonra Hak Taâla buyurur:Hayvanlar toprak olsun.[320]

4- Ş E F A Â T

Şefaat;bir kimsenin bağışlanmasını istemek veya bir kimseden başka bir kimse için iyilik yapmasını ve zarardan vaz geçmesini rica etmektir.[321]

Her hâkim sahibi kendisine itaat edenlere mükâfat,isyan edenlere de ceza vermesi hikmetinin gereğindendir. Fakat bu isyan edenlerin isyanı,padişahı tanımama veya umumu ilgilendiren bir isyan olursa,padişahın olmadığını ve tanımadığını herzekârâne bir ifadede bulunursa o padişahın izzetindendir onu cezalandırması...Fakat bunun dışındaki küçük suçlar veya sultanı tanımakla beraber gerek cehalet gerekse de gafletinden dolayı yapmış olduğu bir suçtan dolayı cezayı gerektirirken hiç mükâfata mazhar olmamayı işmam eder (bildirir) ken,içlerinden sultana yakın olan birisinin veya sultana itaatkâr kişilerin tavassut etmeleriyle;o kişinin seni tanımamaları sebebiyle olmayıp nefislerine uyduklarından bunu irtikâb ettiler-deyip,lehlerinde dâvada bulunmalarıyla o sultanın onların cezasını tahfif etmesi veya affetmesidir.

Aynen böylede;Ahkemül Hâkimin olan Cenâb-ı Hakkında;kendisine bağışlama dileğinde bulunanların isteklerini yerine getirerek bağışlayıp affetmesidir ki;buda aynı zamanda onun azamet ve şânındandır.

Bu bağışlamasını isteyenlerin Cenâb-ı Hakkın nezdinde gayet üstün derecelerinin ve kadirlerinin olmasından husûle gelmektedir ki,mesela,babası hapishanede olduğu halde oğlu padişahın has saraylarında yaşayıp,padişahın ihsanına mazhar olan bir çocuk,padişahtan babasıyla görüşmesini isteyip kendisiyle görüştürmesini gerektirdiğinde elbetteki o adam idamlık bile olsa o adamı kendi sarayına getirip çocuğu o hapishaneye götürmeyerek belki de o çocuğun yanındaki değerinden dolayı o adamı da affedecektir.

Aynen böylede;Cenâb-ı Hakta kendi has kulunun hürmetine şefaatta bulunduğu kimseyi affetmesidir ki,buda hak ve gerçektir.

Şefaat kendisiyle ihticac edilen (delil getirilen) hususların en büyüğündendir. Gerçekten Kur'an-ı Kerim-de şefaat hakkında âyetler vârid olduğu gibi,Allahın Rasulünden (SAM) hadisler rivayet edilmiştir. İnsanlar arasında bilinen ve mâhud olan şefaat,Allahın gazab ve azabını gerektirecek günahları işlemiş olduğundandır. Binaenaleyh,büyük günah irtikâb eden,işleyenlerin günahları,Allahın seçkin kulları ve Allahın rızasına nâil olanların şefaatlarıyla bağışlanır. Sonra küçük günahlar,büyük günahlar irtikâb edenlerin cehennemde ebedi kalacaklarını söyleyen kimseler katında kendileriyle cezalandırılmak câiz olmayan hususlardandır. Kâfirler ise;şefaatla bağışlanmazlar. Böyle olunca Kur'an-ı Kerimde ve Hadisi Şeriflerde in'am ve ihsan hakkında vârid olan hususların büyük bir kısmı batıl olmuş olur.

Ve ilim ehlinin Allahın rahmetine ümidvâr olma bakımından yaratıldıkları hal üzerinde olmaları sâkıt olur ve müslümanların peygamberlerin şefaatını istemeleri hakkında niyazları bâtıl olur. [322]

Binaenaleyh insanlar,Cenâb-ı Hakkın azim nimetine nâil olmak için şefaat isteyecek ve Cenâb-ı Hak dilediklerine şefaat izni verecektir.

Mu'tezile ise;"Ve böyle bir günden korununki kimse kimseden bir şey ödeyemez,kimseden de şefaat kabul edilmez,kimseden fidyede alınmaz,hem onlar kurtarılacak da değillerdir."[323] âyetine istinad ederek ahirette ehli kebâire şefaatı inkâr etmişlerdir. Fakat burada şefaat kabul olunmaması bilhassa küffarlar hakkındadır. Ve hitab küfürde israr edenlere mahsustur. Zira beni israil kendilerinin âbâ-ü ecdadı olan peygamberlerin her halde kendilerine şefaat edeceklerine itikad ediyorlardı. Bu âyet bunu

redddiyor,yoksa diğer âyetler gelecektir ve ehadis dahi vardır ki,Allahın izniyle şefaat yine olur. Menfi olan şefaat herkesin kendiliğinden ve izni ilâhiye iktirân etmeden ve vukuû tasavvur edilen şefaatlardır. Binaenaleyh kendiliklerinden şefaat zu'miyle (düşünce ve zannıyla),edebilir diye,enbiya ve evliyaya taabbüd etmemeli,Ancak Allahu Taâlaya taabbüd etmelidir ki,o istediğine her istediği zaman şefaat ettirir. Ve maâmafih kıyametin ibtidası öyle hevl-engizdir (dehşetlidir) ki,o hengâmda şefaat dahi mevzu-i bahis değildir. Herkes kazancıyla kalabilecektir ve bu âyet o hengâmeyi nâtıktır(söyler).[324]

Mu'tezile inkârla beraber ihtilaftan dolayı üç görüşe ayrılmıştır:

1-Büyük günahtan kaçınıp günah işliyenler,enbiya ve meleklerin şefaatına muhtaçtır.

2-Büyük günah işleyip sonra bundan tevbe edenler enbiya ve meleklerin şefaatına muhtaçtır,tâ ki onların şefaatıyla Allahda onların tevbelerini kabul etsin.

3-Büyük ve küçük günahlardan kaçınanların amelleri sebebiyle derecelerinin artması için enbiya ve meleklerin şefaatına muhtaçtır. Bunların dışındakiler için şefaat yoktur."deyip hata ve inkâr etmişler,fakat ehli sünnetin reddi ile hükümleri sâkıt olmuştur.[325]

İmam Kastalani hazretleri şefaatın beş kısım olduğunu söyler:

1-Kıyamet gününün korkusundan,dehşetinden kurtulmak için şefaat.

2-Hesaba çekilmeden cennete girmek için olan şefaat.Bu iki nevi şefaat Efendimize mahsustur.

3-Hesaba çekildikten sonra cehenneme girmeleri gereken kimselerin kurtulması için yapılan şefaat.

4-Cehenneme giren ve orada azab çeken kimseleri azabları bitmeden cehennemden çıkarmak için yapılan şefaat.

5-Cennete girenlerin derecelerinin yükseltilmesi için olan şefaat.[326]

a- KİMLER ŞEFAAT EDECEKTİR ? :

Peygamberlerin,alimlerin,şehidlerin,[327] daha sonrada Allah katındaki derecelerine göre diğer mü'minlerin şefaatlarına inanmak. Hiç şefaatçısı olmayan mü'mininde sonunda Allahu Taalanın fazlıyla cehennemden çıkarılacaktır ve zerre kadar imanı olan bir mü'min cehennemde kalmıyacaktır.[328]

Peygamberimiz (SAM) şöyle buyurmakta:"Ben,cennetde ilk şefaat edenim. Ve en çok tabii olan peygamberde benim."[329]

Bazı yerlerde;-Önce ben,sonra şehid,sonra müezzinler ilk şefaat eder.-[330]

Kâinatı kendisi için yarattığı bir zâtı elbetteki ilk defa şefaat iznini ona vermesi,o zâtın kâinatın en mahbûbu ve mükerremi ve her yönüyle tafdil ve takdim edildiği görülür ve lâyıktır.

Ahirette peygamberlerin hepsine,mü'minlere şefaat etme hakkı tanınmıştır. Her peygamber kendi ümmetine şefaat edecektir.[331]

Peygamberimiz(SAM)mü'minlerin haricinde büyük günah işleyenlerinde şefaata mazhar (nâil) olacaklarını söylemektedir.[332]

İbni Abbas (RA)anlatıyor:"Rasuli Ekremin ashabından bir toplum oturmuş,Rasuli Ekremi bekliyorlardı,tam bu sırada Rasuli Ekrem çıka geldi ve onların birşeyler konuştuklarını duydu. Dikkat etti,bir kısmı:"Hayret,Allahu Taâla yarattıklarından bir kısmını ve mesela,İbrahim(AS)ı halil(dost) edindi." Diğeri de:"Bundan daha acaibi Hazreti Musa(SA)yı teklim ittihaz edip onunla konuşmasıdır." Başka birisi de:"İsa(AS) Kelimetullah ve Allahın ruhudur." Bir diğeri de:"Allahu Taâla Âdemi(AS) kulları arasından seçti."dedi. Tam bu sırada Rasuli Ekrem aralarına girmiş bulunuyordu.: "Peygamberler hakkında konuştuklarınızı ve İbrahim(AS)ın,Allahın halili olduğuna taaccüb ettiğinizi duydum ki gerçek böyledir. İsa-nın ruhullah olduğunu söyleyip buna şaştığınızı duydum,buda böyledir. Bana gelince;bende Allahın habibiyim,fakat fahirlenmek yok;livâ-ul hamd benim elimdedir,fakat iftihar yok. İlk şefaat edecek olan ve ilk şefaatı makbul olacak olanda benim,bunda da fahirlenmek yok.[333]

Cennetin zilini ilk çalıp kapısı kendisine açılacak ve ilk cennete girecek olanda benim. Fakirlerde benimle beraber cennete girecek,bunda da fahirlenmek yok. Gelmiş ve geçmişlerin en keremlisi ve yine benim ve bunda da fahirlenmek yoktur.

Diğer hadiste ise peygamberimiz kendisinden önce diğer peygamberlere gidilip,hepside kendisinden sonrakine havale ederek,şefaatta bulunamayacağını ifade eder. Ve nihayet kendisine gelerek şefaat edeceğini bildirir.[334]

Bir hadiste Osman(RA) kıyamet gününde Rabia ve Mudar kabileleri kadar büyük bir kalabalığa şefaat edecektir,[335]buyurulmaktadır.

Bazı yerlerde salihler ve çocuklarda şefaat edecek,buyurulmaktadır.[336]

Kimine de şefaat fayda vermiyecektir ki,âyette bunu tasrih etmektedir:"Artık şefaat edicilerin hiçbir şefaatı onlara faide vermiyecek."[337]

İbni Mesud(RA) der."melekler,peygamberler,şehidler,salihler ve bütün mü'minler şefaat erbabıdır. Ateşte şu dört sınıftan başkası kalmıyacaktır:Günahkârlar dediler (derler):Biz namaz kılanlardan değildik,"Yoksula yedirmezdik.","Bizde (batıla) dalanlarla birlikte dalardık.","Ceza (ve hesab) gününü de yalan sayardık."âyetlerini okudu.[338]

b-KİMLERE ŞEFAAT EDİLECEK ?:

İmam-ı Âzam"El-Vasiyye" adlı kitabında şöyle diyor:"Büyük günah işlemiş olsa da cennet ehlinden olan herkese,Peygamberimiz Hazreti Muhammed Mustafa (SAM)nın şefaatı haktır. Mütercim ise şöyle açıklamaktadır:"Şefaat,yalnız büyük günah işleyenlere mahsus değildir. Hazreti Peygamber (SAM) bütün ümmetinin bütün sıkıntılarını gidericidir ve rahmet peygamberidir. Hazreti peygamberin çeşitli şekillerde şefaat edeceği sabittir."Akâidi Nesefiye" de şöyle deniliyor:"Hadislerden istifade edildiğine göre,büyük günah işliyenler hakkında Hazreti Peygamberin ve ümmetinin hayırlılarının şefaatları sabittir. Mu'tezile bu meseleye muhalif olup ancak mü'minlerin derecelerinin yükseltilmesi için şefaat edilebileceği görüşündedirler."[339]

Bu hususta Peygamberimiz:"Benim şefaatım ümmetimden büyük günah işliyenler içindir."[340] buyurmakla küçük günah işliyenlerin dışında büyük günah işliyenlere de şefaat sabit olmuş oluyor. Ancak şu kadar var ki buradaki büyük günahın hepsi olmayıp Allah şirk ve ortak koşmanın,inkârın dışındaki diğer günahlar için şefaat edilmesi umulur. Buna delil ise:"Allah kendisine şirk koşulmasını kabul bağışlamaz. Ancak bunun dışındakileri dilediği kimse için bağışlar."[341]

Mu'tezile büyük günah işliyenlerin -ebedi olarak cehennemde kalacaklar-sözüne de bir red oluyor. Peygamberimizin büyük günah işliyen (şirk hariç)lere olan şefaatı....[342]haktır.

Bir hadiste:"Rabbim tarafından biri (bir melek-Cebrâil) bana geldi. Beni ümmetimden yarısının cennete girmesi ile şefaattan birini seçmem hususunda serbest bıraktı. Bende şefaatı seçtim. Şefaat,Allaha şirk koşmadan ölen herkese vardır."[343] Bir başka hadiste,üçte birinin gireceğini söyleyen [344] Peygamberimiz Cenâb-ı Hakkın kendisinden razı olması üzerine,kendiside razı

olduğunu bildirir.[345] (ken) ümmetinin cennete girmesini arzu eden rasulullah:"Yerdeki ağaçlar ve taşlar sayısınca şefaat etmek istediğini de söylemektedir."[346]

Şefaatın kapsamını geniş tutan Bediüzzaman hazretleri bunu;Başta Rasûlü Ekremin şefaatı olarak, enbiyanın,evliyanın, salihlerin, şehidlerin, büyük meleklerin,Kur'an-ın,esmâ-i Hüsnanın,iyi insanların,duanın,salavâtın,Yâsinin,Cevşen-ül Kebirin,samimiyetin,Risâle-i Nurları,çocukları,peder ve valideyi,Leyle-i Kadri,himmet ve hizmeti,cami cemaatının her bir ferdinin,âcizlik ve fakirliğin ve dünyadada tezahürlerinin bulunmakla şümullü olduğunu ifade eder.[347]

5- S I R A T

Sırat;cehennem üzerine uzatılmış kıldan ince ve kılınçtan keskin bir köprüdür.[348] Bu alemde doğru yolda olup istikamette bulunanlar, doğrudan ve doğruluktan ayrılmayanlar,ahiret sıratını kolaylıkla geçer ve kurtulurlar. Fakat burada istikametten ayrılanlar orada günahları sebebiyle yükleri ağırlaşır,daha ilk adımda sürçerek cehenneme düşer.[349]

Kur'an-ı Kerimde:"Onların cehennemin sıratına hidayet edin ve onları tutun,çünki onlar mesuldürler."[350]

Bütün ehli sünnet müfessiri buradaki sırat kelimesini hadise uygun olarak böyle tefsir etmişlerdir. Mu'tezile;doğru yol manasında kullanır. Ve böyle bir köprüden geçilmiyeceği için böyle köprü olmaz derler. (dış görünüşte Mu'tezile haklı gibi ise de gerçekte öyle değildir.) Bu haddizatında mümkündür ve buna inanmak vacibtir. Kuşu havada ve boşlukta uçuran,bulutu havada gezdiren,dünyamızı ve gezegenleri boşlukta yüzdüren Allahu Taâla,insanları bu köprü üzerinden de yürütmeye kâdirdir.(Aslında böyle olan bir köprü herkesin ameli nisbetinde genişleyecektir. Ve hatta ses duvarını uçaklardan süratli giden olacaktır. [351] Işınlama ile bir anda imanı nisbetinde geçecektir. Mesela;havayı sırat,büyük okyanusu da cehennem farzedersek,geçemeyen için hava;kıldan ince,kılınçtan keskindir. Uçağa binen için ise,geniş bir meydan olur.[352]

Sırattın varlığına Allahın kitabından delil şudur:"Sizden cehenneme uğramıyacak yoktur. Bu,rabbinin,yapmayı üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükümdür. Sonra biz,Allaha karşı gelmekten sakınmış olanları kurtarır,zalimleri de orada diz üstü çökmüş olarak bırakırız."[353] Âyet herkesin ateşe uğrayacağını haber veriyor,bu cehennemdir.[354]

Cennete giden yol,cehennemden geçmektedir.

Peygamberimizden nakledilen bir hadisle sıratın iki olduğu da rivayet edilmiştir ki şöyle buyurulur:"(kıyamet günü) Mü'minler cehennem (üzerine kurulmuş sırat) tan kurtulduklarında cennet ile cehennem arasındaki (ikinci bir) köprüde hapsolurlar. Burada,dünyada iken aralarında bulunan (ufak tefek) haksızlıkları birbirine hakkını vererek hesaplaşırlar. (Küçük günahlardan da) Pâklanıp arındıkları zaman bunların cennete girmelerine izin verilir. (sonra Rasulü Ekrem):-Muhammedin nefsi ve hayatı elinde olan Allaha yemin ederim ki,o mü'minlerden biri cennetteki menzilini dünyada yaşadığı meskeninden daha iyi bilir ve (kılavuzsuz) bulur."buyurmuştur.[355]

Buradaki sorgu ise;tabiri caizse,sınırlarda pasaport ve daha sonra eşyaların ayrı ayrı durdurularak birkaç kere kontrollerin yapılması gibidir. Ahiret günlerinin en korkulu ve güç yerlerinden biridir,sırattaki durum...

a-SIRATTAKİ HALLER :

Rasulullah (SAM) şöyle buyurmuştur:"Sonra cehennemin üzerinde sırat köprüsü kurulur. Bende peygamberlerin,ümmetiyle ondan geçenlerin ilki olacağım. Rasullerden başka,kimse o gün konuşmaz. Peygamberlerin konuşması da:"Ey Allahım,kurtar,kurtar."sözünden ibarettir."[356]

Garâibül Ahvalde şöyle anlatılır:"Mü'minler sırratı geçmek istedikleri zaman tevhidlerinin sevabı onlara gemi olur. Kur'an o geminin ipleri, namaz yelkeni,Rasulullah ise kaptanı olur,mü'minler gemiye oturup tevhid getirirler. Güzel bir yel çıkar,bunlar selâmetle sırratı geçerler,cennete varırlar. Hak Taâla her şeyi bir suret içine koymaya kadir olduğu gibi amelleri de birer surete koyar,böylece mü'minler sırratı geçerler.

Nakledilir ki;Sırratın üzerinde sual yerleri vardır. Herbir yerde bir türlü sual sorulur. Bu yerlerde sorulan sualler şunlardır:

Birinci yerde imandan sual olunur. Eğer imanı tamamsa geçer,değilse ateşe atarlar.

İkinci yerde namazdan sorarlar. Eğer namazı tamamen eda etmişse geçer,etmemişse ateşe atarlar.

Üçüncü yerde zekâttan sorarlar. Eğer zekâtını tamamen vermişse geçer,vermemişse ateşe atarlar.

Dördüncü yerde oruçtan sorarlar. Eğer tamam tuttuysa geçer,tutmamışsa ateşe atarlar.

Beşinci yerde hacdan sorarlar. Eğer hacca gitmişse geçer,gitmemişse ateşe atarlar.

Altıncı yerde babaya ve anaya itaattan ve sılayı rahimden sorarlar. Eğer bunları yapmışsa geçer,yapmamışsa ateşe atarlar.

Yedinci yerde,eğer cenâbetlikten ğusül etmişse geçer,etmemişse ateşe atarlar. Ateşten Allaha sığınırız."[357]

Ondan sonra ihsan edenler geçer,ondan sonra şehidler,daha sonra mü'minler geçerler,adam vardır ki sırratı yıldırım gibi geçer,adam vardır,yel gibi geçer,adam olur ki,koşan at gibi geçer,kimisi de koşan adam gibi geçer,kimi vardır ki yürüyen at gibi geçer,kimisi de yüz yılda geçer. En son mü'min üç bin yılda geçer.[358]

İnsanlar sırratı geçerlerken her vakit dehşet ve korku içerisinde kalarak kendisinin de (ne kadar da iyi olsa) vicdânen ve hâlen bir korku ve ürperti hissederek,ancak vazifesini îfa etmiş,efendisinden kaçmamış bir köle gibi Cenâb-ı Hakka tevekkül ve istinad ile hevl ve dehşeti hafifler.

İbni Cevzi Hazretlerinin bir öğüdü: Sırat köprüsünü,onun incelik ve keskinliğini gördüğün vakit sende meydana gelecek korku,endişe ve feryad,âh vâh edip bütün yaptıklarına pişman olacağını düşün. Sırat köprüsü cehennem üzerine uzatılmış bir cisimdir.

Cehennem ise kapkaranlık olup ceza ve azab yeridir. Onun ateşinin alevi sırat köprüsünden geçenlere çarpar,gürültüsü ise günahkâr ve âsi olanların kulaklarını sağır eder. Ömründe bir kere âsi olan bile,eğer tevbe etmeden ölürse,sırat köprüsünden geçerken cehennemin çeşitli azablarından kendini kurtaramaz.

Aziz kardeşim,dünyada iken arkandaki ağır yük ile yeryüzünde yürümekte zahmet çekiyorsun. Eğer yükün fazla ağır olursa onun taşımasına gücün kuvvetin yetmiyor,olduğun yerde çöküp kalıyorsun. Bu böyle iken,yarın kıyamet günü sırtına yüklenmiş olduğun günah yükü ile o kıldan ince,kılınçtan keskin sırat köprüsünden nasıl geçeceksin? Orada üzerine bineceğin herhangi bir binitin var mıdır ki,ona binip sırat köprüsünden rahat rahat geçesin?

Ey kardeşim. Kıl gibi ince kılınç gibi keskin olduğunu söylediğimiz sırat köprüsü üzerinde adımlarını atarken,bir yağını kaldırıp diğerinin üzerinde durduğun zaman halin nasıl olur? O anda ayak üzerinde durmaya gücün,tâkâtın yetecek mi? Seni o anda durduracak,adım attıracak ve sırratı geçirtecek kuvvet ve kudret sahibini hiç düşündün mü?

İnsanların bazısı sırat köprüsünden geçerken karıncalar gibi cehenneme dökülürler,bazı insanlarında ayakları cehennem çengellerine takılır ve cehennem ateşi onun cesedini yakar. Bu anda senin halin nice olur. Bu haller Hz. Peygamberin (SAM) şefaatı yetişinceye kadar devam eder. Akıllı olan o kimsedir ki,onun şefaatına nâil olmak için onun yaşadığı hayatı yaşamaya gayret eder ve gece gündüz ona Salâtu Selam getirir. Böylece,ahiret ahvalinden biri ve en dehşetlisi olan sırat köprüsünün dehşet ve korkusu içinde

iken kendisini hatırlayıp ona şefaat ederek bu korku ve endişeden kurtarır. Sırat köprüsünü bu sayede korku ve endişesiz olarak geçer,selamete ulaşır.

Sırat köprüsünden geçerken demirden çengellere asılıp kalan kimse,dünyada asılan kimseler gibidir.Bir kimse darağacında asılmış olarak bırakıldığında (ölmeden) onun vereceği acı ızdıraba tahammül edebilir mi? Ceza evinde eli ayağı zincirle bağlanan o kimse çetin bir acı ve ızdırab içinde bulunmaz mı? Hücreye atılan kimsenin hali ve acısını insan tarif edebilir mi? Ahirette görülecek cezalar,sırat köprüsündeki tutuklamalar,demirden çengellere asılmalar,cehennemde zincirlere vurulmalar,hücrelere atılmalar,çeşitli azabları görmeler hiç bunlar gibi olur mu? Bunların vereceği acı ve azabı ızdırabı kim anlatabilir?

Cehennem zebanileri dünyadaki ceza evinde bulunan gardiyanlara hiç benzerler mi? Bunlar insanı öyle hayret ve dehşete düşürürler ki,insan o anlarda kendini kaybeder,ne yapacağını bilemez.

Aziz kardeşim,hiç olmazsa geri kalan ömrünü boşa geçirme,ibadet ve taatla geçir. Bugüne dek işlediğin günahlarına tevbe et,pişman olduğunu,bir daha yapmayacağını Cenâb-ı Hakka arzederek,bağışlanmanı ondan dile,iyi bil ki Allah çok bağışlayıcıdır,çok merhamet edicidir. Tevbe ettiğin günahları bir daha işlememeye azmet. Sakın ahirete tevbe etmeden gideyim demeyesin. Hiçbir zaman Allahın rahmetinden ümidini kesme.[359]

6- C E N N E T VE D E R E C E L E R İ :

Cennet,aslı lugatta masdar binâ-i merredir ki bir örtüş,bir kere setir demektir. Ve bu maddenin bütün müştekâtında (türemiş ve türevlerinde) bir nevi setir mânası vardır. Nitekim cin,herkese görünmez,hafi (gizli) bir nevi mahluk. Cinnet aklın kararması,cân kararmak,görülen eşyanın nazardan gizlenmesi demektir. Saniyen cennet bir setir mânasından zemini görülmez,gayet girift ağaçlarla mestur (örtülü) bahçe ve bostana ıtlak olunmuş,salisen lisanı dilde dünya gözüyle görülemiyen ğaybı,hakta gizli dâr-ı sevabın ismi olmuştur ki,Kur'an-de el-cennet denildiği zaman bu taayyün eder. Fakat Lâmsız olarak cennet denildiği zaman makamına göre kâh bu,kâh ikinci manaya gelmiştir.[360]

Bu dünyaya gönderilen insanların yapmış oldukları iyi amel sebebiyle ve Cenâb-ı Hakkın fazl ve ihsanıyla [361] kendileri için hazırlanan nimet ve lezzet yeri olan ebedi saadeti elde etmeleridir ki,Kur'an-ı Kerimin bir çok âyeti kerimelerinde mükerreren cennetten bahsedilip oranın ancak iman edip ameli salihde bulunan kimseler için[362],olduğu beyan edilmiştir.

Cenâb-ı Hak Kur'an-da:"Cennet halkının kalblerinde (dünyadan kalma) kinden ne varsa söküp atacağız."[363]

İbni Abbas bu âyet hakkında şöyle der:Cennetlikler cennete girdikleri zaman ilk kendilerine arzedilecek şey iki menba suyudur. Bu menbaların birinden içince kalblerinde bulunan bütün kirlerini Allahu Taâla giderir. Sonra ikinci menbaın yanına varıp ondan yıkanınca da derhal renkleri parlar,yüzleri temizlenir ve orada (onlar) yüzlerindeki nimet parıltısından tanınırlar. Hz.Ali şunu rivayetinde ziyade etmiştir;Sevinçleri asla bozulmaz,saçları ebediyen karışmaz,sonra onları cennetin bekçileri karşılayıp:Sizlere selâm olsun,tertemiz geldiniz,artık ebedi kalmak üzere giriniz buraya,derler.[364]

Cennet ancak dünyada nefsani arzu ve isteklerini terk edip Cenâb-ı Hakkın rızası dahilinde hareket edenler için olacaktır. Bu hususta Hz. İsa(AS) şöyle der:Cennet,bütün nimetleriyle rahat ve şehevâttan ibarettir. Cennete ancak dünyada rahat ve şehevâtını terkedenler girecektir.[365]

Cenâb-ı Hak,Peygamberi zişânı ve Kur'an-ı Hakimiyle bizlere kendi rızasının tahsil edileceğini ve ebedi saadetin ne tarzda istenileceğini bildirmiş bulunuyor,bu âdâba uymakla mesela;Namaz kılmakla,oruç tutmakla veya doğru söylemekle ve hâkezâ,hangi taşı hangi taş üzerine koyuyoruz ki,neticede kendimize bir cennet inşâ etmiş olalım? İstemeyi öğretende cenneti ihsan edende o sultanı sermedi olduğuna göre,bizlerin cennet kazanmaktan bahsetmemiz kabil değildir. Mesela,bir padişah,raîyyetine (şu tarzda isteyenlere şu kadar ihsanda bulunacağım.) şeklinde bir ilânatta bulunsa,istenen tarzda münasib olarak talebte bulunanlar söz

konusu lutfa mazhar oldukları zaman,o hediyeleri kendilerinin alınlarının teri olarak kazandıklarından bahsedilebilir mi?Elbetteki bahsedemezler. Bizimde Kur'an-ı Azimuşşânda bahsedilen âdâba uymamız bundan farklı olmadığı gibi cennette mahzı lutuftan başka bir şey değildir.[366]

Abdullah ibni Abbasdan (RA),Allah Taâlanın :"Onlar Adn cennetine girecekler."[367] meâlindeki sözü hakkında rivayet olunarak şöyle demiştir:Cennetler yedidir.1-Dâr-ul Celâl. 2- Dâr-us Selâm. 3- Adn cenneti. 4 –Me'va cenneti. 5-Huld cenneti. 6-Firdevs cenneti. 7-Naîm cennetidir.[368]

Böyle yedi tabaka olan cennetin aralarındaki farka gelince;Peygamberimiz (SAM) şöyle buyurmaktadırlar:Cennette,her derecenin arasındaki mesafe sema ile yer arası gibi olan yüz derece vardır.[369] Firdevs ismindeki cennet derece bakımından en üstün olandır. Cennetin dört nehri (ki su akan,süt akan,şarap ve şurub akan yani sarhoşluk ve uyuşukluk vermeyen içecekler ve bal akan nehirlerdir. Nitekim Kur'an-ı Kerimde şöyle beyan buyurulmuştur:Firdevs cennetinden akar,onun üstünde Allahın arşı vardır. Bunun içindir ki,Allahtan cennet istediğiniz zaman ondan Firdevs cennetini isteyiniz.[370]

Alimler cennetin sayısı üzerinde değişik görüşler ileri sürmüşlerdir. Yani;bir kısmı da dört derken (Ebul Leys),bir kısmı da sekiz demişlerdir. (Kısası Enbiyada)

Dört-e delil ise:"Rabbinin makamından korkanlar için iki cennet vardır."[371] ,"Ve bunların yanında iki cennet daha vardır."[372]

a- C E N N E T İ N N İ M E T L E R İ :

Peygamberimiz (SAM) in,Allahtan naklettiği hadisi kudsideki ifadesiyle;cennetteki nimetler hayale gelmeyip kalbe doğmayan nimetlerdir."Salih kullarıma gözün görmediği,kulağın işitmediği, ve insan hayaline gelmiyen nimetler hazırladık. Allahın size (dünyada) verdikleri nimetleri bırak. (Cennette) olanlara nisbetle bunlar bir şey ifade etmez. Sonra peygamber,(SAM) onlar için yapmış olduklarının mükâfatı olmak üzere,gizlenmiş sevinç kaynağı olan nimetlerin ne olduğunu kimse bilmez."[373] meâlindeki âyeti okudu.[374]

Diğer bir hadiste:"Sizden birinizin cennetteki bir parçacık yeri,üzerine güneşin doğduğu veya battığı şeylerin hepsinden daha hayırlıdır."buyurulmuştur.[375]

Cennetin nimetleri hususunda birçok hadisler zikredilmiş;bazı ehli cennete,dünya kadar bir yer verilmesi,yüzbinler kasr,yüzbinler huri verilmesinin hikmeti ise;" Eğer insan yalnız camid bir vücud olsaydı veyahut yalnız mideden ibaret nebatî bir mahluk olsaydı veyahut yalnız mukayyed,Bazı bağlarla bağlı,istediği gibi hareket edemez) ağır ve muvakkat ve basit bir zât-ı cismaniye ve bir cism-i hayvanîden ibaret olsaydı; öyle çok kasırlara, çok hurilere lâyık ve mâlik olmazdı. Fakat insan, öyle câmi' bir mu'cize-i kudrettir ki; hattâ şu dünya-yı fânide, şu kısa bir ömürde, şu inkişaf etmemiş bazı letaifinin ihtiyacı cihetiyle bütün dünyanın saltanatı, serveti ve lezaizi verilse belki hırsı tok olmayacaktır. Halbuki ebedî bir dâr-ı saadette, nihayetsiz istidada mâlik, nihayetsiz ihtiyaçlar lisanıyla, nihayetsiz arzular eliyle, nihayetsiz bir rahmetin kapısını çalan bir insan; elbette ehadîste beyan olunan ihsanat-ı İlahiyeye mazhariyeti makuldür ve haktır ve hakikattır.

.... Hem Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâm'ın haşirde bir anda ekser etkıya-ı ümmetiyle (salih,müttaki ve günahlardan kaçınmış olanlarıyla) görüşmesi ve dünyada hadsiz makamlarda bir anda tezahür etmesi ve evliyanın bir nevi garibi olan ebdalların bir vakitte çok yerlerde görünmesi ve avamın rü'yada bazan bir dakikada bir sene kadar işler görmesi ve müşahede etmesi ve herkesin kalb, ruh, hayal cihetiyle bir anda pekçok yerlerle temas edip alâkadarane bulunması, malûm ve meşhud olduğundan.. elbette nuranî, kayıdsız, geniş ve ebedî olan Cennet'te, cisimleri ruh kuvvetinde ve hıffetinde ve hayal sür'atinde olan ehl-i Cennet, bir vakitte yüzbin yerlerde bulunup yüzbin hurilerle sohbet ederek yüzbin tarzda zevk almak; o ebedî Cennet'e, o nihayetsiz rahmete lâyıktır ve Muhbir-i Sadık'ın (A.S.M.) haber verdiği gibi hak ve hakikattır. Bununla beraber, bu küçücük aklımızın terazisiyle o muazzam hakikatlar tartılmaz.

İdrak-i maali bu küçük akla gerekmez.

Zira bu terazi o kadar sıkleti çekmez.”[376]

Tuhfetül Ahvezi [377],adlı hadis kitabında cennetin sıfatlarıyla ilgili olarak şu bablar altında tasnifler yapılmıştır.(Ayriyeten bir çok hadislerde de geniş olarak zikredilmiştir.)[378]

1-Cennetin Ağaçları(7/225)Cennette öyle bir ağaç var ki bir süvari,gölgesinde yetmiş yahutta yüz sene gider (de bitiremez). O huld-ebedilik-ağacıdır,buyurulmuştur.[379]

Ka’bul Ahbar-da:”Tevratı Musaya,Kur’an-ı Muhammede(SAM) indiren Allaha yemin olsun ki,muhakkak cennette bir ağaç var ki,bir kimse dört yaşına girmiş bir dişi deve yavrusuna yahutta beş yaşına girmiş olan bir dişi deveye binmiş olsa da sonra ağacın dip tarafındaki gövdesini dönmeye başlasa,hareket ettiği yere ulaşmadan deve ihtiyarlayarak düşer. İşte bu ağacı Allah Taâla kendisine ait (olup keyfiyeti bilinmeyen) kudret eliyle dikmiş ve ona (yarattığı) ruhundan üfürmüştür. Onun taze dalları cennet surlarının ötesindekilere ulaşmaktadır. Cennetteki her ırmak muhakkak ağacın dibinden çıkmaktadır.”dedi.[380]

Diğer bir hadiste:”Ashabım. Cennetde (Tuba denilen) bir ağaç vardır ki,bir süvari onun gölgesinde yüz sene gezse onun gölgesini asla bitiremez.”buyurmuştur.[381]

2-Cennet Nimetleri : (7/227) Hadiste:”Abdullah ibni Abbas küsuf namazını tarif ettikten sonra şöyle demiştir...dediler ki:Ya Rasulallah (namaz içinde) durduğun yerden (görmediğimiz) bir şeye elinle uzandığını gördük,sonra (yine namaz içinde irkilip geri geri geldiğini) gördük. Nebiyyi Ekrem(SAM)(Evet) Ben cenneti gördüm ve bir (üzüm) salkımına elimle uzandım,eğer salkımı ben ele geçirebilseydim,dünya bâki kaldıkça ondan yerdiniz.(de tükenmezdi.)buyurdu.

Bu hadis hakkında söylenen sözlerden birinde;Cennetin yemişleri,-Lâ maktuâtün velâ memnuâtün-‘Ne kesilip eksilir,nede yemek isteyen men olunur.’[382] Âyeti kerimesi hükmünce dâim ve bâkidir,dünya ise fânidir. Fenâ bulan dâr(yer)da,fenâ bulmayan nimet yakışmaz.[383]

Böylece cennet nimetleri en büyük lezzet olan devamlılık ile vasıflıdır. “Evet,lezzetin hakiki lezzet olması,zeval görmeyip devam etmesindendir. Zira elemin zevali lezzet olduğu gibi,lezzetin zevali de elemdir. Hatta zevalin tasavvuru (düşünülmesi) bile elemdir.”[384]

Cennetin nimetleri ruhani ve cismani kısımlarına ayrılıp,ruhanisi ve her nimetin eşrefi ve âlâsı Cemâli hakkı müşâhede(dir.)[385]

3-Odaları : (7/231) Âyette:”İçinden ırmaklar akan cennetlere ve özellikle Adn cennetlerinde çok güzel saraylara yerleştirir.”[386] buyurulur.

Hadiste:”Muhakkakki cennet saraylarından bir sarayın içinde yetmiş menzil bulunur. Her menzilde,içerisine girilmek üzere yetmiş kapı, her kapının da diğerinden girmekte olan kokudan başka cennet kokularından koku girer,dedi. Ve işte buda yüce Allahın:”Artık onlar için,yapmakta olduklarına karşılık olarak gözlerin aydın olacağı nimetlerden neler gizlenmiş olduğunu hiçbir kimse bilemez,sözünün mânasıdır,buyurdu.[387]

4-Dereceleri : (7/ 234) Cennetin dereceleri mütefâvittir. Nakledilir ki,Musa(AS) şöyle dedi:Hak Taâla Hazretlerine dedim ki,Ya Rabbi,cennet ehlinin en aşağısı ne kadar mertebe sahibi olur? Hak Taâla Hazretleri buyurdu:Cennet ehli cennete girdikten sonra biri gelip derki;Ya Rabbi,bütün halk menzillerine gidip oturmuşlar. Ben nereye gidip oturayım? Bende ona derim ki;seni dünya padişahlarından bir padişah eylesem razı olur musun? O kul derki:"Evet ya Rabbi,razı olurum. Tekrar ben Azimuşşân derim ki On bu dünyaca sana cennette yer vereyim,razı olur musun? O kul der ki:Evet ya Rabbi,razı olurum. Böylece ben o kuluma on bu dünyaca yer verip cennete girmesini buyururum. Peygamberimiz (SAM) dedi ki:Ya Rab,cennet ehlinin en yücesinin mertebesi ne denli olur? Hak Taâla Hazretleri dedi ki;onlara öyle şeyler veririm ki,gözler görmemiş,kulaklar işitmemiş ve gönüllerden de geçmemiştir.[388]

Bediüzzaman her bir ehli cennete hadiste belirtildiği üzere geniş bir yer verilmesi ve hikmeti cihetini şöyle ifade eder:"Rivayette gelmiş ki; Cennet'te bir adama beşyüz senelik bir Cennet verilir. Bu hakikat akl-ı dünyevînin havsalasında nasıl yerleşir?

Elcevab: Nasılki bu dünyada herkesin dünya kadar hususî ve muvakkat bir dünyası var. Ve o dünyanın direği onun hayatıdır. Ve zâhirî ve bâtınî duygularıyla o dünyasından istifade eder. Güneş bir lâmbam, yıldızlar mumlarımdır der. Başka mahlukat ve zîruhlar bulunmaları, o adamın mâlikiyetine mani olmadıkları gibi, bilakis onun hususî dünyasını şenlendiriyorlar, zînetlendiriyorlar. Aynen öyle de, fakat binler derece yüksek, herbir mü'min için binler kasır ve hurileri ihtiva eden has bahçesinden başka, umumî Cennet'ten beşyüz sene genişliğinde birer hususî Cennet'i vardır. Derecesi nisbetinde inkişaf eden hissiyatıyla, duygularıyla Cennet'e ve ebediyete lâyık bir surette istifade eder. Başkaların iştiraki onun mâlikiyetine ve istifadesine noksan vermedikleri gibi, kuvvet verirler. Ve hususî ve geniş Cennetini zînetlendiriyorlar. Evet, bu dünyada bir adam, bir saatlik bir bahçeden ve bir günlük bir seyrangâhtan ve bir aylık bir memleketten ve bir senelik bir mesiregâhta seyahatından; ağzıyla, kulağıyla, gözüyle, zevkiyle, zaikasıyla, sair duygularıyla istifade ettiği gibi; aynen öyle de, fakat bir saatlik bir bahçeden ancak istifade eden bu fâni memleketteki kuvve-i şâmme ve kuvve-i zaika, o bâki memlekette bir senelik bahçeden aynı istifadeyi eder. Ve burada bir senelik mesiregâhtan ancak istifade edebilen bir kuvve-i bâsıra ve kuvve-i sâmia orada beşyüz senelik mesiregâhındaki seyahattan; o haşmetli, baştan başa zînetli memlekete lâyık bir tarzda istifade eder. Her mü'min derecesine ve dünyada kazandığı sevablar, haseneler nisbetinde inbisat ve inkişaf eden duygularıyla zevk alır, telezzüz eder, müstefid olur. "[389]

5-Cennet Ehlinin Kadınları : (/ 238) Hadiste:"Onlardan her bir kimse için iki hanım vardır. Bunlardan herbirinin baldır kemiğinin iliği,letâfetinden ve güzelliğinden dolayı etinin ötesinden – üstünden- görülür. Cennet ahalisinin arasında hiçbir ihtilaf ve hiçbir bozuşma yoktur. Onların kalbleri bir tek kişinin kalbi üzeredir."buyurulmuştur.[390]

6-Cennet Ehlinin Ciması : (7/241)Bir hadiste:"Mü'min,cennette çocuk arzu ettiği zaman gebeliği,doğumu ve yaşı bir an içinde olur."buyurmuştur.

İmam Kurtubi derki;bu hususta alimler ihtilaf etmişlerdir. Bir kısım alimler ki;Mücahid,Tavus ve İbrahim en Nehâ-i:Cennette muhakkak kadın erkeğin birleşmesi,cinsel hayatları vardır. Fakat bu temasdan çocuk olmaz.demişlerdir.[391]

Bu konuda Bediüzzaman:" Mü'minlerin kabl-el büluğ vefat eden evlâdları, Cennet'te ebedî, sevimli, Cennet'e lâyık bir surette daimî çocuk kalacaklarını.. ve Cennet'e giden peder ve vâlidelerinin kucaklarında ebedî medar-ı sürurları olacaklarını.. ve çocuk sevmek ve evlâd okşamak gibi en latif bir zevki, ebeveynine temine medar olacaklarını.. ve herbir lezzetli şey'in Cennet'te bulunduğunu.. "Cennet tenasül yeri olmadığından, evlâd muhabbeti ve okşaması olmadığı"nı diyenlerin hükümleri hakikat olmadığını.."[392]

Çünki tenasül dediğimiz neslin sürdürülmesi ve olması sorumluluğu ve yükümlülüğü gerektirir. Oysa cennet bir netice olup imtihan ve sorumluluğun olduğu bir yer olmayıp,ücretin alındığı bir yerdir.Artık imtihan kapanmıştır.

7-Cennet Ehlinin Sıfatı : (7/242) Cennetlikler tüysüz,köse ve sürme çekilmiş gözlü olacaklardır. Gençlikleri bitmeyecek ve üzerlerindeki elbiseler hiçbir zaman yıpranmayacaktır.[393]

Diğer bir hadiste ise:"Cennetlikler cennette yiyecekler,içecekler;fakat ne vücutları koku yapacak,nede su dökecekler (bevledecekler),ne büyük abdest bozacaklar ve nede sümkürecekler. Bu sözleri dinleyenler Peygamberimize (SAM) dedi ki:Peki yedikleri yemekler ne olacaktır?diye sordular. Peygamberimiz dedi ki:"Yediklerini geğirerek ve misk gibi kokulu terler dökerek dışarıya çıkaracaklar. Nefes alır verir gibi bir rahatlık ve zevkle Allaha hamdederek onu noksan sıfatlardan uzak tutacaklardır.[394]

Ağaçlar o kadar beslendikleri halde dışarıya çıkmamaktadırlar. Cennette güzellikler diyarı olduğundan yenilenler güzel bir koku olarak dışarıya çıkacaktır. Hem de yenilenler öz olduğundan kışır değildir ki kazûratı olsun. Tabiri caizse tıpkı serum gibi ki,kışırsız ve kazûratsız saf gıdadır.

8-Cennet Ehlinin Elbiseleri : (7/246) Adamın biri Rasulü Ekreme:"Bana cennet elbiselerinden haber ver;bunlar doğrudan elbise olarak mı yaratılır?yoksa kumaş fabrikalarında mı dokunur?diye sordu? Rasulü Ekrem sustu. Bu arada orada bulunanlar güldüler. Bunun üzerine Rasulü Ekrem:"Bilmeyenin bilenden sormasına mı gülüyorsunuz? Cennet ağaçları günde iki defa yaratılır ve içinden elbiseler çıkar,istediğini alırsın."buyurdu.[395]

Yeşil ağaçtan ateş çıkaran Allah,[396]elbise çıkarmaya kâdir değil midir. Belki bu ona daha ehvendir.

Ehli cennet olan bir insan,hususan bütün duygularıyla ve cihazâtı mâneviyesiyle ubûdiyet etmiş ve cennetin lezzetlerine istihkak kesbetmiş ise;herbir duygusunu memnun edecek,herbir cihazâtını okşayacak,herbir latifelerini zevklendirecek bir tarzda;cennetin herbir nevinden birer mehâsini gösterecek bir tarzı libası,kendilerine ve hurilerine,rahmeti ilâhiyye tarafından giydirilecek.[397]

9-Cennet Meyvelerinin Sıfatı : (7/248) İmam Malik bin Enes (RA) derki:Dünyada cennet meyvesine benzeyen şey ancak muzdur. Çünki Allah Taâla (cennetin yemişi hakkında):"Onun yemişleri devamlıdır."[398]buyurmuştur. Sen ise muzu yaz ve kış,senenin her mevsiminde bulabilmektesin.

Ebu Zerden şöyle rivayet edilmiştir:"Peygamber Efendimize (SAM) bir tabak incir hediye edilip ondan yedi ve sahabelerine:Bundan yeyiniz,eğer ben bir meyvenin cennetten indiğini söylersem,işte cennetten inen meyve bu incirdir,derim. Zira cennetin meyvelerinde ısırmak ve denemek yoktur. Binaenaleyh,inciri yeyiniz,çünki incir basur illetini keser ve topuk ile ayak parmaklarının oynak yerlerinde meydana gelen ağrı ve sızılara fayda verir,buyurdu.[399]

10- Cennetin Kuşlarının Sıfatı : (7/249) Sa'lebenin rivayet ettiği hadisi şerifte şöyle denilmiştir:Gerçekten cennette horasanın iki hörgüçlü develerinin boyunları gibi (boyunları olan) kuşlar vardır ki Aziz ve Celil olan Allahın dostunun eli üzerinde dolaşır,dururda onlardan bir kuş:Ey Allahın dostu,Arşın altındaki çayırlı,çimenli yerlerde otladık,tesnim menbaların(ın suyun)dan içtim. Binaenaleyh,beni ye,der. O zatın bu kuşu yemek aklına gelinceye kadar devamlı olarak kuş önünde durur. Onun önünde kuş çeşitli renkler çıkarırda mü'min o kuştan dilediği kadar yeyip doyunca kuşun kemikleri toplanır,sonra cennette istediği yerde otlamak üzere (tekrar) uçup gider.[400]

11-Cennet Atlarının Sıfatları : (7 / 250) Bir kimse Peygamber Efendimize (SAM):Cennetin içinde at var mıdır? Diye sordu. Rasulullah;Eğer Allah seni cennete koyarsa,sen orada seni istediğin yere uçup götürecek olan kırmızı yakuttan at üzere binme işini muhakkak işlersin,buyurdu.[401]

12-Cennet Ehlinin Yaşları : (7 / 254) Hadiste:”Cennet ehlinden küçük ve büyük ölen her kişi cennette otuz veya otuz üç yaşına döndürülür. Ve bunun üzerine ziyade edilmezler. Cehennem halkı da böyledir.[402]

Dünyada çocuk iken erginlik çağına ermeden ölenler -öncede bahsettiğimiz gibi- kimin çocuğu olursa olsun,kâfirinde olsa,cennetliktir,cennette çocuk olarak kalırlar. Erginlik çağı ise değişmekle beraber;kızlarda 9-12,erkeklerde 12-15 yaş aralarıdır.[403]

Bediüzzaman hem bir izah ve hem de bir müjde bâbında şöyle bir izahta bulunur:” bir kısım eski tefsirler demişler: "Cennet'te çocuktan gayet ihtiyara kadar herkes otuzüç yaşında olacak." Bunun hakikatı Allahu a'lem şu olacak ki: Sarih âyet 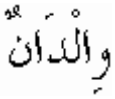 tabiri ifade eder ki, feraiz-i şer'iyeyi yapmağa mecbur olmayan ve mesnuniyet cihetiyle de yapmayan ve kabl-el büluğ vefat eden çocuklar Cennet'e lâyık ve sevimli çocuk olarak kalacaklar. Fakat şer'an yedi yaşına gelen çocuğa namaz gibi farzlara peder ve vâlideleri onları alıştırmak için, teşvikkârane emretmek ve on yaşına girse şiddetle namaz kıldırmak ve alıştırmak şeriatta var. Demek vâcib olmadığı halde, nafile nev'inden yedi yaşından hadd-i büluğa kadar büyükler gibi namaz kılıp, oruç tutan çocuklar, mütedeyyin büyükler gibi büyük mükâfatı görmek için otuzüç yaşında olacaklar diye bir kısım tefsir bu noktayı izah etmeden umum çocuklara teşmil etmişler. Has iken âmm zannedilmiş.”[404]

13-Cennet Ehli Kaç Saftır : (7 / 254) Hadiste;”Cennet ehli 120 saftır. 80-i bu ümmetten,40-ı diğer ümmetlerdendir.”buyurulmuştur.

14-Cennet Kapılarının Sıfatları : (7 / 258) Yüce ve münezzeh olan Allah:Rablerinden korkan (mü’min) ler nihayet cennetin kapılarına varıp önlerine açılınca cennetin bekçileri (karşılayıp şöyle) derler:Sizlere selâm olsun,tertemiz geldiniz. Artık ebedi kalmak üzere girin buraya,derler,buyurdu.

İlim sahiblerinden bir grub”(ve fetahte) kelimesindeki bu vav sekiz sayısına delalet eden vavdır. Bundan dolayı cennetin sekiz kapısı vardır.”dediler. Ve Rasulullah(SAM):Sizden herhangi bir kimse,abdest alır ve abdest alışı kemâline ulaştırır –yani tamam yapar-sonra”Eşhedü enlâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve rasulühü”,’Allahtan başka hiçbir ilâh olmadığına ve Muhammedin Allahın kulu ve Rasulü olduğuna şehadet ederim’derse,muhakkak olarak o kimseye cennetin sekiz kapısı açılır. Ve kendisi hangisinden isterse içeriye girer,sözü ile cennetin sekiz kapısı olduğuna delil getirmişlerdir.[405]

15-Cennetin Çarşıları : (7 / 259) Rasulullah (SAM) şöyle buyurdu:Cennette bir çarşı vardır. Cennetliler her Cuma oraya gelirler. Bir kuzey rüzgarı eser,yüzlerine ve elbiselerine çeşitli kokular yayar. Cennetlilerin güzellikleri (bir kat daha) artar. Artmış güzellikleri ile zevcelerine dönerler. Zevceleri kendilerine:Vallahi;bizden sonra,güzelliğiniz ne kadar artmış. Bunlarda zevcelerine:Vallahi;sizinde,bizden sonra güzelliğiniz artmış.diye mukabele ederler.[406]

16-Rabb (Allah) ı Görme : Rasulü Ekrem Efendimiz şu;”İyi iş, güzel amel yapanlara daha güzel iyilik,birde ziyade vardır.”[407] âyetinden soruldu da Rasulü Ekrem:iyilik edenler,dünyadaki salih amellerdir,daha güzel vardır sözü de,cennettir. Ziyade ise Kerim olan Allahın zâtına bakmaktır,diye tefsir buyurdu.[408]

17-(Bab)- Peygamberimiz (SAM) şöyle buyuruyor:"Allah ehli cennete der:Ey ehli cennet.Derler,buyurunuz,ey rabbimiz . Allah der:Razı oldunuz mu? Derler:Bize ne oluyor ki razı olmayalım? Muhakkak ki sen bize mahlukatından hiçbir kimseye vermediğini verdin. Allah der:Ben size bundan daha faziletlisini veririm. Derler:Bundan daha faziletlisi hangi şeydir? Allah der:Size Rıdvan (rıza) ımı helal kıldım. Size ebediyyen ğadab etmem.[409]

18-Cennet Ehlinin Odada Görülmesi : (7 / 272) Rasulullah (SAM) şöyle buyurdu:Cennetlilerden bazıları,aralarındaki üstünlük dolayısıyla yüksek dairelerde oturanları,ufukta doğudan batıya giden parlak yıldızları gördükleri gibi göreceklerdir. –Ey Allahın Rasulü:Bu daireler peygamberlerin konakları;onlardan başkası onlara ulaşamaz,diyecekler. Peygamberimiz(SAM)-bilakis,ulaşabilir ulaşanlar;Allaha iman edip,Rasulleri tasdik etmiş Allahın salih kullarıdır,buyurdu.[410]

19-Cennet-Cehennem Ehlinin Ebediliği : Âyette mü'minler hakkında:"Onlar cennetliktir,cennette devamlı kalacaklardır."[411]

Kâfirler hakkında:"Onlar cehennemliktir,orada devamlı olarak kalacaklardır."[412]

20-Cennet Zorluklarla Kuşatılmış (Elde Edilmiştir) : (7 / 280) Hadiste şöyle buyurulmaktadır:"Şüphesizki Allah Taâla kıyamet gününde:Kullarımdan pâk,temiz kullarım nerededir?buyurur. Melekler:Ey Rabbimiz onlar kimlerdir?diye sorarlar. Allah Taâlada:Sabreden,kaza ve kaderime razı olan fakirlerdir. Onları cennete sokunuz,buyurur. Müteâkiben fakirler cennete girip yerler ve içerler. Zenginlerde hesab başında kararsızlık ve sallantı içinde bocalayıp dururlar."[413]

21- Cennet ve Cehennemin Delilleriyle Münakaşaları : (7 / 284)Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:"Cennet ve cehennem birbirleriyle cenkleştiler,şöyle ki;cehennem ben kibirli ve zorlu kimselere tahsis olundum,dedi. Cennette;bana ne oldu ki,bana nâsın yalnız zayıf ve sakat kısmı dahil olur,dedi.

Aziz ve Celil olan Allahu Taâla cennete buyurdu ki;sen benim rahmetim (in tecelli ettiği yer) sin. Ben kullarımdan rahmet etmek dilediğim kimselere seninle rahmetimi izhar ederim. Cehenneme de dedi ki;Şüphesiz ki sende azabım(ın makarrı) sın;kullarımdan azab etmek istediğim kimselere seninle azab ederim. Cennet ve cehennemden her ikisi için dolmak hakkı vardır. Fakat cehennem dolmak bilmez. En sonu Allah ona ayağını basar,(kahr ve tezlil eder)oda,yetişir,yetişir,yetişir,der. İşte o zaman cehennem dolar ve cehennemdekiler birbirine karışıp toplanır (cehenneme tık basa doldurulmakla) Aziz ve Celil olan Allahu Taâla halktan hiçbir kimseye zulmetmez. Cennete gelince (onda boş yer kalmaz);Allahu taâla(cennetin boşluklarını doldurmak için) yeniden bir takım halk yaratır.(Bunları iskân eder.)[414]Allahu a'lem,cennete liyâkat kesbetmiş ve affına mazhar olacak bir kısmını daha seçerek,az bir imanı da olsa onu cehennemde ebedi bırakmaksızın cennetine koyarak,cenneti doldurur.

22-Cennet Ehlinin En az Hizmetçisi (kerâmet) olan : (7 / 284) Hadiste."Cennette en düşük mevkii olanın seksen bin hizmetçisi,yetmişiki karısı vardır. Kendisi için,inci ve zeberced ve yâkuttan yapılmış öyle bir kubbe kurulur ki,cabiye ile san'a arası kadar genişlikte olur. Onların başlarında bulunan taclar arasındaki en âdi inci,dünyayı tamamen aydınlatır."buyurulmuştur.[415]

23-Hurilerin Kelâmı : (7 / 286) Peygamberimiz şöyle buyurdu:"Muhakkak Huril Îynlerin cennette bir toplantı yerleri var ki onlar (orada toplanırlar ve) halkın mislini işitmedikleri (güzel) şarkılarını terennüm ederek şöyle derler:"Bizler ebediyiz,fâni değiliz. Bizler nimetlere ermişleriz,fakir olmayız ve sıkıntı görmeyiz. Bizler (Rabbimizden ve eşlerimizden) razıyız,asla darılmayız ve kızmayız. (Cennetlerde) bizim için olan ve biz kendileri için bulunduğumuz erkeklere ne mutlu,derler.[416]

24-Cennet Nehirlerinin Sıfatı : (7 / 287) Âyette:"Müttakilere vadedilen cennetin örneği şöyledir:Orada suları bozulmayan nehirler,tadı değişmeyen süt nehirleri,içenlere lezzet veren şarab ve şurub nehirleri ve saflaştırılmış bal nehirleri,yine onlar için orada bütün meyveler ve Rablerinden mağfiret vardır."[417]

"Muhakkakki,ebrar (günahlardan uzak,doğru kişiler) kâfur karıştırılmış bardaklarla içecekler. Bu,bir kaynaktır ki,Allahın kulları ondan içecekler ve onlar dilediklere yere onu akıtacaklardır."[418]

Kenzul Ummal-da da geniş bilgi verilmektedir.[419]

Elhasıl:Cennette yok diye bir şey yoktur.

Ölçüye giren bir şeyin mutlaka sonu vardır. Mesela,bir mesafenin başlangıç noktasından itibaren bir santimetrelik bir kısmı ölçüldüğü takdirde bu ölçme o mesafenin mutlaka bir noktada son bulacağına delil olmaktadır.

Bizim bu fâni alemi uçsuz-bucaksız zannetmemiz,eline her gün ancak birkaç lira geçen bir fakirin,padişahın hazinelerini sonsuz zannetmesine benzer.

Bizde o fakir adam gibi,kendi küçük ölçülerimizle bu alemi ölçmeye kalkıyor ve sonsuz zannediyoruz. Padişahın hazinesindeki altınlar gibi,sema denizindeki yıldızlarında mutlaka bir noktada sonu gelmektedir.

Fakat Cenâb-ı Hakkın nihayetsiz kudreti ebedi saadet yeri olan cennette yüzde yüz tecelli edecek ve böylece bir insan her neyi arzu etse ânında o şeyi karşısında bulacak ve her nereye gitmek istese bir anda oraya vasıl olacaktır. Cennette –yok- yoktur.[420]

b-C E N N E T M A H L U K M U D U R ?

Kur'anın ifadesiyle cennet el'ân mevcuttur. Şöyle ki:" Rabbinizin mağfiretine ermek ve göklerin eninde olup müttakiler için hazırladığına,cennete girmek için müsabaka edin."[421]

Burada mazi yani geçmiş sığasıyla,hazırlandı manasına gelen 'Uîddet' kelimesi cennet ve cehennemin halen yaratılmış ve mevcud olduklarına delildir. Bu âyeti luğat mânasında kullanmak vacibtir. Çünki mecaz ve kinayeye kaçacak bir karine yoktur.[422]

Mu'tezile ise cennet ve cehennemin yaratılmış olduğunu kabul etmemektedir.[423]

Oysa Abdullah ibni Ömerden rivayet edilen şu hadiste,cennetin el'ân yaratılmış olduğunu isbat etmektedir."Allah Taâla dört şeyi –yed- el ile halk buyurmuş (yaratmış) tur. Arş,cenneti Adn,Kelâm,Âdem,sonra her şeye (ol) demiş,olmuştur.[424]

Ayrıca Cenâb-ı Hak şöyle buyuruyor:"Ey Âdem. Eşin ve sen cennette kal,dedik."[425]

"Ey Âdem.Bu doğrusu senin ve eşinin düşmanıdır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın,yoksa bedbaht olursun. Doğrusu cennette ne acıkırsın,nede çıplak kalırsın,orada ne susarsın,nede güneşin ışığında kalırsın,dedik."[426]

Cennetten çıkarsa bedbaht olacağı,cennette kaldığı müddetçe acıkmayacağı,çıplak kalmayacağı,susamayacağı ve güneşin sıcağında kalmayacağı haber veriliyor. Bütün bunlar Adn cennetlerinin sıfatları olup dünya bahçelerinin nitelikleri değildir. Âdem (AS)ın adn cennetlerinde kaldığını bize gösteriyor.

Eğer Adn cennetlerinde olsaydı,-hikmeti ilâhiyyenin bir gereği olarak tavzif edilmesi yani istidatlarının inkişafı,esmaya mazhariyet ve maddi manevi terakkiyatına vesile olmak hikmetiyle,yasak ağaca yaklaşmasa,imtihanı kaybetmeseydi-,çıkışı tasavvur edilmezdi. Zira cennete giren bir kişi oradan bir daha çıkmaz.

Zira Allah taâla adn cennetlerini amellerin karşılığı yapmış ve kullarına fazlu kerem olarak temelli kalacakları yurtlar halinde hazırlamıştır.[427]

c- KEVSER

İnsanların,ahiret aleminde uğrayacakları,peygamberin havzına inanmak;sırratı geçtikten sonra cennete girmeden önce mü'minler bu havuzdan ve sudan içerler. Bundan bir yudum içen bir daha susamaz. (Bundan sonra su içmek zevk içindir.) Havzın eni bir aylık mesafedir.[428]

Etrafında yıldızlar kadar bardaklar vardır.Havza akan iki kanal vardır. Bunlar cennetteki kevser nehrinden gelir.[429]

Havzın gerçek olduğuna delil ise;Kur'anın beyanıdır.Oda şöyle:"Muhakkak biz,sana kevseri verdik."[430]

Peygamberimiz ise şöyle buyurmaktadırlar:"Bilir misiniz,kevserden murad nedir? Dediler,Allah bilir. Peygamberimiz(SAM) dedi:Kevser,cennette bir ırmaktır.Hak Taâla Hazretleri bana va'd eyledi,o havuzun çevresinde bardaklar vardır,yıldızlardan çoktur. Kıyamet gününün de ümmetim ondan içerler.

Nakledilir ki,Peygamberimiz(SAM) şöyle dedi:Mahşer yerinde her peygamberin bir havuzu vardır. Ümmetleri ondan içerler. Benim havuzumun büyüklüğü bir aylık yoldur. Suyunun rengi sütten aktır,râyihası miskten daha güzel ve baldan da tatlıdır. Benim ümmetlerime ondan su veririm, içerler.

Sahabeler dediler ki;Ya Rasulallah nişanlar nedir? Peygamberimiz(SAM),elleriniz ve ayaklarınız abdest suyundan ak olur,ondan belli olursunuz,dedi. Benim minberimde o havuzun üzerinde olur. Havuz ise,Arasat yerindedir. Kevser cennettedir. Oradan çıkıp akar ve Arasat yerinde havuza dökülür.[431] Ve "Havuzda öncünüzüm."buyurmaktadır.[432]

Yukarıda zikrettiğimiz Kevser suresindeki âyette,lugattaki esas mefhumu mülâhaza olunur ve ihsan edildiği haber verilen şeyinde hayırlı güzel bir şey olması lazım geleceği,bahusus ifa edenin Allah taâla olması ve bunun ifası şânı azametle beyan buyurulması,kelâmı rabbanide kevser namiyle yâdolunmasından da bunun hakikaten Allah Taâlanın da sabit,ebedi ve nâmütenahi bir kesret ifade ettiği de düşünülürse bundan ilk anlaşılacak açık mefhum "Hayrı Kesir" yani pek çok hayır demek olacağından şüphe edilmez,ancak bunun mâsadak itibariyle ne olduğuna ve lisanı dinde daha hususi bir mânanın olup olmadığına gelince bu hususta müfessirinin türlü beyanatına tesadüf olunur ki tahrir (araştırma) de yirmi altı kavle kadar[433] sayılmıştır.

Bunlar içinde en maruf olanları: (kısa olarak) Birincisi:Birçok tefsirlerde selef ve halefçe meşhur ve müstefiz mâna kevser,cennette bir nehrin ismi mahsusu olmasıdır. (Rivayet edilen hadisler mucibince) Meşhur (olan) havz,mahşerdedir. Bazıları mizandan ve sırattan evveldir,demişler,diğer bazıları da onlardan sonra cennetin kapısına yakın ve ümmeti Muhammedden ehli cennetin aralarındaki hukuku helallaşmak için habsolacakları yerde olduğunu söylemişlerdir. Âlûsi derki;buna göre havz,tebdil olunacak arzda demek olur. Kadı Zekeriya,Peygamber (SAM) hazretlerinin biri sırattan evvel,biride sırattan sonra olmak üzere iki havz olup ikisine de kevser denildiğini nakleylemekle beraber [434] ,sahihi havzın sırattan sonra ve kevserin cennette olduğunu ve

onun munsabbı (döküldüğü yer)olduğu için havzada kevser denilmiş bulunduğunu söylemiştir. Ve yine Âlûsinin beyanına göre denilmiştir ki;Bu havz mânasına kevser,aleyhissâlâtu vesselâmın zikrolunan nehir gibi havassından değildir,belki sair Enbiya Aleyhimüsselâtu Vesselam Hazeratının da havuzları vardır.Ümmetlerinin mü'minleri ona vürud edecek (varacak)lerdir. Nitekim Tirmizi hadisinde :"Her peygamberin bir havzı vardır ve hep onlar hangisinin vâridesi (varanı) daha çok diye tebahi eder (övünür) ler,ve ben muhakkak onların en çok vâridelisi olacağımı umarım."buyurmuştur.[435]

İkincisi:İkrime'den mervi olduğu üzere şerefi nübüvvettir,zira nübüvvet dâreynin hayırlarını hem dünya hem din saadetini müstelzim umumi riyaseti câmi' ve binaenaleyh ibtidâen(başlangıç olarak) atâ-i rahmani hem de intihâen.(sonuç olarak) Atâ-i Rahimiyi (Allahın rahmetinin hediye,ihsan ve ikramını)hâiz hayrı kesirdir. Râzinin tafsil ettiği vechile,çünki rububiyetten sonra ikinci mertebededir.

Üçüncüsü:Ümmetinin ulemasıdır,hakikaten ilmen ve ahlaken verese-i enbiya olan ulema hayrı kesirdir,o vahiy menbaından feyz alarak, Rasulullahın zikrini ihya,dinin âsârını,şer'u hulkunun meâlimini neşr için ümmete hayru fazilet talim etmek itibariyle cennette rıdvan menbaından akan kevser nehrine benzerler. Buda Râzi'nin dediği gibi;bu ümmetin alimleri kıyamet gününde kendi tabileriyle toplanıp Rasulullahın yanına gittiklerinde her bir alimin binlerce tabisi olduğu halde diğer peygamberlerden birisinin tabilerinden çok olur.

Dördüncüsü:Etba ve eşyasının kesretidir. Allah Taâla ona o kadar çok hayırlı ashab ve etba ihsan buyurmuştur ki;sûre-i Vakıâ-da da geçtiği üzere,ehli cennetin nısfından ziyadesi onun ümmetinden olacağı sahih hadislerle va'du tebşir olunmuştur.

Beşincisi:Hz.Peygamberin evlatlarının kesretidir. Bu sûrenin nüzulü Aleyhissalâtu Vesselâmın oğlunun vefatı üzerine ona ebter diye şematet etmiye kalkışan düşmanlarını red için olması sebebiyle bilhassa bu mâna ile tebşir dahi pek mütenasibtir,yani düşmanların zannettiği gibi senin oğullarının lihikmetin vefatıyla neslin kesilecek değil,bilakis sana mürûru zaman ile kesilip tükenmiyecek pek çok çok nesil vereceğiz demek olur ki,hakikaten de öyle olmuştur.

Fakat bütün bu mânalar söylenmekle beraber müfessirlerin çoğu"Hayrı kesir" mânasında ısrar etmişlerdir.Çünki asıl lugaten mefhum olan en şümullü mâna odur.[436]

Bütün bu kavillerle beraber bizde İbni Abbasdan mervi olan şu hadise istinaden:"O,cennetde nehirdir.","Cennetteki nehir,Allah Taâlanın ona atâ buyurduğu hayırdandır."ifadesiyle,onun cennette bir havuz olup,her yönüyle mahzâ hayır,hayrı kesir yani kendisinde bir çok menfaatlar bulunan nehirdir,deriz.

Alimler;Allahın dininden dönen yahut dinde Allahın razı olmadığı ve izin vermediği herhangi bir şey ihdas ve icad eden herkes havuzun başından kovulup uzaklaştırılacaklardan olacaklardır,dediler.

Yine alimler;havuz başından en sert ve en haşin şekilde kovulacak olanlarda çeşitli fırkalarıyla hariciler,sapıklığı açık seçik olan rafiziler ve hevesatlarına uyan mu'tezileler gibi bütün sınıflarıyla ehli sünnet vel cemaat mezhebine muhalif olup yollarını ayıranlardır. İşte bunların hepsi (doğru yollarını) değiştirenlerdir,dediler.[437]

Mu'tezileden çoğu ise bunun âyet ile sabit olmayıp,"İnnâ a'teyna kel kevser"de ihtilaf olduğunu söylemekte.[438] Ve:"Sizden hiçbir kimse yoktur ki,oraya girmesin."âyetinden kastedilenlerin kâfirler olduğu da söylenmektedir. Bu âyet şöyle tefsir ediliyor:"Vâriduha" daki vüruddan maksat,girmek ve ebedi olarak kalmaktır. Yani kâfirler ebedi olarak cehennemde kalacaklardır. Çoğunluk,hasrı ifade edeceği gibi bu âyetteki vürud kelimesinin umumi olarak mütalaa edilmesi gerektiğini savunmuşlardır.[439]

d- R Ü ' Y E T U L L A H

-a-Kabul etmeyenlerin aklî delilleri :

Allah Taâlanın görülebilmesi için zaruri olarak görenin karşısında,bir yönde,cevher veya âraz olarak mevcut olması,onunla gören arasında bir mesafenin bulunması ve görülenden gelen ışınların görenin gözüne ulaşması lazım gelir. Ayrıca Allahın görülebilmesi için sınırlı ve sonlu olması icab eder. Bütün bu gibi hususlardan münezzeh olan Allah ahirette baştaki gözle ve bilinen şekilde görülebilir olmaktan münezzeh ve mukaddestir,böyle bir rü'yet Allah için müstahildir.

Allahı görmek mümkün olsa,duyu organları sağlıklı olan herkesin dünya ve ahirette onu görmeleri gerekir. Aksi takdirde görülebilir nitelikteki bir varlığı,görmeye engel olan hiçbir şey bulunmadığı halde görme özelliğine tam olarak sahib bulunan bir gözle görülmesi icab eder. Bu,önümüzde koca bir dağ bulunduğu halde onu görmemek gibi bir şey olur. Dünyada Allahı göremeyen gözler,ahirettede onu göremezler.

b-Nakli Delilleri :

Kur'an-da:"Gözler O'nu idrâk edemezler,fakat O gözleri idrâk eder."[440] buyurulmuştur. Gözlerin onu idrâk etmemesi,görememesi mânasınadır. Yani:"Ben o kadar yüce bir varlığım ki,insan gözü beni idrâk edemez,göremez." Kendisini medih makamında söylemiştir. Gözlerin Allahı görememesi Allah için bir kemâl,gözlerin onu görmesi ise kusur halidir. Ve Allah bu gibi kusurlardan münezzeh ve mukaddestir.[441]

Bu hususta Keşşaf tefsiri sahibi Zemahşeri şöyle demekte:"Göz;bakma hassesinde (duygusunda ve özelliğinde) Allahın terkib ettiği latif (ince) bir cevherdir ki;görünen alemi idrâk eder,görür. Yani göz Cenâb-ı Hakka taalluk edip,onu göremez. Çünki Allah zatı hususunda görülmekten yüce ve mukaddestir. Oysa göz karşısında olan cisim ve heyet (şekil) gibi şeyleri görür."[442]

Cenâb-ı Hak Hazreti Musaya:"Len terânî"-Beni göremezsin-[443]demiştir. İstikbale delalet edip,şu anda görmen imkânsız olduğu gibi gelecekte de yani ebediyyen beni göremezsin,[444] demektedir. Bu Ulül Azim bir peygamber hakkında böyle olursa,diğerleri için elbetteki daha geçerli olmuş olur.

2- Rü'yetullahı kabul edenlerin Delilleri :

a-Akli Delilleri : Vücud Allah ile diğer varlıklar arasında müşterek olan bir sıfattır. Öbür varlıklar sırf vücud sıfatına sahib oldukları için görüldükleri gibi,aynı sıfata sahib olan Allahın görülmesi de imkânsız ve müstahil değildir. Ancak dünyada onu görmeye engel olan bazı hususlar vardır. Ahirette bu engeller kalkınca Allahı görmek mümkün olacaktır. Eskiden çıplak gözle görülemiyen hücre ve mikrob gibi çok küçük varlıklar,zamanla bir takım aletlerle görülebilir hale gelmiştir. Eskiden görülmeleri imkânsız sayılan ve hatta var oldukları bile bilinmeyen nice varlıklar bugün görülebilir duruma gelmiştir. Dünyada görülmeyen Allahın ahirette görülebileceğini kabul etmek prensip olarak akla ve mantığa aykırı değildir.

Hz. Musa Allaha:"Bana kendini göster."[445] demişti. Allahın görülmesi imkânsız ve onun şânına yakışmayan bir kusur olsaydı,Hz. Musanın imkânsız,saçma ve Allah hakkında kusur olan bir şeyi ondan istemiş olması gerekirdi ki;buda asla düşünülemez ve muhaldir.[446]

Cenâb-ı Hakkın"Beni göremezsin"kelâmındaki –Len- kelimesi,"Ebedi olarak" mânasını ifade ettiği gibi,"Belli bir vakitte mânasını da ifade eder. Nitekim kâfirler hakkında Kur'an-ı Kerimde:"Önceden elleriyle yaptıkları günah sebebiyle onlar ölümü asla temenni edemezler."[447] buyurmuştur. Bu âyeti kerimede –Len- kelimesi Lâ-i Nefiy mânasında kullanıldığından belli bir vakit ifade etmektedir. Halbuki onlar ahirette ölümü temenni edeceklerdir. Cenâb-ı hak şöyle buyurur."Çağırırlar;Ey Mâlik.Rabbın bizi öldürsün. Malik de(Cehennemdeki görevli melek de):Siz,kalacaksınız,der."[448] Burada bilinir ki,-Len- kelimesi ebedilik için değildir.

Yine Hazreti Meryemden hikâye olarak Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:"Ben,Rahmana bir oruç adadım,onun için bugün hiç kimseye asla söz söylemeyeceğim."[449] Burada –len- kelimesi ebedi mânasını gerektirmez.[450]

Zikredildiği üzere;Musa Aleyhisselam mezkur isteğinden dolayı suçlanmamış,buna karşılık:"Beni göremiyeceksin;fakat,şu dağa bak;eğer yerinde durursa beni görürsün."demiştir. Bu ifadede,rü'yetin vukuû için ikinci bir delil niteliği taşır. Her ne kadar Allah Taâla,Musa(AS) ın isteğine karşı:"beni göremiyeceksin."demişsede,müteâkib ibarede rü'yetin vukuûnu,vukuû mümkin olan bir işe ta'lik etmiş(bağlamış) ve"Eğer dağ yerinde durursa beni göreceksin."demiştir. Dağın yerinde durması mümkin olan bir iştir ve nitekim Allah Taâlanın dağda tecelli etmesinden önce yerinde duruyordu. Binaenaleyh,rü'yetin imkânsız olmayan bir şeye muallak olması,rü'yetinde imkânsız bir şey olmadığına delalet eder.[451]

b-Nakli Deliller : Hadiste:"Şüphe yok ki bulutsuz bir gecede,dolunay halinde ayı gördüğünüz gibi Rabbınızı da göreceksiniz."[452]buyurulmuştur. Bu ve benzeri hadisler ahirette Allahın görüleceğine açık ve seçik bir şekilde delalet etmektedir. Ayrıca Kaderiyye,cehmiye,Mu'tezile gibi rü'yetullahı kabul etmeyen mezhebler çıkmadan evvel ahirette Allahın görülmesi konusunda müslümanlar arasında ihtilaf yoktu,icma vardı.[453]

Ehli bid'anın Kur'andaki:"O gün Rablarına bakan ve ışıl ışıl parlayan yüzler vardır."[454] âyetindeki"Rabbına bakan yüzler" tabirini;"Rabbinin nimetine ve ihsanına bakan gözler"şeklinde te'vil etmişlerdir.-Tekellüflü,zoraki ve zorlamalı bir te'vil olarak- Rü'yetin mümkin olmayıp "Gözler onu idrâk edemez." Sözünü ehli sünnet:"Gözler Onun künhünü idrâk edemez,varlığını ihata edemez."tarzında açıklamışlardır.[455]

Çantay ise bu âyetin tefsirinde şöyle der:"Mü'minler Cenâb-ı Hakkı görecekler,Kâfirler:"Et-Tatfif"(Mutaffifin) sûresinin 15.âyeti mûcibince (ki,Hayır (inanmazlar) Şüphesiz ki onlar o gün Rableri (ni görmek) den kat'iyyen mahrumdurlar.)-Hüseyin bin Fadl-ında dediği gibi;Dünyada Tevhidden mahrum olanlar ahirette de rü'yetten mahrum olurlar.- bundan mahrum kalacaklardır. "Erbâb-ı Bid'atten" Mu'tezile,Havâric fırkalarıyla Mürcieden bazıları:"Cenâb-ı Hakkı onun kullarından hiçbiri göremez. Onu görmek aklen imkânsızdır."dediler. Bu,apaçık bir hatadır ve çirkin bir cehalettir. Çünki gerek Kur'an-ı Kerimin,gerek Sünneti Seniyyenin,gerek Ashâbı Kirâmın,gerek bunlardan sonra gelen bütün eslafın hep birbirine uygun ve muzahir delilleri Cenâb-ı Hakkı görmeyi isbat etmişlerdir. Ashabı kiramdan tam yirmisi bunun vaki' olacağını rivayet etmiştir. Kur'anın bu babtaki âyetleri meşhurdur. Erbâbı dalâlın itirazlarına karşıda kuvvetli cevablar verilmiştir. Mezahibi hakka göre rü'yet,Cenâbı Hakkın kullarında yarattığı bir kuvvettir. Bunda ne ziya-ların ittisali (ışık ve görüntülerin birleşmesi),ne görünecek olanın karşıya gelmesi,nede başka bir şey şart değildir."(Beyzavi-Hazin-Medarik)

Rü'yeti Bâri hakkında vârid olan bir hadiste,Cerir bin Abdullahtan şöyle rivayet edilmiştir:"Biz Rasulullahın(SAM) yanında idik,ayın ondördüncü gecesi idi. Rasulullah (SAM) ona bakarak buyurdu ki:"Siz birbirinizle itişmeyerek (rahat rahat)şu ayı nasıl görüyorsanız muhakkak rabbinizi de (öylece izdihamsız) ayân beyan göreceksiniz."[456]

İmam-ı Âzam"El-Vasiyye"adlı kitabında şöyle diyor:"Cennet ehli için keyfiyetsiz,cihetsiz,teşbihsiz olarak Allaha kavuşmak haktır." Bunun mânası şudur:Karşılıklı olmaktan,cihetten,keyfiyetten ve heyetten beri olduğu halde göze tam görünecek şekilde Allaha bakmak olayı gerçekleşecektir.(meydana gelecektir.) Bu,ilim sıfatı üzerine zâid bir iştir. Zira, bizler baş gözümüz ile aya (Bedire) baktığımız zaman,sonrada gözümüzü kapattığımız zaman her iki halde de bize ayın durumu görünür;fakat gözümüz açıkken görmemiz daha mükemmel ve daha tam olur.[457]

Buna bir çok temsillerde tatbik edilebileceği gibi,Hamdi Yazır şöyle açıklamaktadır:"Gözümle karşımda bir minare görüyorum,ne gözüm minareye kadar gitmiş ve ne minare gelip gözüme girmiştir. Bununla beraber benim gördüğüm yalnız minareden akseden ziyanın (ışığın) ihtiva ettiği ve küçücük gözüme ta'neylediği hurda minare resminden ibarette değildir. Ben gözümdeki minare resmini değil,uzakta büyük minarenin kendisini görüyorum ve gözümü yumduğum zamanda onu bende değil,olduğu yerde idrâk ediyorum. Hatta dikkat olunursa vasıta-i rü'yet telakki edilen ziya bile bana,benim gözüme telakisi (ulaşması) ânında ziya oluyor ve o zaman parlıyor ve rü'yet dediğim hadisede o zaman vaki' oluyor. Ve o anda ben yerindeki minareyi idrâk ediyorum,bu nasıl olabiliyor? İşte bu idrâki hariç emrinin sırrı künhü akılların havsala-i idrâkinden hariçtir. Ve bütün fenler ve felsefeler bunu ihata edebilmekten uzak kalmış ve feylesoflar bu noktada ya hayret veya safsatadan başka bir şey yapamamıştır. Maamafih bu bir emri vaki'dir. Ve benim minareyi gördüğüm bir hakikattır. Allah Taâla bunu yapmış ve yapmaktadır. Ve akılların idrâk edemediği bu hakikatın künhü mahiyetini idrâk ve ihata edemezken o basarları idrâk ve ihata eder. Ve aynı hakikat bütün müdrekâtta böyledir.[458]

Şerhi Mevâkıfta Rü'yetin şartı olarak altı işte zikredilmektedir.

Kur'an-ı Kerimde Cenâb-ı Hak:"Cennette nefislerin hoşuna gittiği ve gözlerin lezzet duyduğu şeyler vardır.[459] buyurarak her nevi lezzetin bulunduğunu haber vermektedir. Oysa efendisiyle iftihar duyan ve onun himayesinde olan bir kölenin en büyük nimeti efendisiyle müşerref olmasıdır. Binaenaleyh cennetinde en büyük nimeti başta rü'yetullahtır. Buda var olan bir zâtı kerimi müşahede edip,onunla müşerref olmaktır.

Her var ve mevcud olan şey,muhakkak görülür veya görülmesi câiz,mümkin ve vaki'dir,öyle olunca Hâlıkı Zülcelâlde Vacibul Vücud olarak vardır,varlığı ezeli ve ebedidir.

Fâni olan varlıklar görülebildiğine göre,varlığı vacib olan şeyinki,Cenâb-ı Hakkın görülmesi evlâ bittarik olur.

Görülmesinin ahiretteki cevaz ve vukuu keyfiyetini beyan eden delilleri öğrenmiş bulunuyoruz.[460]

Hadîste geldiği gibi: "Cennet'te bir dakika rü'yet-i cemal-i İlahî, bütün Cennet lezaizine faiktir."[461]

"İman ve muhabbetullahın neticesi: Ehl-i keşif ve tahkikin ittifakıyla; dünyanın bin sene hayat-ı mes'udanesi, bir saatine değmeyen Cennet hayatı ve Cennet hayatının dahi bin senesi, bir saat müşahedesine değmeyen bir kudsî, münezzeh cemal ve kemal sahibi olan Zât-ı Zülcelal'in müşahedesi, rü'yetidir..."[462]

"Erkân-ı imaniyenin herbirinin ayrı ayrı pek çok belki hadsiz meyveleri olduğu gibi, mecmuunun birden çok meyvelerinden bir meyvesi, koca Cennet ve biri de saadet-i ebediye ve biri de belki en tatlısı da rü'yet-i İlahiyedir."[463]

Elhasıl:Cenâb-ı Hakkın göze tamamen görünmesi aklen caiz,naklen ahirette görülmesi (kitap ve sünnetle sabit olup) vaciptir. Cenâb-ı Hak;herhangi bir mekân,cihet,görenin karşısında,ışığa bitişik veya görenle Allah arasında bir mesafe olmaksızın görülür. Olmayanın yani ğâib olanın hazır olana kıyaslanması ise fasittir.[464]

Sıratı müstakim olan ehli sünnet vel cemaat rü'yeti kabul edip,hak olduğuna,aklen ve naklen inanırlar.

Mü'minlerin Cenâb-ı Hakkı göreceklerine dair şu âyet delalet etmektedir:"Hayır (inanmazlar),şüphesiz ki onlar o gün Rableri (ni görmek) den katiyyen mahrumdurlar."[465] Yani Cenâb-ı Hakkın ğazab halinde görünmemesi,rıza halinde mü'minlere görüneceğine delalet etmektedir.[466] Çünki eğer öyle olmasaydı tahsisi bir şey ifade etmezdi.[467] Aralarında fark olmazdı. Mefhumu muhaliften de görüleceği anlaşılmış olmaktadır. Yani şimdi gece değildir,sözünün ters orantısı olan mefhumu muhalifi;-şimdi gündüzdür,anlamı anlaşılır.

Mu'tezile,Havariç,Rafizilerden Zeydiyye,Cehmiyye ve Mürcienin çoğunluğu şu inançdadır:Allahın görülmesi imkânsızdır. Onun zâtı görülmez ancak,Mu'tezileden Dırar b. Amr ayrı görüşün sahibidir. O şu kanaattadır:Allahın görülmesi imkânsız değildir.

Hubbiyye,Keramiyye,Mücessime ise şu itikadı benimsemişlerdir:Allah diğer yaratıkların görüldüğü gibi görülür.[468]

Bu durumda acaba Mu'tezile Allah görülmez demekle apaçık cesaretini izhar etmiyor mu? Şöyle ki;Musa (AS) Cenâb-ı Haktan rü'yet istediğinde onun bir cihette olmadığını ve tecelli ettiğinde de bir yön ve cihetten tecelli etmediğini bilmiyor muydu? Peygamberin,Allahın bir cihette olmasının imkânsızlığını idrâk etmesine rağmen,bir yönde bulunmayan şeyin görülemiyeceğini bilemediğini ileri sürmekte bir küfürdür?[469]

Acaba Mu'tezile bunu savunmakla görülmemesini değil,görmemeyi mi temenni etmektedir? Rü'yet lutfunun ihsanından daha büyük bir memnuniyet ve ihsan sebebi olabilir mi? Madem cennet ve onda verilecek olan herşey insanın memnuniyeti içindir,rü'yetten daha memnun edici başka ne olabilir?

Eğer rü'yet muhal olsaydı şöyle bir âyetle ifade edilirdi:"Onlar (âyetlerimizi yalan sayanlar) deve iğne deliğine girinceye kadar cennete giremiyeceklerdir."[470] buyurmakla,devenin iğne deliğine girmesinin muhal olduğunu söylemekle,onlarında asla cennete giremiyeceklerini murad etmektedir. Oysa dağın durması böyle bir muhaliyeti gerektirmemektedir. Birde Hansa adındaki bir şair,kardeşiyle harbeden kimsenin barışmalarının

imkânsızlığını bildirmek üzere şöyle söylemekte:Gözün beyazı siyahına dönmeyinceye kadar kavim sulhetmez."[471] Yani gözün beyazının siyaha dönüşmesi nasıl imkânsızsa öylede onların barışmaları da öyle imkânsızdır. Âyette ise Cenâb-ı Hak kelâmını muhal olmayan bir şey ile (dağın durması) beraber zikretti ki buda rü'yetin vukuûnu isbat eder.[472]

3-Melekler,Cinler ve Kadınlar görecekler midir ?

Bu husustaki görüşler ise şunlardır:İbni Cemaâ-nın Cem'ul Cevâmi' şerhinde,El İbane an Usuliddiyane-adlı kitaptan naklen,ehli sünnet ve cemaatın imamı olan Eş'arinin şu sözünü zikretmektedir:"Melekler Allahı görecekler." Beyhaki ise-Kitabur Rü'yet-te buna uyarak kabul etti. Müteahirinden:Hafız Allame ibni Kayyım,Celâlul Belkini ve en râcih (üstün,geçerli) görüş,Celâleddin Suyûti ki;bunun"Şeksiz" olduğunu söylemiştir. Yine Belkiniden naklen,mü'min olan cinlerde göreceklerdir.

Kadınlar hakkında ise;İbni Kesir bunu –Evâhir-i Tarih-inde zikretmiştir ki bunlar:1-Kadınlar görmezler. Çünki Kur'an-da Allah:"Çadırlar içinde ehli perde (gözlerini sadece zevcelerine hasretmiş.Beyzavi-Medârik) huriler (gözünün beyazı çok beyaz karası da çok kara kadın) vardır."[473] âyetini delil göstermektedirler.

2-Kadınlar görürler. Bunlar rü'yet hakkında umum âyetlerde vârid olan (gelen) âyetleri nazara almaktadırlar. Ve oda zahirdir.

3-Onlar görürler. Cenâb-ı Hakkın mezkur günlerde ehli cennete umumi bir tecelli ile göründüğünde,dünyada bayram günlerindeki gibi görürler. Dâr-ı Kutninin rivayet ettiği hadis olduğu gibi..

Ehli sünnet ise;Allah gördüğü gibi,görülürde,demektedir.

Ebi Huzeyl Allah ise;Allah görmez ve görülmez,demektedir.

Neccariye ise;Rü'yet haktır,lâkin kalb iledir,demekte.

Mu'tezile ise;Allah görür,fakat görülmez ,demektedir.

Kerramiye ise;Allah ahirette cisim olarak görülür,demektedir.

"Ahkâmul Mercan" kitabı,İbni Abdisselâmın"Kavâidüs Suğra" kitabından naklen şunları kaydeder:"Allahı görmek insanlara mahsustur. Melekler ve cinler Allahı göremiyeceklerdir."[474]

Şeyhul İslâm İbrahim Beycuri ise bu hususta şöyle der:"Cinlerin mü'minleri de diğer mü'minlerle beraber "Mevkıf"ta Allahı görürler,bu kesindir. Cennette görmeler ise;kuvvetle muhtemeldir. Allahı akıl sahiblerinden başkası mesela hayvanlar göremezler. Cennet ehli,Cuma ve bayram günleri görürler. Mü'minlerin havâssı ise,her sabah ve akşam Rablerini göreceklerdir.[475]

"Allahı görme"meselesini ehli sünnet üç yönden incelemektedir:

1-Allahı ahirette görmek.

2-Allahı rüyada görmek.

3-Allahı dünyada görmek.

1-Allahı ahirette görmek : Mezkur olmakla beraber şu kadar deriz ki,şeksiz şüphesiz mü'minler Allahı ahirette görecek,kâfirler ise bundan mahrum kalacaktır.

Fatih-in hocası Hızır Bey şöyle der:"Mü'minlerin baş gözleriyle Allahı görmeleri vuku' bulacaktır. Fakat,kör olanlar (kâfirler) onu göremezler."[476]

Ebu Hureyreden mervi bir hadiste,Bazı kimseler hazreti peygambere:Ya Rasulallah;kıyamet gününde Rabbimizi görür müyüz?diye sordular:Hz.Peygamber:Bedir gecesi ayı görmek için itişip kakışır,birbirinize zarar verir misiniz?dedi. Hayır ya Rasulallah diye cevab verdiler. Hz.Peygamber tekrar,önünde bulut yok iken güneşi görmek için birbirinize zarar verir misiniz?diye sordu. Onlar yine hayır,ya Rasulallah,dediler. Hz.Peygamber şöyle buyurdu:İşte (bedir gecesi ayı ve bulutsuz günde güneşi rahatça) gördüğünüz gibi rabbinizi göreceksiniz."[477]

Mezkur hadis,ahirette sıkışmadan Allahı görme hakkındaki,En-Nesâ-i dışında,Kütübü Sittenin beş meşhur kitabı tarafından nakledilen hadisin sıhhatı hakkında herhangi bir tereddüd vâki olmamıştır. Naklettiği hadisleri kendine has tabirlerle değerlendirmek yönünden şöhret kazanmış olan et-Tirmizi,Cerir ibni Abdillahın mezkur hadisi hakkında:"Bu,Hasen sahih bir hadistir,demiştir.[478] Yani rü'yeti isbat eden mütevatiri manevi derecesine ulaşan yirmiden fazla sahabeden rivayet edilmektedir.[479]

Bu hususta İbni Kayyımı Cevzinin kitabında rü'yetin caiz olup,hadislerinde mütevatir olarak zikredilerek sahabilerin adları verilmektedir, onlarda şunlardır:Ebu Bekr es Sıddık,Ebu Hureyre,Ebu Said el Hudri,Cerir ibni Abdillah el Beceli,Süheyb ibni Sinan,Abdullah ibni Mesud,Ali ibni Ebi Talib,Ebu MuselEş'ari,Adiy ibni Hâtim,et-Tâ-i,Enes ibni Mâlik,Bureyde ibni Husayb,Ebu Râzin,Cabir ibni Abdillah,Ebu Umâme el Bâhili,Zeyd ibni Sabit,Ammar ibni Yasir,Âişe ümmül Mü'minin,Abdullah ibni Ömer,Umâre ibni Ruvaybe,Selman el Fârisi,Huzeyfe ibnul Yemân,Abdullah ibni Abbas,Abdullah ibni Amribnil Âs(Hadisi mevkuftur.),Ubeyy ibni Ka'b,Ka'b ibni Ucra,Fuzale ibni Ubeyd (Hadisi mevkuftur),ve ismi zikredilmeyen bir sahabi...[480] olarak bunlarca rivayet edilmiştir.

2-Allahı Rüyada Görmek : İnsanın rüyasında Allahı görme konusu da ehli sünnet vel cemaatın tümü,bir olabilir,ama Allahı nasıllıktan ve cihetten uzak olarak görmek şartıyla görüşündedir. Eğer Allahı mekândan münezzeh olarak görülmezse,bu Allahı görmek değildir.[481]Şerhu Mevâkıf,İmam Âmididen şunları naklediyor:"Rüyada Allahı (C.C) görmek caiz midir,meselesinde;bir kısım alimler,caizdir;bir kısmı da caiz değildir,kanaatindedirler. Bu meselede doğru olan;rüyada Allahı görmeye mani bir şey yoktur. Fakat bu görme,hakiki bir görüş değildir.[482]

Sadettin Taftazani ise Şerhu Akâid de şöyle der:Rüyada Allahı (C.C) görmek,selefin bir çoklarından hikaye edilmiştir. Rüyada Allahı görüş bir çeşit müşahededir ki,kalb ile olur gözle değil."Buna haşiye yazan Ramazan Efendi ise,şöyle der:"İmam-ı Âzam,Ebu Yezid,Hamzatül Kâri,sahabenin büyüklerinden Hz.Ömer (RA) rablerini rüyada gördüklerini nakletmişlerdir.[483]

Abdullatif el Harputi ise"Tenkihul Kelâm fi Akâidi Ehli İslâm"kitabında ulemanın bu husustaki görüşlerini şöyle nakleder:Uykuda Allahı (C.C) görmek meselesinde ehli sünnet alimleri arasında ihtilaf varsa da;"Rabbimi en güzel surette gördüm.",rüyanın en hayırlısı,kulun rabbini görmesi veya peygamberini görmesi,yahut müslüman olan ana babasını görmesidir."hadisi şeriflerine,sahabe,tabiun ve din imamlarından nakledilenlere binaen ehli sünnet alimlerinin büyüklerinden İmam-ı Âmidi,rüyada Allahın (C.C) görülebileceğine hükmetmiştir. İmamı Âzamın (RA) doksandokuz kere rüyasında Rabbini görüp yüzüncü kere:"Ya Rabbi kulların azabtan nasıl kurtulacak?"diye sorduğu hikâyesi meşhurdur. İmamı Ahmed bin Hanbelde Rabbini rüyada görmüş,Rabbine yaklaşmanın yolunu sormuş,"Kur'an okumak"olduğu cevabını almıştır.[484]

Kurrâ-i Seb'dan Hamza ve Muhammed b. Ali Tirmizi gibi daha bir çok zevattan,rüyada Allahı gördükleri rivayet olunmuştur.

Rüya tabircilerinden İmamı Muhammed ibnu Sirin-de:"Rüyada Rabbini gören kimsenin rüyası,onun cennete gireceği şeklinde tabir olunur,demiştir."[485]

Fıkıh kitablarından olan Bezzaziye de şu açıklama vardır.Rüyada Allahı (C.C) görmeyi,rüknül İslâm ve mutasavvıflar caiz görürler.

Ekseri Meşayih ile Semerkand ve Buharanın ekseri muhakkik (tahkik ve araştırmacı) alimleri ise caiz görmezler,hatta İmamı Maturidi;Rüyada Allahı gördüğü iddiasında bulunan,puta tapandan daha şerlidir. Zira,rüyada görülenler hayal ve misallerdir. Allahu Taâla (C.C) ise bunlardan münezzehtir."der.[486]

Tarikatı Muhammediye Şerhi"Berika"da büyük bilgin Hâdimi,ihtilafları beyan ettikten sonra,İmam Maturidinin kavlini,bazı alimlerin tevil ettiğini yazmakta,aynı kitabın Şârihi Receb Efendi ise:"Bu hususta susmak en güzeldir."der.[487]

Elhasıl:Cenâb-ı Hakkı rüyada görmek caizdir fakat bu görülme,bir mekânda,bir yönde ve ışık yardımı ile olmadan görülür ve görenle,görülen Allah taâla arasında bir mesafede bahis konusu değildir.[488]

3-Allahı Dünyada Görmek : Bu hususta Seyyid Şerif Cürcani,İmam Âmidinin şu açıklamasını nakleder:"Bizim devrimizdeki bütün imamlar,dünya ve ahirette Allahın (C.C) görülmesinin aklen caiz olduğunda müttefiktirler. Fakat,dünyada Allahın görülmesinin sem'an (yani âyet ve hadislere göre) caiz olup olmamasında ihtilaf ettiler. Bir kısmı bunun caiz olacağı,bir kısmı da caiz olmıyacağı kanaatine vardılar.[489]

İbni Abbas (RA) şöyle demiştir:"Allah dünyada görülür.Ama bu kerem ve lutuf olarak değil,korkutma ve zorlama görülmesi şeklinde cereyan eder. O şöyle diyordu:Hazreti Peygamber (SAM) Allahı mi'raç gecesinde görmüştür. Öte yandan Hazreti Âişe,Allah dünyada görülmez buyurmuş,Peygamber (SAM) onu mi'raç gecesi görmedi,demiştir. Hz. Âişe Rasulü Ekremden (SAM) şu hadisi rivayet etmiştir:"Ben mi'raç gecesinde Allahı görmedim."[490]

Hz. Abbas Hz. Âişeye şu ayeti delil getirince:"Andolsun ki,o Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını görmüştür."[491],Hz. Âişe cevaben onun Cebrail olduğunu söylemiştir.

Şiddeti zuhurundan gizlenmiş olan Kadiri Zülcelâl,yani her zerrede vahdaniyetine birer delil olması hasebiyle,Cenâb-ı Hak her bir varlıkta görülmektedir.Bu nâkıs olan insan Cenâb-ı Hakkın zâtını anlamak ve mahiyetini bilmekten âcizdir. Buna bir misal verecek olursak;Bir insanın mağarada büyüyüp hiç ışık yüzü görmediğini ve kendisini bir gün sabahın erken saatlerinde ve daha güneş doğmadan dünya yüzüne çıkarıldığını farzediniz. Her tarafı dolduran ışıktan derhal gözleri kamaşan bu şahsa bu ışığın bir güneşten geldiği söylense,o adam güneşi ziyadesiyle merak edecek ve onu tanımaya çalışacaktır. Şimdi bu adamın,hayalinde nasıl canlandırırsa canlandırsın güneşi katiyyen anlayamayacağı ve her defasında güneş yerine başka şeyler tahayyül edeceği aşikârdır. Çünki,güneşi etrafında gördüğü şeylere kıyas edeceğinden yapacağı her kıyas yanlış olacak ve isabet kaydetmiyecektir.

Güneşe inanmak o adam için imanın bir rüknü olsa o,güneşi her nasıl tasavvur ederse etsin,her halukârda şirke düşecektir. Onun yapacağı tek şey, bu ışığın bir güneşten geldiğine ve fakat o güneşin mahiyetini bilemiyeceğini idrâk etmektir. Zaten ondan istenen imanda bundan ibarettir.

Temsildeki adamın güneşi anlayamaması gibi,hem bir insanda kendi beden memleketini idare eden ve ruh denilen sultanın mahiyetini bilememektedir. Bizler bedenimizin ruhla kâim olduğunu,onun bu bedenden ayrılması halinde bu binanın yıkılacağını ve o sultanın göz penceresiyle bu alemi seyrettiğini,kulak cihazıyla sesler alemini temaşa ettiğini,dil terazisiyle bütün tatları tattığını ve hakezâ...bildiğimiz halde ruhun mahiyetini bilemiyoruz.Onun mahiyeti hakkında her ne söylesek,hilafı hakikat olacağı gibi ruhun zâtını her ne tarzda tahayyül veya tasavvur etsek onun hakkında yanlışlığa düşmüş olacağız.

"Cenâb-ı Hakka mevcudu meçhul ünvaniyle bakılırsa marufiyet şuâları bir derece tebarüz eder."hakikatının işareti nevinden verdiğimiz bu misallerin dürbünüyle meseleyi ancak uzaktan uzağa temaşa etmemiz mümkün olabilmektedir.

İşte görmediği bir güneşin zâtını anlamaktan aciz ve kendi ruhunun mahiyetini bilmekten eli kısa olan insanın,zaman ve mekândan münezzeh umum alemlerin Halıkı Zülcelâli ve Maliki Zülkemâlini (haşa) zâtıyla anlamaya çalışması ne büyük bir dalâlet divaneliğidir ve insanı baş aşağı şirke yuvarlayan bir düşünce sapıklığıdır,kıyas ediniz.[492]

Kadı Iyaz Şifa-i Şerifte derki:Hz. Âişenin kavlincedir. İbni Mesuddan ve Ebu Hureyreden meşhur olanda budur. Bu vechile muhaddisin ve fukaha ve mütekelliminden bir cemaat dünyada rü'yetin imtinaîna kâil oldular. (Zira ahiretteki rü'yette ehli sünnetin ihtilafı yoktur.) İbni Abbasdan meşhur olan ise,Peygamberin Rabbını gözleriyle görmüş olmasıdır. Hatta rivayetlerin bazı tarafında –Hâkim-Nese-i-Taberani rivayetlerinde- Allah Taâla Musaya kelâm,İbrahime hullet,Muhammede rü'yet ile ihtisas buyurdu,demiştir. Eş'ari ve ashabından bir cemaatta Peygamberin Allah Taâlayı basarıyla ve baş gözüyle gördüğüne kâildir. Bazı Meşayihde göz ile rü'yette tevakkuf eylemiş,bu babta vazıh bir delil yoksa da caiz olduğunu söylemiştir. Kadı Iyaz derki:Evet,hiç şüphesiz hak olan budur. Allah Taâlanın dünyada görülmesi aklen caizdir,akılda ona muhal kılacak bir şey yoktur. Şeri'de de (şeriat ve dinde de) istihalesine (imkânsızlığına),imtinaına (engellenmesine) kati bir delil yoktur.[493]

Elhasıl:Görmekte yerin olması şart değildir. Mesela,görülen şeylerden gözle idrâk ettiğimiz herhangi bir durum,eğer kalb ile veya herhangi bir yön ile idrâk edersek,o takdirde,o şeyi gördük ve anladık deriz. Buda elbetteki doğrudur. Zira göz,bir mahal ve âlettir. Bu durum onun esasına olmayıp ancak hulul ettiği mahalle râcidir.

Belirli bir şeyi kalbimizle veya aklımızla idrâk edersek,o şeyi kalbimizle veya aklımızla bilmiş oluruz. Aynı şeyi kalbimizle veya herhangi bir cihetle veyahut gözlerimizle görmemizde bunun gibidir.

Herhangi bir şey akılda tahayyül edildiğinde görme işi mahalline ve taallük ettiği şeye önem vermeksizin,sadece mânanın hakikatını düşünür,şöyle ki;mesela bir dostumuzu veya yakından tanıdığımızı gördüğümüzü farzedelim. Daha sonra gözlerimizi kapatarak düşündüğümüz zaman,hemen hayal ve tasavvur yoluyla bu dostun sureti zihnimizde hazır olur.Fakat biz gözümüzü açtığımız zaman bir takım farkları idrâk ederiz. Bu farklar,esasında hayal olunana aykırı olarak başka bir sureti idrâk etmekten ileri gelmemektedir. Bilakis görünen suret hiçbir fark bulunmaksızın,tahayyül olunana uygun olup,aralarında hiçbir fark yoktur ancak bu ikinci hal tahayyül halinin tamamlayıcısı ve açıklayıcısı mahiyetindedir. Bu itibarla gözümüzü açtığımız zaman,bu dostun sureti bizim için daha açık,daha tam ve daha kâmil bir şekilde meydana çıkmaktadır. Görme yoluyla meydana gelen suretin bizatihi kendisi,hayal ile meydana gelen surete uygundur,o halde o tahayyül,bir derecesi ve onun arkasından da açıklık ve vuzuh bakımından daha tam olan başka bir derecesi bulunan bir idrâk çeşididir.Bu ikinci derece,tahayyülün tamamlayıcısı mahiyetinde olup hayale izafetle,işte bu tamamlama olayına görme ve bakma adı verilir.

Kezâ,bazı eşyayı bildiğimiz halde,bunları tahayyül etmeyiz. Bunlar yüce Allahın zâtı,sıfatları ve suretleri bulunmayan bütün hususlardır. Bunların kudret,ilim,sevgi,görme ve hayal gibi ne renkleri nede ölçüleri vardır. Bu sıfatların ne olduğunu bildiğimiz halde,bunları tahayyül etmeyiz. Esasında bunları bilmekte bir çeşit idrâktir. Böyle bir idrâkin ise,görmenin tahayyüle nisbeti derecesinde tamamlamayı arttıran bir vasfının bulunup bulunmadığına bakmamız lazımdır. Eğer böyle bir şey mümkün oluyorsa,tahayyüle izafetle buna rü'yet dediğimiz gibi,ilme izafetle bu açıklama ve tamamlamaya da rü'yet deriz. Bilindiği gibi,bir şeyin aydınlatılma ve açıklanmasındaki bu tamamlama ve kemâlin takdiri,ilim,kudret ve benzerleri,kezâ yüce Allahın zâtı ve sıfatları gibi tahayyül edilmesi imkânsız olmakla beraber,bilinen varlıklarda muhal değildir. Bilakis bizim,doğuştan gelen bir zorunlulukla,bu takdirin yüce Allahın zâtı ve sıfatları ve bilinen bütün bu kavramların zatları ile ilgili konularda ziyadesiyle açıklama ve aydınlatmayı gerektiren bir husus olduğunu idrâk etmemiz mümkündür.[494]

Herşeyden önce Cenâb-ı Hakka yön ve cihet isnad etmek muhaldir. Bu ancak insan için geçerli olabilir. Çünki mesela üst yön olması,bu alemin bu yerde olduğu gibi yaratılmasından dolayıdır.Alemin yaratılmasından önce üst ve alt diye bir şey yoktur. Çünki bunlar baş ve ayağa nisbetle meydana gelmişlerdir. O zamanda insan yoktu ki baş tarafı takib eden yöne üst ve mukabiline alt densin.

b-Bakmak ile İntizar arasında fark var mıdır ? : Bakmak ile intizar arasında fark olup,bakmak intizar etmek mânasına değildir.[495] Farklarına gelince:

1-Ahiret intizar vakti değildir. Bekleme ve intizar vakti ancak varlık ve vuku bulma yeri olan dünyadır. Ancak ahiretteki korku ve ağlama,sızlanma vakti hariç. Bu hususta bazıları (Onlara vuku'u hak olan şey gösterilir ve böylece onun vaki olmasını beklerler."dediler.

2-Allah Taâlanın :"Nice yüzler vardır ki o gün;'(kıyamette güzelliğiyle parıldar.'[496] Kavli celilidir. Bu ise,sevabın vaki olmasıdır.

3-Allah Taâlanın:"(O yüzler)Rablerine bakarlar."[497] âyeti celilesidir. 'İlâ' harfi,bir şeyi beklemekte değil,bir şeye bakmayı ifade eden kelimede kullanılır.

4-Allah Taâlayı görmenin caiz olduğunu söylemek,mü'minlerin nimetlerden nâil oldukları şeyin büyüklüğünü ifade ve müjde yerine geçer. İntizar ise,nimetten değildir. Bununla beraber âyetin mânasını,hakikatinden başka cihete sarfetmek,Allahu Taâlanın emrine muhalif olarak hükmetmektedir. Öyle ise Allahu Taâlanın buyurduğu gibi kendisine benzemeyi ifade eden mânalarını nefyetmek üzere Allaha bakmakla âyeti tefsir etmek lazımdır.[498] gibi mukayeselerle karşılaşmış oluruz ki,cennet sıkıntı yeri olmadığını belki saadet yeri olduğunu oradaki nimetlerin meşakkatsiz hatta ağaç dahi meyvesini isteyene uzanarak tablacılık yapmaktadır. Mesela,bizler dünya hayatımızda da müşahede ederiz ki,en güzel bir yerde gelmesini beklediğimiz çok sevimli bir tanıdığımızın dahi gecikmesi bizlere bir sıkıntı verir. Ha geldi ha gelecek telaşı içerisinde bekleriz. Binaenaleyh cennetin en büyük nimeti olan Cemalullahı değil intizar etmek belki bakmakla telezzüz edilebilir.

Elhasıl:Allahu Taâla (Âyette) rü'yeti nefyetmekle değil,idrâk ve ihatayı nefyetmekle medhu sena edilmiştir. Tıpkı Allahu Taâlanın:"Allah onların geleceklerini de geçmişini de bilir. Kulların ilmi ise asla bunu kavrıyamaz."[499] buyurduğu gibi bu âyeti celilenin anlamında ihatanın nefyi,ilminde icab ettiğine işaret edilmektedir. Bunun aynısını idrâk hakkında da öne sürebiliriz.

İdrâk ancak hududlanmış olanı ihata etmekten ibarettir. Allah Taâla ise had ve hududla vasfolunmaktan beri ve münezzehtir. Çünki hudud,kendisinden üstün ve yüce olan şeye nisbetle noksanlıktır. Ve sonucu ifade etmektedir. Oysaki had ve hudud,zâtın ferdlerinden biridir.[500]

Allah nasıl görülür gibi bir soru vaki olacak olursa İmam Maturidi bunu şöyle açıklamaktadır:"Allah keyfiyetsiz olarak görülür çünki keyfiyet,suret ve şekil sahibi için olur. Hatta Allah ayakta durma,oturma,bir yere dayanma,bir yere bağlanma,bitişme,ayrılma,karşı karşıya bulunma,arka arkaya olma,kısa,uzun,ziya,karanlık,durgunluk,hareket,birbirine zıd olma,birbirine tutuşma,içerde bulunma,dışarda olma gibi sıfatlarla vasfolunmayarak görülür. Allah Taâlanın bu ve buna benzer sıfatlardan beri ve münezzeh olduğu için onu takdir edecek veyahutta anlatacak hiçbir mâna yoktur.[501]

Hz. Âişenin:"Allah bir nurdur,görülmez."diye olan inkârı şuna dayanmaktadır:"Lâ tüdrikühül Ebsar"âyetini delil getirerek,aki olarak inkârına gitmiştir. Nevevi-nin de dediği gibi;Râcih olan görüş;"İsra gecesinde Rasulullah Cenâb-ı Hakkı baş gözüyle görmüştür."[502]

Özetle:"Rü'yet başka,ihata başkadır. Yüksek bir yerden şehre bakıldığında o müşahede rü'yet,fakat idrâk ve ihata değildir.[503]

7- C E H E N N E M V E D E R E C E L E R İ

Cehennem;dârı azab olan ateşin ismi âletidir ve müennesdir. Arapça cehnam kelimesinden me'huz (alınma) buda cehm-den müştaktır.(türemiştir.) Cehm,galiz ve müstekreh olmak,cehnam,dibi görünmez derin kuyu demektir.[504]

Kitap,sünnet ve ümmetin alimlerinin ittifakiyle sabittir. Buna iman vacibtir. Bundan murad ise;yedi tabakanın hepsinin bulunduğu azab yeridir. En yükseği cehennem olup,en aşağısı lezâdır. Sonra Kutâme,Saîr,Sakar,Cahîm ve Hâviyedir. Cehennemin en üstüyle en aşağısının arası yediyüzbeş senedir.[505] Bu nisbi olarakta düşünülebilir.

"İman, manevî bir cennetin çekirdeğini (kalbinde) taşıyor.. küfür dahi, manevî bir cehennemin tohumunu saklıyor. Nasılki küfür, Cehennem'in bir çekirdeğidir. Öyle de; Cehennem, onun bir meyvesidir. Nasıl küfür, Cehennem'e duhûlüne sebebdir; öyle de Cehennem'in vücuduna ve icadına dahi

sebebdir. Zira küçük bir hâkimin küçük bir izzeti, küçük bir gayreti, küçük bir celâli bulunsa; bir edebsiz ona serkeşâne dese: "Beni te'dib etmezsin ve edemezsin." Herhalde o yerde hapishane yoksa da, tek o edebsiz için bir hapishane teşkil edecek, onu içine atacaktır. Halbuki kâfir, Cehennem'i inkâr ile, nihayetsiz izzet ve gayret ve celal sahibi ve gayet büyük ve nihayetsiz kadîr bir zâtı tekzib ve isnad-ı acz ediyor, yalancılıkla ve acz ile ittiham ediyor, izzetine şiddetle dokunuyor, gayretine dehşetli dokunduruyor, celaline âsiyane ilişiyor. Elbette farz-ı muhal olarak, Cehennem'in hiç bir sebeb-i vücudu bulunmazsa da; şu derece tekzib ve isnad-ı aczi tazammun eden küfür için bir Cehennem halkedilecek, o kâfir içine atılacaktır."[506]

Cenâb-ı Hak Kur'an-da şöyle buyurmaktadır:"Şeksiz,şüphesiz onların hepsine vadolunan yer cehennemdir. Onun yedi kapısı,onlardan her kapının (onlara) ayrılmış birer nasibi vardır."[507] Cehennem bu âyeti celilede beyan buyurulduğu gibi yedi tabakadır. Her tabakanın azabı birbirine uymaz. Herbirinin azabı diğerinden daha şiddetlidir. Herkesin,küfrüne,günahına göre bu yedi tabakada yeri vardır. Onun işlediği günaha göre kendisine azab verilir.[508]

Âyette:"Sizden hiçbiriniz müstesna olmamak üzere ilk oraya (cehenneme) uğrayacaktır. Bu,rabbin üzerine kati olarak aldığı,kaza ettiği bir şeydir. Sonra takvâya erenleri kurtaracağız. Zalimleri ise orada diz üstü düşmüş bir halde bırakacağız."[509]

Cehennemin vasfı hususunda bir çok âyet ve hadisi şerifler vârid olmuştur. Yani cehennem ehlinin büyüklüğü ve cehennemin derinliği...[510]

Gerek müsbet,gerek menfi olarak ahiret ve cehennem inancı her dinde mevcuttur.[511]

Her dinde mükâfat ve mücâzat fikri vardır.Cennet ve cehennem hakikatı,bu fikrin müşahhas şekilde ifadesidir. Zira din,insanlar içindir. Mükâfat ve mücâzat ise,insanın hamurunda var olan bir histir. İnsan gönlünden bu hisleri kazıyıp atmak mümkün değildir. Kudret eli,insanı hazzı sever ve elemden kaçar tiynette yaratmıştır. Mükâfat insandaki hazzı arama meylinin,mücâzatta elemden kaçma yaratılışının cevabıdır.

Kaldı ki dindarların yüksek tabakaları,dini vazifelerini yerine getirirken asla mükâfat ve mücâzat kaygısı içinde değildirler. Yüksek seviyeli bir dindar için,iyilik ve adalet Allahın emridir. Bunu yerine getirmek ise,sırf kulun Halıkına kulluk vazifesidir. Zulüm ve kötülükte Allahın yasak ettiği hareketlerdir.

Bunlardan kaçınmakta yine kulluk vazifesidir. Yüksek seviyeli bir dindar;zâhid ve müttakidir. İbadetlerini sırf livechillah yapar,kıldığı namazın,tuttuğu orucun,verdiği sadakanın mükâfatını beklemez ve bunu aklına getirmez.

Fakat bu zühd ve takva derecesi herkesten beklenemez. Dindarların kalabalık kitlesini teşkil eden halk tabakaları için,mücâzat ve mükâfat fikri zaruridir. Çünki bu fikir,yaratılışta mevcud derin bir his halinde insanın hamurunda vardır. İnsan,tinet ve tabiatı itibariyle mükâfata meyleder ve mücâzattan kaçar. Dindeki cennet ve cehennem akidesi insanoğlunun bu fıtri yapısına cevab verir.[512]

"Cennet ve Cehennem, şecere-i hilkatten ebede doğru uzanıp giden iki daldan tezahür eden iki semeredir ve kâinatın teselsülen gelmekte olan silsilelerinin iki neticesidir ve ebede doğru akıp giden kâinat seylinin iki mahzeni ve iki havuzudur. Evet Cenab-ı Hak gayr-ı mütenahî hikmetler için bu âlemi, imtihana sahne yaptı; yine sonsuz hikmetler için tegayyürata, tahavvülâta, inkılablara mahal olmasını irade etti; ve yine sonsuz gayeler için hayır ile şerri, nef' ile zararı, hüsün ile kubhu, hülâsa iyilikle kötülüğü karışık bir şekilde Cennet ve Cehennem'e tohum olmak üzere kâinatın şu mezraasına serpti. Evet madem ki bu âlem, nev-i beşerin imtihan meydanıdır ve müsabaka yeridir; iyilikle kötülüğün birbirinden tefrik edilemiyecek derecede muhtelit ve karışık olmaları lâzımdır ki, insanların dereceleri tezahür etsin. İmtihan ve tecrübe zamanları bittikten sonra, kötü insanlar:

وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ **"Ey mücrimler! Bir tarafa çekiliniz" [513] diye olan tüy ürpertici, saıkavari, şiddetli emr-i İlahîye maruz kalacakları gibi; iyi insanlar da «**

فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ "Daimî kalmak üzere Cennet'e giriniz."[514] diye olan Cenab-ı Hakk'ın mün'imane, şefikane, lütufkârane emirlerine mazhar olacaklardır. İnsanlar bu iki kısma ayrıldıktan sonra, kâinat da tasfiye ameliyatına uğrayacak. Kötülüğü, şerri, zararı tevlid eden maddelerin bir tarafa çekilmesiyle Cehennem'in; iyiliği, hayrı, nef'i doğuran maddelerin de diğer tarafa çekilmesiyle Cennet'in teçhizatları ikmal edilecektir."[515]

a-CEHENNEM AZABI :

Cehennemin azabı herkesin dünyada irtikâb ettikleri günah nisbetinde olacaktır.

Hadiste:"Kıyamet gününde insanların en çetin azab çekecek olanı,Peygamber öldüren kimse yahutta bir peygamberin öldürdüğü kimse veya Heykel yapan ressamdır."buyurmuşlardır.[516]

Hadiste:"Herkim sarhoş olarak ölürse muhakkak o cehennemin ortasındaki sekrân adı verilen çukura sarhoş olarak gönderilir."buyurulmuştur.

Hadiste:"Şüphesiz cehennemde simsiyah,karanlık ve iğrenç kokulu bir (azab) denizi var ki,Allahın ihsan buyurduğu rızkı yeyip de ondan başkasına (yani put ve benzeri şeylere) ibadet eden ve amelleri ile halka mürâilik eden kimseleri Allah Taâla o denizde boğarak azab edecek"buyurulmuştur.

Hadiste:"Muhakkak cehennemde-şiddetli alevlenmesinden,yahut kâfirleri süratle yakalamasından dolayı-hebbeb denilen bir kuyu var ki her mütekebbir zorbayı orada iskân ettirmek Allaha vacibtir."buyurulmuştur.

Hadiste:"Cehennemde öyle bir vadi var ki orasının şiddetinden ateş her gün 400 kere Allaha sığınır."buyurmuştur. Kendisine,ya Rasulallah oraya kim girecektir?Rasulullah:Amelleriyle riyakârlık eden,seslerini halka beğendirmek için okuyan hafızlar ve okuyuculardır. Allahı en çok öfkelendiren okuyucular (dünya malı ve mevkii için) zaruretsiz hükümdarları ziyaret edenler orada dalkavukluk yapanlardır."buyurmuştur.[517]

Âyette:"Onlar (yalnız o sözleri söylemekle kalmadılar.) bilakis o saati (kıyameti) de yalan saydılar. Biz o saati tekzib edenlere öyle çılgın bir ateş hazırladık ki o,kendilerini uzak bir yerden gördüğü zaman onlar bunun o müdhiş gazablanışını ve uğultusunu duyacaklardır.

Elleri boyunlarına bağlı olarak onun en dar yerine atıldıkları vakit orada (yetiş ey) helâk (diye) bağırırlar."[518]

"Andolsunki biz yere en yakın olan göğü kandillerle donattık. Bunları şeytanlara da atış taneleri yaptık ve onlara çılgın ateş (cehennem) azabı hazırladık(ahirette)

Rablerine küfredenler içinde (böyle) cehennem azabı vardır. O ne kötü dönüştür. Onun içine atıldıkları zaman onun kaynar halindeki kötü sesini işittiler (işitirler).

Öfkesinden hemen hemen çatlayacak gibi olur o. (Onlardan) Her güruh,içine atıldıkça kendilerine bekçileri sordular (sorarlar):"Size (bu) azab ile korkutan (bir peygamber) gelmedi mi? Onlar"Evet,dediler(derler);gerçek bize (bu) azapla korkutan peygamber gelmiştir. Fakat biz (onları) yalan saydık ve Allah hiçbir şey indirmemiştir,siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz,dedik."[519]

Bu azaba düçâr olanlar ise;öldükten sonra dirilmeyi,ahirette hesaba çekilmeyi inkâr eden kimselerin azab görecekleri yerin adı Saîrdir.

(Birde) Muhtelif günahların sebeb olduğu azabı çekmek için o günah sahibleri sakar adındaki cehennem tabakasına atılırlar. Buraya atılıp azab görecekler hakkında Kur'an-ı Kerimde Cenâb-ı hak buyuruyor ki:[520]"Her nefis,kazandığı şey mukabilinde bir rehindir. (Allah katında mesuldür. Ateşle

muaheze olunacaktır.) Ancak sağcılar (Mü'minler) böyle değil.(Çünki onlar taatle kendilerini kurtarmışlardır.) Onlar cennettedirler. Soruştururlar,günahkârları (na hallerini):Sizi cehenneme sokan nedir? (Günahkârlar) dediler (derler):Biz namaz kılanlardan değildik,yoksula yedirmezdik,bizde (bâtıla) dalanlarla beraber dalardık. Ceza (ve hesab) gününü de yalan sayardık. Nihayet bize ölüm gelip çattı."[521]

Hülasa,öldükten sonra tekrar dirilip mahşer yerine gelen beden ile ruhtur. Orada ve daha sonra cehennemde azab görecek olanda ruh ile bedendir. Çünki dünyada küfreden,günah işleyen,Allaha isyan eden beden ile ruh idi. Dünyada iken iman edip ibadeti taatta bulunan beden ile ruh olduğu için,kabirde,mahşerde,cennette türlü türlü nimetlerle mükâfatlananda beden ile ruhtur. Yani ahiret aleminde görülecek ceza,azab yalnız ruha aid olmayacak. Nitekim görülecek olan mükâfatta yalınız ruha verilmeyecektir.[522]

Cehennemin dehşeti konusunda İbni Abbas:" Ân "[523] âyetini tefsirde:"Cehennemin hararetinin son dereceye varması demek" ve:"Yelgâ Esâma" 'Günahının cezasını bulur.' âyetini de 'ceza' olarak açıklar.[524]

b-CEHENNEM NEREDEDİR ?

"Cehennemin yeri, bazı rivayatla "Taht-el Arz" denilmiştir. Başka yerlerde beyan ettiğimiz gibi;[525] Küre-i Arz, hareket-i seneviyesiyle ileride mecma-ı haşir olacak bir meydanın etrafında bir daire çiziyor. Cehennem ise, Arzın o medar-ı senevîsi altındadır demektir. Görünmemeleri ve hissedilmemeleri, perdeli ve nursuz ateş olduğu içindir. Küre-i Arzın seyahat ettiği mesafe-i azîmede pek çok mahlukat var ki, nursuz oldukları için görünmezler. Kamer, nuru çekildikçe vücudunu kaybettiği gibi, nursuz çok küreler, mahluklar gözümüzün önünde olup göremiyoruz.

Cehennem ikidir: Biri suğra, biri kübradır. İleride suğra, kübraya inkılab edeceği ve çekirdeği hükmünde olduğu gibi, ileride ondan bir menzil olur. Cehennem-i Suğra yerin altında, yani merkezindedir. Kürenin altı, merkezidir. İlm-i Tabakat-ül Arzca malûmdur ki: Ekseriya her otuzüç metre hafriyatta, bir derece-i hararet tezayüd eder. Demek merkeze kadar nısf-ı kutr-u Arz, altıbin küsur kilometre olduğundan, ikiyüz bin derece-i harareti câmi', yani ikiyüz defa ateş-i dünyevîden şedid ve rivayet-i hadîse muvafık bir ateş bulunuyor. Şu Cehennem-i Suğra, Cehennem-i Kübra'ya ait çok vezaifi, dünyada ve Âlem-i Berzah'ta görmüş ve ehadîslerle işaret edilmiştir. Âlem-i Âhiret'te, Küre-i Arz nasılki sekenesini medar-ı senevîsindeki meydan-ı haşre döker; öyle de içindeki Cehennem-i Suğra'yı dahi Cehennem-i Kübra'ya emr-i İlahî ile teslim eder.

..... bir Fâtır-ı Hakîm ki; dağ gibi koca bir ağacı, tırnak gibi bir çekirdekte saklar. Elbette o Zât-ı Zülcelal'in kudret ve hikmetinden uzak değildir ki; Küre-i Arz'ın kalbindeki Cehennem-i Suğra çekirdeğinde Cehennem-i Kübra'yı saklasın."[526]

c-EHLİ KÜFÜR VE ÂSİ MÜ'MİNLERİN DURUMU :

Kur'an-ı Kerimde ifade edildiği üzere kâfirler yani Allahı bile bile inkâr edenler,cehennemde ebedi ve daimi olarak kalacaklardır. Âyette:"Küfredenler;gerek ehli kitaptan olsun gerek müşriklerden muhakkak cehennem ateşindedirler,orada ebedi kalacaklardır. Onlar bütün yaratıkların en şerlisidirler."[527]

Kâfirler kıyamet günü cehenneme gidecekler,orada ebedi kalacaklardır,diğer bir mâna ile küfür,hulûde yani ebediliğe sebeb olmak itibarıyla aynı ateş hükmündedir. Birde denilmiştir ki;onların bulundukları küfür ve meâsi hali hakikatte ayniyle ateştir. Bu neşette âraz suretinde zuhur edersede neş'eti uhrada (son yaratılışta) o suretten çıkar,hakiki sureti ile ateş olarak zuhur eder. Bu iki mânaca onlar dünyada cehennem ateşinin içindedirler. Ahirette de onda muhalled,ebedi olarak kalacaklardır,demek olur.[528]

"Çendan, kâfir az bir ömürde bir günah işlemiş, fakat o günah içinde nihayetsiz bir cinayet var. Çünki küfür, bütün kâinatı tahkirdir, kıymetlerini tenzil etmektir ve bütün masnuatın vahdaniyete şehadetlerini tekzibdir ve mevcudat âyinelerinde cilveleri görünen esma-i İlahiyeyi tezyiftir. Onun için,

mevcudatın hakkını kâfirden almak üzere, mevcudatın sultanı olan Kahhar-ı Zülcelal'in kâfirleri ebedî cehenneme atması, ayn-ı hak ve adalettir. Çünki nihayetsiz cinayet, nihayetsiz azabı ister."[529]

Bediüzzaman Hazretleri bunun adalet cihetini ise şöyle izah etmektedir:

" SUAL: Kısa bir zamandaki küfre mukabil, hadsiz bir zaman Cehennem'de hapis nasıl adalet olur?

ELCEVAB: Sene, üçyüz altmışbeş gün hesabıyla, bir dakikada katl, yedi milyon sekiz yüz seksen dört bin dakika hapis iktizası kanun-u adalet iken; bir dakika küfür, bin katl hükmünde olduğundan, yirmi sene ömrünü küfürle geçiren ve küfür ile ölen bir adam, kanun-u adaletle elli yedi trilyon ikiyüz bir milyar iki yüz milyon sene beşerin kanun-u adaletiyle hapse müstehak olur. Elbette خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا adalet-i İlahî ile vech-i muvafakatı bundan anlaşılıyor.

Birbirinden gayet uzak iki adedin sırr-ı münasebeti şudur ki: Katl ve küfür, tahrib ve tecavüz olduğu için, gayre tesirat yapar. Bir dakikada katl, lâakal zahirî âdete göre onbeş sene maktulün hayatını selbeder, onun yerine hapse girer. Bir dakika küfür, binbir esma-i İlahîyi inkâr ve nukuşlarını tezyif ve kâinatın hukukuna tecavüz ve kemalâtını inkâr ve hadsiz delail-i vahdaniyeti tekzib ve şehadetlerini reddetmek olduğundan.. kâfiri, binler seneden ziyade esfel-i safilîne atar, «*hâlidîn'* de hapseder."[530]

Ebedi ceza hikmete muvafık olmakla bunun merhamet ve şefkati ilâhiyye ile olan münasebetine gelince:" O kâfir hakkında iki ihtimal var. O kâfir, ya ademe gidecektir veya daimî bir azab içinde mevcud kalacaktır. Vücudun velev Cehennem'de olsun, ademden daha hayırlı olduğu vicdanî bir hükümdür. Zira adem, şerr-i mahz olduğu gibi, bütün musibet ve masiyetlerin de merciidir. Vücud ise velev Cehennem de olsa, hayr-ı mahzdır. Maahaza kâfirin meskeni Cehennem'dir ve ebedî olarak orada kalacaktır.

Fakat kâfir, kendi ameliyle bu duruma kesb-i istihkak etmiş ise de, amelinin cezasını çektikten sonra, ateş ile bir nev' ülfet peyda eder ve evvelki şiddetlerden âzade olur. O kâfirlerin dünyada yaptıkları a'mal-i hayriyelerine mükâfaten, şu merhamet-i İlahiyeye mazhar olduklarına dair işarat-ı hadîsiye vardır.

Maahaza cinayetin lekesini izale veya hacaletini tahfif veyahut icra-yı adalete iştiyak için cezayı hüsn-ü rıza ile kabul etmek, ruhun fıtrî olan şe'nidir. Evet dünyada çok namus sahibleri, cinayetlerinin hicabından kurtulmak için, kendilerine cezanın tatbikini istemişlerdir ve isteyenler de vardır."[531]

Öyle ki bu inkârı bir lahza bile olsa,kâfirin her küfrü ve her lahza-i küfrü bir seyyie-i ebediyedir.[532]

Peygamberimiz şöyle buyurur:"Cennet halkı cennete,cehennem halkı da cehenneme vardıkları zaman,ölüm getirilerek tâ cennet ile cehennem arasında durdurulur. Sonra boğazlanır.Daha sonrada bir münadi:Ey cennet ahalisi,artık ölüm yoktur ve ey cehennem ahalisi,artık (size de) ölüm yoktur,diye nida eder. Bunun üzerine cennet ahalisinin sevinci bir ferah eklenerek artar.

Diğer hadiste:"Eğer bir kimse sevincinden ölmeseydi muhakkak (o gün sevincinden) cennet halkı ölürdü. Herhangi bir kimsede üzüntüsünden ölmüş olsaydı muhakkak (o gün üzüntüsünden) cehennem halkı ölürdü."

Şeyh Muhiddin İbni Arabinin "Fütuhatül Mekkiyye"deki ibaresi şöyledir:Biliniz ki cehenneme girdikleri zaman üzerlerine cehennemin kapıları öyle bir kapanışla kapatılır ki,ondan sonra sonsuz ebedlerde,sonsuz zamanlarda bir daha açılma yoktur.

Cehennemden,cehennem ehlinin çıkacağı anlaşılarak gelen her şeyden murad,içerisinde mü'minlerin âsilerinin bulunduğu en üst tabakasıdır. Mü'minlerin âsileri şefaatle (oradan) çıkarlar.[533]

Hasılı:"Küfür üzerine ölen bir kâfir,ebedi bir ömür ile yaşayacak olursa,o gayrı mütenahi ömrünü behemehal küfür ile geçireceği şüphesizdir. Çünki kâfirin cevheri ruhu bozulmuştur. Bu itibarla o bozulmuş olan kalbin gayr-ı mütenahî bir cinayete istidadı vardır. Binaenaleyh ebedî cezası, adalete muhalif değildir.

O kâfirin masiyeti; mütenahî bir zamanda ise de, gayr-ı mütenahî olan umum kâinatın vahdaniyete olan şehadetlerine gayr-ı mütenahî bir cinayettir.

Küfür, gayr-ı mütenahî nimetlere küfran olduğundan, gayr-ı mütenahî bir cinayettir.

Küfür, gayr-ı mütenahî olan zât ve sıfat-ı İlahiyeye cinayettir.

İnsanın vicdanı, zahiren mütenahî ise de, bâtınen ebede bakıyor ve ebedi istiyor. Bu itibarla, gayr-ı mütenahî hükmünde olan o vicdan, küfür ile mülevves olarak mahvolur gider.

Zıd zıddına muanid ise de, çok hususlarda mümasil olur. Binaenaleyh iman lezaiz-i ebediyeyi ismar ettiği gibi, küfür de âlâm-ı elîmeyi ve ebediyeyi âhirette intac etmesi şe'nindendir.

... gayr-ı mütenahî olan bir ceza, gayr-ı mütenahî bir cinayete karşı ayn-ı adalettir."[534]

Hadisi Şerifte:"İman ehlinden âsi olanların cehennemde en uzun kalanları,cehennemde dünya yaratıldığından beri yıkılıncaya kadar geçen zaman kalacak ki,oda yedi bin senedir."buyurulmuştur.

Buda yıldızların seyirlerinin miktarını bilen müneccimlerin görüşüne göre gezegenlerin sayısı kadardır. Gezegenlerden herbiri için bir sene vardır.

Alimlerin bazıları dünyanın ömrü,burçların sayısına göre on iki bin senedir,demişlerdir.

Diğer bazıları da,dünyanın ömrü,gökyüzündeki feleğin derecelerinin sayısı ve her derece için bin sene olmak üzere 366.000 senedir,demişlerdir.

Bazı keşif erbabı da:"Dünyanın ömrü 366.000 X 366.000-i birbiriyle çarpmaktan hasıl olan miktardır. O miktardan ne bir gün fazla nede bir gün eksik olmaz."demişlerdir.(yani 129.600.000.000.senedir)

En iyisini yüce ve münezzeh olan Allah bilir.[535]

d-CEHENNEM MAHLUK MUDUR ?

Cennet ve cehennem ehli sünnete göre yaratılmışlardır. Cennet yüksektedir,cehennem alçaktadır.

Mu'tezileye göre,yaratılmamışlardır.

Yaratılmış olduklarına delil ise,şu âyetlerdir:"İnkâr edenler için hazırlanmış ateşten sakının."[536] âyeti ve"Ey Âdem.Doğrusu bu,senin ve eşinin düşmanıdır. Sakın sizi cennetten çıkarmasın,yoksa bedbaht olursun. Doğrusu cennette ne acıkırsın,nede çıplak kalırsın,orada ne susarsın,nede güneşin sıcağında kalırsın,dedik."[537] âyetleri de cehennemin var ve el'ân hazır olduğunu bildirmektedirler.

Âyette mazi yani geçmiş sığa ve çekimiyle zikredilen "Uîddet "kelimesi,cehennemin el'ân mahluk ve mevcud olup,ehli İ'tizalin bilâhare vücuda geleceğine zehabları gibi olmadığına işarettir.

Bir hadise göre,cehennem matvi;yani bükülmüştür,yani tam açık ve açılmış değildir. Demek cehennemin bir yumurta gibi,arzın merkezinde mevcud ve bilâhare tezahür edeceği,mümkinattandır.

Cehennemin şimdi mevcud olmadığına mu'tezileleri sevkeden,bu hadis olsa gerektir.[538]

Oysa bir çok hadislerde ve mezkur olduğu üzere âyettede cehennemin el'ân mevcud olduğu ifade edilmektedir.

8-FETRET EHLİNİN VE PEYGAMBERDEN UZAKTA BULUNANLARIN DURUMU :

Fetret;vahiy ve semavi hükümlerin sükûn zamanı olduğu için,iki peygamberi zişân devirleri arasındaki zaman...[539]

Fukahaca İsa (AS) ile Resuli Ekrem (SAM) arasındaki zaman kasdedilir. Bu altıyüz küsur sene zarfında gelip geçenlere ehli fetret denilir.[540]

İmanı terkedenler mahzâ ihtiyarı sefeh ile farzı kat'iyi ihlal eylemiş olduklarından azabı elime müstehak olurlar. Ama böyle bir davet ve ihbar tahakkuk etmedikçe Allah Taâlanın imanla emreylediği ma'lum olmaz ki tariki azaba istihkakıyla hüküm tertib eylesin,muktezâyı hakkı insaf budur.

"Biz peygamber göndermediğimiz hiçbir halkı cezalandırmayız."[541] nazmı celili gibi âyâtı furkaniyede buna delalet eder. Mesleki i'tizale garib olan vücubu akliyyeye zehabla bazı Eimme-i Hanefiyemiz âyeti mezkuredeki rasulü aklada şamil kılmak nefiy olunan tazibi azabı dünyeviden ibaret olmak ile te'vile kıyam eylemişlerse de şamil olmadığı aşikârdır. Çünki tamim ve tahsisi karine-i vâzıha ile olabilir. İmamı Âzam Efendimizin:"Lâ uzre liehedin fil cehli bihâlikıhi limâ yerâ halkes semavâti vel ard."(Yer ve göklerin yaratılışını gören için,kendi Halık ve yaratıcısını bilmemede hiçbir kimse için bir özür yoktur ve olmaz.) kavilleri imamı İbnül Hümam gibi ecelle-i a'lamın tahrirleri üzere tahakkuku bi'set ve usûlü da'vet haline mahmuldür.

"Velev lem yeb'asillâhu rasûlen levecebe âlel halki ma'rifetühü taâla bi ukûlihim.",(Eğer Allah hiçbir peygamber göndermeseydi,muhakkakki insanlara akıllarıyla yaratıcılarını bilmek vacib olur,gerekirdi.) kelâmları da ma'rifetullahın şiddetini,vuzuhunu tasvir sadedinde vücubu istihsani iradesiyle müevveldir.

Ve fıtratı sahihanın vücudu rabbaniyeye şehadeti o kadar vazıhtır ki,rasul gelmemiş olsa bile yine halâikıyla marifeti ilâhiyeyi tahsil ve hakkı şükrünü îfa ile mün'imi hakikiyi tebcil etmeli idiler,demektir.

Kaldı ki;"Ferîkun fil cenneti ve ferîkun fissaîr."Bir kısım cennette,bir kısım cehennemde."[542] Mantûki celili iktizasında azâbı nâra layık olmayanlar ehli cennet olmak lazım gelir. Bu halde sît-i İslâmdan bîhaber olan müşrikler işrâk hususunda mazur olmalarına binaen cümlesinin cennete girmesi lazım gelmez mi?denirse;Makamı cevabta;-Hayır- cümlesi,girmiyecek,deriz. Çünki ehâdis ve âsârı sahihanın delalet eylediği üzere zamanı fetrette veya sît-i İslâma vasıl olmayan kıtâtı meçhulenin birinde bulunup Tevhidi Bâriye akıl erdirememiş olanlar yevmi kıyamette ;-Ya Rab. Bizler enbiya-i izam vasıtasıyla dini hakka davet edilmiş olsaydık,iman ederdik.- diyecekleri cihetle emri hakla imtihan olacaklardır. Şöyleki,hakkın davetine icabet ve emrine itaat ve imtisal iddiasında bulunmaları üzere onlara hitaben eğer sözünüzde sâdık iseniz şu karşınızdaki ateşe giriniz,denecek ve ekserisi imtina edeceği cihetle der'âkab zebaniler onları nâr-ı cahîme (cehennem ateşine) idhal eyleyeceklerdir. Yalnız bi'seti nebiye ıttılâ-ı kesb eylemiş olsa idi,filhakika iman edeceği ilmi ezelide sabit olanlar işitecekleri lezzeti hitabla neşeyâb olarak hemen kendilerini mezkur ateşe ilkâ edecekler.

Ateş ise haklarında nârı İbrahim (AS) gibi berdu selâm [543]olarak mezbûrları ihrak etmeyecektir. İmdi bunlar emri ilâhiye imtisal ile sıdkı müddeâları enzarı halâyıkta tebeyyün etmekle mesûbâtı ebediyye ve tavâifi ehli iman gibi dahili cennât aleyh olacaklardır.

Zamanı fetrette bulunan ecdadı kiram hazreti rasul (SAM)ın şu imtihan dehşetini,şânda sâir erbabı kerem ve insafla beraber saadeti ezeliyelerini ibraza muvaffak buyurulacakları tayakkun gerde-i emâsili ûrfâdır. Amma madeni güher füyuzâtı âver habibi hak ve şefii halk olan Ebeveyni kerimeyn,ceddi âlileri bulunan Abdulmuttalib hazretleri gibi zaten ehli tevhid ve marifet oldukları cihetle âzâde-i külfeti imtihan ve duhulü cennette hemnian asfiyayı

Rahman olacakları meczûmu ûlül irfan ve müslimi ihtiram sîm-i erbabı iz'andır. İmamı Âzamın ibare-i meşhuresi bu hakikata mübayin değildir.(Kemâ lâ yahfa âla ehlihi)

Böyle büyücek bir imtihanda yakayı kurtarabilmek ne kadar dûşvâr olduğu vâreste-i tezekkürdür. İmdi (şimdi) bi'seti enbiyanın ibâdullah hakkında ne büyük lutuf ve inayet olduğu bundanda zahir nümâyan olurki;vaktiyle daveti enbiyaya icabet eylemiş bulunan süedâyı muvahhidini iş bu belâyı imtihandan rehâyab olacaklardır. (İfâdâtı salifemize –geçmiş sözlerimize- delalet eden ehâdisi şerifenin biri şudur):'Erbâtün;ve Raculün ahmakun,ve raculün heremen,ve raculün mâte fi fetretin....-ilâ en kâle- ve emmellezi mâte fi fetretin feyekûlü Rabbî mâ âtânî leke rasûlün fe ye'huzu mevâsigehum li yutiâhü fe yürsile ileyhim en udhilun nâre fe men dehelehâ kânet aleyhi berden ve selâmen ve men lem yedhulhâ yushâbu ileyhâ' bakileride kitabı ehâdisi tetebbu edenlere... Ezcümle –Mevâhiib Ledünniye Şerh-ine müracaat edenlere pûşide olmaz.

Etfâli müşrikin (Kâfir çocukları) haklarında da bu yolda bir imtihanın sırnûma olacağı mervidir. Ancak esah olan onların –istihkaklarına binaen değil- huddam olmak üzere cenneti a'laya duhul ile mütenâîm olmalarıdır. Amma evladı mü'minin hükmi şer'ide mü'min olup bil icma dahili cennet yerin olacaklardır."[544]

Bazılarına göre ise;fetret devrinde ölenlerle müşriklerin çocukları a'raf denilen yerde kalacaktır.[545]

Bu dört sınıf hakkında ve bu meâlde daha bir çok hadislerde Suyuti tarafından zikredilmiştir.[546]

Bu konuda Bediüzzaman Hazretleri isabetli cevabı şöyle vermektedir." kâfirin çocukları, gerçi ehl-i necattırlar; fakat hukukta, hayatta pederlerine tâbi' ve alâkadar olmasından, cihad darbesinde o mâsumlar memlûk ve esir olabilirler."[547]

Ve bunu şöyle delillendirmektedir." Feraiz-i şer'iyeyi yapmağa mecbur olmayan ve mesnuniyet cihetiyle de yapmayan ve kabl-el büluğ vefat eden çocuklar Cennet'e lâyık ve sevimli çocuk olarak kalacaklar."[548]

Ehli Fetret üç sınıfa ayrılmaktadır:"1-Cenâb-ı Hakkın birliğini zekâsıyla düşünüp bulan ve bilen kimselerdir. Bunlardan bir kısmı hiçbir şeriâta dahil olmamıştır. Kus İbni Saîde,Zeyd ibni Amr,İbni Nüfeyl gibi. Bir kısmı bir şeriâta dahil olmuştur. Tubba ve kavmi gibi.

2-Tevhidi tebdil ve tağyir edip şirki kabul eden ve kendisi için bir şeriât uydurup tahlil ve tahrim (helal ve haram hüküm) edenlerdir. Amr ibni Luhay gibiki,araplar arasında putperestliğin vâzıîdır. Bâhire,Sâibe,Vasîle,Hâm gibi ahkâm teşri' etmiştir. Araplardan cinlere,meleklere ibadet edenler vardı. Kız çocuklarını yüz karası addedenler,diri diri toprağa gömenler bulunuyordu.

3-Ne müşrik nede muvahhid olup bir peygamberin şeriâtına dahil olmayan ve kendisi için ne bir şeriât,ne bir icad ve ihtira' etmeyip bütün ömrünü gafletle geçiren ve zihni böyle metafizik düşüncelerden tamamiyle hâli bulunan kimselerdi. Cahiliyye devrinde böyle üçüncü bir sınıf halkta vardı.

Ehli fetretin bu üç sınıf halktan ikinci sınıfın tazib olunacakları küfürleri muktezası muhakkaktır. Üçüncü sınıf,hakiki ehli fetrettir. Bunlarında muazzeb olmadıkları...nusûsun şehadetiyle sabit bir hakikattır.[549]

"Ehl-i fetret, ehl-i necattırlar. Bil'ittifak, teferruattaki hatiatlarından muahazeleri yoktur. İmam-ı Şafiî ve İmam-ı Eş'arîce; küfre de girse, usûl-i imanîde bulunmazsa, yine ehl-i necattır. Çünki teklif-i İlahî irsal ile olur ve irsal dahi, ıttıla' ile teklif takarrur eder. Madem gaflet ve mürur-u zaman, enbiya-i salifenin dinlerini setretmiş; o ehl-i fetret zamanına hüccet olamaz. İtaat etse sevab görür, etmezse azab görmez. Çünki mahfî kaldığı için hüccet olamaz."[550]

Ehli fetretin uhrevi azablarına dair vârid olan bir kısım rivayetlere gelince,ona karşı verilen cevabı da allame-i Bennani eserinde genişçe açıklama yaptıktan sonra özetle;bazı ehli fetretin azabta olduğunu ifade eden hadisler ahâdi –yaygın olmayan- hadislerden başkası değildir,der.[551]

Özellikle zamanımız ile alakalı olarak farklı tesbit,teşhis ve hüküm getiren Bediüzzaman Hazretleri şöyle ifade etmektedir.

“Şiddet-i şefkat ve rikkatten, bu kışın şiddetli soğuğuyla beraber manevî ve şiddetli bir soğuk ve musibet-i beşeriyeden bîçarelere gelen felâketler, helâketler, sefaletler, açlıklar şiddetle rikkatime dokundu. Birden ihtar edildi ki: Böyle musibetlerde kâfir de olsa hakkında bir nevi merhamet ve mükâfat vardır ki, o musibet ona nisbeten çok ucuz düşer. Böyle musibet-i semaviye, masumlar hakkında bir nevi şehadet hükmüne geçiyor.

Üç-dört aydır ki, dünyanın vaziyetinden ve harbinden hiç bir haberim yokken Avrupa'da Rusya'daki çoluk çocuğa acıyarak tahattur ettim. O manevî ihtarın beyan ettiği taksimat, bu elîm şefkate bir merhem oldu. Şöyle ki:

O musibet-i semaviyeden ve beşerin zalim kısmının cinayetinin neticesi olarak gelen felâketten vefat eden ve perişan olanlar eğer onbeş yaşına kadar olanlar ise, ne dinde olursa olsun şehid hükmündedir. Müslümanlar gibi büyük mükâfat-ı maneviyeleri, o musibeti hiçe indirir.

Onbeşinden yukarı olanlar, eğer masum ve mazlum ise, mükâfatı büyüktür; belki onu Cehennem'den kurtarır. Çünki âhirzamanda madem fetret derecesinde din ve din-i Muhammedî'ye (A.S.M.) bir lâkaydlık perdesi gelmiş ve madem âhirzamanda Hazret-i İsa'nın (A.S.) din-i hakikîsi hükmedecek, İslâmiyetle omuz omuza gelecek. Elbette şimdi, fetret gibi karanlıkta kalan ve Hazret-i İsa'ya (A.S.) mensub Hristiyanların mazlumları çektikleri felâketler, onlar hakkında bir nevi şehadet denilebilir. Hususan ihtiyarlar ve musibetzedeler, fakir ve zaîfler, müstebid büyük zalimlerin cebr ü şiddetleri altında musibet çekiyorlar. Elbette o musibet, onlar hakkında medeniyetin sefahetinden ve küfranından ve felsefenin dalaletinden ve küfründen gelen günahlara keffaret olmakla beraber, yüz derece onlara kârdır diye hakikattan haber aldım. Cenab-ı Erhamürrâhimîn'e hadsiz şükrettim. Ve o elîm elem-i şefkatten teselli buldum.

Eğer o felâketi gören zalimler ise ve beşerin perişaniyetini ihzar eden gaddarlar ve kendi menfaati için insan âlemine ateş veren hodgâm, alçak insî şeytanlar ise, tam müstehak ve tam adalet-i Rabbaniyedir.

Eğer o felâketi çekenler, mazlumların imdadına koşanlar ve istirahat-ı beşeriye için ve esasat-ı diniyeyi ve mukaddesat-ı semaviyeyi ve hukuk-u insaniyeyi muhafaza için mücadele edenler ise, elbette o fedakârlığın manevî ve uhrevî neticesi o kadar büyüktür ki; o musibeti onlar hakkında medar-ı şeref yapar, sevdirir.”[552]

a-Peygamberimizin peder ve validelerinin ve Abdulmuttalibin necatları nedir? Ehli Necat mıdır?

“Ehl-i necattır ve ehl-i Cennet'tir ve ehl-i imandır. Cenab-ı Hak, Habib-i Ekreminin mübarek kalbini ve o kalbin taşıdığı ferzendane şefkatini, elbette rencide etmez.”[553]

Bir dine mensub olup olmamaları konusunda ise:” Hazret-i İbrahim Aleyhisselâm'ın, bilâhere gaflet ve manevî zulümat perdeleri altında kalan ve hususî bazı insanlarda cereyan eden bâkiye-i dini ile mütedeyyin olduğuna rivayat vardır. Elbette Hazret-i İbrahim Aleyhisselâm'dan gelen ve Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm'ı netice veren bir silsile-i nuraniyeyi teşkil eden efrad, elbette din-i hak nurundan lâkayd kalmamışlar ve zulümat-ı küfre mağlub olmamışlar.”[554]

Bu hususta Celâlüddin Hâfız Suyûtinin (Mesâlikül Hünefa fi Vâlideyil Mustafa (SAM)adlı kitabında geniş bilgi olup,özetle şöyle der:

1-Rasulü Ekremin vâlideyni zümre-i nâciyedendir. Çünki bunlar,bi’seti Muhammediyeden evvel vefat etmişlerdir. Bi’setten evvel vefat edenlere ise azab yoktur. Bununla ilgili âyetler vardır.[555]

2-Rasulü Ekremin ebeveyni ehli necattırlar. Çünki bu muhterem ana ve babanın ehli şirk oldukları sabit olmamıştır. Belki bunlar,tâife-i arabtan Zeyd ibni Amr,İbni Nüfeyl ve Varaka ibni Nevfel ve emsalleri gibi büyük babaları İbrahim (AS) dan an’anevi vâris olabildikleri bazı âdâb ve itikad üzere olan bir zümre-i nâciye ve muhteremeden ma’duddurlar.

3-Rasulü Ekremin ebeveyni müşrik değillerdir. Çünki Allahu Taâla Rasulü Ekremin ana ve babasına hayat bahşetmiş ve bu muhterem ana baba;aziz oğullarının Nübüvvet ve Risaletini kabul ve iman etmişlerdir.[556]

S O N S Ö Z

Ahiret ve ahiret ahvali gibi ulvi meselelerin her bir meselesi başlı başına bir araştırma konusunu gerektirmektedir.

Zamanımıza kadar bir çok mevsûk kaynak ve araştırmalar gelmiştir. Fakat bunların müteferrik olup,hepsinin bir küllî kütüphanede olmayışı,gerekli istifadeyi sağlayamamış ve engellemiştir.

Ahiret meseleleri Ma'rifetullahtan sonra en büyük ve en birinci mesele olması itibariyle,insanın câmiîyyetine binaen başına açılmış en mühim gayelerinden birisidir. Şöyle bir misalle açıklayacak olursak:

Büyük,intizamlı ve gayet sanatkârane yapılmış bir gemide olupta;uçsuz bucaksız bir denizde seyahata çıkan bir kişinin bilmesi gereken en mühim meselesi,bu geminin kaptanının olup olmadığı bilmesi veya bilmeye çalışması,intizamlı giderek karaya oturmayıp veya herhangi bir yere çarpmayan bu geminin ustasının gayet mâhir ve işinde âlim olduğunu bilerek bu büyük gemiyi nereye götürdüğünü,âkibetin,neticenin nereye vardığını ve varacağını bilmek, her zîşuurun düşünmesi gereken bir meseledir.

Geminin sahibini bilen ve bunun hademelerinin de gayet vazife-perver,vazifelerine dikkat eden emniyetli kimseler olduğunu bilen,gemideki şahsın hem emniyeti artar hem de gemide etrafı rahatça tenezzüh edip,lezzet alır. Yoksa bilmediği takdirde her ân korku ile karşı karşıya kalarak hayatından elem alıp,kendi yükünü gemiye bırakmayıp kendisi zilletle taşımaya mecbur olacak,neticede emniyetsizlik cezası olarakta ya tardedilecek veya umumu vazifesizlikle ithamdan hapse müstehak olacaktır.

Aynen böylede;Dünyada,feza denizinde bir gemi olup,onun sahibi olan Cenâb-ı Hak görevli memurları olan meleklerle beraber bir hedefe doğru,yani haşir meydanına,ahirete,neticede iki mahzen hükmünde olarak cennet veya cehenneme doğru sevketmektedir.

Oysa bunlardan habersiz olup inkâr eden ise;aynen misalimizdeki gibi gemide olup da,kaptan ve hademelerini inkâr eden,geminin de başıboş olarak dolaştığını söylemesi gibi olur ki;eşek kat kat eşek olsa sonra dönüp insan olsa bu fikri kabul etmiyorum diye kaçacaktır. İnsan olup bunu kabul etmekle,eşek kalıp bunu kabul etmeme tercihinde bulunsa;eşek kalıpta böyle kat kat katmerli eşek olmaktan kaçınacaktır.

Ahiret davası ki,yüzyirmidört bin peygamber ve milyonlarca evliya ve sayısız emniyetli kişilerce ve başta kütüb ve suhuflarca musaddaktır.

Örneğin,bir yemeği yemeğe başlıyacağın sırada birisi gelip "Bu yemek zehirlidir"dese,o yemeği yemezsin. O adam yalancı olup,yemeğin kendisine kalması için böyle söylemiş olsa da yinede yemezsin. Çünki,zayıf bir ihtimalle de olsa söylediği doğru olabilir diye düşünür ve kendi kendine:"Eğer yemezsem,olsa olsa aç kalırım,bir şey olmaz ama eğer yersem,belki doğru söylemiştir. O zaman zehirlenir,ölürüm."dersin. Misaller çoğaltılabilir.

O halde,azda olsa akıl sahibi olan bir kimse,hiçbir zaman,yüzyirmidörtbin peygamberin,dünyanın en büyük evliya ve alimlerinin,mesleklerinde mütehassıs olan kimselerin her birinin söyledikleri sözü,bir falcının,bir müneccimin veya bir hristiyan doktorun sözünden aşağı tutamaz. Çünki,bunların sözü ile kendini biraz eziyete sokuyor,daha büyük olan acı ve ızdıraplardan kurtulmak istiyor,az olan üzüntü ve acı,çok olan bir şeye oranla azdır. Bir kimse,dünya ömrünün,başlangıçsızlık ve sonsuzluk karşısında ne kadar kısa olduğunu düşünse,çektiği acıların,o büyük tehlike karşısında ne kadar az kalacağını anlar. Ve kendi kendine şu soruyu sorabilir:"Eğer onlar doğru söylüyorsa ve ben böyle bir azabta kalırsam,ne yaparım? Rahat ve zevk içinde geçirdiğim şu birkaç günün ne kıymeti olabilir? Söylediklerinin doğru olmaması da imkânsız değildir."

Sonsuzluk kavramını şöyle basit bir örnekle açıklamak mümkündür:Bütün dünya buğdayla dolu olsa ve bir kuşa her yılda bu buğdaydan bir tane yiyeceksin dense,o buğday biterde sonsuzluk hiç azalmaz,o halde,bu kadar uzun bir süre devam edecek olan bir azab,ruhânide olsa,cismanide olsa,hayalide olsa nasıl çekilebilir? Dünya onun yanında ne kadarki?

Bu düşüncede olupta,ihtiyatı elden bırakmamayı ve bu tehlikeden kaçınmayı,ister sıkıntı ile,ister zan ile lüzumlu görmeyen hiçbir akıllı olamaz. Çünki,az bir ihtimal bulunduğu halde,insanlar zengin olmak için,uzun deniz yolculuklarına çıkıp,bir çok sıkıntılara katlanırlar. Bir kimsede kesin bir inanç yoksa,zayıf bir zanda mı yoktur? Eğer kendine acıyorsa zayıf bir ihtimal dahi olsa,bu gerçeklere önem verir.

Bunun için Hz. Ali (RA),bir dinsizle mücadele ederken şöyle dedi:"Eğer senin dediğin gibi;-Haşâ Allah ve azab yoksa- o zaman mesele kalmaz,sende kurtulursun,bende. Fakat bizim dediğimiz gibi –Allah varsa ve azab mükâfat göreceksek- biz kurtulduk,sen düştün,sonsuza dek azabta kaldın. Hz. Ali (RA) o dinsizin anlıyacağı bir dille konuştuğu için böyle söylemiştir. Yakîn sözünde ve inancında şüpheli olduğu için değil. Zira bildiği gerçek yolun,o dinsiz tarafından anlaşılamayacağını anlamıştı. Hz. Ali:"Şu görünmeyen gayb alemi açılsa,Allahı şu kafa gözümle görsem imanım artmaz."demekle imanının ne derece büyük olduğunu göstermektedir.

O halde,dünyada ahiret için azık toplamakla uğraşmayandan başkası ahmaktır. Bununda nedeni gerçekleri görmemezlikten gelmek ve düşünmemektir. Çünki dünyalık arzu ve hevesler,bunu düşünmelerine zaman bırakmıyor. Yoksa kesin olarak yada büyük bir ihtimalle,hatta zayıf bir ihtimalle dahi olsa,bunları bilenlerin tümüne mantık kuralları gereğince,o büyük tehlikeden kaçınmak,güvenilir ve ihtiyatlı bir yol tutarak yüce Allahın dilemesiyle selâmete kavuşmak zaruri olur.[557]

MEHMET ÖZÇELİK

İÇİNDEKİLER

A H İ R E T A H V A L İ…….1

Ö N S Ö Z-…….1

A-AHİRETİN İSBATI : …… 2

1-PEYGAMBERLERİN İSBAT VE DELİLİ : ……4

2-KUR'AN AÇISINDAN AHİRET : ……5

3-İMANIN ALTI RÜKNÜNDEN BİRİ OLMASI : …….7

A-DİĞER RÜKÜNLERİYLE MÜNASEBETİ : ……..7

B-RÙHİ VE DÜNYEVİ FAİDESİ : ……8

4-AKLI SELİMCE AHİRET : …….10

5-HAŞRİN DÜNYADAKİ NÜMUNESİ : ……11

6-İNSAN FITRATINDAKİ EBED DUYGUSU : ……12

B-HAYAT VE ÖLÜM……..12

1-HAYAT : a-HAYAT NEDİR VE MAHİYETİ NASILDIR?:..12

HAYAT HAKKINDA SÖYLENENLER İSE : ……17

b-DİĞER İMAN ESASLARIYLA MÜNASEBETİ : ……18

c-HAYAT MAHLUK MUDUR ? ……19

d-CANLILARLA CANSIZLARIN MUKAYESESİ : ……..20

e-HAYATIN TABAKALARI : ……21

Ö L Ü M……22

a-MAHİYET VE HAKİKATI NASILDIR? ……22

b- ÖLÜM MAHLUK MUDUR ? ……25

c-HAYATI İÇTİMAÎYYEDEKİ ROLÜ : ……25

d-ÖLÜMÜ HATIRLAMA İLE İLGİLİ ÂYET VE HADİSLER :.30

3 - K A B İ R……32

a-KABİRDE SUAL: ……32

b- K A B İ R A Z A B I……33

4 - B E R Z A H A L E M İ……34

B E R Z A H……37

C - K I Y A M E T……41

a-KIYAMETİN ALAMETLERİ : ……43

1-DUHAN : ……43

2-DECCAL : …….43

a-MESİH VE SÜFYAN : …….44

b-ALLAH ALLAH DİYEN KALMAYACAK : …….44

c-MEHDİ : …….48

3-DABBETÜL ARZ : …….49

4-GÜNEŞİN BATIDAN DOĞMASI : …….49

5-HZ. İSANIN NÜZULÜ : …….49

6- YE'CÜC ME'CÜC : …….50

7-DOĞUDA GÜNEŞ TUTULMASI : …….50

8- BATIDA GÜNEŞ TUTULMASI : …….50

9- CEZİRETÜL ARABDA GÜNEŞ TUTULMASI : …….50

10- ATEŞİN ZUHURU : …….50

b- K I Y Â M E T İ N K O P M A S I : …….50

c- K I Y Â M E T G Ü N Ü V E M A H L Û K A T : …….51

I - S U R : …….53

1-FEZA ' : …….54

2- SÂÎK : …….54

3-NEFHÂ-İ KIYAM : …….54

a-SURA ÜFÜRMENİN KEYFİYETİ : …….54

2- H A Ş İ R : …….55

a.HAŞRİN AKLEN VE NAKLEN İSBATI : …….55

b- DÜNYEVİ HAŞİRLER : …….58

c-İNSANLAR AYNIYLA MI DİRİLTİLECEKLER ?.....60

d- HAŞRİN KEYFİYETİ : …….63

1- HAŞİR MEYDANI : ……65

3- M İ Z A N ……65

a-MİZANIN KEYFİYETİ : ……68

b-MUÂHEZE (HESABLAŞMA) : ……68

4- Ş E F A Â T…….……69

a- KİMLER ŞEFAAT EDECEKTİR ? : ……71

b-KİMLERE ŞEFAAT EDİLECEK ?: ……71

5-S I R A T…….……72

a-SIRATTAKİ HALLER : ……73

6- C E N N E T VE D E R E C E L E R İ : ……74

a- C E N N E T İ N N İ M E T L E R İ : ……76

b-C E N N E T M A H L U K M U D U R ? ……82

c - K E V S E R …….……82

d- R Ü ‘ Y E T U L L A H ……84

7- C E H E N N E M V E D E R E C E L E R İ……93

a-CEHENNEM AZABI : ……94

b-CEHENNEM NEREDEDİR ? ……96

c-EHLİ KÜFÜR VE ÂSİ MÜ’MİNLERİN DURUMU :…….96

d-CEHENNEM MAHLUK MUDUR ? ……98

8-FETRET EHLİNİN VE PEYGAMBERDEN UZAKTA BULUNANLARIN DURUMU : …….98

S O N S Ö Z……102

BİBLİYOĞRAFYA……106

BİBLİYOĞRAFYA

A :

-Abdurahman Muhammed Osman.Tuhfetül Ahvezî Bi Şerhi Câmiit Tirmizi.

-Allame Alâüddin Aliyyül Müttaki bin Hüsameddinil Hindî el-Bürhanul Fûri.(V.975) Kenzul Ummal.

-Aydın,Ali Arslan.İslâmda İman ve Esasları.1969.istanbul.

B :

-Badıllı,Abdulkadir.Risale-i Nurun Kudsi Kaynakları.

-Bağdadiel Fark beynel Firak.,

-Bahçeci,Muhiddin.Peygamberlik ve Peygamberler.

-İbnul Bezzazil Kerderî.Fetevayı Bezzaziye.1310.Mısır.

-El-Beydavi.El-Kâdı.Abdullah bin Ömer el-Beydavi.(V.685 / 1286)

-Bican,Yazıcıoğlu Ahmed.Envarul Âşikin.Sd.M.Rahmi.

-Buhari,Ebu Abdillah Muhammed bin Ebil Hasen İsmail.Sahih.(V.256 / 870)

-Bursevi,Tefsiru Ruhul Beyan.

C :

-Celaleyn-Hâzin-Medarik tefsirleri.

-Cezeri,İbnul Esir İmam ebu Abdillah Muhammed Nisaburi.Câmiul Usul fi Ehadisir Rasul.

-Coşkun,Ahmed.İktibaslar.(I)1982.İstanbul.

-Coşkun,Ahmed.Sohbetler ve Hatıralar.1982.İst.

-Cürcani,Seyyid Şerif.Şerhi Mevâkıf.

-El-Cisr,Hüseyin.Risale-i Hamidiye.Terc.M.İ.Hakkı.Sd.Ahmed Gül.

Ç :

-Çantay,Hasan Basri.Kur'an-ı Hakim ve meâli Kerim.

D :

-Darimî,Ebu Muhammed Abdullah ibnu Abdurrahman.(V.255 / 868.

-Ebu Davud,Ebu davud Süleyman ibnul Eş'as es-Sicistanî.(202-275)

-Dikmen,Mehmet.İslâm İlmihali.1983.İst.

-Dikmen,M.Ateş,Bünyamin.Peygamberler Tarihi.1981.İst.

-Düsuki,Muhammed ed-Dusuki alâ Ümmül Berahim.Müel.Muhammed Sünusi.

E :

-Erdoğan,Hüseyin S. Ölüm ve Ötesi.1983.İst.

-Eren,Blal.Güzel Sözler Antolojisi.1983.İst.

-Eş'ari,Ebu Musel Eş'ari.(260-324)El İbane an Usulid Diyane.

G :

-Gazali,Ebu Hamid Muhammed bin Muhammed Gazali.(V.505/ 1111)İhyayı Ulumiddin.

-Gazali,Kimyayı Saadet.Terc.Abdullah Aydın.Abdurahman Aydın.İst.Tarihsiz.

-Gazali.Zübdetül İhya.

-Gazali.El İktisad fil İ'tikad.İtikadda Orta Yol.Çevr.Kemal Işık.

-Gazali.Amellerde İlâhi Terazi.Mütr.Abdullah Aydın.

H :

-El-Hac Receb bin Ahmed,El Vesiletül Ahmediyye Vezzeriatüs Sermediyye fi Şerhi Tarikatil Muhammediyye.1326.İst.

-İbnu Hacer Heysemi,Ali bin ebi bekir.Mecmauz Zevâid ve Menbaûl Fevâid.

-Hakkı,İsmail.Enam fi Berahini Akaidi İslâm.1309.Mahmut Bey Matbaası.

-Harputi,Tenkihul kelâm fi Akaidi Ehlil İslâm.

-Ebu Hayyan.Tefsir.

-Hızır Bey.Nuniyye.1291.ist.

-Al-Huseyni,Muhammed b. Rasul.Kıyamet Alametleri.Mütr.Nâim Erdoğan.1983.İst.

İ :

-Bin İbrahim,Abdusselâm.Cevheretüt Tevhid.Tl.Muhammed Muhyiddin Abdulhamid.1955.Mısır.

-İsmail Hakkı,Manastırlı.Risale-i Hamidiye.

-İsmail,Hekimoğlu.H.H.Korkmaz.İlimler ve Yorumlar.1980.İst.

K :

-Karabulut,Ali Rıza.Ölüm ve Ruhlar Alemi.

-Karaman,Hayreddin.Kelâm İlmi.

-Kâri,Aliyyül Kâri.Şerhu Emâli.

-Kâri Aliyyül Şerhi,Fıkhı Ekber.(İmamı Âzam Ebu Hanife.80 – 150)

-Kâri,Aliyyül.Şerhi Şifa.

-İbnul Kayyım,Şemsüddin ebu Abdillah Muhammed b. Ebibekr el-Cevziyye.(V.751 / 1350) Kitabur Ruh.

-Kırkıncı,Mehmet.Hikmet Pırıltıları.

-İbni Kudame.Lem'stül İ'tikad.

-Kuşcu.Şerhi Tecrid.

-İbni Kesir,Ebul Fida İsmail.(701-774)

-Koçyiğit,Talat.Kur'an ve Hadiste Rü'yet Meselesi.

-Köksal,Asım.İslâm Tarihi.Medine Devri.

M :

-İbni Mâce,Ebu Abdillah Muhammed İni Yezid İbni Abdillah İbni Mâce el Kazvini.(V.273 / 888)

-İbni Manzur.Lisanul Arab.

-Maturidi,Ebu Mansur Muhammed.(280-332) Kitabut Tevhid.Terc.H.Sûdî Erdoğan.1981.İst.

-Mecmuatün minet Tefasir.(Kadı beyzavi-Hazin-Nesefi-İbi Abbas)

-Muhammed Fuad Abdulbaki.El Lü'lü-ü vel Mercan.

-Münziri,İmamul Hafız Zekiyyüddin Abdulazim bin Abdulkaviyy.(v.656).Terğib vet Terhib.

N :

-Nesâ-i,Ebu Abdurrahman Ahmed İnu Ali İbnu Şuayb.(V.303 / 915)

-Nesefi,Ebi Muin Meymun bin Muhammed.(V.508) Bahrul Kelâm fi Akaidi Ehlil islâm.

-Nesefi,Ömer.İslâm İnancının Temelleri.Mütr.Seyyid Ahsen.

-Nevevi,Ebu Zekeriyye Muhyiddin Yahya ibni Şeref.(631-676 / 1233-1277) Riyazus Salihin.

-Nevfel,Abdurrezzak.Allah ve Modern İlim.1978.İst.

-Nursi.Bediüzzaman Said.Sözler.1980.İst.

-Nursi,B.Said.Şualar.1960.İst.

-Nursi,B.Said.Mektubat.1979.İst.

-Nursi,B.Said.Iem'alar.1976.İst.

-Nursi,B.Said.Mesnevi-i Nuriye.1980.İst.

-Nursi,B.Said.İşarat-ül İ'caz.1978.İst.

-Nursi,B.Said.Barla Lahikası.

-Nursi,B.Sadi.Kastamonu Lahikası.

-Nursi,B.Said.Sikke-i Tasdiki Ğaybi.

-Nursi,B.Said.Tarihçe-i Hayat.

-Nursi,B.Said Âsa-yı Musa.

-Nursi,B.Said Emirdağ Lahikası.

-Nursi,B.Said.Muhakemat.

-Nursi,B.Said.Sünuhat.Tuluat-İşarat.

P :

-Pezdevi,(421-493 / 1027-1099) Ehli Sünnet Akaidi.Terc.Şerafeddin Gölcük.1980.

R :

-Rahbavi,Abdulkadir Mutlakur Rahbavi.Ahiret Günü.Terc.A.Serdaroğlu,L.Şentürk.

-Razi,Fahreddin.Usuliddin.

S :

-Sabûnî.Maturidiyye Akaidi.Mütr.H.Karaman.

-Sadak,Bekir.Tâc Tercemesi.

-Sarıkçıoğlu,Ekrem.Dinler Tarihi.

-Suyûti,Celalüddin Abdurahman b. Ebi Bekr.(V. 911 / 1505) Şerhus Sudûr bi Şerhi Hâlil Mevtâ vel Kubûr.

Ş :

-İmam Şa'rani.Muhtasaru (Tezkiretül Kurtubi)Ölüm-Kıyamet-Ahiret ve Ahirzaman Alametleri.(Şa'rani,Abdulvehhab b. Ahmed.(V.973 / 1556)Mütr.Halil Günaydın

-eş-Şeybani,Ahmedibni Muhammed.(V.241)Müsned İbni Hanbel.

T :

-Tebrizi,Şeyh Veliyyüddin Muhammed b. Abdullah el Hatibil Umriyyit Tebrizi.Mirkatül Mefatih Şerhi Mişkâtül Mesabih.1962.Dımeşk.

-Tecridi sarih terc.Diyanet.İ.B.1980.Ankara.

-Teftazani,Sa'düddin Mesut bin Ömer.(V.792 / 1300) Akaid Şerhi Kesteli.

-Terbiyetül İslâmiye.Sayı.7.Bağdad.

-Tirmizi,Ebu İsa Muhammed İbnu Abdillah.(V. 279 / 892) Sünen.

-Tuna,Taşkın.Güneş.1983.İst.

-Türk Edebiyatı Dergisi.1980.

U :

-Uludağ,Süleyman.Akaid ve Kelâm.

-Uysal,Mustafa.Yetmişüç Fırka.

Y :

-Yazır,E.M.Hamdi.Hak Dini Kur'an Dili.1979.İst

-Yeğin,Abdullah.Yeni Lugat.

-Yüksel,Sadreddin.İslâmî Araştırmalar.1982.ist.

Z :

-Zafer Dergisi.1982-1982.Sakarya.

-Zehebi,Muhammed Hüseyin.Et-Tefsir vel Müfessirun.

-Zemahşeri,Carullah Ebul Kâsım Mahmud bin Ömer.(V.538 / 1143) Hakaikut Tenzil ve Uyûnül Ekâvil.

-Zemahşeri.Keşşaf.

---

[1] İslamda İman ve esasları.A.Arslan Aydın.sh.179.İst.1969.

[2] **Sözler.B.Said Nursi.503.**

[3] **Fıkhı Ekber.Aliyyul Kari Şerhi.sh.47,İst.1979.**

[4] **Usul-id Din.Razi.sh.116.**

[5] **Asayı Musa.B.Said Nursi.168.**

[6] **Bak.Zafer dergisi.1982.Nisan.sayı.64.sh.31.Sakarya.**

[7] **Agd.1982.Ağustos.sayı.68.sh.19.**

[8] **Bak.İlimler ve Yorumlar.H.İsmail,H.H.Korkmaz.sh.227.İst.1980.**

[9] **Kıyame.10.**

[10] **Yasin.59.**

[11] **Abese.34.**

[12] **Bak.İktibaslar.A.Coşkun.sh.388.İst.1982,Bak.Tayyar,İbnurrahmi Ali,İslam mecmuası.**

[13] **Bak.Usulu-d Din.Fahruddin Muhammed bin Ömer el-Hatib Razi,sh.117.**

[14] **Buhari.C.3,Cihat.H.No.33,sh.212. C.4,Menakıbül Ensar.H.No.9,sh.225, C.5.Mağazi.H.No.29,sh.45,Müslim.(V.216 / 831) C.2.Cihat.H.No.126 (1804)sh.1431.**

[15] **Bakara.23.**

[16] **Hud.13.**

[17] **El-Mü'min.16.**

[18] **İslam İnancının Temelleri.Ömer Nesefi. (710 / 1310) Tr.Seyyid Ahsen.sh.127.**

[19] **Yasin.12.**

[20] **Keşşaf. Zemahşeri (V.538) 3 / 331,Beyrut.Bak.Mecmuatün minet Tefasir.Kadı Beyzavi. (685 / 1286) 5 / 222,Beyrut.**

[21] **Tefsiru Kur'anil Azim.İbni Kesir.(V.774 / 1286) 3 / 581,Beyrut.1969.**

[22] **Sahihayn.Age. 3 / 582.**

[23] **Sözler.B.Said Nursi.104-105,Yasin.80,78,Bakara.259,Mü'minun.14,35,82,İsra.49,98,Saffat.16,53,Vakıa.47,Naziat.11,Kıyame.3.**

[24] **Sebe'.8.**

[25] **Bak.Hak Din Kur'an Dili.E.Hamdi Yazır. 6 / 3945,İst.1979.Haznedar ofset.**

[26] **Sözler.age.sh.96.İst.1980.**

[27] **Şualar.B.Said Nursi199.İst.1960.**

[28] **Bakara.8,Bak.Et-Terbiyetül İslamiye.Selahaddin Abdulmecid.sy.7,sh.22.Bağdad.1973.**

[29] **Mesnevi-i Nuriye.B.Said Nursi.34,39-40.İst.1980.**

[30] **Şualar.age.sh.160.**

[31] **Age.188.**

[32] **Bak.Sözler.age.97.**

[33] **Bak.Mesnevi-i Nuriye.age.sh.110.**

[34] **Cevheretüt Tevhid.Abdus selam bin İbrahim.sh.215.Mısır.1955.**

[35] **Hak Dini Kur'an Dili.age. 1 / 426.**

[36] **Mektubat.age.55.**

[37] **İşaratül İ'caz.B.Said Nursi.**

[38] **Sözler.age.106,Tekvir.10.**

[39] **Age.106-7.**

[40] **ilimler ve Yorumlar.age.sh.407.**

[41] **Bak.Age.297.**

[42] **Bak.Şualar.sh.186.**

[43] **Lem'alar.30.Lem'anın 5. Nüktesi.**

[44] **İşarat-ül İ'caz.203-204.**

[45] **Lem'alar.310.**

[46] **Age.312.**

[47] **Age.242.**

[48] **Mektubat.219.**

[49] **Mesnevi-i Nuriye.sh.17.**

[50] **Bakara.28.**

[51] **Hak Dini Kur'an Dili.age. 1 / 285.**

[52] Asa-yı Musa.207.

[53] Allah ve Modern İlim.Abdurrezzak Nevfel. 1 / 107.1978.İst.

[54] Güzel Sözler Antolojisi.B.Eren. 1 / 327İst.1983.Cihan yayn.

[55] Bak.Lem'alar.age.sh.316.

[56] Bak.Sözler.age.630.

[57] Mülk-2.

[58] Mülk-2.

[59] Hak Dini Kur'an Dili.E.H.yazır. 7 / 5154,5157.

[60] Bak.Mesnevi-i Nuriye.age.11-12.

[61] Peygamberler Tarihi.M.Dikmen,B.Ateş.sh.451.İst.1981,Bak.Tecrid Tercemesi. 9 / 145.Mektubat.Age.sh.5.

[62] Mektubat.age.6.

[63] Age.5.Risale-i Nur külliyatından sadece şu yedi eserde;(Sözler,mektubat,lem'alar,şualar,mesnevi-i Nuriye,İşarat-ül İ'caz,Muhakemat eserlerinde Hayat ile ilgili olarak 3110 yerde,14656 satır hayat konusu işlenmiştir.Bak Nur CD.

[64] Al-i İmran.185,Enbiya.35,Ankebut.57.

[65] Ölüm ile ilgili olarak Risale-i Nurun Sözler,mektubat.lem'alar,şualar,mesnevi-i nuriye,işarat-ül i'caz,muhakemat adlı yedi eserde mevt ile ilgili 218 yerde 1628 satır,ölümle ilgili yerde 221 yer ve 1744 satır geçmektedir.

[66] Nese-î.-Ebu Abdirrahman Ahmed b. Şuayb.V.279 / 892- Cenâiz. 4 / 48. H.No.48.

[67] Müsned.İbni Hanbel. eş-Şeybanî,Ahmed ibni Muhammed.-V.241. 6 / 65.

[68] İlimler ve yorumlar.age.sh.227.

[69] Zafer dergisi. sayı.63,sh.18,Adapazarı.1982.

[70] Agd.sayı.64.

[71] Agd.sayı.65.sh.18.

[72] Agd.sayı.68.sh.20.

[73] Agd.sy.69.sh.19.

[74] Agd.sy.70.sh.18.

[75] Agd.sy.70.sh.19.

[76] **Agd.sy.71.F.K.Timurtaş.**

[77] **Agd.sy.78.sh.19.**

[78] **Agd.sy.79.sh.18.**

[79] **Agd.sy.79.A.H.Tanpınar.**

[80] **Agd.sy.68.sh.17.**

[81] **Ölüm ve ruhlar alemi.A.R.Karabulut.**

[82] **Bak.Mektubat.age.sh.261-262,471.**

[83] **Age.220.**

[84] **Bak.H.D.Kur'an Dili.age. 9 / 6056.**

[85] **Bak.İktibaslar.A.Coşkun.sh.349.İst.1982.**

[86] **Bak.Zafer dergisi.agd.sy.72.sh.19.S.Gündüzalp.1982.**

[87] **Mektubat.age.7.**

[88] **Sözler.age.631.**

[89] **Age.283.**

[90] **Bak.Zafer derg.A.Şahin.sy.61.sh.19.1982.**

[91] **Bak.Zafer derg.S.Gündüzalp.sy.67,sh.18.**

[92] **Agd.sy.74.sh.18.**

[93] **Agd.A.Şahin.sy.73,sh.19.**

[94] **Neml.88.**

[95] **Mesnevi-i Nuriye.sh.100.**

[96] **Bak.Mektubat.sh.8.**

[97] **Bak.Zafer derg.sh.64.sh.18.**

[98] **Agd.sy.70.sh.18.**

[99] **Agd.sh.70.sh.19.**

[100] **Agd.sy.72.sh.19.**

[101] İbni Mace.(Ebu Abdillah Muhammed ibni Yezid ibn Abdillah ibn Mâce el-Kazvini.V.273.Sünen.Mukaddime.sh.88,Bab.20,Hadis.241.

[102] Zafer derg.sh.72.sh.19.

[103] Bakara.156.

[104] Âl-i İmran.169.

[105] Müslim.Ömer bin el-Hattab.

[106] Enfal.28.

[107] Bak.İhya-u Ulumid-Din.İmam-ı Gazali(Ebu Muhammed bin Muhammed.V.505 / 1111) 4 / 880-881,885.

[108] Enbiya.35.

[109] Sohbetler ve Hatıralar.A.Coşkun.sh.76.İst.1982.Bkn.Türk Edebiyatı.1980.Kasım.

[110] Lokman.34.

[111] Nahl.61.

[112] Münafikun.9-11.

[113] Hadid.16.

[114] Tirmizi. Ebu Hureyre-den.Riyazus Salihin.İmam Nevevi.(Ebu Zekeriyya Muhyiddin Yahya ibni Şeref.631-676 / 1233 / 1277) 2 / 13,16.

[115] İbni Ebiddünya.Şerhussudur bir şerhi Halil Mevta vel Kubur.Suyûtî,Celalüddin Abdurrahman bin ebi Bekr.V.911 / 1505.sh.18.

[116] Zübdetül İhya.İmam-ı Gazali.sh.585,587.İst.1973.

[117] Mektubat.age.209-210.

[118] Münzirî,İmamul Hafız Zekiyyüddin Abdulazim b. Abdul Kaviyy.V.656. 4 / 375.(Dipnotta.)

[119] Muhtasaru (Tezkireti'l Kurtubî.Şa'ranî,Abdulvehhab b. Ahmed.V.973 / 1556. Ölüm-Kıyamet-Ahiret ve Ahirzaman Alâmetleri,Mütr.H.Günaydın.sh.24,Müslim.Ebul Hüseyn Müslim b. el-Haccac. (V.216 / 831) Sahih. 2 / 671,İbni Mâce. 1 / 501.

[120] Hanbel.A.b. (V.241) Müsned. 1 / 63,bak.Terğib – Terhib.age. 4 / 361,Muhtasar (Tezkiretil Kurtubî)sh.92.

[121] Pezdevî,Ebul Hasen Fahruddin Ali b. Muhammed.V. 482 / 1089.Terc.Ş.Gölcük.sh.237.Bak.Nesefî,(Ebi Muîn Meymun b. Muhammed.V.508.) Bahrul Kelam.sh.44.

[122] Fıkhı Ekber.Aliyyül Kâri Şerhi.sh.252-253.

[123] İhya-u Ulumiddin.age. 1 / 294.

[124] Risale-i Hamidiye.Manastırlı İsmail Hakkı.sh.345.(Dipnot.254)

[125] Şerh-u Cevheret-üt-Tevhid. Abdusselam b. İbrahim. Tlf.Muhammed Muhyiddin Abdulhamid.sh.220-221.

[126] İbrahim.27.

[127] Akâid Şerhi Kesteli.Sa'duddin Mes'ud b. Ömer Teftezanî. V. 792 / 1300.sh.133.

[128] Tirmizi.Ebu Hureyre-den.Şerhus Sudur.age.Celaleddin Suyûti.sh.49.

[129] Tenbihül Ğafilin.Kur'an-ı Hakim ve Meâl-i Kerim.Hasan Basri Çantay. 1 / 382.Bak.Muhtasar.Şa'ranî.age.sh.117.

[130] Şerhi Kesteli.age.Teftazanî.sh.132.

[131] Tirmizi.Muhammed b. İsa.V.279 / 892. 4 / 639.(2460),bak.Şerhi Tecrid alel Mevâkıf. 3 / 346,bak.Envar-ul Âşıkin.Ahmed Bican. sadl.M.Rahmi.

[132] En'am.98.

[133] Müsned. 6 / 174,bak.Terğib-Terhib.Münziri. 4 / 360.Hadis.3.

[134] Terğib-Terhib. 4 / 361.H.4.

[135] Age. 4 / 361.H.6.

[136] Age. 4 / 362.H.8,Bak.Şerhus Sudur.Suyûtî.sh.63.

[137] Fıkhı Ekber.Aliyyül Kari Şerhi.İmam-ı Âzam. (80-150) sh.253.

[138] Ğafir.40-46.

[139] Ğafir.40-46.Bak.Fıkhı Ekber.age.sh.253-254.

[140] Şerhi Kesteli.age.sh.133,bak.Buhari.Ebu Abdillah Muhammed b. Ebil Hasen İsmail.V.256 / 870. 4 / 55,Müslim. 2 / 34,Ebu Davud.Süleyman inul Eş'as es-Sicistanî. V. 275. 1 / 11,Tirmizi. 1 / 53,Nesâ-î. 1 / 26,İbni Mâce. 1 / 26.

[141] Şerhu Cevheret-üt Tevhid.age.sh.222,bak.Yetmiş Üç Fırka.M.Uysal.sh.374.

[142] Şerhus Sudur.age.sh.73.

[143] Age.sh.74.

[144] Ölüm ve Ötesi.H.Erdoğan.sh.181,bak.İtikadda Orta yol.(el İktisad fil İ'tikad) Ebu Hamid Ğazali.sd.K.Işık.sh.160.

[145] Furkan.53.

[146] K.H.Meâl-i Kerim.H.B.Çantay.age. 2 / 650.

[147] A'raf.172.

[148] K.H.Meâl-i Kerim.age. 2 / 651.

[149] Bak.Zâriyat.56,Tin.4-6,A'raf.179.

[150] Rahman.19-20.

[151] K.H.M.Kerim.age. 3 / 990,bak.Hüccetullahil Bâliğa ve Şerhi.

[152] Gerçeğe Doğru.Zafer derg.Ocak.1983.sh.3-4,6.

[153] Bak.Büyük Kur'an Tefsiri.M.Vehi Efendi-nin tefsirinden.

[154] Zafer derg.1982.sayı.65.sh.5-6.

[155] Mektubat.304,6.

[156] Rahman.19-20.

[157] Furkan.53.

[158] Kur'an-ı Kerim ve Türkçe açıklamalı Terc.Heyet.sh.363,Bak.Mektubat. B.Said Nursi..sh304.

[159] Mektubat.age.305.

[160] Gaf.16,Vakıa.85.

[161] Hak Dini Kur'an Dili.E.H.Yazır. 1 / 297,İbni Kesir Muhtasarı.(Arapça) 1 / 64.

[162] A'raf.46-48,Arzdan arşa Mi'rac. 1 / 52.

[163] Mesnevi-i Nuriye.B.Said Nursi.188.

[164] Bak.İsra suresi,bak. İsra.60, Necm.11,17-18.

[165] Mü'minun.99-100.

[166] M.Nuriye.75.

[167] Bak.Barla Lahikası.B.Said Nursi.373.

[168] M.Nuriye.126.

[169] Tekvir.1.

[170] K.H.Meâl-i Kerim.age. 3 / 1150.Celaleyn-Hazin-Medarik.

[171] İslâm İlmihali.M.Dikmen.sh.84.İst.1983.

[172] Bak.Sözler.age.496.

[173] İslâmda İman ve Esasları.A.Arslan Aydın.sh.169.

[174] Hak Dini Kur'an Dili.E.H.yazır. 6 / 4325.

[175] Kitabur Ruh.Şemsüddin Ebu Abdillah Muhammed b. Ebi bekr el-Cevziyye,İbnul Kayyım.V.751 / 1350.

[176] Zübdetül İhya.İmamı Gazali.sh.593-594.bak.İhya-yı Ulumid Din.İ.Gazali. 4 / 924,Bak.Lugat.A.Yeğin.sh.773.

[177] Kelâm İlmi.H.Karaman.sh.225,bak.Makâlât.Ebu Musel Eş'arî.(260 / 324) 1 / 5-6,10,bak.El Fark Beynel Firâk.Bağdadî.245,248,Muhassal.İzmirli.sh.152.

[178] Envarul Âşıkin.B.Yazıcıoğlu.sd.M.Rahmi.sh.529.

[179] Müslim.Mirkatül Mefâtih. 5 / 187-188,Şerhi Akâid ve Berika. 1 / 125,Bak.73 Fırka.M.Uysal.423,İslamın Temel Akâidi.Ömer Nesefî.125,Câmiûl Usûl fi Ehâdisir Rasûl.C.10.Kıyametin alametleriyle ilgili olup, II fasıldır. sh.327-den 419-a kadar.bak.Müstedrek alâ Sahihayn fil Hadis.Ma'ruf bil Hakim.İbnül Esiril Cezerî.İmamı Ebu Abdillah Muhammed Nisâburî. 4 / 428.

[180] Tirmizi.Fiten.Bab.34.H.2205,bak.Mecmauz Zevâid ve Menbaul Fevâid.Ali b. Ebi Bekr,İbni Hacer heysemî. 7 / 325,bak.Şeyh Veliyyüddin Muhammed b. Abdullah el Hatibil Umriyyit Tebrizî. 3 / 21.H.5437,Envarul Âşıkin.age.502.

[181] İbni Mâce.Sünen. 2 / 1345.H.4050.

[182] H.D.K.Dili. E.H.Yazır. 1 / 395,Risale-i Nurun Kudsi Kaynakları.A.Badıllı.sh.572,bak.Müsnedül Firdevs. 2 / 222,Cem'ul Cevâmi'.Suyûtî.Hadis.no.10715,Feyzul Kadir.Menavi.H.No.4278,Kenzul Ummal. 3 / 161.H.No.38333,Tarihi ibni Kesir. 7 / 495,el Leâlil Manuâ.Suyuti. 2 / 236,el İsğafi Eşratis Saâ.Berzenci.sh.188,Tarihi Taberi. 1 / 52,Tefsir-i Ruhul Beyan.Bursevî. 9 / 262.

[183] Kıyamet Alâmetleri.N.Erdoğan.sh.299.

[184] Age.300.Muhammed.18,Zuhruf.66,Hac.55,En'am.31,Bak.Mu'cemul Müfehres.M.Fuad Abdulbaki.sh.131.

[185] Güneş.Taşkın Tuna.sh.64.

[186] H.D.K.Dili.E.H.Yazır. 6 / 4297.

[187] Yetmiş üç fırka.age.sh.424.

[188] Yeni Luğat.age.sh.99.

[189] Deccal hakkında geniş bilgi için bak.Sahih-i Müslim. 3 / 2221.H.2897,2899,2933,2948-2950,2956-2958,2960,2966-2967,bak.Tirmizi. 4 / 506.H.2233-2235,2237-2238,2240-2242.bak.Buhari. 8 / 102.H.26-27.Şualar.5.şua.

[190] Envarul Âşıkin.age.sh.506.

[191] Yeni Luğat,age.sh.641.

[192] Age.415,Şualar.593.

[193] Tecridi Sarih.Buhari Tercümesi. 9 / 199,bak.Câmiûl Usûl fi Ehâdisir Rasûl. 10 / 844,606,H.7842,7848.(ve sh.352) bak.Mecmuâtün minet Tefâsir. Kadı beyzavi. 5 / 360-362.

[194] H.D.K.Dili.H.Yazır.age. 5 / 4172,bak.Sünen-i Nese-i. 8 / 262-263,274-275.

[195] Müslim. 4 / 131.H.234,bak.Mişkâtül Mesâbih.age. 3 / 50.

[196] Şualar.sh.491.

[197] Secde.5,Meâric.4,bak.Hac.47.

[198] Barla Lahikası.sh.324-326.

[199] Bak.Yeni Asya.M.Latif.21-5-2001.

[200] İbni Mâce. 2 / 1367.H.4085.bak.Tirmizi. 4 / 505.H.2230-2232.bak.Ebu Davud.Mirkat. 5 / 180.bak.Mecmauz Zevâid ve Menbaul Fevâid.age. 7 / 314-315.

[201] Mektubat.411-412,yeni Luğat.age.398.

[202] Kıyamet Alametleri.age.Müellif.Muhammed b. Rasul al Hüseynî.sh.204.

[203] Yeni Luğat.age.sh.93.

[204] Neml.82.

[205] Yetmiş üç fırka.age.sh.428.

[206] İbni Mâce. 2 / 1353.H.4070.bak.Tirmizi. 4 / 479.H.2186.

[207] Tirmizi. 4 / 506.H.2233,Mektubat.age.6.

[208] Nisa.157-158.

[209] Age. 4 / 515.H.2244.bak.Müslim. 3 / 2221.H.2897.

[210] Yeni Luğat.age.sh.771,bak.Tirmizi. 4 / 480.H.2187.

[211] Mirkat.age. 5 / 187,213.

[212] Mişkâtül Mesâbih.age. 3 / 28,bak.Yetmişüç fırka.age.432,Aliyyül Kari Şerhi.283,Muhtasar.Tezkiretül Kurtubî.473,Kıyamet alametleri.247,Tefsir-i Kebir Tercümesi.Fahreddin-i Râzi.Terc.Heyet. 10 / 259-260.

[213] Muhtasaru-Tezkiretül Kurtub
0.449,Müfidül Ulûm ve Mübidül Hümum.449.

[214] Hac.1-7,H.B.Çantay Meâli. 2 / 599-600.

[215] Ahzab.63,Elmalılı. 6 / 3926,3930.

[216] Sözler.103.

[217] İlimler ve yorumlar.sh.409.

[218] Sahih-i Müslim. 3 / 2268.H.2949-2955,bak.Muhtasar.age.453.

[219] İbrahim.48.

[220] İbni Mâce. 2 / 1430.H.4279.

[221] Elmalılı.age. 5 / 3030,3032.

[222] Zübdetül İhya.ahe.593,H.D.K.Dili.E.H.Yazır. 5 / 3031.

[223] Tekvir.6.

[224] İslâm Tarihi.Medine Devri.Asım Köksal. 5 / 188.

[225] Mektubat.55.

[226] İhyayı Ulumiddin.age. 4 / 923-924.

[227] Tirmizî.Zübdetül İhya.age.596,Muhtasar.Tezkiretül Kurtubî.174-175.

[228] Tirmizî. 4 / 613.H.2418,Câmiûl Usul.age. 10 / 431.H.4959,Tuhfetül Ahvezî bi Şerhi Câmiit Tirmizi. 7 / 101.H.2533.

[229] Tirmizi. 4 / 614.H.2421.

[230] Tirmizi. 4 / 620.H.2430-2431.

[231] A'raf.172.

[232] Bak.Sözler.102.

[233] Memuâtüt Tefâsir.(Arapça) Kadı Beyzavî.Hazin,İbni Abbas,Nesefî. 5 / 332.

[234] Zümer.68.

[235] Neml.87.

[236] Age. 2 / 687.

[237] Çantay tefsiri.age. 2 / 687.

[238] Age. 2 / 835-836.Medarik.

[239] H.D.K.Dili.Yazır.age. 5 / 3708,İbni Kesir.(Arapça) 4 / 63.

[240] Age.Yazır. 6 / 4138.

[241] Çantay.age. 2 / 787,İbni Kesir.age. 3 / 377.

[242] İhyayı Ulumiddin.age. 4 / 317,Tac Tercümesi.age. 5 / 650,H.D.K.Dili.Yazır.age. 5 / 3708,Tuhfetül Ahvezi.age. 7 / 117.H.2548.Tirmizi.Ebu Saidden mervi.

[243] **İhya.age. 4 / 917.**

[244] **Müzzemmil.17.**

[245] **Kalem.42.**

[246] **Tac Tercemesi.B.Sadak. 5 / 561,İbni Kesir.(Arapça) 3 / 377, 4 / 64.**

[247] **Tac terc. 5 / 652,İbni Kesir.age. 4 / 64,463,Mecmuatüt Tefasir.age. 5 / 332,Câmiul Usul.age. 10 / 441.H.7941,Muhtasar-Tezkiretül Kurtubi.age.sh.135,Mişkâtül Mesabih.age. 3 / 53.**

[248] **Mevâîdül İn'am fi Berahini Akaidil İslâm.İbrahim Hakkı.sh.80.**

[249] **H.D.K.Dili.Yazır.age. 7 / 4807.**

[250] **Al Madnunul Kebir.sh.22,İlcâmul Avam.19,İhya.age. 1 / 293.**

[251] **İtikadda Orta Yol.Kemâl Işık.159.**

[252] **Envarul Âşıkin.age.sh.515.**

[253] **Yasin.59.**

[254] **Taha.124,Age.sh.534.**

[255] **Mü'min.16.**

[256] **İslam İnancının Temelleri.age.sh.127.**

[257] **A'raf.8.**

[258] **İşaratül İ'caz.age.sh.56-59.**

[259] **Bak.73 Fırka.age.sh.388.**

[260] **Yasin.80.**

[261] **Yasin.78.**

[262] **Sözler.104.**

[263] **Fıkhı Ekber.age.sh47,Kıyamet âlametleri.Hüseyin S.Erdoğan.sh.230.**

[264] **Tekvir.1-2,İnşikak.1.**

[265] **İşarat-ül İ'caz.sh.161.**

[266] **Age.163.**

[267] **Mesnevi-i Nuriye.age.110.**

[268] Sözler.72.

[269] İşarat-ül İ'caz.59.

[270] Age.62.

[271] Bak.Risale-i Hamidiye.Hüseyin el-Cisr.Terc.M.İ.Hakkı.Sadl.Ahmet Gül.sh.337.

[272] Usuliddin.F.Razi.sh.117,Risale-i Hamidiye.age.sh.356,359,Mevâid.age.sh.109.

[273] Ed-Düsuki alâ Ümmül Berâhin.Muhammed Ed-Düsuki.Ml.Muhammed Sünusi.sh.220.

[274] Hikmet Pırıltıları.M.Kırkıncı.sh.97.

[275] Sözler.102.

[276] Bak.Bakara.117,Âl-i İmran.47,59,En'am.73,Nahl.40,Meryem.35,Yasin.82,Ğafir.68.

[277] Sözler.493.

[278] İslâm İlmihali.M.Dikmen.sh.85,bak.Kur'an-ın Getirdiği.Emin Işık-dan.

[279] Sözler.467.

[280] Terğib ve Terhib (Arapça) .age.sh.15.H.4-5,bak.Câmiul Usûl.age. 10 / 424.(7946)

[281] Mektubat.34.

[282] Bak.İsra.71,Hâkka.19,İnşikak.7,Hâkka.25,İnşikak.10.

[283] İbni Mâce. 2 / 1428.H.4276,bak.Buhari. 4 / 110.H.8.Câmiul Usûl.age. 10 / 425.H.7947-7948,Tirmizi.Kıyame. 3 / 615.H.2423.Terğib ve Terhib.(arapça)age. 4 / 385,Mişkât.age. 3 / 57.

[284] Enbiya.104,bak.Yunus.4,34,Neml.64,Rum.11,27,Ankebut.19,Buruc.13.

[285] Buhari. 5 / 190.H.14-15, 5 / 240.H.2,Tâc Tercemesi. 5 / 655.

[286] Tâc Tercemesi. 5 / 656,Buhari. 7 / 195,Tirmizi. 4 / 615-616.H.2423,Nese-i. 4 / 117.H.119,İbni Kesir.(Arapça) 4 / 473.

[287] Abese.37.

[288] İhyayı Ulûmiddin.age. 4 / 919,Müsned. 5 / 5,Tirmizi. 4 / 616.H.2424,Câmil Usûl. 10 / 427.H.7950-7951,Mecmauz Zevâid. 10 / 332,Tuhfetül Ahvezi. 7 / 107.H.2539.Basım Tarihi.1964.

[289] Abese.34-36.

[290] Mektubat.359.

[291] Age.359.Bak.İşaratül İ'caz.88,145-146,159,mektubat.16,Sözler.10.söz.8.hakikat.28.söz zeyli,Lem'alar.2.7.ve 12.işaret ve sh.262,Şualar.11.şua.8.mesele.1.2.nükte.

[292] Mutaffifin.6.

[293] Muhtasar Tezkiretül Kurtubi.sh.159.

[294] İsra.72.

[295] En'am.50

[296] Ra'd.16,Fatır.19,Ğafir.58.

[297] Taha.124-125.

[298] İsra.97.

[299] A'raf.7-9.

[300] Müsned. 1 / 319, 3 / 467, 4 / 129,164.

[301] Şerhul Emâli.Aliyyül Kari.sh.40,bak.Usûliddin.Râzi.120,İhyayı Ulûmiddin. 1 / 294.

[302] Enbiya.47.

[303] İsra.14.

[304] Fıkhı Ekber.Aliyyül Kari Şerhi.sh.235.

[305] İhya-u Ulûmiddin. 4 / 932,Müsned. 6 / 101,110,Ebu Davud. 5 / 116.

[306] Kaariâ.6-11.

[307] İhya-u Ulûmiddin. 4 / 934.

[308] Tâc Tercemesi. 5 / 680.H.1091,Envarul Âşikin.sh.568,Müsned. 4 / 260, 5 / 342-343,370, 2 / 221, 3 / 443,Dârimi. 1 / 167,İbni Mâce. 1 / 102,Müslim. 1 / 203,Tirmizi. 5 / 535.

[309] Envarul Âşikin.sh.570.

[310] Bahrul Kelâm.sh.41.

[311] Enbiya.47.

[312] Ehli Sünnet Akâidi.Pezdevi.(421-493,1027-1099)sh.229,Terc.Ş.Gölcük.1980.Haziran.Bak.Fıkhı Ekber.sh.237.

[313] Müsned. 4 / 182.

[314] Envarul Âşikin.sh.567.

[315] İtikadda Orta Yol.sh.162.

[316] Terğib ve Terhib.age. 4 / 396.

[317] Yasin.65.

[318] Kalem.42.

[319] İsra.36.

[320] Envarul Âşikin.sh.571,573-574.Bak.Nebe.40.

[321] Peygamberlik ve Peygamberler.M.Bahçeci.sh.310,Lisanul Arab.İbni Manzur. 1 / 50,Keşşafu İstilahatul Fünun.et-Tahanevî. 1 / 838.

[322] Kitabut Tevhid Tercemesi.H.Sûdi Erdoğan.sh.546.1981.İstanbul.

[323] Bakara.48.

[324] H.D.Kur'an Dili.age. 1 / 345,İslâmi Araştırmalar.S.Yüksel.sh.114.1982.

[325] Bahrul Kelâm.Ebi Muîn-Meymun b. Muhammed Nesefi.(V.508)sh.40.

[326] Ölüm ve Ötesi.H.S.Erdoğan.sh.338.

[327] Şerhi Emâli.Aliyyül Kari.sh.42,İbni Mâce. 2 / 1443 (4313),Peygamberlik ve Peygamberler.age.sh.314.

[328] İhya-yı Ulûmiddin.age. 1 / 235.

[329] Tâc Terc.age. 5 / 692,Câmiul Usûl.age. 10 / 475.(8009),bak.Müsned. 3 / 140.

[330] Mecmâuz Zevâid.age. 4 / 381.

[331] Terğib-Terhib. 4 / 431.

[332] Buhari. 5 / 228, 7 / 196,204, 8 / 182,Müslim. 1 / 170,Ebu Davud.Cihad.26.(bölüm)Sünne.20,Müsned. 3 / 94,325, 5 / 43,Tirmizi. 2 / 66,Buhari. 3 / 204,Peygamberler ve Peygamberlik.sh.313.

[333] İbni mâce. 2 / 1440(4308)

[334] İhyayı Ulûmiddin. 4 / 947,Tirmizi. 4 / 622(2434)Tuhfetül Ahvezi. 7 / 121.(2551)Tâc Terc. 5 / 694.(1112-1116)İbni Mâce. 2 / 1442.(4312)Envarul Âşikin.542.Mişkat. 3 / 69,Kenzul Ummal. 14 / 392,628.

[335] Tâc Terc. 5 / 710(1119),İhya. 4 / 949,Tirmizi. 4 / 627(2459)Terğib-Terhib. 4 / 437,442,Muhtasar Tezkiretül Kurtubi.225.

[336] Mecmâuz Zevâid. 10 / 282-283.

[337] Müddessir.48.

[338] Kur'an-ı kerim ve Meâl-i Âlisi.H.Basri çantay. 3 / 1115.(Dipnot.58),Müddessir.43-46.

[339] Fıkhı Ekber.sh.232.

[340] Tirmizi. 4 / 625.(2435-2436),Tuhfetül Ahvezi. 7 / 127.(2552-2553)Usûliddin.sh.126,Akâid terc.120,İbni Mâce. 2 / 1441.(4310).

[341] Nisa.48,116.

[342] Şerhul Emâli.sh.42.

[343] Tâc terc. 5 / 692.(1110).Tirmizi. 4 / 622.(2441).İbni Mâce. 2 / 1440.(4307)-1441.(4311-4317).

[344] Mecmâuz Zevâid. 10 / 368.

[345] Age. 10 / 377,Beyyine.8.

[346] Age. 10 / 378.

[347] Sözler,649,705,Mektubat.45,77,79-80,279,301,383-384,510,Lem'alar.213,225,374,Şualar.59,97,Barla Lahikası.143,157,168-169,Kastamonu Lahikası.214,Emirdağ Lahikası. 1 / 41,220,245, 2/49,Sikke-i Tasdik-i Ğaybi.165,Tarihçe-i Hayat.119,Sünuhat-Tuluât-İşârât.92.

[348] İhya.4 / 941,Dusûki.age.sh.220,Mecmâuz Zevâid. 10 / 359,Müsned. 2 / 293,3 / 11,17,İbni Mâce. 2 / 1430.(4280)Terğib-Terhib. 4 / 425.

[349] İhya. 4 / 941,Temel Akâid terc.128,Lem'âtul İtikad.İbni Kudâme.28.

[350] Saffat.23-24.

[351] Bak.İhya. 1 / 295,İtikatta Orta Yol.163.

[352] Hikmet Pırıltıları..155.

[353] Meryem.71-72.

[354] Ehli Sünnet Akâidi.sh.231.

[355] Muhtasar Tezkiretül Kurtubi.sh.223.

[356] Tâc Terc. 5 / 682.(1092)

[357] Envarul Âşikin.597,600.

[358] Age.597,İbni Kesir.(Arapça) 3 / 132,Mecmâuz Zevâid. 10 / 359,Temel Akâid Terc.128.

[359] Ölüm ve Ötesi.sh.323.

[360] H.D.Kur'an Dili. 1 / 274,İslâm Ansiklopedisi.TDV. 7 / 374-386.

[361] Şerhul Emâli.38.

[362] Bakara.82.

[363] A'raf.43.

[364] Zümer.73.

[365] Güzel Sözle Antolojisi.B.Eren.sh.138,Tirmizi. 4 / 278.

[366] Hikmet Pırıltıları,age.156.

[367] Fâtır.33.

[368] Muhtasar Tezkiretül Kurtubi..354.

[369] İbni Mâce. 2 / 1448.(4331)

[370] Ölüm ve Ötesi.337,Mirkatül Mefâtih Şerhi Mişkâtül Mesâbih. 5 / 286-287.

[371] Rahman.46.

[372] Rahman.62.Bak.Envarul Âşikin.606.

[373] Secde.17.

[374] Tâc Terc. 5 / 726.(1127),Müslim. 3 / 2174.(2824-2825),İbni Mâce. 2 / 1447.(4328)Tirmizi.4 / 671.

[375] Tâc Terc. 5 / 726.(1128)

[376] Sözler.470.

[377] Age. 7 / 225-den 287-ye kadar.Bak.Cennetin vasıflarıyla ilgili olarak;Mecmâuz Zevâid. 10/ 396-dan 422-ye kadar.İbni Esir.Cezeri.Cennetin vasıflarıyla ilgili olup 10 nevi içerisinde saymaktadır. 10 / 494-den 512-ye kadar.Cennetin tavsifiyle ilgili olarak.Terğib-Terhib. 4 / 493-den 560-a kadar.

[378] Mişkâtül Mesâbih. 3 / 85-ten 96-ya kadar,Kenzul Ummal. 14 / 644-654.

[379] Müslim. 3 / 2175.(2826-2828)Tirmizi. 4 / 671,el-Lü'lü-ü vel Mercan.(Arapça) 2 / 418.

[380] Muhtasar Tezkiretül Kurtubi.age.311.

[381] Tecridi Sarih Terc. 9 / 47.

[382] Vâkıâ.33.

[383] Tecridi Sarih Terc. 3 / 339-341.

[384] İşarat-ül İ'caz.165.

[385] Mevâid.112.

[386] Saf.12,Tevbe.72.

[387] Muhtasar Tezkiretül Kurtubi..323-324,Müslim. 3 / 2177.(2830-2833),El-LÜ'lü-ü vel Mercan.(ARP)age. 2 / 419.

[388] Envarul Âşikin.642.

[389] Lem'lar.156.-Haşiye.

[390] Muhtasar.age.329,Rahman.56,58,,70,72,74.

[391] Age.338.

[392] Mektubât.78,Sözler.648.Vakıâ.17,İnsan.19.

[393] Amellerde İlâhi terazi.İmam Gazali.Mütr.A.Aydın.35.

[394] Age.36.

[395] İhya. 4 / 976.

[396] Yasin.80.

[397] Bak.Sözler.500-501.

[398] Ra'd.35.

[399] Muhtasar.313.

[400] Muhtasar.341.

[401] Age.341.

[402] Age.330,Tirmizi. 4 / 683.(2545),Ahiret Günü.A.Mutlakur Rahbavi.Terc.A.Serdaroğlu,L.Şentürk.sh.198.

[403] Bak.Kastamonu Lahikası.253.

[404] Emirdağ Lahikası. 2 / 66.

[405] Müslimden,Muhtasar.315-316.

[406] Tâc terc. 5 / 738,Müslim. 3 / 2178-2206.genişce bilgi vardır.

[407] Yunus.26.

[408] Muhtasar.348,El İbâne an Usûlid Diyâne.Eş'ari.sh.14.

[409] Tuhfetül Ahvezi. 7 / 271.

[410] Tâc Terc. 5 / 736,Tirmizi. 4 / 673.(2527).

[411] Bakara.82.

[412] Âl-i İmran.116,Bak.Fıkhı Ekber.249.

[413] Muhtasar.327.Müslim. 3 / 2174.(kitab.5271)(2822)

[414] Tecridi Sarih terc. 11 / 188.

[415] İhya. 4 / 985.

[416] Muhtasar.331.

[417] Muhammed.15.

[418] İnsan.5-6.

[419] Age. 14 / 451-519.

[420] Hikmet Pırıltıları.98.

[421] Âl-i İmran.133.

[422] İhya. 1 / 296,Mecmuâtün minet-Tefâsir.(Arapça)-Kadı Beyzavi-İbni Abbas-Hazin-Nesefi- 1 / 587,Buhari. 4 / 85.(8-10),Tirmizi. 4 / 693.(2560),Usûliddin.age.119,Mevâkıf.age.230-231.

[423] Maturidiyye Akâidi.186,

[424] H.D.Kur'an Dili. 6 / 4110,Şerhi Emâli.44.

[425] Bakara.35.

[426] Taha.117-119.

[427] Ehli Sünnet Akâidi.238,Bak.Mektubat.42,Cennet için bak.28.29.10.sözler.

[428] Mecmâuz Zevâid. 10 / 360. (Eni mağrib meşrik arası)

[429] İhya. 1 / 234,Tuhfetül Ahvezi. 7 / 133.(2559-2562),İbni Kesir.(Arapça) 4 / 556-558,Tirmizi. 4 / 628.(2442-2444,2430),Câmiul Usûl. 10 / 461.(7984),463.(7988),Mişkât. 3 / 68.

[430] Kevser.1.

[431] Envarul Âşikin.594,Mecmâuz Zevâid. 10 / 362-363,İbni Mâce. 2 / 1438.(4302-4306),Tâc Terc. 5 / 690,İhya. 4 / 952.

[432] Câmiul Usûl. 10 / 468.(7994-7997)

[433] Fıkhı Ekber.(30 küsur ravi)sh.241.

[434] Muhtasar.198,Fıkhı Ekber Şerhi.240.

[435] İhya. 4 / 954.

[436] H.D.Ku^'an Dili. 9 / 6180,Tecridi Sarih Terc. II / 223.

[437] Muhtasar.201.

[438] Dusûki.age.220.

[439] Fıkhı Ekber.244,Şerhu Cevheretüt Tevhid.238,Meryem.71,Enbiya.98-99.

[440] En'am.103.

[441] Akâid ve Kelâm.S.Uludağ.233,et-Tefsir vel Müfessirun.C.1.

[442] Keşşaf.Zemahşeri.(Arapça) 2 / 41.

[443] A'raf.143.

[444] Age. 2 / 112.

[445] En'am.103.

[446] Akâid.Ö.Nesefi.terc.sh.84,Kur2an ve Hadiste Rü'yetullah meselesi.T.Koçyiğit..sh.26,Şerhul Makâsıd.Sadettin taftazani. 2 / 111-114,Şerhul Mevâkıf.Seyyid Şerif Cürcani. 2 / 368-370.

[447] Bakara.95.

[448] Zuhruf.77.

[449] Meryem.26.

[450] Bahrul Kelâm.Terc.age.sh.35,Arapçasında.sh.16.Kur'an ve Hadiste Rü'yetullah meselesi.age.28.(36-nolu dipnot)Tefsirul Kebir.Er-Râzi. 4 / 422, 3 / 18.

[451] Mevâkıf. 3 / 95-99,şerhi Tecridi âlal Mevâkıf.(Tecridi Tûsi-nin olup Kuşçunundur.) 3 / 298-303.

[452] Buhari.Mevâkıt.16,Müslim.Mesâcid.39,İhya. 4 / 987.

[453] Akâid ve kelâm.sh.234.

[454] Kıyamet.23.

[455] Usûliddin.sh.74.Kur'an-ı Hakim ve Meâli Âlisi.H.B.Çantay. 1 / 200,En'am.103.(Dipnot),Ebu Hayyan .Tefsir. 4 / 195-196.

[456] Buhari-Müslim.Çantay tefsiri.age. 3 / 1119,İbni Mâce. 1 / 63.(177),Câmiul Usûl. 10 / 446.(7975)

[457] Fıkhı Ekber.201.

[458] H.D.Kur'an Dili. 3 / 2017.

[459] Zuhruf.71.

[460] Yetmiş üç fırka.age.367,(Aynı temsil için,el-İbane.age.sh.12,Tefsiri Kebir Terc.Heyet. 10 / 85-95, 19 / 189-190, 21 / 190-192.

[461] Sözler.625,bak.age.249-250,394,411,563,571,583,İşarat-ül İ'caz.63,70,Mesnevi-i Nuriye.29,226,Barla Lahikası.366,Kastamonu Lahikası.46.

[462] Age.650,Mektubat.228.

[463] Şualar.260.

[464] Akâid Şerhi Kesteli.Taftazani.sh.103.

[465] Mutaffifin.15.

[466] Lem'âtul İ'tikad.İbni Kudâme.(V.620) sh.21.

[467] K.K.Meâli Âlisi.Çantay.age. 3 / 1158.

[468] Ehli Sünnet Akâidi. Pezdevi.sh.111.

[469] İtikatta Orta Yol.age.52.

[470] A'raf.40.

[471] el-İbane.14.

[472] Bak.age.sh.11.

[473] Rahman.72,Çantay tefsiri.age. 3 / 994.

[474] Şerhi Eöâli.14.

[475] Cevheretüt Tevhid Haşiyesi.İbnül Lekkâni.sh.61,İ.İ.Temelleri.age.86.

[476] Nuniyye.Beyit.Hızır Bey.sh.28,İ.İ.Temelleri.85.

[477] Kur'an ve Hadiste rü'yet meselesi.age.70-71.

[478] Age.79,el-Câmius Sahih. 4 / 687.

[479] K.ve H.Rü'yet meselesi.age.95.

[480] Hâdil Ervah.sh.71.

[481] Ehli Sünnet Akâidi.111.

[482] Şerhul Mevâkıf. 2 / 368,İ.İ.Temelleri.age.88.

[483] Ramazan Efendi.179,İ.İ.Meseleleri.88,Maturidiyye Akâidi.103.

[484] Fıkhı Ekber.203.

[485] Tenkihul Kelâm fi Akâidi ehli İslâm.Harputi.sh.280,İ.İ.Temelleri.89.

[486] Fetevâyi Bezzaziye.İbnül Bezzazil Kerderî. 3 / 356-357,İ.İ.Temelleri.89.

[487] El-vesiletül Ahmediye.El-Hac Receb b. Ahmed. 1 / 214-216,İ.İ.Temelleri.89,Akâid ve Kelâm.237.

[488] Yetmiş üç fırka.368.

[489] Şerhul Mevâkıf. 2 / 368,İ.İ.Temelleri.90.

[490] Ehli Sünnet Akâidi.111.

[491] Necm.18.Bak Mürşid.CD.800 Nolu hadis.

[492] Hikmet pırıltıları.age.130-131.

[493] H.D.Kur'an Dili.age. 7 / 4585.

[494] İtikatta Orta Yol.age.49-50.

[495] Et-Tefsir vel Müfessirun. 1 / 405,Şerhi Tecrid.Kuşçu.304.

[496] Kıyame.22,bak.Mutaffifin.24,İnsan.11.

[497] Kıyame.22.

[498] Kitabut Tevhid Terc.age.sh.175,Mevâkıf.age. 3 / 106-107.

[499] Taha.110.

[500] Tefsiri Kebir.age. 4 / 170,Kitabut Tevhid.183,K.ve H.Rü'yet meselesi.age.37.

[501] Kitabut Tevhid Terc.183.

[502] Şerhi Şifa.Aliyyül Kâri. 1 / 240,H.D.Kur'an Dili. 7 / 4583,4585, 8 / 5483,Muhtasar Tefsiri İbni Kesir. (Arapçası)(Şafiinin görüleceğine dair delili) 3 / 615,576-577,Kur'an-da rü'yetle ilgili beş âyet;En'am.103,Yunus.26,Kıyamet.22-23,Mutafifin.15.

[503] Mesnevi Şerhi.Tahirul Mevlevi. 2 / 623.

[504] H.D.K.Dili. 2 / 732.

[505] Şerhu Cevheretüt Tevhid.238,Muhtasar.251,Envarul Âşikin.583.

[506] Sözler.472.

[507] Hicr.43-44.

[508] Ölüm ve Ötesi.349,H.D.K.Dili. 5 / 3065.

[509] Meryem.69-70.

[510] Tuhfetül Ahvezi. 7 / 294,296-298,Mecmauz Zevâid. 10 / 385396,Câmiul Usûl.Yedi nevi halinde,sh.512-520,Mişkât. 3 / 85-96,İbni Mâce. 2 / 1444.(4318-4327),Tirmizi. 4 / 701-716,İhya. 4 / 954.

[511] Dinler Tarihi.E.Sarıkçıoğlu.33,64,87,113,118,164,199.

[512] (Din Ve Laiklik-ten)İslâm İlmihali.89.

[513] Yasin.59.

[514] Zümer.73.

[515] İşaratül İ'caz.159-160,Mektubat.9.

[516] Muhtasar.275.

[517] Age.268-271.

[518] Furkan.11-13.

[519] Mülk.5-9.

[520] Ölüm ve Ötesi.361-362.

[521] Müddessir.38-47.

[522] Ölüm ve Ötesi.231.

[523] Rahman.44,Bak.İslâm Tarihi.Medine devri. Asım Köksal. 5 / 187.

[524] Furkan.68,Bak.Age. 5 / 190.

[525] İşaratül İ'caz.88,145-146,159,Mektubat.16,Sözler.10.söz.8.Hakikat,28.sözün zeyli,Lem'alar.262,13.Lem'a.2.7. ve 12. işaret,Şualar.11.şua.8.Mesele.1.2.Nükte.

[526] Mektubat.8-9,İşaratül İ'caz.145-146,Tefsiri Kebir. 7 / 65.

[527] Beyyine.6.

[528] H.D.K.Dili. 9 / 6000-6001,Şerhi Tecrid alel Mevâkıf. 3 / 342-343.

[529] Mektubat.40,Sözler.57.

[530] Lem'alar.262.

[531] İşaratülk İ'caz.81.

[532] H.D.K.Dili. 3 / 2112.

[533] Muhtaar.300-303.

[534] İşaratül İ'caz.80,Bak.Sözler.82,126,168,320,465,Lem'alar.84,191,276.

[535] Muhtasar.292.

[536] Âl-i İmran.131.

[537] Taha.117-119,Ehli Sünnet Akâidi.237,Şerhu Cevheretüt Tevhid.238,Akâid Şerhi Kesteli.138,Ebu Davud. 5 / 108,Maturidiyye Akâidi.186,Şerhi Tecrid alel Mevâkıf. 3 / 347.

[538] Bak.İşaratül İ'caz.145-146.

[539] Yeni Lugat.158.

[540] Tecridi Sarih Terc. 4 / 544,İslâmi Araştırmalar.145.

[541] İsra.15.

[542] Şûra.7.

[543] Enbiya.69.

[544] Mevâid.12-17,Enâm fi berâhini Akâidil İslâm.İsmail Hakkı.

[545] Ölüm ve ötesi.345.

[546] Tecridi Sarih Terc. 4 / 542.

[547] Emirdağ Lahikası. 1 / 39,Tarihçe-i Hayat.477.

[548] Emirdağ Lahikası. 2 / 66.

[549] Tecridi Sarih Terc. 4 / 544-545.

[550] Mektubat.360.

[551] Cem'ul Cevâmi'.haşiyesinin 1.cildinin sh.48,İslâmi Araştırmalar.Sadreddin Yüksel.150.

[552] Kastamonu Lahikası.111,Barla Lahikası.375.

[553] Mektubat.361.

[554] Age.360.

[555] İsra.15-16,En'am.131-156,Kasas.47-59,Taha.134,Şuâra.208,Fâtır.37.

[556] Tecridi Sarih Terc. 4 / 539.Geniş bilgi,522. sahifeye kadar vardır.

[557] Kimyayı Saadet.İ.Gazali.Ter.Abdullah.Aydın,Abdurrahman Aydın.sh.112-113.İstanbul.Tarihsiz.

DÜNYANIN SONU

Bazen derinlere dalar,uzun uzun hasretlere girer,hasretler ve hüzünler çekeriz.

Bu bazen lise son sınıfın sıralarında,bazen üniversitenin son senelerinde,bazen de emekliden itibaren dile getirilen hasretler,acıları ve tatlılarıyla hatıralar...

O eski günler... Askerlik günleri...

Ancak en güzeli ve tatlısı;sonunun tatlı ,başarı ve güzellikle son bulup bitmiş olmasıdır. Tard değil takdirle,reddedilmiş değil kabullenmiş bir sonla bitmesi ve kapanmasıdır.

Dünyanın şu andaki hali de bana,biraz bunu ve bu hali hatırlatmaktadır.

Sonunun;bütün bu gürültü ve patırtılara rağmen güzel bir sonla bitmesi,kapanmasıdır. red ve tereddi,inkar ve küfre karşı;iman ve hayırla,terakki ve tefekkürle sonlanması,şerrin ölmesi,hayrın doğması...

Doğuştaki doğmanın tamamlayıcısı olan ölümüne yakın,zirvede ki zirve noktasında bulunması,hakikatları tüm hakikatlarıyla doğurması...

Muhtelif zamanlarda doğan güneşin âhirzamanda tüm haşmetiyle ve şa'şaasıyla doğması ve karanlıkları yutuşu olarak gerçekleşmesi...

Bütün yarasa tabiatlıların piyasayı almaları ve borularını öttürmelerindeki gerçek;doğmuş olan İslam güneşine gölge yapmak ve onun önünde engel olma çabalarıdır.

İslâm güneşinin ışıklarının,içerimize girmesi için engel ve perde olanların çekilmesi ve kararan kalplerin aydınlatılmasıdır.

Aydınlık geleceklere gitmek için,karanlıklara son ve dur demek gerektir.

6-4-1997

MEHMET ÖZÇELİK

ÖLÜM HAKİKATI

"Ölüm öldürülemez."

Ölüm;yokluk değil,hiçlik değil,sönmek değil,idam değil,belki bütün sevdiklerimize,başta rabbimize,Peygamberimize ve yüzde doksan dokuz ahbabımızın bulunduğu memlekete bir sevkiyattır.

Hz. Yusuf Peygamber gibi ölümün gerçek güzel çehresini gören zatlar ölümü sevmişler ve istemişler. Baki ve ebedi olanı fani olana tercih etmişlerdir. Nitekim ayette:"Ey Rabbim! Mülkden bana (nasibimi) verdin ve bana (rüyada görülen) olayların yorumunu da öğrettin.Ey gökleri ve yeri yaratan! Sen dünyada da âhirette de benim sahibimsin. Beni müslüman olarak öldür ve beni salihler arasına kat."1

Öleceğiz,müjdeler olsun,müjdeler olsun.

Ölümü de öldüren Rabbe,secdeler olsun.

-Anne karnı ile bağlantısı kesilip bu dünyaya gelerek doğan insan,doğmak üzere tekrar ölür. Tohum sümbül vermek üzere ölür. Allah var ise,ölüm yoktur.

Bir gayesi olduğunu ve nereden gelip,nereye gideceğini ve bu dünyadaki vazifesinin ne olduğunu bilen bir insan ölmekle de başıboş ve gayesiz kalmayacağını da bilecektir. En küçük mahlukun hukukunu gözeten Allah,insanı ve insanın amelini ihmal etmeyecektir.

Batılı bir yazar (Thomas Carlyle) şöyle der:"Rabbim,bu muammaya ne hislerimiz nede aklımız cevap verebiliyor. Bu görüşün altında ne var? Ebedi varlık nedir? Evet ben inanıyorum ki,ebediyete namzet olan insan asıl yurduna çağrılınca,topraktan olan bedeni dökülür ve böylece insan karanlık içinde,aydınlık sabaha doğru ilerler."Yunus Emre'de:

İş bu söze Hak tanıktır.

Bu can gövdeye konuktur.

Bir gün ola çıka gide

Kafesten kuş uçmaz gibi...

Behlül Dânâ Hazretlerine,ağır hastalandığı sırada biri sorar:Ya Behlül! Hakkın emri yerine gelecek olursa seni nereye gömelim?

Behlül şu cevabı verir:"Nereye isterseniz oraya gömün,çünkü,âhiret her yerden aynı uzaklıktadır."

Ölümün bizi nerede beklediği belli olmadığına göre,iyisi mi biz onu bekleyelim. Ancak elbetteki hazır vaziyette... Şair der:

Deryada sonsuzluğu fikretmeye ne zahmet

1Yusuf.101.

Al sana,derya gibi sonsuz Karacaahmet

Göbeğinde yalancı şehrin,sahici belde

Ona sor,gidenlerden kalan şey neymiş elde?

Zaman deli gömleği,onu yırtanda ölüm

Ölümde yek pare an,ne kesiklik,ne bölüm.

Hep olmadan hiç olmaz,hiçin ötesinde hep

Bu mu dersin,taşlarda donmuş,sükûta sebeb?

Kavuklu,başörtülü,fesli,baş açık taşlar

Taşlara yaslanmış da küflü kemikten başlar

Kim dolu gözleriyle süzüyor insanları

Süzüyor,sahi diye toprağa basanları.

-Her şeyi öldüren ölümün,elbette hayattan ziyade bir istediği vardır?

-Beyazidi Bestami Hazretleri hangi şehre gitse ilk önce o şehrin kabristanlarını ziyaret ederdi. O halde ölümü çok düşündüren,en iyi vaiz ve nasihatçı olan ölümü çok düşünmek ve kabirleri ziyaret etmek gerektir.

-İbni Abbas'a,nerelerin dolaşılması gerektiği sorulduğunda:"Gündüz ibret alarak kabristanları,gece ise tefekkür edecek gök yüzünü..."demiştir.

Dünya âhiret arası bir nefes

Ve her biri diğerinden mukaddes.

-O halde ona her yerde ve her yaşta hazır olmak en iyisi.. Ve bu hazırlık ölümden duyulan korkunun tek çaresidir.

Bediüzzaman derki:"sen burada misafirsin ve buradan da diğer bir yere gideceksin. Misafir olan kimse beraberce getiremediği bir şeye kalbini bağlamaz. Bu menzilden ayrıldığın gibi,bu şehirden de çıkacaksın,öyle ise aziz olarak çıkmaya çalış. Vücudunu mucidine feda et. Mukabilinde büyük bir fiat alacaksın."

Ol dem ki perdeler kalkar, perdeler iner

Azrail-e "Hoş geldin"diyebilmekte hüner.

Varmak o iklime ki,uğramaz ihtiyarlık

Ebedi gençliğin taht kurduğu yer,mezarlık.

Ve:

Nehirler aktı geçdi

Kurudu vakti geçdi

Nice han,nice sultan

Tahtı bıraktı geçdi.

Şu dünya penceredir,

Her gelen bakdı geçdi.

-Evet vaktin kıymetini –gün bu gün,dem bu dem,an bu an"veciz ifadesiyle hatırlamalı ve ne yapacak ve neyi değiştireceksek,şimdiden başlamamız gerekmiyor mu? Yarına senet mi var? Geçenler geçtiğine göre,geriye kala kala biricik sermayemiz olan "yaşadığımız an" kalmıyor mu?

Ne bu hayat bizim, nede bu gün?Hepsi emanet. Hem de geriye alınacak ve hesabı sorulacak bir emanet. O halde günü nü gün eden değil, gününü bu hayatı kim vermişse, onun yolunda sarf eden kazanacaktır.

Bırakalım artık yarınların hayalinle oyalanmayı. Bu gün için elde olan ne. Yolculuğa hazır mıyız? Yanımızda götüre bileceğimiz ne var? Asıl önemli olan bu ...

Dünyaya bir daha gelip de eksik ve hatalarımızı telafi etme şahsımız olmadığına göre, yaşadığımız günün her anını değerlendirmeli ve " gün bu gündür " diyerek ebedi saadeti kazanmaya çalışmalıyız."

-İçimi titreten bir sestir her gün

Saat her çalışında tekrar eder.

Ne yaptın tarlanı,nerede hasadın?

Elin boş mu gireceksin geceye

Bir düşünsen yarıyı buldu ömrün.

Gençlik böyledir işte gelir,gider

Ve kırılır sonra kolun kanadın...

-"Bütün gelecek şeyler yakındır,fakat ölüm bunlardan da yakındır."

-Görmez misin iki yeni (gece-gündüz) bizi nasıl eskitiyor.

Biz ise oynuyoruz,gizli ve açıkta

Temayül etme dünya ve nimetine

Zira onun vatanları vatan değildir.

Ölümden evvel kendin için çalış,işle

Arkadaş ve kardeşlerin çoğu mağrur etmesin seni...

-O halde hadiste de buyurulduğu gibi;beş şey gelip çatmadan önce beş şeyi ganimet bil:

1)İhtiyarlıktan önce gençliğinin.

2)Hastalığa düçâr olmadan önce sıhhatinin,

3)Fakirliğe giriftar olmadan önce zenginliğinin,

4)Ölümden önce hayatının,

5)Meşguliyete düşmeden önce boş vakitlerinin kıymetini iyi bil...

-Gel nazar kıl mezarımın taşına

Akil isen aklını al başına

Bir dem bende sefa sürdüm cihanda

Akibet bak taş diktiler başıma...

5-10-1992

MEHMET ÖZÇELİK

ÖLÜM OLGUNLUKTUR

“Sana nasihat edici olarak ölüm yeter.”

“Bütün günler ölüme gider,son gün varır.”(Montaigne)

Ölmek olmak demektir. Ölmenin yolu olmaktan geçer. Olmayan ölemez. Ne mi olmak? Çok şey. İnsan,kul,yaratılışını müdrik,ebede namzed bir varlık,Allah'a muhatab ve ayinedarlık yapacak ve yapabilecek bir ma'kes...

İstediğin kadar ölümün için dua et. Zor kabul edilir. Belki de reddedilir,eğer olmamışsan...

Yusuf Aleyhisselam:"Rabbim! Beni müslüman olarak öldür ve salihler zümresine ilhak et,kat."2

Dua kabul edildi. Çünkü o,ölmeden,ölümünü istemeden evvel olmuştu. "Beni müslüman olarak öldür."dedi. Demek o katagorinin içerisinde,belki zirvesinde olduğundan dua kabul ve müstecab oldu. Madde de –Mısır azizliği gibi- zirvede olan o zat,zirvenin ötesindeki zirveyi istedi. Zirveye çıkamayan ve ulaşamayan zirveler ötesini göremez ve bilemez. Ahireti bilip görmediğinden zırvalarla uğraşır.

Evet,tabiri caizse,yirmi beş yılda emekliliğe mukabil on beş yıl görev yapan adamın emeklilik isteği ne derece muteberdir? İlla emeklilik müddeti dolacak. Bazı durumlar istisna edilebilir. Taltif veya ihraç,takdir veya tekdir...

Lütfundan dolayı yanına alır,kendi şefkatinde besler. Zindan-ı dünyadan,cennet bahçelerine alır. Rahmetiyle muamele eder. Rezzakiyetle yedirir. Keremiyle ikram eder. Cemaliyle sever...

Veya –Allah muhafaza etsin- ihraç ve tekdir eder. Ğadabın celbine vesile olmuş,mağdub ve dâllindir. Böylelerine yer-gök bile hiddet eder. Denizdeki balıklar rahatlarının selbine sebeb olduklarından şikayette bulunurlar. Mazlumların dilekçeleri arşa sunulmuştur. Celaliyle onu te'dib eder.

Nitekim Hadiste:"Ölmeden evvel ölünüz." yani olmadan önce olunuz. Çünkü ölüm olgunluktur.

Toprağa atılan tohum toprağın altında ölmedikçe sünbüllenip olmaz ve olgunlaşamaz.

Olmak için de ölmek gerek. Olmanın yolu da ölmekten geçer. Bağlantısı kesilecek ki,olsun ve doğsun.

Ölüm var ölüm ölünde görün.

Anne karnında ölüp,dünyada doğması için de,o kabirde,kendi zindan ve dünyasında dokuz ay on gün olması,olgunlaşması gerek. Ruh olgunluğuna ermeden ölmüşse,işte gerçek ölüm odur. Kürtajcılar utansın! İnsan kasapları sıkılsın! Egoistler ölsün! Çünkü bunlar da olmadıkları için bir yönüyle de,bunlar da ölüdür. Mezarı müteharrik,ölü gezer. Yokluk zebanileri,cehennem tellalları...

---

2 Yusuf.101.

Hem gerçekten biz dünyaya gelmeden evvel nerede idik? Ruhlar aleminde mi? Ya ondan önce? Evet,hiç yoktuk. O halde ölümden korkumuz niye? Onu,bizleri bu kadar yokluklardan alıp da getiren düşünsün! Ölen bütün varlıkların yükünü yüklenme. Altında kalır,ezilirsin,takat getiremezsin! İyisi mi O'na güven...

Ölmek için olmak gerek. Ama ham,ama tam. Ağaçtan meyveler olunca düşer. Çünkü artık istidat ve kabiliyetleri tamamen inkişaf etmiştir. Olgunluğun zirvesine çıkmıştır. Daha çıkacak yer kalmamış ki... İnsanlarca yenilip,insanlık seviyesine çıkabilir. Ona namzet olur.

Ya diğeri. Ham,olmaya kabiliyetli değil. Çünkü kapasitesiz veya kapasitesi düşük. Nitekim tembel öğrenci sınıfta kalır,beklemededir. Ancak nereye kadar bekletilir? Neticede ihraç...

Başarılı olan takdirle taltif edilip gönderilirken,-çünkü tamdır- başarısız ihraçla atılır,çünkü hamdır,tam değil.

İnsanı ol-duran iman,öldüren kaderdir. Her ikisi de Haktandır.

Olmayan solar. Dışkı gibi dışa atılır. Yenilen yemekler ağızda üğüdülür. Midede terbiye edilip,iyice öldükten sonra vücudun muhtelif yerlerine sevk edilir. Oralarda tavzif edilir. İşte ölüm de vazifeden bir terhistir.

Ancak vitamin özelliğini yitiren,değerini kaybedenler de posa suretinde dışarıya dışkı olarak atılır. Artık o bir gübredir. Kafirde mü'minin gübresidir.

Ateistlerin sorularındandır;Madem cehenneme atacaktı,niye yarattı? Madem cehennemlik olduğumu biliyordu,niye var etti?

Bir sebeb olarak;mü'minin olması,yeşerip sümbüllenmesi,meyvedar bir ağaç olması için yaratılmış olması yeterli bir sebeptir.

Ağaçtan düşen olgun meyvelerin talibi çok olur. Çünkü tamdır. Hamınki ise olmaz. Kendi halinde çürümeye terk edilir.

İşte tam mü'mine cennet bile müştaktır. Melekler muntazırdır. Allah talibdir. Çünkü kendisine layık,esmasının tecellisine mazhar olabilecek bir vasıftadır.

Ham kafire ise,kabir ve cehennem ağzını açmış beklemektedir. Onlar o kafirle doyarken,kafirde onlarla tatmin olur. Çünkü arzu ettikleri oradadır. Nitekim şarkıcı der:"Sensiz cennet bile sürgün sayılır." Evet,bir cihette mahbubsuz saray zindan,mahbublu zindan saraydır. Dengi dengine olan için öyledir. Çünkü:"Kişi sevdiğiyle beraberdir."

Allah adildir. Kimseyi sevdiğinden ayırmaz. Tencere kapağını,kapak tenceresini bulacak. Hamlar orada tam olacak,tamamlanacak...

Cehennem sürgün yeridir. Allah'ın olmadığı,bulunmadığı bir yer gerçek sürgündür. İnanmayanlar kalblerinden Allah'ı çıkarmakla,burada da sürgün hayatı yaşamaktadırlar. Sürgünden tekrar sürgüne. Sürgünlü sonsuz bir hayat...

Kalbine ve aklına Allah'ı koyan bir mü'min dünya sürgününde de olsa cennettedir. Çünkü O var. Madem O var,her şey var. O yoksa hiçbir şeyde yoktur. Kalbler O'nun zikri ve hatırlanmasıyla mutmain olur. Ruhlar aleminden süre gelip ahirete giden yolculuk,sürgünde olsa,madem neticesinde O var,O'na kavuşmak var,ne gam... Her şeye değer. On dakikalık zahmet ile hazineleri kazanana meşakkat mı olur? O halde:"O'nu bulan her şeyi bulur,O'nu kaybeden hiçbir şeyi bulamaz. Bulsa da başına bela bulur."

Haşmetli bir sultana mensub olan bir askere eşkıya bile ilişemez. Allah'a mensub olan bir insan da O'na irtibatın ve mensubiyetin verdiği şerefle sürgün de olsa,cehennem de olsa cennettir.

"O'nu bilen ve tanıyan zindan da dahi olsa bahtiyardır,mutludur. O'nu unutan saraylarda da olsa zindandadır,bedbaht ve talihsizdir."

Evet,ölmek olmaktır. Bir çok merhalelerden geçen buğday,un,hamur,fırın,kısaca ağza gelene ve organlara dağılana kadar otuz beş ayrı ayrı istihaleden geçer,inkilablar geçirir. Ağız değirmeni,mide asidinde yanar,ondan sonra göze veya beyne çıkıp,icraatta bulunur.

İşte insanda böyle bir yolcudur. Ruhlar aleminden,anne karnından, çocukluk, gençlik, ihtiyarlık,kabir,berzah,haşir,sırat ve neticede ayrılıp ayrıştırılarak cennet veya cehennem...

Anne karnında olup,yerinden memnun olmuş gibi orada kalan,ayrılmayan doğamaz. Doğrulunca da ağlar. Ancak dışarda sevinenler beklemekte,bu sevinci kutlamaktadırlar.

Ve ölüp,büyükçe bir anne karnı olan bu dünyadan ayrılınca da gittiği yerdekiler ona hoş-âmedi eder,karşılar ve sevinirler. Oda onların sevinçlerine iştirak eder,eğer mü'minse...

Bu sefer burada bıraktıkları ağlamaktadır. Doğarken kendi ağlar,onlar güler. Ölürken onlar ağlar,kendi güler. Bu gülüş ebedi bir gülüşün başlangıcıdır."Kabir ahiret menzillerinin ilkidir."İlkten sona dek gülüş. Rabbim güldürsün... Kafir için ise gerçek hüzün başlamıştır. İnsanlığı ağlatan,bir yandan da müstahaktır dedirten bu hale,insanlık kadar ağlasa ve göz yaşı dökse yeridir.

Bir insanın mükellefiyetinin göz yaşını akıtmayan,bütün insanlık kadar göz yaşı akıtmaya mahkumdur.

Bir'de yok olmayan,çok'da var olamaz. Bir damla su olan varlığını okyanus da yok etmeyen yok olmaya,kaybolmaya,dünya çölünün hasretinde buharlaşıp mahvolmaya mahkumdur.

Kaynaktan çıkan su tekrar kaynağa varır. Orada var olur. Oraya gitmeyip geride kalan mahvolur.

Allah'ın yaratmasıyla varlığa çıkan insanlar tekrar O'na varırlar. O'na varmamak için oyunda oynaş da olanlar kafileden geri kalır,kaybolur,kaybederler.

“Biz Allah içiniz ve biz O’na dönücüyüz.”3

O’na varana binler selam. O’ndan geri kalana binler nefrin,levm ve melâm...

26-12-1992

MEHMET ÖZÇELİK

B E R Z A H

Dünya alemi perdeler alemidir. Her şey perdeli ve perdeli olarak gitmektedir. Tam bir mahremiyet içerisinde...

Her varlık kendi perdesine sarılmış..kendi alemiyle sınırlandırılmış...

Varlıklar,alemler,dünya,ahiret,hasılı her şey iç içe..bunları birbirinden ayıran bazı berzahlar ve perdeler mevcut...

“On sekiz bin alem”denilmiş,o alemleri berzahlar birbirinden ayırdığı gibi,o alemin mensupları da yine berzahlarca ayrılmaktadır.

Çocuğun dünyaya gelmesi için anne karnı bir berzah,ahiretin önünde dünya da bir perde ve engel...Âhiret memleketinde,cennet yolunda;kabir,haşir,hesap,mizan,şefaat, sırat, hepsi birer aşılması gereken berzahlardır.

Allah’a giden yolda nefis ve şeytan en büyük berzah,perde ve engeldir.

İmanla küfür arasında bir yönüyle ince,bir yönüyle kalın berzah vardır. En uzakta,küfrün içinde bulunan bir yabancı iman ederken,en yakındaki bir akraba,İslam toplumunun içerisinde bulunmasına rağmen iman etmez. Birincisi,uzak görülürken aradaki berzah kısa,ikincisi;yakın görünürken aradaki berzah gayet uzaktır. Cennetle cehennem kadar birbirinden uzak iki sıfat.

Her bir insan bir alem,her bir varlık bir alem. Bu alemleri birbirinde ayıran ayrı ayrı berzahlar vardır. Her biri kendi aleminin çerçevesinden memnun.

Belki de-Allah’u A’lem- sorumsuz ve başı boş bir insan gösterilerek onunla alemlerini değiş tokuş yapması teklif edilse;”Bu koca kafalıyla mı?”diyecek,aleminden memnun olduğunu ifade edecektir.

---

3 Bakara.156.

Berzah deyip geçmemek lazım. Zira bir denizci olan Kaptan Kusto'yu müslüman kılıp,önündeki bütün berzahları aşarak,Allah'a ulaştıran bir mevzu.

Müslüman olmasına sebep olan ayette:"İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir. Aralarında bir Berzah (engel) vardır,birbirine geçip kavuşmuyorlar."[1]

"Birinin suyu tatlı ve susuzluğu giderici,diğerininki tuzlu ve acı iki denizi salıveren ve aralarına bir Berzah (engel),aşılmaz bir serhat koyan O'dur."[2]

Buradaki temsil hakkında değişik tefsirler vardır:"1)Maksat,denize karışan nehir (Dicle gibi) ve onun karıştığı denizdir. Denizi yarıp arkasından fersahlarca akıp gittiği halde,nehrin suyunun tadı bozulmamaktadır.

2)Maksat,Nil gibi büyük ırmak ve büyük denizdir ki aralarına bir kara parçası (dil) girmektedir.

3)Maksat,mü'minlerle kafirlerdir. Tatlı su mü'minleri,acı su kafirleri sembolize etmektedir. Dünyada yan yana fakat birbirine karışmadan yaşadıklarına işaret edilmektedir."[3]

Her bir insan bir alem...O da nasıl bir alem! Bu alemleri birbirinden ayıran,aralarında berzahlar vardır. Tıpkı katman katman olup bir alem gibi görünen soğanın;zar tarafından iki tabakanın arası bir perde gibi ayrılması,bir tabakada meydana gelen bozulma gibi haller,uzun berzahlardan sonra diğerlerine sirayet etmektedir.

Bediüzzaman Hazretleri de şöyle der:"Semâvatta binler alem var;yıldızların bir kısmı her biri birer alem olabilir. yerde de her bir cins mahlukat,birer alemdir. Hatta her bir insan dahi,küçük bir alemdir."Rabbül alemin" tabiri ise,"Doğrudan doğruya her alem,Cenâb-ı Hakkın rububiyetiyle idare ve terbiye ve tedbir edilir,demektir."[4]

Nitekim bütün devlet dairelerinin işleyişleri,alemleri farklı farklı oldukları halde,hepsi de bir yere bağlanmaktadır. İşleyişleri birbirine mani olmamaktadır.

Karaların sular altında kalmaması için denizlerdeki Med-Cezir yani gel-git olayları da bir berzahtır.

-Temsilde hata olmasın- Gözümüzün içerisine kadar giren güneş ve ışığı,Cenab-ı Hakkın binler nurunun küçük bir parıltısı olduğu halde;doğduktan sonra doğrudan ve perdesiz tenvir eder,aydınlatır. Bizim ondan istifademiz ise,berzahlara tabidir. Berzahlar olmasa yanarız.

Allah'ta bize bizden daha yakındır.[5] Biz ise ona nihayet uzağız. O'nunla müşerref olmak için çok perdelerden geçmek gerekiyor.

Bunun için ya Rasulullah gibi mi'raca çıkıp,Kab-ı Kavseyn makamını geçip,görmek ki;Cebrail'i bile yakan makam... Veya cenneti kazanıp orada Cemaliyle,Rü'yetiyle müşerref olmak suretiyle,berzahları atlayarak görmek..Fakat,melekler için bu müşerrefiyet yok,zira onlar için berzah olmadığından atlama da yok...

Mü'min imanında berzahlarla karşı karşıyadır. Tıpkı engel atlamadaki at yarışçıları gibi. Her durumda mümkün. Puan kazanmak veya kaybetmek.

Kiminin önündeki Berzah;deredir,çaydır,yine de aşamaz. Ancak diğerinin ki;denizdir,okyanustur,güçlükle de olsa aşar.

Tembel insanın önündeki berzahlar kısa ve az da olsa,uzun ve çoktur. En zor iş ona yaptırılmış olur.

Cahil insan içinde durum aynıdır. Onun için ilimle arasında kapatılması imkansız uçurumlar mevcuttur. aradaki perde de gayet kalın olup,gece gibi üzerine çökmüştür.

İbadet üzerine olan bir âbidin günahlarla arasındaki berzah gayet kalındır ve uzaktır. Bazılarına dünya birleşse,perdenin öbür tarafına geçiremez. İbadetsiz inan için ise;tül perdesi gibi ince ve kısadır,her an geçilebilir. Bunun için de pek bir zorlamaya gerek olmaksızın ve cüz-i bir menfaat yeter.

Hal ve şimdiki zamanda duran bir insana mazi ve müstakbel yani geçmiş ve gelecekle olan münasebeti,onlara olan yakınlığı ruh cihetiyle bir an,rüya ve hayal aleminde işgal ettiği zaman birkaç saniyeliktir. Ancak büyüme,cisim ve ceset itibariyle seneler hükmündedir.

İşte:Ruhun ve cesedin berzahı... İmanın ve küfrün berzahı... Mü'minin ve kafirin berzahları...Muti ve Asinin berzahları...Bir komutanın önündeki aşması gereken berzahla,erlerin önündeki berzahlar..Bir otun,bir hayvanın ve bir insanın berzahları...Hep mütehâlif ve farklı farklı...

Nutfeden alakaya yani bir damla sudan kan pıhtısına,Alakadan Mudğa ya yani et parçasına,mudğadan et ve kemik ve neticede şu mü'min ve mükemmel insan suretine gelen bir insanın önündeki aşılması gereken berzahlar...Zira:

-Milyarlarca nutfeden birisi kan pıhtısı ve et haline gelirken,yine doğacak milyonlarcadan takdir edilenler sağ doğmakta,diğerleri o berzahları aşamadan,perdenin berisinde ve gerisinde kalmaktadırlar.

Her varlık da öyle değil mi? perdenin berisindekilerce ekilirken,perdenin öbür tarafındaki kudret hüküm verecektir. Aradaki perde bir yönüyle ince, -olmak gibi- bir yönüyle de kalındır.-Ölmek veya olmamak gibi- Olmama halinde sonsuzlukta bir fayda sağlamaz.

Bir mürid tarikat berzahlarına uğrar,40 yılda veli olur. Bir sahabe ve sahabe mesleğinde olan 40 dakikada o berzahları kat eder ve aşar.

40 geceler çile ile ilgili,tarikatta 40 gün çile ve sülûk.[6]

Birisi için münteha ve son olan,diğerine mebde' ve başlangıç olur.

Kimisi için de atlayamamanın neticesi olarak araya düşer,arada kalır;A'raf'[7]dır onun makamı,beklemededir o.

Bir insan için mükemmele ulaşmak,kusurlar ve küsurlar berzahlarını aşmayı gerektirirken,diğeri ise;doğrudan doğruya mükemmele ve hakikata yol bulur.

Allah'a giden yollar mahlukatın nefesleri sayısıncadır. Her yol O'na çıkar. Deve kuşu gibi kafayı kuma sokup,perde çekmemek şartıyla...

"Acz de aşk gibi Allah'a isal eden (ulaştıran) yollardan biridir. Amma acz yolu,aşktan daha kısa ve daha selametlidir."[8]

Rasulullah Efendimiz hiçbir Berzaha uğramadan ruhen ve bedenen mi'raç yaparken,mü'min ibadet ve namaz berzahına uğrayarak senelerce ruhen bu yolculuğa devam eder. Peygamberimiz gibi ulaşamaz,fakat o yolda olur,yada ölür ya...

O Mi'raç ki;aklın ihatasının fevkinde olan,melekût aleminde cereyan eden bir hadisedir. Öncesinde,Cebrailin bile tahammülünden aciz kalacağı bir hazırlık devresini geçirmiştir. Bu hem bedenen,hem de ruhen gerçekleşmiştir. Dünyanın dar kalıplarından,âhiretin geniş salonlarına bir geçiştir.

Hicretten 19 ay önce,hüzün yılında,Recebin 27. gecesi,Haremi Şerifte,Hatim mevkiinde istirahat esnasında,Cebrâilin göğsünü yararak zemzemle yıkaması Marifetullah ve Rü'yetullaha hazır hale getirilerek amcazadesi Ümmü Hani'nin evinde,Burak'a binerek Medine,peygamberleri toplandığı yer olan Kudüs ve Sidret-ül Müntehaya kadar Cebrail ile yapılan gece yolculuğu [9],kısa dünya zamanıyla,âhiretin geniş zamanında cereyan etmiştir. Ümmetine;Beş vakit namaz,Şirke girmedikçe her günahın affedilebileceği,Bakara suresinin son iki ayetini berzahları aşarak hediye olarak getirmiştir.

Kimisi için berzah;ayinenin ön yüzü,parlak ciheti iken,kimileri için de arka ve siyah yönü gibidir.

-Tabiri caizse- Rasulullah'da bir berzah. Ancak aynanın şeffaf,parlak ön yüzü gibi.

Ebu Cehil'ler,Fir'avunlar,Şeddadlar,Zalimler,Deccallar,Süfyanlar ve inanmayanlar da en büyük birer berzahtırlar. Aynanın arka,siyah ve karanlık yüzü gibi.

Gaflet,isyan,günah kirleriyle kirlenmiş mü'min ise;aynanın tozlu,kirli,şeffaf ve berraklığını kaybetmiş ön yüzü gibidir. Bazı arka yüzünün siyahlığı dökülmüş ve eşyayı eksik gösteren aynalar gibi...

Dünya da berzah,âhiret de. Biri siyah,biri şeffaf...

Cennet de berzah,cehennem de... Biri şeffaf ve berrak,zarif ve nazif,diğeri;berbat ve kaba,hazin ve kara...

Kimi ruha beden,berzah ve kaba,Kimi bedene ruh,berzah ve kaba...

Mü'min için âhiret yolunda en büyük bir berzah;Ülfet,Gaflet ve Dalalet. Kafir için dünya yolunda en büyük berzah;Din ve Hidayet.

Doğmak ile doğmamak,yaşamak ile yaşamamak,hayat ile ölüm arasındaki mesafe ve berzah bir yönüyle uzun ve senelerdir.Doğub hemen ölen için kısa iken,altmış yaşında ölen bir kimse için gayet uzun bir zaman ve berzahtır.

Her şey perde ve berzah. her şey de perde ve berzah.

Belki berzah bir tül perde gibi. Ancak kimi içeriden dışarıya bakar,görürken;kimi de dışarıdan içeriye bakar,görmez.

Perde bir yana. Ya evde pencere yoksa? Ya devamlı kapalıysa? Ya berzah hiç kalkmayacak,bitmeyecekse? Ya,bir hakikat olan cennet,Cemâlullah,Allah'ın Allah'ın rızası perde ve engel addediliyorsa? O halde nedir berzah?

Görmek mi? Görmemek mi? O ve O'na aid şeyler mi? Yoksa O'na mani olan şeyler mi?

Göz mü kirpiğe gem,yoksa kirpik mi göze perde ve berzah? Göz O'nu görür,bir kirpik olan mâsiva O'nu perdeler veya görmeye yardımcı olur.

Gaflet,uyku,ölüm birer perdedir. kimisi için başlangıç ve ilk perde,kimine de bitiş ve son perde.

Ayetlerde:"Nihayet onlardan (Müşriklerden) birine ölüm gelip çattığında,"Rabbim! der,lütfen beni (dünyaya) geri gönder; Ta ki boşa geçirdiğim dünyada iyi iş (ve hareketler) yapayım." Hayır! onun söylediği bu söz (boş) laftan ibarettir. Onların gerisinde ise,yeniden dirilecek güne kadar (süren) bir Berzah vardır."[10]

Birinci aşama başarısızdır. Sonraki aşamalar ise;imanı varsa mümkündür. – Zorda olsa- aşılır. Zira bir tard,kulluktan silinme olayı yoktur.

Ancak aksi durumda,imanı yoksa;Cenâb-ı Hakkın isim ve sıfatlarındaki ebedilik kadar,ebedilik arz eden bir Berzah,bir bekleme,bir tekleme,bir terk ve tard vardır. Neûzü billah...

Bir anlık Berzahların kaldırıldığını,olmadığını düşündüğümüzde,bütün alemler,varlıklar kontrolsüz olarak iç-içe girecek,hakikatlar hakikatsızlıklara,zulmetler nurlara karışacak,her şey manasız olacaktı.

Su gibi ki;tatlı ve susuzluğu giderici su ile,tuzlu ve acı su. Biri yüceliğin simgesi,diğeri ise aşağılığın...Aradan perdenin kalkması,ikisinin birleşmesi halinde tam bir keşmekeş,kaos ve boşluk zuhur edecekti.

Bu durumda; yücelik gittiği gibi,yüceliğin bilinmesinde bir ölçü birimi olan aşağılık da gidecek,kıymet ve değerler bilinmeyecektir.Zira her şey zıddıyla bilinir.Yani her iki alemi,mesela;"Alemi maddi ile alemi ruhaniyi birbirinden farketmek (ayırmak) lazım gelir. Birbirine mezcedilse,hükümleri yanlış görülür."[11]

Ölmüş insanlar ve doğacak insanlar arasında da bizler birer berzahız. Geçmiştekilerle aramızda ince bir berzah olduğumuz gibi,gelecektekilerle de öyle.

Çekilmemiz gerek ki,gelme olsun. Çekiliniz! Gelen neslin kapısında durmayın. Kabir sizi bekliyor.

-Mesela;İnsandaki hayal duygusunun gördüğü vazifeyi aynen dünyada gören alem-i misal;ruhlar alemi ile,görünen şu alem ortasında bir berzahtır.[12]

"Alem-i ziya,alem-i hararet,alem-i hava,alem-i kehriba,Alem-i elektrik,Alem-i cezb,Alem-i esir,Alem-i misal,alem-i Berzah gibi alemler arasında müzâheme ve yer darlığı yoktur. Bu alemler,hepsi de,ihtilalsiz,müsademesiz,(çarpışmadan) küçük bir yerde içtima eder (toplanır) ler.

Kezalik,pek geniş gaybi alemlerin de bu küçük arzda içtimaları mümkündür. evet,hava,su insanın yürüyüşüne,cam ziyanın geçmesine,şuâın (ışığın) röntgen vasıtasıyla kesif cisimlere bile nüfuzuna ve akıl nuruna,melek ruhuna,demirin içine hararetin akmasına,elektriğin cereyanına bir mani yoktur.

Kezalik bu kesif alemde ruhanileri deverandan,cinnileri cevelandan,şeytanları cereyandan,melekleri seyerândan men' edecek bir mani yoktur."[13]

Tıpkı atom ve içindeki Nötron ve elektronlar gibi...

Kainatı ve her şeyi yoktan var eden zatı takdis ederiz ki;Şiddeti zuhurundan,nihayet açık oluşundan dolayı gizlenmiş ve perdelenmiştir.

-Teşbihte hata olmasın- Güneşin maddi olmayıp,perdelenmiş olarak,görünmeden devamlı ışıklandırmakta olduğunu düşündüğümüzde;dünyadaki bu aydınlık,parlaklık ve ışığı kime verecektik? Hangi varlığa mal edecektik? Maddi,noksan,nursuz ve kusurlu olan tabiata mı? Yoksa kendi kendine mi?

Elbette Hayır! Ancak bir güneşe verilebilir.

Aynen bunun gibi de;Kainatta ancak ve ancak güneşler güneşi olan zata verilebilir. Binaenaleyh,biri perdesiz iken,diğeri perdeli gitmektedir...

MEHMET ÖZÇELİK

---

[1] Rahman.19-20.

[2] Furkan.53.

[3] Kur'an-ı Kerim ve Türkçe açıklamalı Terc.Heyet.sh.363,Bak.Mektubat. B.Said Nursi..sh304.

[4] Mektubat.age.305.

[5] Gaf.16,Vakıa.85.

[6] Hak Dini Kur'an Dili.E.H.Yazır. 1 / 297,İbni Kesir Muhtasarı.(Arapça) 1 / 64.

[7] A'raf.46-48,Arzdan arşa Mi'rac. 1 / 52.

[8] Mesnevi-i Nuriye.B.Said Nursi.188.

[9] Bak.İsra suresi,bak. İsra.60, Necm.11,17-18.

[10] Mü'minun.99-100.

[11] M.Nuriye.75.

[12] Bak.Barla Lahikası.B.Said Nursi.373.

[13] M.Nuriye.126.

ÖLÜM BİR SON MU ?

Ölüm;bize çok yakın olmasına rağmen yanı başımızda hissedemememiz ne acı! Dilimizle ikrar ediyor: "Ben elbette öleceğim,benden önce milyarlarca insan gel de ve geçti."diyoruz. Fakat buna bir de yürekten inanabilirsek hayatımızda bir çok değişiklik ve yenilik olacaktır. Ölümden amellerimizi düşünerek korkmalıyız. Fakat bu ölüm Allah yolunda gayret gösterirken olacaksa,manevi şehadeti de düşünmeliyiz.

Yazın güneş altında kışın soğukluğunu hissedebiliyoruz da neden ölümü hissedemiyoruz? Belki kışın soğukluğunu bizzat yaşadığımızdandır. Fakat şu bir gerçek ki; bizler doğduk,yaşıyoruz ve öleceğiz. Ölümü yaşamadık fakat kulağımız,gözümüz şahittir ki;şu güne kadar bizim gibi yaşayan insanların ölüm haberini duyduk. Peki ölümü ille de yakınımızda hissedebilmemiz için ölüm meleğinin bize görünmesi mi lazım? Zaten o her zaman yanı başımızda olduğu için yakınlığını anlayacağız.Önemli olan onu yaşamadan,ölüm meleğinin simasını görmeden,sesini işitmeden anlamamızdır.

Ölümü hakkıyla anlayabilmek,kişiyi mal mülk sevdasından uzaklaştırır. Dünyanın bir misafirhane olduğunu bildirir.Nasıl ki;misafir olduğumuz bir evde huzursuz oluyor ve kendi evimizde olduğu gibi rahat davranamıyorsak,dünyada da buna benzer durumda olmalıyız. Sonunda ebedi kalacağımız yer olan ahiret alemine gideceğiz. Bu gidişte dünya konumumuz önemli değil.

Şöyle düşünelim:Malatya'dan İstanbul'a trenle gitmekte olan iki şahıs var. Bunlardan birincisi çalışmalarının karşılığı olan ödülünü almaya,diğeri ise;mahkeme edilip layık olduğu cezayı

görmeye gidiyor. Birincisi mutlu,diğeri mutsuz olacaktır. Mutlu olan üçüncü mevkide de gitse,hatta yer bulamayıp arada da yatsa bunun pek bir önemi olmaz. Çünkü bu yolculuğun sonunda kendisini büyük bir saadet beklemektedir.

Diğeri ise,en lüks mevkide de gitse ve her ihtiyacı yerine getirilse dahi,mutlu olamaz. Çünkü,bu yolculuğun sonunda kendisini,çarptırılacağı ceza beklemektedir. Dünyevi tutkularımız,koltuk,şan ve şöhret gibi arzularımız trendeki mevki farklılıklarından başka bir şey değildir.

Şimdi kafalarımızı avuçlarımızın arasına alarak uzun uzun düşünelim: Bu fani dünyada ihtiyaçlarımızı temin etmek için durmaksızın çalışıyor,ebedi alemin ihtiyaçlarını da göz ardı edip,oturup yatıyorsak,ahiret yurdunda halimiz nice olur?

Ekmek parasını kazanmak için çalışmayanlar bile bir yolunu bulup geçimlerini temin ederler. En azından cami avlusunda mendil açarak kazanırlar. Fakat ebedi alem olan ahireti için çalışmayanlara böyle bir seçenek yoktur. Ahirette dilencilik,yalvarma,yakarma işe yaramaz ve boştur. Çünkü orada ilahi adalet tecelli edecektir.

Allah-u Taala insanları kendisine ibadet etsinler diye yaratmıştır.4 İbadet edilmesi gereken yer olarak da dünyayı tayin etmiştir. Her insan dünyadaki imtihandan geçtikten sonra ahiretteki mevkisini belirlemektedir.

Aslında ölüm ürkütücü olmasına rağmen kimileri için güzeldir. N. Fazıl şöyle diyor:”Ölüm! Budur perde arkası haber.

Hiç güzel olmasaydı ölür müydü Peygamber.”

Allah’u Taalanın habibim,sevgilim dediği alemlerin Efendisi Rasulullah da (SAM) ahiret yurduna göç etti. “Hiç şüphe yok ki sen de öleceksin,onlar da ölecekler.”5 İlahi hitabına oda mazhardı.

Şayet ölüm gözlerimizin gördüğü gibi sadece mezara girmekten ibaret olsa idi,Allah_u Taala Peygamber Efendimize ölümü layık görür müydü?

Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor:”Kabir ya cennet bahçelerinden bir bahçe veya cehennem çukurlarından bir çukurdur.” Neden biz de kabrimizin cennet bahçelerinden bir bahçe olması için çalışmayalım?

Şair şöyle der:”Ana rahminden geldik pazara.

Bir kefen aldık döndük mezara.”

Her şeyi maddede arayan bir insan bunun farkında olamaz. Ve habire servetine servet katmak ister. Götüreceği tek şeyin kefen olduğunu idrak edemez.

Biraz düşünüldüğünde,Allah-u Taala bizleri mal mülk biriktirip bir kefenle ebedi aleme gitmek için mi,bu kadar bir şey için mi bizleri yarattı ve bu dünyaya gönderdi?

4Zariyat.56,Nur.55,Hicr.99,Zümer.2,66,Taha.14,Hud.123,Meryem.65,Bakara.21,Nisa.36(Nisa-daki ifade 21 yerde geçer)(Değişik ifadelerle bir çok yerde geçmektedir.)Bak. Mu’cemul Müfehres.M. Fuad Abdulbaki.sh.441-445.

5 Zümer.30.

“Gel nazar kıl mezarımın taşına.

Akil isen aklını al başına.

Bir dem ben de sefa sürdüm cihanda.

Akibet bak taş diktiler başıma...”

6-Ocak-1995(Cuma)

MEHMET ÖZÇELİK

KIYAMET YAKINDIR

“ Evet “Kıyamet yakındır.”[1]

1400 küsür yıldır geçtiği halde hala gelmemesi konusunda Bediüzzaman;Bu ifadenin onun yakınlığına halel vermediğini,buradaki kıyamet,dünyanın ecelidir,der.

Bir insanın 70 yıllık ömründeki ay ve yılın aldığı yer ile,milyonlarca yıllık dünyanın,milyarlarca yıllık kâinatın bağlantısı olan umum evrendeki yılların ve hatta asırların farkını ve yakınlığını da ona göre düşünmek gerektir.

Aynı zamanda kıyametin ne zaman kopacağı “Muğayyebât-ı Hamse”den[2] yani beş bilinmeyen ğaybi şeylerdendir.

Ve burada hedef;kişinin devamlı ahirete hazır bir vaziyet alıp,ciddi çalışması hedeflenmektedir.

Peygamberimizin de;Tirmizi Hadis kitabının Fiten bölümündeki Hadisinde de:”kıyameti bekleyiniz,intizar ediniz.”ifadesi de bir irşad için söylenilmiştir.

Hadiste:”Her gelecek şey yakındır.”[3] Gelecek ve gerçekleşecek olan kıyamet de yakındır.

7-5-1997

MEHMET ÖZÇELİK

www.tesbitler.com

www.mehmetözçelik.com

[1] **Kamer.1,bak.R.N.kudsi Kaynakları. A. Badıllı. 82,254.**

[2] **Lokman.34.**

[3] **R.N.K.Kaynakları.age. 601-602.**